

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
DİLLER VE KÜLTÜRLERARASI
ÇEVİRİBİLİM DOKTORA PROGRAMI**

DOKTORA TEZİ

**BİR YÖNLENDİRME ARACI OLARAK ÇEVİRİ:
SERTELLER VE ÇEVİRİ ÇOCUK EDEBİYATI**

**NİLÜFER ALİMEN
12726202**

**TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. AYŞE BANU KARADAĞ
EŞ DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. ESHABİL BOZKURT**

**İSTANBUL
2015**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
DİLLER VE KÜLTÜRLERARASI
ÇEVİRİBİLİM DOKTORA PROGRAMI**

DOKTORA TEZİ

**BİR YÖNLENDİRME ARACI OLARAK ÇEVİRİ:
SERTELLER VE ÇEVİRİ ÇOCUK EDEBİYATI**

**NİLÜFER ALİMEN
12726202**

**TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. AYŞE BANU KARADAĞ
EŞ DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. ESHABİL BOZKURT**

**İSTANBUL
2015**

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI
DİLLER VE KÜLTÜRLERARASI
ÇEVİRİBİLİM DOKTORA PROGRAMI

DOKTORA TEZİ

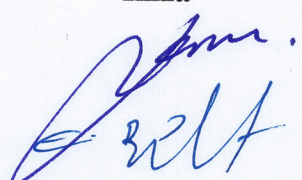
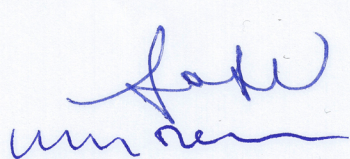
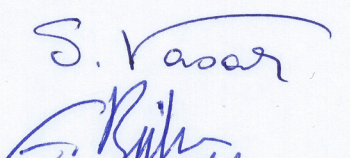
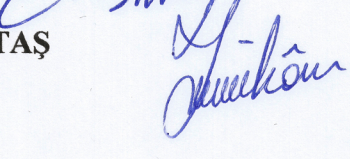
Bir Yönlendirme Aracı Olarak Çeviri:
Serteller ve Çeviri Çocuk Edebiyatı

Nilüfer ALİMEN

12726202

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 25.05.2015
Tezin Savunulduğu Tarih: 09.06.2015

Tez Oy birliği/ ~~Oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

	Unvan Ad Soyad	İmza
Tez Danışmanı:	Doç. Dr. Ayşe Banu KARADAĞ	
Eş Danışman:	Yrd. Doç. Dr. Eshabil BOZKURT	
Jüri Üyeleri:	Prof. Dr. Füsun ATASEVEN	
	Prof. Dr. Işın BENGİ ÖNER	
	Prof. Dr. Sündüz ÖZTÜRK KASAR	
	Yrd. Doç. Dr. Esra BİRKAN BAYDAN	
	Yrd. Doç. Dr. Yaprak Türkan YÜCELSİN TAŞ	

İSTANBUL
Haziran 2015

ÖZ

BİR YÖNLENDİRME ARACI OLARAK ÇEVİRİ: SERTELLER VE ÇEVİRİ ÇOCUK EDEBİYATI

Hazırlayan: Nilüfer Alimen

Haziran, 2015

Bu tezde Sabiha ve Zekeriya Sertel'in 1926-1928 yılları arasında "Resimli Ay Matbaası" ve "Sevimli Ay Matbaası"nda yayımladıkları çeviri çocuk edebiyatı eserleri ve çocuk eğitimiyle ilgili çeviri kitaplar erek metin odaklı bir okumayla incelenmiştir. Türk yayıncılık ve gazetecilik tarihinin önde gelen isimleri arasında görülen Sertellerin Türk edebiyat ve kültür dizgesini nasıl yönlendirdiklerini ve Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte ivme kazanan toplumsal dönüşüme nasıl bir katkıda bulunduklarını ortaya koymak amaçlanmaktadır. Söz konusu tarihlerde yayımlanmış olan çeviriler Seyfettin Özege'nin hazırladığı *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*'ndan tespit edilerek listelenmiştir. "On Kuruşa Bir Kitap" serisinde yer alan beş çocuk kitabı, çocuklar ve anneler için hazırlanmış olan "Himaye-i Etfal Cemiyeti Çocuk Kütüphanesi" ve dört ciltten oluşan *Çocuk Ansiklopedisi* bu tezin inceleme nesnesini oluşturmaktadır. Serteller, yayınevi sahibi olmalarının yanı sıra, bu eserlerin birçoğunun çevirmenliği ve editörlüğünü de üstlenmiştir.

Çeviriyi "ideoloji", "yönlendirme" ve "patronaj" unsurlarını içeren bir eylem olarak kabul eden, Gideon Toury, André Lefevere ve Theo Hermans gibi çeviribilimcilerin temsilcisi olduğu "Manipülasyon Okulu"nun ["Manipulation School"] çeviriye yaklaşımı bu tezin çıkış noktasını oluşturmaktadır. Tezin bütüncesi, Zohar Shavit'in çocuk edebiyatının çoğuldizgedeki konumunu ele alan çalışmaları ışığında incelenmiştir. Toury'nin "Betimleyici Çeviribilim" ["Descriptive Translation Studies"] dâhilinde ortaya koyduğu "çeviri normları" ise metodolojik bir araç olarak kullanılmıştır.

Yapılan inceleme sonucunda Sertellerin çeviri eserler aracılığıyla toplumu genel olarak "Batılılaşma" ve "muasır medeniyet" bağlamında yönlendirmeyi amaçladığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak, yayınevi sahibi ve çevirmen olarak karşımıza çıkan Sertellerin bu "yönlendirici" gücünün çeviri(bilim) bağlamında bir "toplum mühendisliği" eylemi olarak değerlendirilebileceğini söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: *Resimli Ay*, Sabiha ve Zekeriya Sertel, çocuk edebiyatı, "Manipülasyon Okulu", çeviri normları.

ABSTRACT

TRANSLATION AS A TOOL OF MANIPULATION: SERTELS AND TRANSLATED CHILDREN’S LITERATURE

Prepared By Nilüfer Alimen

June, 2015

This dissertation examines Sabiha and Zekeriya Sertel’s translations of children’s literature and books on children’s education, published between 1926-1928 by “Resimli Ay Publishing Company” and “Sevimli Ay Publishing Company”, with a target text-oriented approach. It is aimed to reveal how Sertels, being among the prominent figures of the Turkish publishing and journalism history, manipulated Turkish literary and cultural system and contributed to the social transformation that gained movement with foundation of the Turkish Republic. Based on *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu* [Catalogue of Turkish Books Printed in Ottoman Turkish Alphabet] compiled by Seyfettin Özege, translated children’s books that were published during the mentioned period are selected and listed. Corpus of this study consists of “Himaye-i Etfal Cemiyeti Çocuk Külliyyatı”, a series that was published for children and mothers; five children’s books in “On Kuruşa Bir Kitap” series; and *Çocuk Ansiklopedisi*, a four-volume encyclopaedia for children. In addition to owning a publishing house, Sertels also translated and edited many of these books.

“Manipulation School”, represented by translation scholars such as Gideon Toury, André Lefevere and Theo Hermans, sees translation as an activity that involves ideology, manipulation and patronage factors; and its approach to translation is the starting point of this dissertation. Corpus of this dissertation is examined in the light of Zohar Shavit’s works on the position of children’s literature within the polysystem. Toury’s “translation norms”, which he introduced within the “Descriptive Translation Studies”, are used as a methodological tool.

As a result of this examination, it is determined that Sertels aimed at manipulating the society within the context of “Westernisation” and “contemporary civilization” by using translated works as a tool. In conclusion, being patrons of a publishing house and translators, Sertels’ “manipulative” power could be considered as an act of “social engineering” within the context of translation (studies).

Keywords: *Resimli Ay*, Sabiha and Zekeriya Sertel, children’s literature, “Manipulation School”, translation norms.

ÖN SÖZ

Öncelikle, doktora çalışmalarım boyunca ilgisini ve desteğini esirgemeyen, bilgileri ve tecrübeleriyle beni yönlendiren, Osmanlıca öğrenmem için beni cesaretlendiren, bir “akademisyen namzeti” olarak kendime örnek aldığım ve öğrencisi olduğum için kendimi çok şanslı hissettiğim değerli danışmanım Doç. Dr. Ayşe Banu Karadağ’a minnet borçluyum.

Osmanlıca metinlerin çeviriyazılarını büyük bir titizlikle gözden geçiren, sorduğum bütün soruları gece gündüz demeden sabırla cevaplayan, verdiği destekle karşılaştığım zorlukların üstesinden gelmemi sağlayan değerli eş danışmanım Yrd. Doç. Dr. Eshabil Bozkurt’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Gerek ders dönemi gerekse tez süreci boyunca görüşlerinden faydalandığım, tez izleme komitemde bulunan kıymetli hocam Prof. Dr. Füsün Ataseven’e çok teşekkür ederim.

Tezin başlangıç aşamasından itibaren bana yol gösteren, sorduğu sorularla ve önerileriyle tezin ufkunu genişleten, tezime başka açılardan bakmama yardımcı olan, aynı zamanda tez savunmamda da bulunan kıymetli hocam Prof. Dr. Işın Bengi-Öner’e müteşekkirim.

Değerli vakitlerini ayırarak tez savunmamda bulunmayı kabul eden kıymetli hocalarım Prof. Dr. Sündüz Öztürk-Kasar’a ve Prof. Dr. Yakup Çelik’e, tez izleme komitemde bulunmayı kabul eden, tezimi okuyarak görüş ve önerileriyle çalışmama katkıda bulunan değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Esra Birkan-Baydan ve Yrd. Doç. Dr. Yaprak Türkan Yücelsin-Taş’a teşekkürü bir borç bilirim.

Yıldız Teknik Üniversitesi Diller ve Kültürlerarası Çeviribilim Doktora Programı’nda ders aldığım tüm hocalarıma çok teşekkür ederim.

Lisans eğitimim sırasında kendilerinden çok şeyler öğrendiğim, lisansüstü eğitimime devam etmem için beni yüreklendiren, görüş ve önerilerinden daima yararlandığım değerli hocalarım Doç. Dr. Neslihan Kansu-Yetkiner’e ve Prof. Dr. Lütfiye Oktar’a şükranlarımı sunarım.

İlgisi, anlayışı ve sevgisiyle bana destek olan aileme: annem Ayfer Alimen’e ve ablam Nazlı Alimen’e çok teşekkür ederim. Son olarak ise, bana her türlü imkanı sunan, bugünlere gelmemi sağlayan, çok şey borçlu olduğum ve bu çalışmayı ithaf etmek istediğim babam Salih Zeki Alimen’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Nilüfer ALİMEN

İstanbul; Haziran, 2015.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ	1
1.1. TEZİN KONUSU	1
1.2. AMAÇLAR VE ARAŞTIRMA SORULARI.....	2
2. BİR “YÖNLENDİRME” ARACI OLARAK ÇEVİRİ.....	3
2.1. ÇEVİRİ(BİLİM)DE ÖNCÜL KURAMSAL ÇALIŞMALAR.....	4
2.2. ÇEVİRİBİLİMDE KURAMSAL YAKLAŞIMLARA GENEL BİR BAKİŞ (18. YY. – 20. YY.)	6
2.3. ÇEVİRİYE YAKLAŞIMLARDA DİLBİLİMSEL VURGU	7
2.4. “ÇEVİRİ OLMAYAN”IN (“NON-TRANSLATION”) “ÇEVİRİ” (“TRANSLATION”) OLARAK KABÜLÜ	10
2.5. “ÖZERK” BİR BİLİM DALI OLARAK ÇEVİRİBİLİM.....	11
2.6. ÇEVİRİBİLİMDE “KÜLTÜREL DÖNÜŞ”	13
2.7. ÇEVİRİDE “İŞLEVSELLİK” VE “GÖRECELİK”: SKOPOS KURAMI BAĞLAMINDA ÇEVİRİYE YAKLAŞIM	14
2.8.ÇEVİRİYE “DİZGESEL” YAKLAŞIM VE ÇEVİRİ YOLUYLA “KÜLTÜR REPERTUARI” OLUŞTURMA: “ÇOĞULDİZGE KURAMI”	14
2.8.1. Edebiyat ve Kültür Dizgesini Şekillendirmede Çevirinin Rolü	15
2.8.2. Çeviri Aracılığıyla “Kültür Repertuarının” Oluşturulması.....	16
2.9. ÇEVİRİYE “BETİMLEYİCİ YAKLAŞIM”: “EREK-ODAKLI ÇEVİRİ KURAMI”	18
2.10. ÇEVİRİ VE İDEOLOJİ	20
2.11. “MANİPÜLASYON OKULU” BAĞLAMINDA ÇEVİRİYE YAKLAŞIM.....	22
2.11.1. Poetika.....	22
2.11.2. Patronaj	23
2.11.3. Dil.....	24
2.11.4. Söylem Evreni	25
3. TÜRK KÜLTÜR VE EDEBİYAT TARİHİNDE ÇEVİRİNİN YERİ VE ÖNEMİ.....	27
3.1. TANZİMAT DÖNEMİ’NDEN CUMHURİYET DÖNEMİ’NE ÇEVİRİ ETKİNLİĞİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	28
4. TÜRK YAYINCILIK HAYATINDA SERTELLER.....	33

4.1. SABİHA SERTEL KİMDİR?	33
4.2. SERTELLERİN AMERİKA YILLARI	35
4.3. SABİHA SERTEL'İN ÇOCUK ESİRGEME KURUMU'NDAKİ ÇALIŞMALARI.....	36
4.4. “RESİMLİ AY” VE “SEVİMLİ AY” DÖNEMİ	37
4.5. <i>RESİMLİ AY</i> DERGİSİ VE “RESİMLİ AY MATBAASI”NIN TÜRK YAYINCILIK VE ÇEVİRİ TARİHİNDEKİ YERİ	41
4.6. TAN DÖNEMİ VE SERTELLERİN SON YILLARI	43
4.7. SERTELLER VE ÇOCUK EDEBİYATI: SABİHA SERTEL'İN “KADIN” VE “ANNE” OLARAK GENEL PORTRESİ	46
5. TÜRK ÇEVİRİ TARİHİNDE ÇOCUK EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ (1839-1928).....	50
6. ÇEVİRİ ÇOCUK EDEBİYATINA ÇEVİRİBİLİM BAĞLAMINDA DİZGESEL YAKLAŞIM	53
7. ZOHAR SHAVİT'İN DİZGESEL YAKLAŞIMI IŞIĞINDA SERTELLERİN ÇOCUK EDEBİYATI ÇEVİRİLERİNİN İNCELENMESİ	55
7.1. SERTELLERİN 1928 YILINA KADAR YAYIMLADIKLARI ÇEVİRİ ESERLER.....	55
7.2. SERTELLERİN ÇOCUK EDEBİYATI VE ÇOCUK EĞİTİMİNE YÖNELİK ÇEVİRİLERİ.....	58
7.2.1. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i>	59
7.2.2. “On Kuruşa Bir Kitap” Serisi.....	61
7.2.3. “Himaye-i Etfal Cemiyeti Çocuk Külliyyatı”	62
7.3. YANMETİNSEL KAYNAKLARDAKİ VURGU NOKTALARI.....	63
7.3.1. Hedef Okur Kitleleri	64
7.3.2. Kaynak Metnin ve Yazarın Tanınırlığı	65
7.3.3. Çevrilen Eserlerin İşlevi.....	68
7.3.4. “Millileştirme”	73
7.3.5. “Sadeleştirme”	74
7.4. ÇOCUK EDEBİYATI VE “FENNÎ ROMAN”	76
7.5. ÇEVİRİDE YÖNLENDİRME ÖRNEKLERİ	80
7.5.1. “Dini” Yönlendirmeler	81
7.5.2. “Milli” Yönlendirmeler	84
7.5.3. “Batılılaşma” ve “Muasır Medeniyet” Bağlamında Yönlendirmeler.....	85
7.5.4. “Emperyalizm” Bağlamında Yönlendirmeler	92
7.5.5. Toplumsal Cinsiyet Yönlendirmeleri	94
7.5.6. Sözcük Dağarcığının Genişletilmesi	95
8. SONUÇLAR	98
KAYNAKÇA	101
EKLER.....	110
1. ÇEVİRİYAZILAR.....	110
Ek 1.1. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Ön söz”	110
Ek 1.2. <i>Vatansız Adam</i>	116
Ek 1.3. Ali'nin Düğmesi	117

Ek 1.4. Evde Mektep Annelerle Hasbihal – “Ön söz”	118
Ek 1.5. <i>Haydi</i> – “Ön söz”	121
Ek 1.6. <i>Keçi Çobanı</i> – “Ön söz”	123
Ek 1.7. <i>Cüceler Memleketinde</i> – “Ön söz”	124
Ek 1.8. <i>Peri Masalları</i> – “Ön söz”	125
Ek 1.9. <i>Hollandalı İkizler</i> – “Ön söz”	127
Ek 1.10. <i>Bin Bir Gece Masalları</i> – “Ön söz”	128
Ek 1.11. Evde Mektep Çocuklara Masallar – “Ön söz”	129
Ek 1.12. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Deniz Altında Tahtelbahirle Seyahat”	132
Ek 1.13. <i>Aya Bir Seyahat</i>	134
Ek 1.14. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Vatansız Adam”	135
Ek 1.15. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Hint’teki Müslümanlar ve Hindular”	137
Ek 1.16. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Tibet’te Kimlerin Gözü Var?”	138
Ek 1.17. <i>Hollandalı İkizler</i>	141
Ek 1.18. <i>Hollandalı İkizler</i>	144
Ek 1.19. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “İki Nehir Arasındaki Cennete Yaşamış Ve Yaşayan Kavimler”	147
Ek 1.20. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Telefon Nedir ve Ne İçin Yapılmıştır?”	150
Ek 1.21. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Dünyanın En Kalabalık Milleti: Çinliler”	152
Ek 1.22. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Japonya Asırlar Süren Bir Uykudan Uyanıyor”	156
Ek 1.23. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Keyhüsrev’den Sonra İran Ne Oldu?”	158
Ek 1.24. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Avrupa Medeniyeti Nasıl Başladı?”	160
Ek 1.25. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Dünya Üzerinde Muhtelif Memleketlerde Yaşayan İnsanlar”	164
Ek 1.26. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Pamuk Elbise Oluncaya Kadar Ne Şekillere Girer?”	165
Ek 1.27. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Şeker Nasıl Yapılır?”	166
Ek 1.28. <i>Hollandalı İkizler</i>	167
Ek 1.29. <i>Aya Bir Seyahat</i>	168
Ek 1.30. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Dünyanın Büyük Kompozitörleri”	169
2. OSMANLICA METİNLER	170
Ek 2.1. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Ön söz”.	170
Ek 2.2. <i>Vatansız Adam</i>	174
Ek 2.3. <i>Ali’nin Düğmesi</i>	175
Ek 2.4. Evde Mektep Annelerle Hasbihal – “Ön söz”.	176
Ek 2.5. <i>Haydi</i> – “Ön söz”	179
Ek 2.6. <i>Keçi Çobanı</i> – “Ön söz”	181
Ek 2.7. <i>Cüceler Memleketinde</i> – “Ön söz”	182
Ek 2.8. <i>Peri Masalları</i> – “Ön söz”	184
Ek 2.9. <i>Hollandalı İkizler</i> – “Ön söz”	186
Ek 2.10. <i>Bin Bir Gece Masalları</i> – “Ön söz”	187
Ek 2.11. Evde Mektep Çocuklara Masallar – “Ön söz”	189
Ek 2.12. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Deniz Altında Tahtelbahirle Seyahat”	193
Ek 2.13. <i>Aya Bir Seyahat</i>	194

Ek 2.14. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Vatansız Adam”	195
Ek 2.15. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Hint’teki Müslümanlar ve Hindular”	196
Ek 2.16. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Tibet’te Kimlerin Gözü Var?”	197
Ek 2.17. <i>Hollandalı İkizler</i>	200
Ek 2.18. <i>Hollandalı İkizler</i>	202
Ek 2.19. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “İki Nehir Arasındaki Cennete Yaşamış Ve Yaşayan Kavimler”	204
Ek 2.20. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Telefon Nedir ve Ne İçin Yapılmıştır?”	206
Ek 2.21. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Dünyanın En Kalabalık Milleti: Çinliler”	207
Ek 2.22. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Japonya Asırlar Süren Bir Uykudan Uyanıyor”	211
Ek 2.23. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Keyhüsrev’den Sonra İran Ne Oldu?”	212
Ek 2.24. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Avrupa Medeniyeti Nasıl Başladı?”	213
Ek 2.25. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Dünya Üzerinde Muhtelif Memleketlerde Yaşayan İnsanlar”	218
Ek 2.26. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Pamuk Elbise Oluncaya Kadar Ne Şekillere Girer?”	219
Ek 2.27. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Şeker Nasıl Yapılır?”	220
Ek 2.28. <i>Hollandalı İkizler</i>	221
Ek 2.29. <i>Aya Bir Seyahat</i>	223
Ek 2.30. <i>Çocuk Ansiklopedisi</i> – “Dünyanın Büyük Kompozitörleri”	224
ÖZGEÇMİŞ	225

KISALTMALAR

Age	Adı geçen eser
Bkz.	Bakınız
Bs.	Basım
ev.	Çeviren
Ed.	Editör
EM	Erek Metin
Haz.	Hazırlayan
KM	Kaynak Metin
Krş.	Karşılaştırmız

1. GİRİŞ

Bu bölümde tezin amacı ve araştırma sorularının yanı sıra, neleri kapsadığı ve hangi araştırma sorularından yola çıkarak hazırlandığı sunulacaktır.

1.1. Tezin Konusu

Tezin konusu Sabiha ve Zekeriya Sertel'in 1926-1928 yılları arasında "Resimli Ay Matbaası" ve "Sevimli Ay Matbaası"ndan yayımladıkları, Batı dillerinden Osmanlıcaya çevrilen çocuk edebiyatı ve çocukların eğitime yönelik kitapların Türk edebiyat dizgesine ve toplumsal dönüşüme nasıl bir katkıda bulunduğudır. Türk gazetecilik ve yayıncılık tarihinin önemli isimlerinden olan Sabiha Sertel ve eşi Zekeriya Sertel, Türk okurlarına *Resimli Ay* dergisini *Tan* gazetesini sunmuş, bu yayınlar aracılığıyla toplumu aydınlatmaya çalışmıştır. Tanzimat Dönemi'nde başlayan ve Cumhuriyet'in ilanı ile ivme kazanan edebi, siyasi ve kültürel yenilenme hareketinin destekçisi olmuş, Halide Edip Adıvar, Tevfik Fikret, Sabahaddin Ali, Nâzım Hikmet gibi Türk edebiyatının önde gelen isimleriyle birlikte çalışmışlardır. Serteller, yalnızca basın ve yayın tarihinin değil, Türk siyasetinin de tartışmalı isimlerindendir. Sabiha Sertel, feminizm ve Türkçülük akımından etkilenmiş, yazılarında sosyalizm ve komünizmi savunmuş, bir dönem Türkiye Komünist Partisi'nin faal bir üyesi olmuştur. Siyasi görüşleri nedeniyle hükümetle anlaşmazlık yaşayan ve haklarında sayısız dava açılan Serteller, hayatlarının son dönemini sürgünde geçirmişlerdir.

Bu tez çalışmasında incelenen eserler 1926 yılından 1928 yılına (Harf Devrimi'ne) kadar yapılan çevirileri kapsamaktadır. Serteller aynı dönemde *Resimli Ay* (1924 - 1931) dergisini yayımlamıştır. Toplumu aydınlatma ve onlara demokrasiyi tanıtmaya misyonunu üstlenen bu derginin yanı sıra çocuklara yönelik çeviri eserlerle de her yaştan insanın bu yenilenme hareketine dâhil edildiği görülmektedir. Sertellerin, çevirmen ve yayınevi sahibi olarak, toplumsal dönüşümdeki rolü "çeviri çocuk edebiyatı" bağlamında incelenmektedir.

1.2. Amaçlar ve Araştırma Soruları

Tezin çıkış noktası, çevirinin kalıplaşmış “bir metnin bir dilden başka bir dile aktarılması” tanımının ötesine geçen bir işlevi olduğu, diller arası iletişimi sağlamakla kalmayarak siyaset, edebiyat, bilim ve daha birçok alanda yayınevleri, çevirmenler, editörler, devlet kuruluşları gibi çeşitli aktörlerin ideolojik görüşleri ya da çıkarları doğrultusunda erek edebiyatı, kültürü veya toplumu yönlendirdiği iddiasıdır. Bu bağlamda, çeviriyi manipülasyon, ideoloji ve patronaj unsurlarını içeren bir “*yeniden yazma*” [“*rewriting*”] eylemi olarak kabul eden “Manipülasyon Okulu”nun [“Manipulation School”] yaklaşımından yola çıkarak Sertellerin toplumsal ve kültürel yaşamı ne şekilde yönlendirdiğini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Yönlendirmenin hangi ideolojik unsurları içerdiği ve ne boyutta yapıldığını anlamak için Sertellerin yaşamı ve siyasi kimliğine dair bilgiler verilmektedir. Bu amaçla Sertellerle ilgili biyografi, otobiyografi ve yarı-kurgusal biyografi çalışmalarına başvurulmuştur.

Çeviri çocuk edebiyatı eserleri, Zohar Shavit’in Itamar Even-Zohar’ın “çoğuldizge kuramı”nı [“polysystem theory”] temel alarak ortaya koyduğu bilgiler ışığında incelenmektedir. Bu incelemede, Gideon Toury’nin “çeviri normları” [“translational norms”] metodolojik bir araç olarak kullanılmaktadır. Böylelikle Sertellerin yayımladığı çeviriler incelenerek bir *yeniden yazma* eylemi olan çevirinin yalnızca dolaylı olarak değil, aynı zamanda doğrudan bir yönlendirme aracı olarak kullanıldığı vurgulanmaktadır. Bu amaçla söz konusu çevirilerin bir yönlendirme aracı olarak kullanılmasında rol oynayan çeviri stratejilerinin yanı sıra yayınevinin ve çevirmenlerin ideolojisi ve kendilerini nasıl konumlandıkları da detaylı olarak ele alınmaktadır. Sertellerin aile yaşamı, aldıkları eğitim ve siyasi görüşleri biyografi, otobiyografi, tanıklıklar ve diğer kaynaklardan faydalanılarak ve de çeviri faaliyetlerini yoğun olarak yürüten Sabiha Sertel üzerine odaklanılarak sunulmakta, bu bilgiler ışığında yayımlanan çeviri eserlerin ne şekilde yönlendirildiği tartışılmaktadır.

Tezin başlıca araştırma soruları şunlardır: “Batılılaşma”, “modernleşme” ve “medenileşme” bağlamında çeviri çocuk edebiyatı ne şekilde yönlendirilmiştir? Sertellerin yayınevi sahibi ve çevirmen olarak üstlendikleri toplumsal rol nedir? Çevirideki yönlendirme, devlet kurumlarının ideolojik görüşleriyle paralellik taşımakta mıdır?

2. BİR “YÖNLENDİRME ARACI” OLARAK ÇEVİRİ

Çeviri, genel olarak bir dilden başka bir dile aktarım eylemi olarak görülmektedir. Bu çalışmanın çıkış noktası ise çevirinin toplumsal boyutunu vurgulayarak bir yönlendirme aracı olarak kullanılabileceği görüşüdür. “Manipülasyon Okulu” [“Manipulation School”] tarafından öne sürülen bu görüş, tezin kuramsal temelini oluşturmaktadır. Çeviribilim tarihinde birçok farklı isim ve farkı yaklaşım bulunmaktadır. Dolayısıyla çeviri farklı şekillerde tanımlanabilmekte, gerek çeviri metne gerekse çevirmene bambaşka roller yüklenebilmektedir. Örneğin Juliane House (2014, 1) çeviriyi “bir metnin dilbilimsel-metinsel bir işlem sonucunda başka bir dilde yeniden üretilmesi” olarak tanımlamıştır. Bununla birlikte, çeviride dilsel-metinsel ve dildışı etkenler de bulunmaktadır. Bu etkenlerden bazıları biçimsel özellikler, çevirmen tarafından içselleştirilen erek metin normları, metinlerarasılık, erek kültür toplumunun ideolojileri, geçmişleri, gelenekleri vb. unsurlar, çevirmenin yetisi olarak sıralanabilir (age, 1-2). Diğer yandan, Mary Snell-Hornby (1988, 81)’ye göre çeviri “karmaşık bir iletişim eylemidir [...]”. Görüldüğü üzere House, öncelikli olarak çevirinin dilbilimsel boyutunu vurgularken, Snell-Hornby çeviriyi bir iletişim eylemi olarak görmekte, tanımında “dilbilim” ve “metin” kavramlarını kullanmamaktadır.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere, çeviri eylemi binlerce yıldır gerçekleştiriliyor ve üzerine araştırmalar yapılıyor olsa da, çevirinin ne olduğuna dair tek bir bakış açısı ya da bir tanım sunmanın pek de mümkün olduğu söylenemez. Çeviriye farklı yaklaşımların nasıl ortaya çıktığını açıklamak için M.Ö. 46 yılına giderek Marcus Tullius Cicero’nun çeviri üzerine düşüncelerine göz atmak ve 1970’lere kadar uzanan süreçte çevirmenler, dilbilimciler ve diğer alanlardan uzmanların çeviriyle ilgili görüşlerinden öne çıkanlara eşdeğerlik vurgusuyla yer vermek gerektiği düşünülmektedir.

2.1. Çeviri(bilim)de Öncül Kuramsal Çalışmalar

Batılı çeviri kuramının kurucusu olarak görülen Cicero, çeviri süreci ve çevirmenlerin çeviriye nasıl yaklaşması gerektiğine dair ilk fikir belirten isim olarak anılmaktadır (Robinson, 2014, 33). Cicero, iki farklı çeviri türünden bahsetmiştir. Buna göre “ut interpres”, kaynak metne olabildiğince bağlı çeviri olarak tanımlamıştır. Bir diğeri olan “ut orator” ise anlamın korunduğu, fakat biçimin erek kültürün beklentileri doğrultusunda uyarlandığı serbest bir çeviri anlamındadır. Böylelikle erek kültürün standartlarına uygun bir metin üretilir ve erek kitle ikna edilir, bilgilendirilir veya harekete geçirilir (Vermeer, 1988, 93). Cicero, bir metin üreticisinin metinler üzerinde uzman olması; konunun uzmanı olmadığı takdirde bir uzmana başvurması gerektiğini belirtmiştir. Bir diğer koşul da işlevine uyacak metinler üretebilecek olmasıdır. Bir metin, işlevini yerine getirdiği takdirde yeterli olacaktır. Bunun bir yolu da, metni hedef kitlenin ihtiyaçları uyarınca sunmaktır. Metnin, sunulacağı erek duruma uygun olması da bir başka koşuldur (Vermeer, 1988, 117-118). George Steiner (1998, 460)’ın alıntılacağı üzere, Cicero, *De Optimo genere oratorum* (M.Ö. 46) başlıklı yapıtında çevirinin “sözcüğü sözcüğüne” (“*verbum pro verbo*”) yapılmaması, anlamın karşılığının verilmesi gerektiğinin altını çizmiştir.

Cicero’dan yaklaşık 20 yıl sonra, Horace da bu ilkeyi yinelemiş, erek metnin “estetik açıdan memnuniyet verici” ve “yaratıcı” olması gerektiğini belirtmiştir (Munday, 2008, 20). Horace, “sadık çevirmen” kavramını küçük görmektedir: erek metnin kaynak metne sadık olmasından ve “özel” olarak yeniden canlandırılmasından yanadır (Robinson, 2014, 47). Yine Cicero’nun yaklaşımından etkilenmiş olan bir başka isim de yaklaşık olarak M.S. 35-96 yılları arasında yaşamış olan Quintilian’dır. Quintilian, bir sözcüğü başka bir sözcükle değiştirmek anlamında kullandığı “sözcüğü sözcüğüne çeviri” (“*metapharasis*”) ve bir ifadeyi başka bir ifadeyle değiştirmek anlamına gelen “anlamı anlamına çevirme” veya “açıklama” (“*paraphrasis*”) yöntemlerini ortaya koymuştur (Robinson, 2014, 57). Horace ve Quintilian, çevirmenin çeviride yazarın meziyetini taklit ederken, kendi bireyselliğini de koruması gerektiği konusunda hemfikirdir (Kelly, 2001, 496).

Hristiyanlığın yayılmasıyla birlikte çeviri, aynı zamanda Tanrı’nın kelâmını yayma rolünü de üstlenmiştir. Dolayısıyla çevirmeni de daha zorlu bir görev beklemektedir: hem estetik hem de “*İncil*’i yaymaya yönelik” (“*evangelical*”) kriterleri karşılamakla

yükümlüdür (Bassnett, 2002, 53). Batılı çeviri tarihinde en önemli isim olarak anılan ve 347-420 yılları arasında yaşamış olan St. Jerome'un çeviriyle ilgili görüşleri, çeviri kuramında 1500 yılı aşkın bir süre boyunca etkili olmuştur (Kelly, 2001, 65; Vermeer, 1988, 120). En önemli çalışması *İncil*'in Latinceye çevirisi, yani *Vulgata*'dır. Çevirisine 383 yılında başladığı *Vulgata*, 1546 yılında tüm Katolik Kilisesi'nin resmi nüshası olarak kabul edilmiştir (Vermeer, 1988, 121).

St. Jerome, Cicero'yla aynı görüşü paylaşmış ve çevirinin sözcüğü sözcüğüne yapılmasından değil, anlamın karşılığının verilmesinden yana durmuştur. Ancak, kutsal kitaplar bir istisnadır ve sözcüğü sözcüğüne çevrilmeleri gerekmektedir. Çünkü insanı ve dünyayı Tanrı yaratmıştır. Tanrı'nın yarattığı insanın ve dünyanın kutsal bir yanı vardır. Dolayısıyla, insan dünyanın doğru, yani “gerçek” olduğunu bilir. Dünyada ve her dilde tek bir gerçek, tek bir bilgi vardır. Sonuç olarak, St. Jerome, çevirinin yalnızca yan anlamları gözden çıkararak bir “düzgü değiştirimi” (“transcoding”) eylemi olduğunu öne sürmüştür (Vermeer, 1988, 121-122).

Ancak St. Jerome'un bu yaklaşımının Katolik Kilisesi tarafından kabullenilmesinin doğurduğu olumsuz sonuçlar da söz konusudur. 16. yüzyılın ortalarında Fransız hümanist Etienne Dolet, Plato'nun çevirisine ölümden sonra ne olduğuna yanıt olarak “hiçbir şey olmadığını” eklediği için İngiliz ilahiyatçı ve çevirmen William Tyndale ise İngilizce *İncil* çevirisinden dolayı idam edilmiştir (Krş. Robinson, 2002). Yine 16. yüzyılın ortalarında *İncil*'i Almancaya çeviren Martin Luther ise, St. Jerome'un tersine, kutsal metinlerde serbest çevirinin benimsenmesini savunmuştur. Sözü edilen dönemde Alman halkı İbranice, Latince ve Yunancayı bilmediği için Luther'in bu yöntemi benimsediğini göz önünde bulundurmak gerekmektedir (Kittel ve Poltermann, 2001, 421).

İngiliz şair ve çevirmen John Dryden, Horace ve Quintilian'dan etkilenmiştir. Türkiye'de *Karadeniz'den Mektuplar* olarak bilinen *Ovid's Epistles* adlı kitabının 1680 yılında yaptığı çevirisinin ön sözünde, çeviri sorunlarını aşmak üzere çeviriyi “sözcüğü sözcüğüne çevirme” (“metaphrase”), “anlamı anlamına çevirme” (“paraphrase”) ve “öykünme” (“imitation”) olarak üç farklı kategoriye ayırmıştır (Steiner, 1998, 491-493). Dryden'ın bu yaklaşımını Quintilian'ın “sözcüğü sözcüğüne çevirme” (“metaphrasis”) ve “anlamı anlamına çevirme” (“paraphrasis”) ayırımından hareketle ortaya koyduğu, bu ikisine “öykünme”yi (“nimesis”) eklediği görülmektedir. Çevirmen, metni sözcüğü sözcüğüne, satırı satırına veya açıklama

yöntemiyle, yani (Cicero'nun belirttiği üzere) anlamı anlamına çevirebilir. Öykünme ise çevirmenin uygun gördüğü takdirde kaynak metinden sapması olarak tanımlanmaktadır (Steiner, 1998, 43; Bassnett, 2002, 66). Işın Bengi-Öner (1999, 14), bu ikili çeviri modeline “üçüncü bir boyut” ekleyerek çeviri kuramının sınırlarını genişlettiğini belirtmiştir. Dryden'a göre, bunlardan en doğrusu anlamı anlamına çevirmedir (Steiner, 1998, 494). Aynı zamanda çevirmen belirli kriterleri karşılamalıdır. Mesela, şiir çevirmeni “bir şair olmalı, iki dile de hâkim olmalı ve çağının estetik ölçütlerine uyum sağlamanın yanı sıra özgün yazarın hem özelliklerini hem de ‘ruhunu’ anlamalıdır”. Dryden, şiir çevirmenini bir ressama benzetmiştir. Ressam, çizdiği portreyi özgün esere benzetmelidir. Dryden'ın bu benzetmesi 18. yüzyılda sıklıkla kullanılmıştır (Bassnett, 2002, 66).

Çeviri kuramının temelini oluşturan ve alana uzunca bir süre hâkim olmuş olan anlayış milattan öncesine dayanmaktadır. Burada ilk dönemden Cicero, Horace, Quintilian ve St. Jerome'a yer verilmiş, alana hangi kavramları ve terimleri kazandırdıkları kısaca açıklanmıştır. Elbette aynı dönemlerde çeviri üzerine görüşler birçok farklı isim tarafından ortaya koyulmuştur¹. Çevirinin sözcüğü sözcüğüne veya anlamın karşılığını vererek yapılması tartışmasının izleri ve öncü çalışmaların terminolojisi 17. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar uzanan süreçte de karşımıza çıkacaktır.

2.2. Çeviri(bilim)de Kuramsal Yaklaşımlara Genel Bir Bakış (18. yy. - 20. yy.)

Steiner (1998, 460), çeviri tarihinin ilk dönemine Cicero, Horace, Quintilian ve Dryden'ı dâhil etmiş ve bu dönemin 18. yüzyılda sona erdiğini öne sürmüştür. Alexander Fraser Tytler'in 1792 tarihinde kaleme aldığı *Essay on the Principles of Translation* [Çeviri İlkeleri Üzerine Bir Deneme] başlıklı çalışması, İngilizcede çeviri süreçleriyle ilgili yapılmış olan ilk sistematik çalışma olarak anılmaktadır. Tytler, çeviride üç temel ilkedden bahsetmektedir. Çeviri, özgün eserdeki düşüncenin eksiksiz bir nüshasını vermeli ve özgün eserle aynı akıcılıkta olmalıdır. Aynı zamanda çevirinin biçim ve niteliği, özgün eserle aynı özellikleri taşınmalıdır. Tytler'a göre, çevirmen kaynak metindeki belirsizlikleri gidermeli, gerektiğinde birtakım eklemeler veya çıkarmalar yapmalıdır. Ancak, açıklamanın en doğru çeviri olduğu

¹ Çeviri kuramı tarihindeki diğer isimleri ele alan çalışmalar için Bkz. Steiner, 1998; Robinson, 2002; Kelly, 1979, 2001.

savının sonucu olarak aslından çok uzak çeviriler yapıldığını öne sürmüş, bu nedenle de Dryden’a karşı çıkmıştır (Bassnett, 2002, 69).

Tytler’in yanı sıra, ikinci dönemde öne çıkan bir diğer isim de Friedrich Schleiermacher’dır. Schleiermacher’ın önderliğinde, Wilhelm von Humboldt ve August Wilhelm Schlegel gibi kuramcılar “yorumbilim” (“hermeneutik”) yöntemini çeviriye kazandırmıştır (Steiner, 1998, 462). Schleiermacher ve von Humboldt, çeviriyi bir yaratıcı güç olarak görmüş, belirli çeviri stratejilerinin dilleri, edebiyatları ve ulusları inşa etme gibi bir dizi kültürel ve toplumsal işlevi olduğunu belirtmiştir (Venuti, 2000, 11).

2.3. Çeviriye Yaklaşımlarda Dilbilimsel Vurgu

Eşdeğerlik, çeviri alanındaki en tartışmalı kavramlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Eşdeğerlik odaklı kuramcılar, eşdeğerliği “kaynak metin ve erek metin arasındaki ilişki” olarak tanımlamaktadır (Kenny, 2009, 96). Mona Baker (1992, 96-97), bu kavramın kolaylık sağladığı için kullanıldığını, yani dilbilim eğitimi almamış olan kişilerin metnin kelime, cümle ve dilbilimsel yapı düzeylerinde hangi çeviri kararlarının alındığını anlayabilmesi açısından faydalı olduğunu belirtmiştir. 1980’lerden sonra yaşadığı kültürel dönüşü temellendirebilmek adına, eşdeğerlik odaklı çalışmalardan bazıları bu bölümde sunulmaktadır².

Roman Jakobson, “Çevirinin Dil(bilimsel) Özellikleri Üzerine” [“On Linguistic Aspects of Translation Studies”] ((çev. Albayrak), 2008) başlıklı makalesinde, “eşdeğerlik dilin en önemli sorunudur ve dilbilimin başlıca konusudur” görüşünü öne sürmüştür. Jakobson, “dilsel bir göstergeyi yorumlamak için” üç farklı çeviri türü belirlemiştir:

“1. Diliçi çeviri ya da *açıklama* (*rewording*), dilsel göstergelerin aynı dilin başka göstergeleri aracılığıyla yorumlanmasıdır.

2. Dillerarası çeviri ya da *gerçek anlamıyla çeviri*, dilsel göstergelerin başka bir dil aracılığıyla yorumlanmasıdır.

3. Göstergelerarası çeviri ya da *dönüştürme* (*transmutation*), dilsel göstergelerin dilsel olmayan gösterge dizgeleri aracılığıyla yorumlanmasıdır” (age, 62).

Bu üç türle de tam bir eşdeğerlik sağlamak mümkün değildir. Dolayısıyla bu üç türe bir de “yaratıcı değiştirme” (“*transposition*”) türünü eklemiştir. Jakobson’a göre şiir

² Burada birincil amaç eşdeğerliğe dair tanımlar ve eşdeğerlik odaklı kuramları genel bir çerçevede açıklamaktır. Verilen bilgiler, çalışmaların tarihlerinin yanı sıra birbirleriyle bağlantıları göz önünde bulundurularak sıralanmıştır.

çevrilemezdir. Ancak yaratıcı değiştirme yöntemiyle öncelikle “bir şiirsel biçimden öbürüne”, ardından “bir dilden öbürüne”, son olarak da “bir göstergeler dizgesinden başka bir dizgeye” çevrilmesi söz konusu olabilir (age, 66).

Jean Paul Vinay ve Jean Darbelnet, eşdeğerliği “aynı dildışı gerçekliğin biçem ve yapı ağıısından bütünüyle farklı yollara başvurularak verilmesi” olarak tanımlamıştır (Rifat, 2008, 245). Bu noktada çevirmenin her iki dilin kültürünü de yaşamış olması önem taşımaktadır. Böylelikle atasözleri, roman başlıkları, nezaket sözleri vb. kalıplaşmış ifadeleri uygun bir şekilde çevirerek eşdeğerliği sağlayabilecektir (Rifat, 2008, 245). Çevirmenlere bir dizi çeviri işlemleri sunan Vinay ve Darbelnet, bu işlemleri “doğrudan” (veya “dolaysız”) ve “dolaylı” olmak üzere iki alt kategoriye ayırmıştır. Doğrudan çeviri işlemleri “aktarma”, “öyküntü”, “sözcüğü sözcüğüne çeviri” veya “kalkış diline bağlı çeviri”yi kapsamaktadır. Bunların yanı sıra, “biçim değiştirme” veya “sözcük türü değiştirme”, “bakış ağıısı değiştirme”, “eşdeğerlik” ve “uyarlama” dolaylı çeviri işlemleri olarak belirtilmiştir (Rifat, 2008, 242-245). Vinay ve Darbelnet ile Jacobson’un yaklaşımı arasındaki benzerlikler olduğunu, iki yaklaşımın da çevrilemezlik sorunsalına karşı çevirmenlere birtakım işlemler veya araçlar sunduklarını, böylelikle de çeviride eşdeğerliğin sağlanabileceğini öne sürdüklerini söylemek mümkündür.

Eugene Nida, *İncil* çevirisi üzerine yaptığı araştırmalarla alana katkıda bulunan isimlerdendir. Nida, çeviride “devingen eşdeğerlik” (“dynamic equivalence”) ve biçimsel eşdeğerlik (“formal equivalence”) kavramlarını ortaya koymuştur. Biçimsel eşdeğerlikte, kaynak metnin biçimsel özellikleri erek dilde yeniden üretilmektedir. Devingen eşdeğerlik, “eşdeğerlik etkisi” ilkesine dayanmakta, bilgilendirici, anlatımcı ve buyurucu işlevleri yerine getirmektedir (Krş. Nida, 1964, 165-171). Nida ve Charles Taber (1982, 1), geçmişte erek metindeki biçimsel özelliklerin erek metinde yeniden yaratılmasına odaklanıldığını, ancak bu odak noktasının alıcının tepkisine doğru kaydığını öne sürmüştür. Buradan hareketle “kültürel çeviri” (“cultural translation”) ve “dilsel çeviri” (“linguistic translation”) olmak üzere başlıca iki tür belirlemişlerdir. Dilsel çeviride özgün metinde ima edilen bilgi çeviri metinde açıkça ortaya koyulmaktadır. Çevirinin sadık olması, yalnızca dilsel çeviriyle mümkündür. Kültürel çeviride ise alıcı dil göz önünde bulundurularak metinde bir takım değişiklikler yapılmaktadır (Krş. Nida ve Taber 1982, 199, 203; Bengi-Öner, 1999, 116). Nida ve Taber (1982, 134), her ne kadar çeviride kültür

vurgusunu yapmış ve devingen eşdeğerlikten yana olmuş olsalar da kültürel uyarlamanın çevirmenler değil, rahipler veya öğretmenler tarafından yapılması gerektiğini savunmuşlardır. Nida ve Taber'ın kaynak-odaklı yaklaşımı benimsediği, alıcı dilin ihtiyaçlarına önem vermiş olsalar da kaynak metni ön plana koydukları sonucuna varılabilir.

Michael A. K. Halliday ve John R. Firth'ün genel dilbilim kuramı üzerine yaptığı çalışmaları temel alarak çeviriye yaklaşan John C. Catford (1965, 1), çeviri kuramlarının dilbilimden yararlanması gerektiğini ifade etmiştir. Catford, görgül bir olgu olarak, yani kaynak ve erek metinlerin karşılaştırılması sonucu ortaya çıkan çeviri eşdeğerliğini “metinsel eşdeğerlik” (“textual equivalence”) ve “biçimsel uyuma” (“formal correspondence”) olmak üzere iki alt başlığa ayırmıştır. Metinsel eşdeğerliği, erek dildeki bir metnin (veya herhangi bir parçasının) kaynak dildeki metne (veya metnin bir parçasına) eşdeğer olması olarak tanımlamıştır. Biçimsel uyuma ise, erek dildeki herhangi bir kategorinin (birimin, sınıfın, yapının vb.) kaynak dildekiyle aynı veya benzer konumda olması durumunda sağlanmaktadır (age, 27). Catford, metinsel eşdeğerlik ve biçimsel uyuma arasındaki ayırmadan kaynaklanan “çeviri kaymaları”ndan (“translation shifts”) söz etmiş, bunları “düzey kaymaları” (“level shifts”) ve “ulam kaymaları” (“category shifts”) olarak iki ana başlık altında ele almıştır. Ulam kaymalarını ise “yapısal” (“structure”), “birimsel” (“class”) ve “sistem-içi” (“intra-system”) kayma olarak sıralamıştır (age, 73-82).

Gabriela Saldanha'nın dikkati çektiği üzere, dilbilim odaklı kuramın iki önemli temsilcisi Nida ve Catford, çevirinin eşdeğerliği sağlamakla ilgili olmadığı konusunda hemfikirlerdir. Catford, olduğunu öne sürmüştür. Catford'a göre çeviri (kaynak ve erek metinler aynı dildışı özelliklere sahip olduğunda), erek metinde kaynak metindeki anlamlarla yer değiştirilebilir anlamların bulunmasıdır (Saldanha, 2008, 292).

Almanya'da ortaya çıkan, Otto Kade, Albert Neubert ve Gert Jaeger gibi isimlerin başlıca temsilcileri olduğu Leipzig Okulu, çeviribilimi dilbilimin bir alt dalı olarak görmüş ve “çeviridilbilimi” (“Translationslinguistik”) adını vermiştir (Snell-Hornby, 2006, 26). Kade, Schleirmacher'ın kabaca yapmış olduğu “Übersetzen” ve “Dolmetschen” (“sözlü çeviri”) ayrımını geliştirmiş, bu ikisini Latince “*translatio*” sözcüğünden türettiği “Translation” (“çeviri”) başlığı altına eklemiştir. Buna göre, “Übersetzen” yazılı metinlerin çevirisidir. Dolayısıyla metinleri tekrar kontrol ederek

düzeltilmek mümkündür. “Dolmetschen” ise genellikle sözlü metinlerin çevirisi olduğundan söz konusu metinler kısıtlı olarak kontrol edilebilmekte ve güçlükle düzeltilebilmektedir. Kade, hem birçok temel kavramı ortaya koyarak alanın terminolojisine katkıda bulunmuş hem de diğer kuramcılara ışık tutacak çalışmalar yapmıştır (age, 27-28).

Leipzig Okulu’nu takip etmiş olan bir diğer Alman çeviribilimci de Werner Koller’dır. Koller (1995, 196), dilbilimsel ve “metin-kuramsal” (“text-theoretical”) açıdan bakıldığında çevirinin kaynak dildeki metnin erek dildeki metne dönüştürüldüğü bir metin işleme eyleminin sonucu olduğunu, hedef dildeki metinle kaynak dildeki metin arasındaki ilişkinin eşdeğerlik ilişkisi olarak belirlenebileceğini öne sürmüştür. “Korrespondenz” ve “Äquivalenz”, yani “uyuşum” ve “eşdeğer” kavramlarından bahseden Koller, dil dizgeleri arasındaki benzerlikleri “uyuşum”, gerçek yazılı ve sözlü metinler arasındaki eşdeğerlik ilişkileri ise “eşdeğer” olarak tanımlamıştır (Saldanha, 2009, 98). Sonuç olarak, Catford ve diğer dilbilim odaklı kuramcılar gibi Koller’in de çevrilemezlik savına karşılık olarak eşdeğerliği öne sürdüğü söylenebilir.

Bu bölümde sunulan bilgiler ışığında, kuramcılar ve çevirmenlerin yaklaşık 2000 yıldır çevrilemezlik sorununu aşmak ve iki metin arasında eşdeğerliği sağlamak için kullanılabilecek yöntemler ve araçlar sunmayı hedeflediği, 1950’lerden itibaren ise bu sorunun dilbilimin sınırları dâhilinde ve eşdeğerlik odağıyla irdelendiği sonucuna varılabilir. Her ne kadar çeviri alanında sözcük ve metin gibi çeşitli düzeylerde eşdeğerliği sağlama koşulu yüzyıllarca hüküm sürmüş olsa da eşdeğerlik bir o kadar da eleştirilmiş ve eşdeğerlilik tartışmalarının alanı kısırlaştırdığı iddia edilmiştir (Krs. Snell-Hornby, 2006; Kenny, 2009).

2.4. “Çeviri Olmayan”ın (“Non-Translation”) “Çeviri” (“Translation”) Olarak Kabulü

Anthony Pym (1995, 168), eşdeğerliğin bir işlevinin de “çevirinin” (“translation”) ve “çeviri olmayanın” (“non-translation”) arasındaki ayrımı yapmak olduğunu belirtmiştir. Buna göre eşdeğerliğin olması, aynı zamanda eşdeğerliğin olmamasını, dolayısıyla metnin çeviri olmamasını beraberinde getirecektir. 1980’lere gelindiğinde

bu kısıtlayıcı tanımlardan uzaklaşmış, çeviribilim kendisini diğer alanlara da açmıştır. Çeviribilimde yaşanan bu kayma kırılmaları da neden olmuştur. Kuramcılar çevirinin ne olduğuna veya olmadığına dair tek bir görüşü paylaşmamaktadır. Kuramcıların, çevirinin daha geniş bir çerçevede ele alınması gerektiği konusunda hemfikir olduğu söylenebilir. Ancak, her ne kadar eşdeğerliği sağlamak önceki kadar ön planda olmasa da hâlâ kuramlarında eşdeğerliğe yer vermekte olan isimler mevcuttur (Krş. Pym, 1995, 168-169).

1980’lerde gerçekleşen kaymanın birincil sebebi olarak çevirinin dilbilim tarafından kısıtlanması ve önceliğin eşdeğerliğe verilmiş olmasını göstermek mümkündür. Jean-René Ladmiral’ın *Traduire: théorèmes pour la traduction* [Çeviri Yapmak: Çeviri İçin Teoremler] kitabının 2002 yılında yayımlanan baskısı için kaleme aldığı ön sözde³ çeviribilimin bağımsız olması gerektiğini şu sözlerle açıklamıştır:

“İnsan bilimlerinin tarihiyle ilgili nedenlerden ötürü, çeviri sorun olarak ele alındığında (böyle bir şeye ender olarak rastlanıyordu) *dilbilim* çerçevesi içinde incelendi. Bunun da bir mantığı vardı: Dilbilim çevirinin kesinlikle bağlantılı olduğu dilsel gerçeklikleri adlandırmayı ve kavramlaştırmayı sağlayan bir yöntembilim ve bir terimler bütünü sunmaktaydı. Ama ancak geçici bir yaklaşımla çeviribilimin dilbilimin bir bölümü, bir alt dalı yapılması gerektiğine inanıldı. Ren ötesindeyse, çeviribilim Uygulamalı Dilbilimle [Fr. *Linguistique Appliquée*] bir tutulmaya çalışıldı (İngilizcenin etkisiyle her iki sözcüğün büyük yazılmış olması başlı başına bir uzmanlaşma alanının tutarlılığını belirtir gibidir)” (Ladmiral (çev. M. Rifat ve S. Rifat) 2012, 139).

Ladmiral’ın sözünü ettiği bağımsızlık 1970’lerde, çevirinin dilbilimsel yaklaşımın sınırları dışına çıkması ise 1980’lerde gerçekleşecektir.

2.5. “Özerk” Bir Bilim Dalı Olarak Çeviribilim

Çevirinin salt bir dilsel aktarım eylemi olduğu görüşünün uzunca bir süre hâkim olduğunu, ancak 1970’lerden itibaren çok boyutlu bir eylem olduğunun anlaşıldığını söylemek mümkündür. Çeviribilimin bağımsız bir bilim dalı olarak gelişmesinde ve hâlihazırdaki ismini edinmesinde James S. Holmes’ün ilk olarak 1972 yılında sunduğu “Çeviribilimin Adı ve Doğası” [“The Name and Nature of Translation Studies”] (Holmes (çev. Koş), 2012) başlıklı bildirisi bir kilometre taşı olarak değerlendirilebilir. Holmes, bilim dünyasında ortaya çıkan bir sorunun konuya yakın olan bir bilim dalının yöntem ve modelleriyle çözülebileceğini, söz konusu bilim dalının çatısı altında çözülmesi halinde de bir alt dalın oluşabileceğini belirtmiştir

³ Mehmet Rifat ve Sema Rifat tarafından Türkçeye kazandırılan bu ön söz “Genel Çeviribilim Sorunları” başlığıyla sunulmuştur.

(age, 107). Ancak başka alanların sunduğu çözümler yetersiz kalabilmekte, böylelikle yeni sorunu inceleyen araştırmacılar ile eski çalışma alanındaki araştırmacılar arasında bir gerilim oluşabilmektedir. Bilim dünyasında bir soruna cevap ararken konuya yakın alanlardan gelen araştırmacılar daha önceden sonuç vermiş olan modelleri söz konusu sorunu çözmek amacıyla kullanabilmektedir. Bu gerilimin neticesinde yeni bir bilim dalı ütopyası, yani oluşacak yeni bir araştırmacı grubu tarafından bir dizi sorunlar, yaklaşımlar ve amaçlar doğrultusunda ortak bir ilgi bilinci ortaya çıkmaktadır (age, 108).

Holmes ((çev. Koş), 2008), geçmişte dilbilimciler, edebiyat bilimciler, yazarlar, filologlar ve diğer farklı disiplinlerden bilim insanlarının çeviriye tesadüfi bir şekilde ilgi gösterdiğini, ancak İkinci Dünya Savaşı'nın ardından matematik, mantık, bilişim kuramı gibi çeviriye çok daha uzak olan alanlarda çalışan bilim insanlarının çeviriye kendi model ve yöntemlerini getirmeye çalıştığını belirtmiştir. Çeviri üzerine yapılan araştırmaların dağınık olduğunu, bu araştırma alanına hangi adın verileceği sorunsalının da bilim dalı ütopyasının gelişmesini engelleyen unsurlardan biri olduğunun altını çizmiştir (age, 108). Alanın gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla "translation studies" (çeviribilim) adını uygun gördüğü bu bilim dalının, Koller'in tanımından yola çıkarak, çeviri olgusunu odak noktası veya temel olarak kabul eden bütün araştırmaları kapsadığını öne sürmüştür (age, 111).

1970'li yıllarda dilbilim alanında gerçekleşen "edimbilimsel dönüş" ("pragmatic turn") ile ortaya çıkan çeviribilimin başlangıç evresinde dilbilimin çeviri olgusuna dair soru ve modeller sağladığını, çeviride eşdeğerliğin uzunca bir süre çeviri olgusuna dair en çok tartışılan ve araştırılan mesele olduğunu söylemek mümkündür (Krş. Mary Snell-Hornby, 2006). 1950'li yıllardan Holmes'ün bildirisini yayımladığı 1970'li yıllara kadar geçen süreye bakacak olduğumuzda Nida, Catford, Vinay ve Darbelnet gibi alanın öncü çalışmalarını yürütmüş olan isimlerin çeviri sorunlarına dilbilim odaklı yaklaştığı, eşdeğerliğin tanım(lar)ını ve tür(lerini)ünü belirleyerek çevrilemezlik sorunsalını ortadan kaldırmaya çalıştıkları önceki bölümde açıklanmıştır.

Anthony Pym (1995, 159), eşdeğerlik odaklı ya da dilbilimsel çalışmaların alana hükmettiği dönemde, yani 1950'li yıllardan 1980'li yıllara kadar, işe yarar olduklarını, kuramcılarının eşdeğerlik vasıtasıyla çevirinin daha iyi kontrol edilmesini sağlamanın yanı sıra çeviri standartlarının düzenlenmesi ve de geliştirilmesini hedeflediklerini belirtmiştir. Susan Bassnet (2002, 3) ise çeviribilimin oluşmaya

başladığı ilk dönemde alanın savunucularının dilbilimciler ve edebiyatçıların çeviri olgusunu ele almakta yetersiz kalması nedeniyle kendilerini onların karşısında konumladıklarını, çeviribilimi karşılaştırmalı edebiyat ya da dilbilimin çatısı altından çıkarmanın ön planda tutulduğunun altını çizmiştir. Görüldüğü üzere Holmes’ün sözünü ettiği gerilim, çeviribilimciler ve dilbilimciler arasında yaşanmış, bunun sonucu olarak da önceleri genel olarak dilbilimin bir alt dalı olarak görülen çeviri araştırmaları günümüzdeki konumuna gelmiştir. Yaşanan ilk gerilimin neticesinde dilbilim ve karşılaştırmalı edebiyatın alt dalı olmaktan çıkan çeviribilim, ilerleyen yıllarda gelişim göstererek farklı bilim dallarıyla yöntem ve teknik alışverişinde bulunmuştur (Bassnett, 2002, 3). Ancak çeviribilimin üzerinde en büyük etkiyi yaratan alanlardan birinin kültür çalışmaları olduğunu söylemek mümkündür.

2.6. Çeviribilimde “Kültürel Dönüş”

Susan Bassnett ve André Lefevere (1990, xi), çeviribilimin ayrı bir bilim dalı olarak gelişmesini “1980’lerin başarı hikâyesi” olarak değerlendirmiştir. Bu başarıda *kültürel dönüşün* (*cultural turn*) üstlendiği rolden söz etmemiz gerekecektir. Bazı çeviribilimciler, dilbilimden türetilmiş geleneksel modellerin yerini kültür çalışmaları alanından ödünç alınan modellerin alması ve ideolojinin rolünün vurgulanması gerektiğini savunmuştur (Kırş Baker, 2001, 280). Önceki bölümde bahsedildiği üzere dilbilimsel yaklaşım, kaynak metni çeviri sorunlarının odak noktası olarak belirlemekte, çeviriyi kaynak ve erek metinler arasındaki eşdeğerliğe göre tanımlamaktadır. Bu yaklaşımın çeviribilimin gelişimine engel olduğunun fark edildiği ve farklı bir bakış açısına ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

Theo Hermans (1985, 8), çeviri edebi metinlerin “ikinci el”, hatta “ikinci sınıf” metinler olarak görüldüğünü, bu nedenle de kaynak metnin ön planda tutulduğunu belirtmiştir. Çeviribilimcilerin de bu noktada hatalı olduğuna dikkat çeken Hermans (1985, 9), kuralcı ve kaynak-odaklı yaklaşımları sorgulayamadıklarını, tam tersine “çeviri nasıl tanımlanmalıdır?”, “iyi çeviri nedir?” vb. soruları sorarak bu yaklaşımın devamını getirdiklerini öne sürmüştür. Ancak 1970’lerden itibaren bir grup çeviribilimci bu çıkmazdan kurtulmak için edebi çeviriye betimleyici, erek-odaklı, işlevsel ve dizgesel açıdan yaklaşmış, böylelikle yeni bir yaklaşım oluşturularak çevirinin daha geniş bir bağlamda ele alınması ve ufğunun genişlemesine olanak

sağlamıştır (age, 10-14). Sonuç olarak çeviri araştırmalarında sorulan soruların değiştiği, kaynak-odaklı yaklaşımın yerini erek-odaklı yaklaşıma bıraktığı ve çeviri araştırmalarına yeni bir soluk getirildiği söylenebilir.

2.7. Çeviride “İşlevsellik” ve “Görecelik”: “Skopos Kuramı” Bağlamında Çeviriye Yaklaşım

Vermeer ((çev. Dizdar ve Bahadır), 2012, 169-170), erek-odaklı yaklaşımı benimseyerek bir erek metnin kaynak metne ne biçim ne de içerik düzeyinde eşdeğer olamayacağı savını öne sürmüş, kültürel bir eylem olan çevirinin “kültürel çeviriyi” zorunlu kıldığını ifade etmiştir. Bu anlayış, Vermeer’in ilk olarak 1978 yılında ortaya koyduğu “skopos kuramı”nın bir parçasıdır (age, 170).

Her eylemin olduğu gibi, çeviri eyleminin de bir amacı vardır. Bu nedenle Yunancada “amaç” anlamını taşıyan “skopos” sözcüğü, çeviri eyleminin bir amaç doğrultusunda gerçekleştirildiğini belirtmek adına kullanılmıştır. Çeviri eylemi sonucunda bir “erek metin” (“target text”), başka deyişle bir çeviri metin ortaya çıkmaktadır. Çevirmen ise “uzman” (“expert”) olarak adlandırılmaktadır. Çeviri “iş”inin (“commission”) gerçekleştirilmesi için, çevirinin amacı “işveren”e (“commissioner”) müşteri tarafından belirtik veya örtük olarak verilmelidir. Vermeer, çeviri metnin “kendiliğinden” (“*ipso facto*”) kaynak metne sadık olmasının söz konusu olmadığını öne sürmüştür. Bununla birlikte, çevirinin amacı erek metnin kaynak metne sadık olması şeklinde de belirlenebilir. Yani “skopos kuramı” bağlamında kaynak metne sadakatin bir zorunluluk veya koşul değil, yalnızca muhtemel bir “amaç” veya “iş” olduğu ortaya koyulmuştur (Vermeer (çev. Chesterman), 2000, 221-232).

2.8. Çeviriye “Dizgesel Yaklaşım” ve Çeviri Yoluyla “Kültür Repertuarı” Oluşturma: “Çoğuldizge Kuramı”

Çeviribilim alanında erek-odaklı yaklaşım çerçevesinde yapılan çalışmalar arasında Itamar Even-Zohar’ın çeviriyi dizgesel açıdan ele alan “çoğuldizge kuramı” [“polysystem theory”]. Dilbilimsel yaklaşımların metinleri tarihsel süreçleri bağlamında değerlendirmedini dikkate alan Even-Zohar, Yuri Tynyanov ve Roman

Jakobson'un çalışmalarını öncül olarak kabul ettiği çoğuldizge kuramını ortaya koymuştur (Krş. Tahir-Gürçağlar, 2008, 193-4). Even-Zohar'ın çeviriyi toplumsal ve tarihsel bir açıyla ele alan yaklaşımı Toury'nin betimleyici çalışmalarının öncülü olmuştur (Krş. Baker, 2001, 163). Toury, çeviri sürecinden ziyade çeviri ürünü ve çevirilerin erek kültür için yapıldığı gerçeğini vurgulamış ve eşdeğerlik kavramına yeni bir bakış getirmiştir (Krş. Bengi-Öner, 1999, 18-20). Çeviribilim alanında ses getirmiş olan bu iki kuramcının çalışmalarına burada yer verilecek, böylelikle çeviri eylemi ve ürünlerin sosyokültürel boyutu vurgulanacaktır.

2.8.1. Edebiyat ve Kültür Dizgesini Şekillendirmede Çevirinin Rolü

İsraili çeviribilim kuramcısı Itamar Even-Zohar, çevirinin ulusal kültürlerin ve edebiyatın şekillenmesinde göz ardı edilemeyecek bir işlevi olduğunu öne sürmüş, bu amaçla ilk kez 1970 yılında çoğuldizge kuramını ortaya koymuştur. Saliha Paker tarafından Türkçeye kazandırılan “Yazınsal Çoğuldizge İçinde Çeviri Yazının Durumu” [“The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem”] başlıklı bildiride çeviri edebiyatın çoğuldizgedeki konumunu açıklamıştır (Even-Zohar (çev. Paker), 2012). Even-Zohar (age, 126)'a göre, çoğuldizge kuramında devingen katmanlaşmalar bulunmaktadır; yani birbiriyle devingen bir ilişki içerisinde olan “merkez” ve “çevre” katmanları vardır. Edebi dizgenin merkezinde genellikle “saygın görülen” metinler bulunmaktayken, bazı durumlarda çevrede bulunan “saygın görülmeyen” metinler de yer değiştirerek merkez konumuna gelebilmektedir (Tahir-Gürçağlar, 2008, 195). Even-Zohar, bu ilişkinin devingen olma özelliğinin edebiyatta durağanlığın önüne ne şekilde geçtiğini şöyle açıklamıştır:

“En üst konumda niteliği yenilikçi olan bir yazınsal tip var iken, katmanlardan ne kadar aşağıya doğru inilirse, tiplerin o kadar tutucu olduğu görülür; oysa en üst konumda kemikleşmiş bir yazın tipi var iken, yenilikleri başlatan daha aşağıdaki katmanlardır” (Even-Zohar (çev. Paker), 2012, 127).

Saygın olan ve olmayan edebiyat kavramlarının yanı sıra, birincil ve ikincil edebiyattan da bahseden Even-Zohar (age, 127), bu kavramlardan birincil edebiyatı tutucu, ikincil edebiyatı ise yenilikçi olarak nitelemiştir. Tahir-Gürçağlar, bu noktada birincil ve saygın görülen kavramlar arasındaki ayrıma dikkat çekmiştir. Repertuarın yerleşik olması üretilen eserlerin söz konusu repertuarın sınırları dâhilinde üretilmekte, söz konusu repertuar ve dizge tutucu olduğu için ikincil türde eserler

ortaya konmaktadır. Bunun tersine, yeni öğelerin dâhil edildiği ve yapısı değişen repertuarda birincil eserler üretilmektedir. Birincil özellikteki bir eserin merkez konumuna geçerek ikincil hale gelmesi de söz konusu olabilmektedir (Tahir-Gürçağlar, 2008, 195).

Even-Zohar (2012, 128), çeviri edebiyatın merkez konumda bulunmasının çoğuldizgenin merkezinin biçimlendirilmesi anlamına geldiğini belirtmiştir. Çevrilecek eserler, erek dizgede üstlenecekleri yenilikçi görevlere ve de kaynak dizge ile erek dizge arasındaki uyuma göre seçilmektedir. Bu da çoğuldizgede egemen olan üç durumda görülmektedir:

- a) çoğuldizge henüz oluşmamışken, ya da başka bir deyişle, edebiyat henüz “genç” ve yerleşme sürecinde iken;
- b) edebiyat ya “çevresel” ya “güçsüz” ya da her iki durumda iken;
- c) edebiyatta dönüm noktaları, bunalımlar ve yazınsal boşluklar yaşanırken.” (age, 128).

Yukarıda bahsedilen durumlar söz konusu olmadığında, yani “bir edebiyata yeni düşünceler, örnekler ve özellikler” çeviri aracılığıyla sokulmadığında ise çeviri edebiyat çevresel konumda bulunmakta ve “beğeniye koruyacak bir araç” haline gelmektedir (age, 129).

Even-Zohar (age, 130-131), çeviri eserin ne olduğu sorusuna yanıt ararken konumunu da göz önünde bulundurmak gerektiğini, merkez konumda olması durumunda özgün ve çeviri arasındaki sınırın bulanıklaşacağını, bu nedenle de “çeviri eserler” kategorisine “yarı-çeviri” ve “çeviri gibi” eserlerin de dâhil edilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Sonuç olarak çevirinin kesinleşmiş sınırları olmadığını, çoğuldizgenin nasıl işlediğinin dikkate alınması gerektiğini ve bu soruya “önceden belirlenmiş, tarih-dışı, bağlam-dışı, ülküselleştirilmiş bir duruma göre” bir yanıt verilemeyeceğini belirtmiştir.

2.8.2. Çeviri Aracılığıyla “Kültür Repertuarının” Oluşturulması

Even-Zohar, “Kültür Repertuarının Oluşturulması ve Aktarımın Rolü” başlıklı makalesinde kültür kuramında kullandığı en önemli kavramın “repertuar” olduğunu belirtmiştir (Even-Zohar (çev. Karadağ), 2015). “Kültür repertuarı”nı “bir grup ve bu grubun bireysel üyeleri tarafından yaşamın düzenlenişinde kullanılan seçeneklerin tümü ya da bu seçeneklerin kabul görmüş bir bütünü” olarak tanımlamıştır (age, 1).

Even-Zohar'ın belirttiği üzere, yaşamın “edilgen” ve “etken” boyutlarda düzenlendiğini göz önünde bulunduracak olduğumuzda “edilgen” ve “etken” repertuarlardan da bahsetmemiz gerekir. “Düzenlenmişlik” olarak da anılabileceğimiz edilgen boyutta dünyanın “bir bireyin ve grubun bakış açısıyla düzenlenmiş bir biçim” edinerek anlam kazanması söz konusudur. Etken boyut ise “bireyin karşılaştığı herhangi bir durumda yararlanacağı ya da bu tür durumları oluşturacağı işlemler dizisi” şeklinde açıklanabilmektedir (age, 1-2). Even-Zohar, Ann Swidler’a gönderme yapmış ve kültürün “insanların kendilerinden yola çıkarak “eylem stratejileri” oluşturdukları alışkanlık, beceri ve biçim repertuarı ya da “alet takımı” olduğunu belirtmiştir (Swidler, 1986, 273’ten aktaran Even-Zohar, 2015, 2).

Kültür repertuarı bir nesilden diğerine aktarılmamaktadır. İnsanlar tarafından oluşturulmalı, öğrenilmeli ve benimsenmelidir. Even-Zohar’a göre kültür repertuarı, toplumdaki isimsiz kişiler tarafından “kasıtsız bir şekilde” oluşturulabilmekte veya “kendiliğinden” oluşabilmektedir. Bunun yanı sıra kendini kültür repertuarını oluşturmaya adanmış, tanınan ve hatta bazı durumlarda hatırlı kişiler tarafından “kasten” oluşturulması da söz konusu olabilmektedir. Oluşturulan repertuarın “kültür dizgesi” olarak adlandırılabilen piyasa, iktidar sahipleri ve kullanıcıların dâhil olduğu karmaşık ilişkiler ağında kabul görmesi durumunda repertuar, hedef grup tarafından yaşamın düzenlenişinde bir araç olarak kullanılmaktadır (age, 2-3).

Even-Zohar, repertuarın “yaratım” ve “dışarıdan alım” işlemleriyle oluşturulduğunu, yaratım işleminin aynı zamanda dışarıdan alım yoluyla da gerçekleştirilebilmesi nedeniyle bu ikisinin birbirinden farklı olmadığını belirtmiştir. Dışarıdan alınan meta erek piyasada başarılı olduğu takdirde erek repertuarla bütünleşecek, repertuarın bir parçası haline gelecektir. Bu “bütünleştirilmiş dışarıdan alım durumu” ise “aktarım” olarak anılmaktadır. Erek dizgede belirli bir işlev görecektir ve eksikliği giderecek olan meta dışarıdan alınmaktadır. Dışarıdan alımın toplumun yapısına bağlı olarak kabul görebildiğini ya da tepki alabildiğini öne süren Even-Zohar, kanun ya da din gibi alanlarda geniş çaplı bir değişim söz konusu olduğunda erek dizgede tepki çeken öğelerin yerini aktarım yoluyla getirilen öğelerin aldığını, böylelikle de aktarıma daha az tepki gösterildiğini söylemiştir (age, 3-5).

Kültür repertuarının nasıl oluşturulduğunu incelerken bir topluluktan diğerine aktarılan metaların karşılaştırılması veya metanın erek dizgeye uyumlu olabilmek için yaşadığı değişimin yanı sıra “alıcı dizgenin durumu”, “aktarımsal etkinliğin doğası” ve “aktarım eylemcileri olarak repertuar oluşturucuların etkinliklerine özel

bir önem atfederek erk ve pazar arasındaki ilişkiler” gibi etkenler de dikkate alınmalıdır (age, 6-7).

2.9. Çeviriye “Betimleyici Yaklaşım”: “Erek-Odaklı Çeviri Kuramı”

Toury (2012, 18), çeviriye kaynak-odaklı yaklaşımda önceliğin kaynak metne verilmesi ve dolayısıyla kaynak metnin var olan metnin bir temsili olarak görülmesine karşın çevirilerin “erek kültürün olguları” olduğunun ve de erek-odaklı yaklaşımla ele alınmaları gerektiğinin altını çizmiştir. Erek kültürdeki bir boşluğu tercihen saygın bir kültürden alınan eserlerle doldurmak hedeflendiği için çeviri eylemi, erek kültür tarafından başlatılmaktadır. Çevrilecek olan metin erek kültürde var olan metinler ve egemen olan örnekçelerle az ya da çok benzerlik taşısa bile, yine de bir yenilik sunmaktadır. Aynı metin aynı dilde ve aynı ya da farklı zamanlarda defalarca çevrilmiş olmasına karşın çeviri metinlerin hepsi erek kültürde aynı konumda bulunmayabilir veya aynı işlevi görmeyebilir. Dolayısıyla çeviriler mutlaka var oldukları bağlam dâhilinde incelenmelidir (age, 21-2). Bu doğrultuda çeviriye kültürel bir etkinlik olarak gören Toury ((çev. Eker), 2012b: 149), çevirmenin “bir topluluk tarafından [...] o topluluğun uygun gördüğü adlarla verilen işlevi, uygun görülen bir şekilde yerine getirebilmek” için çeviri eylemini gerçekleştirdiği vurgusunu yapmıştır.

Eşdeğerliği soyut bir kavram olarak gören Toury, “yeterlik” (“adequacy”) ve “kabul edilebilirlik” (“acceptability”) olmak üzere yine soyut olan iki kutuptan oluştuğunu belirtmiştir (Bengi-Öner, 2001, 95). Buna göre kaynak metin normlarına bağlı kalan çeviri “yeterli”, erek dizge normlarına bağlı kalan çeviri ise “kabul edilebilir” olarak tanımlanmaktadır. Bengi-Öner (2001, 95)’e göre Toury’nin eşdeğerliğe yaklaşımı araştırmacıların yeni sorular sormasına, dolayısıyla erek kültürde çeviri olarak kabul edilmesine karşın çeviri olmadığı gerekçesiyle dışlanan çevirilerin “bilimsel platformda “çeviri” olarak” yer almalarına neden olacaktır.

Çeviri metinler ve bu metinlerin temel unsurları gözlemlenebilir olgular olmasına karşın, çeviri süreçleri bir tür “kara kutu”dur. Başka bir deyişle, çeviri sürecinde neler olduğuna dair ancak tahminde bulunulabilir ve çeviri süreci yalnızca dolaylı yoldan araştırılabilir (Krş. Toury, 1985, 18). Toury (1985: 19), çeviri araştırmalarının çıkış noktasının gözlemlenebilir olgular, yani çeviri metinlerin olması gerektiğini

vurgulamıştır; çünkü erek-odaklı bir etkinlik olan çeviri, alıcı dizge tarafından belirlenen amaçlara hizmet etmek amacıyla koşullandırılmaktadır.

Çevirmenin davranışlarını sözü edilen topluluk tarafından paylaşılan değerler ve fikirler çerçevesinde kısıtlayan bir takım normlar bulunmaktadır. Toury (2012b, 152-154), çeviri normlarını “süreç öncesi çeviri normları” ve “çeviri süreci normları” olmak üzere iki ana başlık altında incelemiş, bu ikisine bir de “öncül norm”u eklemiştir. Öncül norm bağlamında çevirmen kaynak metne ve kaynak kültürün norm dizgesine ya da erek kültürün norm dizgesine bağlı kalmayı seçmekte, böylelikle çeviri metnin yeterliğini ve kabul edilebilirliğini belirlemektedir. Süreç öncesi normlar “çevirinin doğrudanlığı” ve “çeviri politikası” olmak üzere iki alt başlıktan oluşmakta, bu aşamada kaynak metnin hangi dilden, kültürden ve zaman diliminden seçileceğine dair çevirmenler, yayınevleri vb. eyleyenler tarafından bir dizi kararlar alınmaktadır. Çeviri süreci normları ise “matriks normlar” ve “metinsel-dilsel normlar”dan oluşmaktadır. “Matriks normlar” çevirmenin metin üzerinde yaptığı eklemeler, çıkarmalar (atlamalar), yer değişiklikleri ve bölümlemelerde yapılan değişiklikleri kapsamaktadır. “Metinsel-dilsel normlar” ise “erek metni oluşturacak, ya da özgün metinsel ve dilsel malzemenin yerini alacak malzemenin seçimini yönlendir(mektedir)” (age, 154).

Toury, çeviri normlarını açıklamanın zorluğuna dikkat çekmiş, bunu da norm kavramının “sosyo-kültürel özgüllüğü” ve “temel istikrarsızlığı” olmak üzere iki özelliğine dayandırmıştır. Bir normun toplumun tüm kesimlerinde veya farklı kültürlerde geçerli olması söz konusu değildir. Ayrıca istikrarsız olmaları nedeniyle bazı normlar daha uzun süre geçerli olurken bazıları da hızlıca değişmektedir. Dolayısıyla çevirmenler, çeviri etkinliklerini başlatanlar ve çeviriyi tüketenler bu değişime uyum sağlamaya çalışmaktadır (age, 156-7). Bu bağlamda birbiriyle yarışan üç normdan bahseden Toury, çevirmenin davranışlarını “eskimiş”, “anaakım” veya “avangard” olarak sınıflandırmış ve bu sınıflandırmanın önemini de şu şekilde açıklamıştır:

“[...] normlar tarafından yönlendirilen bir etkinlik olarak çevirinin incelenmesi açısından, her bir ögenin, sanki aynı dizgesel konuma, aynı öneme sahiplermiş, erek kültürü ve kısıtlamalarını aynı düzeyde temsil ediyorlarmış gibi eşit biçimde ele alınması düşünülemez. Ne yazık ki bu tür farkları gözetmeyen bir yaklaşım türü yaygındır ve normların anlaşılmasında bulanıklığa, hatta bazı zamanlarda hiçbir normun bulunamayacağı gibi saçma bir iddianın ortaya atılmasına bile neden olmuştur. Normların net bir şekilde anlaşılabilmesinin tek yolu sadece bir bütüncede rastlanılan etkenlerin bir listesini çıkarmak olamaz; çıkarılan bu listeler, örneğin “anaakım”, “eskimiş” ve “avangard” etkinliklere özelliklerini kazandıran etkenlerin statüsüne göre bir düzene de sokulmalıdır” (age, 157).

Çevirmenin davranışları her zaman birbirinden ayrı olmamakta, örneğin anaakım çeviri davranışında avangard (yani ilerici) veya eskimiş davranışlar görülebilmektedir. Bu nedenle de Toury “bağlandırma eksen, yani *tarihsel eksen*”den söz etmiştir. Bir normun eskimiş olduğunu söylemek için önceki dönemde “eskimiş olmayan” konuma sahip olmuş olması gerekmektedir (age, 157).

Even-Zohar’ın “kültür planlama” ile ilgili çalışmalarından yola çıkan Toury (2002, 148-163), çeviribilim ve “planlama çalışmaları” (“planning studies”) alanlarını bir araya getirerek, çeviri ile planlama kavramları arasındaki yakınlığı ortaya koymaya çalışmış, çevirinin bir planlama aracı olarak kullanılmasının yanı sıra, çevirinin de planlandığını vurgulamıştır. Buna göre, bir toplumsal gruptaki gidişata müdahale edilmesi durumunda “planlama” meydana gelmekte, yani müdahale içeriden veya dışarıdan geliyor da olsa, insanların uyacağı bir takım kararlar alınmaktadır. Her grupta repertuarı üretmekle görevlendirilen veya repertuarı üretme görevini kendi istekleriyle üstlenen küçük bir azınlık mevcuttur. Bir grup tarafından görevlendirilen veya kendi istekleriyle bu görevi üstlenen söz konusu azınlık “değişim eyleyicileri” [“agents of change”] olarak adlandırılmaktadır (age, 151). Kültürü planlayanların bilincinde olduğu üzere değişim, bir kültürel davranış yöntemi olarak çevirinin doğasında mevcuttur. Çevirinin erek kültürün ihtiyaçlarını gidermek için erek kültür tarafından başlatıldığını göz önüne alacak olursak, çevirinin genellikle “onaylanmış kalıplardan” sapması da söz konusu olacaktır. Bu sapma, erek kültürdeki insanlar tarafından fark edilebilir, hatta onların hoşlarına dahi gidebilir. “Gerekli görülen” sapmalar çeviride yer aldığı takdirde, insanların verecekleri tepkileri “yönlendirmek” mümkün olacaktır (age, 154-155).

Toury’nin “kültür planlama” dâhilinde sözünü ettiği yönlendirme, “Manipülasyon Okulu”nun temel kavramlarından biridir. Yalnızca çeviriye verilen tepkinin değil, çevirinin kendisinin de yönlendirilmesi ideolojik açıdan ele alınacak ve çevirinin “bir yönlendirme aracı” olarak kullanılması sonraki bölümde açıklanacaktır.

2.10. Çeviri ve İdeoloji

İdeolojiyi tek bir cümleyle tanımlamak ne yazık ki imkânsıza yakındır. Sosyal bilimler alanında yapılmış olan çalışmalara bakacak olduğumuzda ideolojinin farklı

bağlamlarda farklı anlamlar taşıdığını görmemiz mümkündür⁴. Terry Eagleton, ideolojinin bu karmaşık yapısını *Ideology: An Introduction* (1991) başlıklı kitabında ele almış, ideolojinin altı genel tanımını şu şekilde vermiştir:

- 1) “toplumsal yaşamda fikirlerin, inançların ve değerlerin üretildiği genel maddi süreç”,
- 2) “toplumsal açıdan önem taşıyan belirli bir grup veya sınıfın durumlarını veya hayat deneyimlerini simgeleyen düşünce ve inançları”,
- 3) “çıkar çatışması durumunda toplumsal grupların çıkarlarının *teşvik edilmesi* ve *meşrulaştırılması*”,
- 4) “egemen grubun veya sınıfın durumunu veya hayat deneyimlerini simgeleyen inanç ve fikirler”,
- 5) “egemen grubun veya sınıfın çıkarlarını, çarpıtma veya örtbas etme yoluyla meşrulaştırmaya yardımcı olan fikirler ve inançlar”,
- 6) “egemen sınıfın çıkarlarından değil, toplumun maddi yapısından kaynaklanan yanlış veya yanıltıcı inançlar” (age, 28-30)⁵.

Eagleton, ideolojinin bu tanımlardan birincisini “dünya görüşü”, ikincisini de “kültür” kavramlarına yakın görmektedir (age, 28-9). Kültürün çevirideki yeri ve önemi çeviribilim kuramcıları tarafından kabul edilmiştir. Diğer yandan çevirmen, işveren veya erek okurun dünya görüşünün çeviri üzerinde etkili olabileceğini söylemek mümkündür.

Önceki bölümlerde açıkladığı üzere, çevirinin erek dizgedeki bir boşluğu doldurduğu ve edebiyat çoğuldizgesinde merkez konuma geçtiği takdirde dizgenin merkezini biçimlendirdiği ve erek kültürün belirlediği ya da paylaştığı değerler uyarınca çevirmenin bir takım kısıtlamalar altında çeviri eylemini gerçekleştirdiği erek-odaklı yaklaşım dâhilinde ortaya koyulmuştur. Kültür kavramının yanı sıra ideoloji de çeviri araştırmalarına dâhil edilmiştir. Eagleton’un sözünü ettiği sınıf veya gruplar arasındaki güç ilişkisi ve çıkar çatışmasının çeviride de kendini göstermesi, çevirinin veya çevirmenin bu ikisi arasında bir taraf seçmesini gerektirebilir. Maria Tymoczko ve Edwin Gentzler, editörlüğünü üstlendikleri *Translation and Power* (2002) başlıklı kitapta çevirinin taraflı oluşunu şu şekilde açıklamışlardır:

“Çeviriler kaçınılmaz olarak taraflıdır; yani bir metin her zaman için fazla belirlenmiştir ve dolayısıyla bir kaynak metindeki bilgi her zaman çeviride aktarılandan daha fazladır. Buna karşılık, alıcı dil ve kültür, çevirinin olası yorumlarını şekillendiren bağlayıcı özellikleri zorunlu kılmaktadır (Biz alıntıyı olduğu gibi aktarıyoruz, koymamız gerekir. Sonuç olarak da, çevirmenler bir metnin bazı taraflarını veya kısımlarını seçerek onları aktarma veya vurgulama kararını vermek zorundadır. Söz konusu seçimler dolayısıyla kaynak metnin temsillerinin, ayrıca taraflı olan temsillerinin, yeniden yaratılmasına hizmet eder” (age, xviii).

⁴ Bu çalışmanın odak noktası çocuk edebiyatı çevirilerinin yönlendirilmesi olduğu için ideoloji ile ilgili temel tanımlara kısaca değinilmiş, ideolojinin daha çok “Manipülasyon Okulu” çerçevesinde nasıl ele alındığına ağırlık verilmiştir. İdeoloji üzerine detaylı bir inceleme sunmak, çalışmanın sınırlarını aşacaktır.

⁵Aksi belirtilmediği takdirde çeviriler tarafıma aittir.

Doğası itibariyle taraflı bir eylem olan çevirinin ideolojik boyutu ve işlevinden de söz etmek mümkündür.

2.11. “Manipülasyon Okulu” Bağlamında Çeviriye Yaklaşım

Even-Zohar’ın çoğuldizge kuramı ile önderlik ettiği, Gideon Toury, André Lefevere ve Theo Hermans gibi çeviribilim kuramcılarının temsilcisi olduğu, genel olarak “Manipülasyon Okulu” [“Manipulation School”] olarak anılan akım, kaynak metin odaklı kuramlardan kendisini ayırtmış, çeviri araştırmalarına başta “ideoloji” olmak üzere, “patronaj” ve “manipülasyon” gibi unsurları katarak çeviriye toplumsal bir bağlamda ele almıştır (Kırş. Hermans, 1985, Snell-Hornby, 1988). Hermans’a göre çeviri sadece kendi içinde ve kendisi için değil, farklı çıkarlar doğrultusunda farklı dizgeler için de işlev görmektedir, bu nedenle de belirli bir amaç doğrultusunda *yönlendirilmektedir*⁶ (Hermans, 1985, 11; 2002, 186). Böylelikle kaynak metin, erek metindeki belirli bir normlar dizgesine uygun hale getirilmektedir (Hermans, 1991, 166). Bu bağlamda çevirmenin kaynak metni yorumladığını ve “yeniden yazdığını” (“rewriting”) öne süren Lefevere, erek metni ve çeviri sürecini belirleyen veya kısıtlayan birtakım etkenlerden söz etmektedir. Bu etkenler arasında “poetika”, “patronaj”, “dil” ve “söylem evreni” bulunmaktadır (Lefevere, 1985, 225).

2.11.1. Poetika

Lefevere’e göre çeviri metni ve çeviri sürecini kısıtlayan etkenlerden başlıcaları “poetika” ve “ideoloji”dir. Poetika iki bileşenden meydana gelmektedir: “edebi araçlar, türler, motifler, simgeler, prototipik karakterler ve durumlardan oluşan bir envanter” ve “toplumun genelinde edebiyatın rolünün ne olduğu veya olması gerektiği” (Lefevere, 1985, 229). Lefevere, “poetika” kavramını genel olarak “edebiyatın nasıl olması gerektiği(ne izin verildiği)” anlamında kullanılmaktadır (age, 226). Edebi bir eserin çevirideki temsili iki etken tarafından belirlenmektedir. Bunlardan ilki “çevirmenin ideolojisi”dir. İdeoloji, çevirmen tarafından kendi isteğiyle benimsenebilir ya da patronaj tarafından bir kısıtlama olarak çevirmene

⁶ Bu çalışmada “to manipulate” fiilinin Türkçe karşılığı “manipüle etmek” yerine “yönlendirmek” olarak verilmiştir. “Manipülasyon Okulu”, Türkçede hâlihazırda olarak kullanılmakta olduğu için bu akımı “Yönlendirme Okulu” olarak kullanmak tercih edilmemiştir.

dayatılabilir. İkincisi ise “alıcı edebiyatta çevirinin yapıldığı zamanda baskın olan poetika”dır (Lefevere, 1992, 41).

İkinci etken olan ideoloji, “dünyanın nasıl olması gerektiği(ne izin verildiği)” anlamında kullanılmaktadır (Lefevere, 1985, 226). Buna göre çevirmenler, kendi ideolojileri veya hizmet ettikleri poetikaya uygun olmadıkları gerekçesiyle bazı metinleri çevirmeyi reddetmekte ve çağın ideoloji veya poetikasına uygun bir hale getirene dek yeniden yazmayı tercih etmektedirler (age, 217).

2.11.2. Patronaj

Lefevere (1985, 227), “patronaj”ı “edebiyatın okunması, yazılması ve yeniden yazılmasını kolaylaştıracak ya da engelleyebilecek güçler (kişiler, kuruluşlar)” olarak tanımlamıştır. Patronajı kabul etmek, yazarların ve yeniden yazarların patronlarının belirlediği değişkenlerin dışına çıkmadığı, böylelikle de patronların gücünü ve konumunu meşru kılabilmeye istekli ve muktedir olduklarını göstermektedir (Lefevere, 1992, 18). Lefevere, bir edebi dizgenin işlevselliğini korumaya devam etmesi için değişim işlevine ihtiyaç duyulduğunu, dizgede meydana gelen değişimin ise patronajla yakından ilişkili olduğunu belirtmiştir (age, 23). Edebi dizgenin, toplumu meydana getiren diğer altdizgeler tarafından oluşturulan sınırın dışına çıkmasını engelleyen ikili bir kontrol etkeni vardır. Bu etkenlerden ilki dizgeyi içeriden kontrol eden edebi dizgedeki uzmanlar (çevirmenler, eleştirmenler, öğretmenler vb.), diğeri ise genellikle dizgenin dışında yer alan patronajdır. Patronajın edebiyatın poetikasından çok ideolojisi ile alakadar olduğunu not etmek gerekir (Lefevere, 1985, 226-7).

Patronaj ideolojik, ekonomik ve konumsal bileşenlerden meydana gelmektedir. Lefevere’e göre ideoloji, bileşenini “hem biçimin hem de konunun seçimini ve gelişimini kısıtlama” görevini yerine getirmektedir. Adından anlaşılacağı üzere, ekonomik bileşen, patronun “yazarlara ve yeniden yazarlara emeklilik, ofis, kitap satışlarından telif hakkı ücreti” gibi maddi imkânlar vermesi veya “yazarları ve yeniden yazarları öğretmen ve eleştirmen olarak işe alması” anlamında kullanılmaktadır (Lefevere, 1985, 227). Konum unsuru ise patronajı kabul ederek “belirli bir destek grubuna ve onun yaşam tarzına dâhil olmak” olarak belirtilmiştir (Lefevere, 1992, 16).

Lefevre, sözü edilen üç bileşenin birbirinden ayırt edilmediği takdirde, patronun öncelikli çabasının “toplumsal dizgenin istikrarını korumak” olacağını; toplumsal dizge içerisinde kabul edilen ve etkin olarak desteklenen edebi üretimin de bu amacı destekleyeceğini veya en azından bu amaca karşı durmayacağını belirtmiştir. Bu bağlamda Osmanlı İmparatorluğu dönemini örnek gösteren Lefevre, sözü edilen dönemde belirli bir zümre tarafından üretilen edebiyatın İstanbul merkezli olduğunu ve klasik Arap eserlerini örnek aldığını söylemiştir. Türk geleneklerini örnek alarak üretilmiş olan eserler, bu zümre tarafından “popüler” oldukları gerekçesiyle reddedilmiş, hatta yok sayılmıştır. Bu eserler ulusal edebiyat konumuna ancak Mustafa Kemal Atatürk’ün devriminden, yani patronajın değişiminden sonra “yükseltilmiştir” (Lefevre, 1992, 17-8).

2.11.3. Dil

Lefevre’in belirttiği üzere, hem kaynak hem de erek metinler okurların üzerinde bir etki yaratmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, “anlatımsal stratejiler”in (“illocutionary strategies”) veya “dilbilimsel araçlar”ın kullanılması yani dil, önem arz etmektedir. Çeviri metnin okurları, anlatımsal stratejilerin erek metinde daha az etkili olmasını bekler. Kaynak ve erek metinleri inceleyen okurlar, bu metinlerdeki anlatımsal stratejilerin “ideal birliktelikleri”nin sağlanamadığını fark ederler. Lefevre, bunun kaynak metinden değil, metin dışı sebeplerden ileri geldiğini öne sürmüştür. Daha açık bir şekilde belirtmek gerekirse, çeviride bir strateji diğerine göre daha ayrıcalıklıdır (Lefevre, 1992, 97).

Lefevre (1992, 97-110), Catullus’un şiirlerinin 19. yüzyılda yapılmış olan çevirilerinin birçoğunda aslında kaynak metinlerde kafiye olmamasına rağmen çevirilerde kafiye olduğunu gözlemlemiştir. Bu örnekte söz konusu stratejinin, yani kafiye kullanımının, temelde kaynak metinden bağımsız olduğu, tamamen metin dışı bir sebepten tercih edildiği açıkça görülmektedir. Kafiye şiir türünün en çok bilinen özelliklerden birisi olduğunu göz önünde bulunduracak olursak, çevirmenin dönemin çeviri poetikasına uyduğu söylenebilir. Sonuç olarak, Lefevre (age, 109), çeviri ürünün çeviri poetikasına uygun olmadığı takdirde ciddiye alınmadığı tespitini yapmıştır.

2.11.4. Söylem Evreni

Söylem evreni, “yazarların eserlerinde ima etmekte özgür olduğu, belirli bir zamanın bilgi, öğrenme, ama aynı zamanda nesneler ve âdetleri” olarak tanımlanmıştır (Lefevere, 1985, 232-33). Çevirideki kısıtlamalardan ilki kaynak metnin kendisidir. İkinci olarak dil önemli ölçüde değişmektedir. Son olarak da söylem evreni çevrilemezlik sorununa yol açmaktadır. Bir kültürde var olan bir kavramın başka bir kültürde karşılığı olamayabilir. Lefevere (1985, 235), çevirmenin bu sorunun üstesinden gelmek için sözü edilen kavramı erek kültürün ve çevirmenin söylem evrenine uygun olarak aktardığını belirtmiştir.

Bazı nesneler, gelenekler ve inançların erek kültürde kabul edilmeyeceği düşünülmektedir. Lefevere (1992, 87), söylem evrenini etkileyen unsurları “orijinalin konumu”, “metnin çevrildiği kültürün kendisini nasıl gördüğü”, “erek kültürde kabul gördüğü farz edilen metin türleri”, “hedef kitle” ve “hedef kitlenin kabul etmeye istekli olduğu “kültür kodları”⁷ (“cultural scripts”)) olarak sıralamıştır.

Kaynak ve erek metinlerin dizgesel konumundan bahseden Lefevere, kaynak metnin hem kaynak hem de erek kültürde merkez konumdan çevresel konuma kadar birçok farklı konumda yer alabileceğini belirtmiş, bununla birlikte kendi kültüründe merkezde olan bir metnin başka bir kültürde aynı konumda asla yer alamayabileceğinin altını çizmiştir (age, 87). Bir kültürün kendini nasıl gördüğü devamlı olarak değişmektedir. Dolayısıyla bir kültürün kendini aşağı görmesi durumunda, üstün gördüğü kültürden yapılan çeviriyi kabul etmesi söz konusu olacaktır (age, 87-8).

Sonuç olarak “Manipülasyon Okulu”nun binlerce yıldır süregelmekte olan çeviri anlayışından farklı bir yaklaşım ortaya koyduğu görülmektedir. Kaynak metnin biçim ve içeriğinin erek dilde yeniden yaratılması gerektiğine yönelik “kısıtlayıcı” görüşün 1980’lerde gerçekleşen kültürel dönüşün sonucunda etkisini kaybettiğini söylemek mümkündür. Çeviriyi keskin sınırlar dâhilinde tanımlayan, kaynak ve erek metin arasında eşdeğerlik ilişkisi olmadığı takdirde metni çeviri olarak kabul etmeyen bu anlayışın yerini, Toury’nin tanımıyla, erek kültürde çeviri olarak görülen her metnin çeviri olarak kabul edilmesine yönelik anlayış almıştır. Başka bir deyişle, erek metinde eklemeler, çıkarmalar, farklı sözcüklerin ve deyişlerin kullanılması

⁷ Lefevere (1992, 89), kültür kodlarını “belirli bir kültürde belirli rolleri üstlenen insanlardan beklenen davranış kalıbı” olarak tanımlanmaktadır.

sonucunda erek metnin kaynak metnin birebir eşdeğeri olmaması (ki zaten iki metin arasında birebir eşdeğerliğin söz konusu olmadığı kabul edilmiştir) bu metnin çeviri olmadığı anlamına gelmemektedir. Bu stratejiler belirli bir amaç doğrultusunda benimsenmektedir: Erek kültür için üretilen çevirinin ideolojik, kültürel, toplumsal vb. işlevleri vardır ve kaynak metinle arasındaki eşdeğerlik ilişkisi öncelikli değildir. Yalnızca çevirmen değil, devlet kurumları, yayınevleri ve daha birçok kurum veya kişi çeviri sürecine müdahil olmaktadır. Bunun sonucu olarak da erek metnin *yönlendirilmesi* söz konusudur.

3. TÜRK KÜLTÜR VE EDEBİYAT TARİHİNDE ÇEVİRİNİN YERİ VE ÖNEMİ

Lieven D'hulst “Why and How to Write Translation Histories” [“Çeviri Tarihleri Neden ve Nasıl Yazılmalıdır?”] (2001) başlıklı makalesinde çeviri tarihi üzerine yapılan çalışmalardaki artışa dikkat çekerek, çeviri tarihinin incelenmenin önemi üzerinde durmuştur. D'hulst, çeviri tarihini incelemenin araştırmacılara ve çevirmenlere sağladığı faydalardan bahsetmiştir. Buna göre, çeviri tarihini incelemek aynı zamanda tarihi incelemek, tarihe ışık tutmaktır. Bilim insanına tarihe dair bir bakış açısı sunar, yeni fikirler üretmelerine olanak sağlayacak zihinsel esnekliği verir. Sonuç olarak da bilim insanı tek bir kurama bağlı olmak zorunda kalmaz. Geçmişteki çeşitli yaklaşımları ve uygulamaları bilim insanına sunar. Bilim insanının disiplinin yapısını anlamasına ve çeviri kültürünün gelişmesine katkıda bulunur. Çevirmenlere sorun çözme yöntemlerini bulmalarında esin kaynağı olur (age, 22-23).

D'hulst, çeviri tarihini incelerken üzerinde durulacak birtakım sorular belirlemiştir. Bunlardan ilki çevirmenin kim olduğudur. “Çevirmenin düşünsel biyografisi”, yani aldığı eğitim, ailesi, sosyo-ekonomik, ideolojik ve kültürel profilinin yanı sıra “çevirmenin çeviri anlayışı, belirtik ve örtük poetikası, cinsiyeti” gibi hususlar araştırılabilmektedir. İkincisi neyin çevrildiği ve neyin çevrilmediğidir. Böylelikle “hangi seçim prosedürlerinin uygulandığı” ve seçimin “hangi kriterlere dayandığı” ortaya koyulacaktır. Üçüncü soru, çevirilerin “nerede” ve “kim” tarafından “yazıldığı, basıldığı, yayımlandığı ve dağıtıldığıdır”. Dördüncü soru, çevirmenlerin kimin yardımı veya desteğiyle çalıştığıdır. Bu bağlamda çeviride “patronaj”, “güç ilişkileri”, “sansür” gibi unsurlar öne çıkmaktadır. Beşinci soru ise, çevirinin neden var olduğu ve davranışlarıyla ilgilidir. Bu soru çevirilerin “kaynak metinlerle arasındaki ilişki türleri, biçimsel özellikler vs.” ile ilgilidir. Altıncı soru, “çevirinin nasıl işlendiği” ve “çeviri normlarının zamansal ve mekânsal olarak nasıl değiştiği”dir. Yedinci soru, çevirinin tarihte ne zaman yer aldığıdır. D'hulst'un belirttiği üzere, dizge kuramına göre çeviriler tarih boyunca “neredeyse her zaman”

yer almıştır; çünkü kültürler, çoğunlukla birbirleriyle etkileşim halinde olmuştur. Sekizinci ve son soru da “çevirinin toplum üzerindeki etkisi ve işlevi”nin ne olduğudur (age, 24-30).

Yukarıda verilen sorular ışığında hareket ederek öncelikle çevirilerin hangi dönemde yayımlandığı sorunsalı ele alınacaktır. Bu bağlamda, Tanzimat Dönemi’nden itibaren çevirinin Türk edebiyat ve kültür dizgesindeki etkisinden kısaca bahsedilecek, böylelikle Batılılaşma sürecinde çevirinin rolü açıklanacaktır.

3.1. Tanzimat Dönemi’nden Cumhuriyet Dönemi’ne Çeviri Etkinliğine Genel Bir Bakış

Türk edebiyatının tarihsel sürecine bakacak olduğumuzda, günümüzdeki şekline ulaşmasında ve yeni türlerin kazanılmasında çevirinin rol oynadığını görmek mümkündür. 1839-1876 yılları arasında yaşanan Batılılaşma ve modernleşme hareketinin ivme kazandığı Tanzimat Dönemi, söz konusu tarihsel süreçte çıkış noktası olarak alınacak ve böylelikle Cumhuriyet’in kuruluşundan Harf Devrimine kadar gerçekleştirilen çeviri eylemlerini daha geniş bir boyutta ele almak mümkün olacaktır.

Türk kültür ve sanat hayatının Batı ile etkileşimini Tanzimat öncesine kadar götürmek mümkündür. Nitekim Berkes (2008, 37) Osmanlı İmparatorluğunun her ne kadar Batı’dan uzak kalmış ve gelenek olarak Batı’yı aykırı bulmuş olsa da Tanzimat’tan önce de Batı’yla ilişki içerisinde olduğunu ifade etmiştir. Ancak, Karadağ (2014c, 484)’ın belirttiği üzere, Tanzimat’la birlikte söz konusu ilişkinin şekil değiştirdiği, “Türkiye’nin modernleşme serüvenini başlatan bir değişim ve dönüşüm sürecine” girildiği söylenebilir. Tanzimat Dönemi’nde gerçekleşen siyasi değişim ve yenilikler kültür ve edebiyata da sirayet etmiştir. Hilmi Ziya Ülken, sözü edilen değişimi şöyle açıklamıştır:

“[...] Garp tercümeleri Tanzimat’tan evvel başlamış ve mahiyet itibariyle büyük bir fark göstermeksizin Tanzimat’tan sonra da devam etmiştir. Ancak Garp ve Şark zihniyetleri arasındaki karşılaşma, mücadele şeklini aldığı zamandır ki, ikilik yavaş yavaş kaybolmuş ve iki âlem arasında kaynaşmaya başlamıştır. Bu karşılaşma ise Garp’tan yalnız tekniğe ait eserler tercümesiyle kalınmayarak, tam bir zihniyet değişmesini temsil eden sanat, felsefe ve ilim etrafında nakiller yapılmasıyla mümkün oldu” (Ülken, 2011, 243).

Ahmet Hamdi Tanpınar (1997, 64), 1789-1807 yılları arasında, ekonomik sorunları aşmak amacıyla kurumların Avrupalılaştırdığını, fakat XIX. yüzyıla gelindiğinde Batılılaşma hareketinin daha da yoğunlaşmasından ötürü “bir medeniyet dairesinden

öbürüne” geçildiğini, belirtmiştir. Ayşe Banu Karadağ (2008, 80), *Çevirinin Tanıklığında ‘Medeniyet’in Dönüşümü* isimli çalışmasında medeniyet kavramının tarihsel süreçte değiştiğine dikkat çekmiştir. Buna göre, önceleri yaşanan sorunları Batı’yı örnek alarak çözmek hedeflenirken sonrasında toplumunun medeniyet ve kültür kavramları arasında bir ayrım gözetmeksizin “Batı yaşayış ve düşünme tarzının” benimsenmeye başlandığını vurgulamıştır. Aynı zamanda “medeniyet” ve “kültür” kavramları arasındaki fark yok sayılmış, “medeniyet” kavramında Batı’nın üstünlüğü vurgulanmıştır (age, 80-81).

Ülken (2011, 5) ise “medeni açılış”tan söz etmiş, medeniyetin açılış sürecinde meydana gelen uyanış hareketine büyük bir tercüme devrinin önyak olduğunu belirtmiştir. Söz konusu sürecin ilk aşamasında “itikat ve iman” bakımından Doğu’ya bağlı kalınırken, “teknik ve hayat vasıtaları” Batı’dan alınmış, fakat Batı’yla münasebetin artması sonucu bunun mümkün olmadığı anlaşılmıştır (age, 243-244).

Pelin Aslan-Ayar (2015, 63) da Batılılaşma ve modernleşme anlayışının paralelliğine dikkat çekmiş, Osmanlı modernleşmeyi Batılılaşmayla eş gördüğünü, Osmanlı modernleşmesinde edebiyata yenileşmeyi uygulama, denetleme, ölçütlerini belirleme ve yeniyi yaygın hale getirme gibi görevler yüklendiğini belirtmiştir. 19. Yüzyılın sonunda aralarında Namık Kemal’in de bulunduğu yeni edebiyatın temsilcileri, “yön vermek istedikleri bir kültürel üretimi yaygınlaştırmaya” yönelik adımlar atmış, edebiyatı modernleştirme çabasıyla çeviri faaliyetlerini hızlandırmışlardır (age, 63-64) (*italik bana aittir*). Modernleşme kendine has bir edebiyat türünü, yani romanı ortaya koyacak, bu tür de başlangıçta çeviri vasıtasıyla okurlara tanıtılarak sonrasında yazarın kendisi tarafından kaleme alınacaktır. Çünkü mevcut gelenek oluşturulmaya çalışılan “yeni gerçekliği” istenildiği şekilde aksettiremeyecektir (age, 68).

Yukarıda belirtildiği üzere, Batı ile etkileşimin ve çeviri faaliyetlerinin ivme kazanmasının bir sonucu olarak bazı ithal türler ortaya çıkmıştır. Türk kültür ve edebiyat dizgesinde daha önce görülmeyen birçok tür, bu dönemde çeviri yolu ile elde edilen kazanımlardan olmuştur. Türk edebiyatına yeni kapıların açıldığı bu dönemde, hikâye, roman, tiyatro vb. türlerde birçok çeviri eser verilmiştir. Tanpınar (1997, 286-7) bu çevirilerde bir tesadüfilikten bahseder ve roman türünün büyük ustaları kabul edilen Cervantes, Balzac, Stendhal ve Dickens’ın ilk başlarda değil de sonraları çevrilmesinin bu tesadüfiliğe delil olduğunu söyler. Tanzimat’ın fikir

cephesinin de ilk zamanlarda pusulasız ve dümensiz olduğunu ve suların kendi akışıyla bırakılmış bir yolculuğa benzediğini ifade eden Tanpınar (1997, 287)’a göre bu ilk eserlerdeki kusurlar zamanla yerini daha iyi çevirilere, erek kültürün pek de tanımadığı yazarlar ise Batı’nın büyük usta kabul ettiği yazarlara bırakmıştır.

Ülken (2011, 259), Tanzimat ve Tanzimat sonrası dönemdeki çeviri faaliyetlerinin dağınık ve tesadüfî olduğunu, çevirilerin günlük ihtiyaçları karşılamak üzere ve hızlıca yapıldığını, son olarak da yapılan çevirilerin reklamlar veya el ilanları vasıtasıyla okuyuculara tanıtılmadığını tespit etmiştir. Halide Edip Adıvar (1944, 264), Ülken’in görüşlerine paralel olarak, Batı’daki büyük edebiyatların “birçok türlü tercümeden sonra büyük devirlerini yapmış olduklarını” belirtmiştir. Tanzimat Dönemi ve sonrasında çeviri faaliyetinin kapsamlı ve planlı bir şekilde yapılmamış olmasına ek olarak dilin çağdaşlaşması sorunundan da bahsetmek gerekir.

Berkes (2011, 266), Fransızca öğrenip siyaset, hukuk, felsefe gibi konular üzerine yazılmış olan metinleri okuyanların, bu metinlerdeki kavramları anlayıp anlamadıklarını sorgulamıştır. Tanzimat Dönemi’nde Rousseau, Voltaire, Volney gibi birçok düşünürün eserlerinin çevrildiğinin iddia edildiğini, ancak bu çevirilerin ortada olmadığını belirtmiştir. Berkes, tamamlanan çevirilerin ise anlaşılabilir olmadığı veya yayımlanamadığı ihtimalini de göz önünde bulundurmuş ve bunun nedenini şöyle açıklamıştır:

“Çünkü çeviri, yani yüksek düşün düzeyini Osmanlıcaya dökme işi, aşılmaz güçlüklerle doluydu. Batı kavramlarını anlatmak için kullanılan sözcükler, geleneksel anlamlarından sıyrılmadıkça o kavramların çağdaş anlamlarını vermezler, geleneksel anlamlarını verirler. Bu da anlatmaya, ya da anlamaya değil, anlatamamaya ya da yanlış anlaşmalara yol açar” (age, 266).

Ülken (2011, 260), çeviri faaliyetlerindeki eksiklik ve hatalara dikkat çekerek çevirinin bir medeniyetin tamamını aktarmak anlamına geldiğini ve de bu nedenle “şuurlu, teşkilatlı ve tam bir tercüme” yapmak gerektiğini belirtmiştir. Tanzimat’tan beri yapılmış olan çeviri faaliyetlerinin neticelenmediğini göz önünde bulundurarak diğer büyük uyanış devirleriyle karşılaştırıldığında Tanzimat’ın bir uyanış devri olduğu söylemek mümkün değildir (age, 6-7). Karadağ (2008, 179)’a göre, Batılılaşma sürecinde “erek kültür ve edebiyat dizgesinin içkin yapısı ve doğasının” çoğunlukla göz ardı edilmiş olması ve de Batı’yı “adeta bir metin gibi, ‘eksiksiz’ ve ‘yanlışsız’ çevirme projesi”, medeniyetin dönüşümünün tamamlanamamasına yol açmıştır. Ancak kaynak metnin grameriyle erek metnin gramerinin farklı olduğu göz önünde bulundurulmamış, dolayısıyla da “kaynak metnin birebir kopyası” değil,

“yeni bir metin” üretilmiştir (age, 179). Karadağ, bu durumun günümüzde halen devam etmekte olduğunu şu sözlerle açıklamıştır:

“Bugün hala devam ettiği düşünülen “Batılılaşma” sürecinde, çeviri sürecinin tam anlamıyla sonuçlandığı söylenemez. Batılılaşma süreci devam ettikçe, çevirinin *değiş(e)ileceği* ve başka metinlere *dönüş(e)ileceği* açıktır” (age, 180) (*italik bana aittir*).

Medeniyetin dönüşümünde pay sahibi etkenlerden olan çeviri, Osmanlı Devleti döneminde hemen hemen her yüzyılda hem edebi hem de bilimsel birçok eserde görülmektedir. Ancak bu çevirilerin çoğu Doğu dillerinden yapılmıştır. Batı dillerinden yapılan çevirilerin yoğun olmaya başladığı dönem, Tanzimat’tır⁸. Bu döneme kadar güçlü bir edebi gelenek bulunmaktadır. Osmanlı edebiyat sahasında yaklaşık altı yüz yıllık bir Divan edebiyatı geleneğinden söz edilebilir. Saray çevresinde teşekkül eden bu edebiyata paralel olarak gelişen bir de Halk edebiyatı vardır. Tanzimat’a kadar bu iki kolda gelişme gösteren Osmanlı edebiyatı, Batı tesiri, özellikle de Fransız kültür ve edebiyat dizgesinin tesiri, neticesinde karşılaştığı bazı türleri çabuk benimsemiştir. Roman da bu türlerden biridir. Kısa sürede gerek çeviri gerekse telif yüzlerce roman verilmesi, türün toplum tarafından kabul edildiğini göstermektedir⁹. Tanpınar, ilk çevirilerle ilgili şöyle demiştir:

“Hikâye nevinin başlaması daha sonra ve yine tercüme yolu ile. Türkçeye nakledilen ilk Avrupai hikâyenin Yusuf Kâmil Paşa’nın “*Télémaque*” tercümesi olduğunu yukarıda gördük. Bu eserin tabı 1862’dir. Bunu, birkaç sene sonra “*Ceride-i Havadis*”te tefrika edilen bir “*Sefiller*” hulasası ile vak’anüvis Ahmed Lütfi Efendi’nin Arapça tercümesinden naklettiği “*Robinson Cruzoe*” (1864) takip eder. 1871-1873 senelerinde ise Teodor Kasab’ın “*Monte Kristo*” tercümesi, yine 1872’de Lesage’dan “*Topal Şeytan*” tercümesi ile Recaizade Ekrem Bey’in Chateaubriand’dan tercüme ettiği “*Atala*”, 1873’te Bernardin de Saint-pierre’in “*Paul ve Virginie*”si çıkarlar. Bu suretle, içlerinde Lesage, Victor Hugo, Dumas Pere ve Anne Radcliffe ile Daniel Defoe bulunmak üzere roman nev’inin birkaç büyük örneği Türkçeye geçer (1997, 285).

İlk çevirileri takip eden diğer çevirilerle birlikte Osmanlı toplumu, Batı’nın önde gelen yazarlarını yakından tanıma fırsatı bulmuştur. Bu yazarların seçimi ise çevirmen veya yayıncılar tarafından belirlenmektedir.

Çeviri politikası, edebiyatın nasıl ve ne şekilde yenileneceğini belirlemektedir. Çeviri politikalarını açığa çıkarmak için ise çevirinin hangi dönemde yapıldığı, erek dizge, çevirmen ve yayınevi unsurlarını ele alarak çevirinin hangi özellikleri içerdiğini incelemek gerekir. Çeviri politikasına dair izlere eski Türk edebiyatından bu yana var olan mukaddime ve hatime (ön söz ve son söz) geleneğinde rastlamak mümkündür.

⁸ Batılılaşma ile ilgili çeviribilim bağlamında yapılan çalışma için bkz. Berk, 2004; Tanzimat Dönemi çevirileri ile ilgili çeviribilim bağlamında yapılan çalışma için bkz. Parker, 2008.

⁹ Tanzimat sonrası çeviri romanların listesi için bkz. Türkeli, 2005; 1840-1940 yılları arasındaki hem çeviri hem telif romanların listesi için bkz. Erkul-Yağcı, 2011; 1908-1928 yılları arasındaki çeviri romanların listesi için bkz. Bozkurt, 2014.

Eshabil Bozkurt, “1908-1928 Yılları Arasında Batı Dillerinden Osmanlı Türkçesine Çevrilen Romanlarda Mukaddime Geleneği” başlıklı doktora tezinde 1908-1928 yılları arasındaki dönemin çeviri politikalarına ışık tutmayı amaçlamıştır. Batı dillerinden Osmanlıcaya çevrilen romanların ön söz ve son sözlerini inceleyerek çeviri politikalarının rastlantısal değil, bilinçli bir şekilde benimsendiğini, aynı zamanda önceliğin erek kültüre verildiğini ortaya koymuştur¹⁰

¹⁰ Ön söz ve son söz odaklı çeviribilim çalışmaları için Bkz. Akbulut, 2011; Bengi-Öner, 1990, 2006; Bozkurt E., 2012, 2013, 2014; Bozkurt S., 2007; Bozkurt ve Karadağ, 2013; Dimitriu, 2009; Hartama-Heinonen, 1995; Karadağ, 2013a, 2013b, 2014a, 2014b; Koş, 2007; McRae, 2010; Oktar ve Kansu-Yetkiner, 2012; Tahir-Gürçağlar, 2002.

4. TÜRK YAYINCILIK HAYATINDA SERTELLER

Sabiha ve Zekeriya Sertel, siyasi kimlikleri ve gerek edebiyat gerekse siyaset çevresiyle kurdukları dostluklarla dönemin toplumsal yaşamının önemli isimleri arasına girmiştir. Bu bölümde Sertellerin yaşam öyküsü hem kendi anıları hem de tanıklıklar ve biyografi çalışmaları eşliğinde incelenecektir. Bu tez çalışması, çocuk teması üzerinden ilerlediği için ağırlıklı olarak Sabiha Sertel'in yaşamına yer verilecek ve kadın hakları ve çocuklarla ilgili faaliyetlerinden bahsedilecektir.

4.1. Sabiha Sertel Kimdir?

Sabiha Sertel, 1895 yılında Selanik'te dünyaya gelmiştir. Otobiyografisinde çocukluk yıllarına dair detaylı bir bilgiye rastlanamamaktadır. Babasının annesine kadınların kocasına hizmet etmekle yükümlü olduğunu söylemesi ve teyzesine yardım etmeye gitmesinden dolayı eve geç gelen annesini boşaması, Sertel'in aktardığı nadir çocukluk anılarından (Sertel, 1978, 19-20). Ebeveynlerinin boşanmasının ardından maddi sıkıntılar yaşayan aile, Sertel'in terzilik yapan annesi Atiye Hanım'ın çabalarıyla ayakta durmaya çalışır. Eşi Zekeriya Sertel, Sabiha Sertel'in haksızlıklara karşı duran isyankâr yapısını çocukluk döneminde yaşadıklarına bağlamıştır (Sertel, 1993, 122-123). Babasının da haksızlıklara ve adaletsizliğe tahammülü olmadığını, bu nedenle eve kapanıp bunalıma girdiğini ve ailesini terk ettiğini söylemiştir. Zekeriya Sertel, eşinin zorlu geçen çocukluk yıllarını şu şekilde aktarmıştır:

“Başka ailelerin çocukları refah içinde yaşarken, onlar bin bir sıkıntı içinde ve daha çocukluk çağında çalışarak hayatlarını sürdürebiliyorlardı. Demek ki cemiyetin düzeninde bir yanlışlık, bir haksızlık, bir adaletsizlik vardı. Babasından geçme isyan eğilimleri onda da başladı. Evde veya dışarda her haksızlığa, her adaletsizliğe isyan eder oldu. Bu isyan, bilinçli değildi. Ne var ki çevresinde gördükleri, ailesinde duydukları onda isyan eğilimini kuvvetlendiriyordu” (Sertel, 1993, 123).

Annesinin aksine ev işleriyle pek alakadar olmayan Sabiha Sertel, vaktini eğitime ve kendini geliştirmeye harcayarak geçirmeyi yeğlemiştir. Lise eğitimi aldığı yıllarda Namık Kemal, Şinasi, Ali Suavi gibi dönemin önde gelen yazarlarının kaleme aldığı Batıcılık, Türkçülük ve ilericilik gibi konularla ilgili yayınları yakından takip etmiştir (Sertel, 1995, 53). Kadınların yüksek eğitim alamadığı o yıllarda arkadaşlarıyla bir araya gelerek “Tahsil Cemiyeti” kuran Sertel, felsefe, hukuk, mantık, sosyoloji gibi alanlarda dersler almıştır. Genç kızlık döneminde *Genç Kalemler* ve *Yeni Felsefe* dergilerinde yazılar yayımlamıştır. Yazılarının temel sorunsalı, kadınların Osmanlı toplumu içerisindeki konumudur (age, 59).

Eşi Zekeriya Bey ile Selanik’te çeşitli dergilerde yazılar yayımladığı dönemde tanıdıklarının vasıtasıyla tanışan Sabiha Hanım, ailesinin itirazlarına rağmen evlenmek istemiştir. Sabiha Sertel, aslen Sabetayist’tir. 15. yüzyılda İspanya Kraliçesi tarafından kovulup Osmanlıya göçen Sabetay Sevi’nin önderliğinde İslam dinini seçip Türkleşmiş Musevilerden oluşan bir topluluk olarak tanımlanan, aynı zamanda *Dönme* cemaati olarak da bilinen Sabetayist topluluğuna mensuptur (Sertel, 1995, 24). Zekeriya Bey ise Makedonya’nın Ustrumca kasabasında doğup Selanik’te eğitim görmüş bir Müslümandır. Bu nedenle evlenme isteklerine başlangıçta sıcak bakılmamıştır (age, 66). Sabiha Hanım, Selanik’in Yunan işgaline uğramasının ardından 1913 yılında İstanbul’a gitmiştir. Yolları İstanbul’da yeniden kesişen ikili, 1915 yılında evlenmiştir (age, 88). Zekeriya Sertel (2000, 71), evliliklerinin diğer Sabetayist ve Türklere örnek teşkil ettiğini, onların sayesinde “dönmelik” kastının yıkılarak tarihe karıştığını söylemiştir.

Evliliklerinin ilk yıllarında Ömer Seyfettin, Falih Rıfkı Atay, Yusuf Ziya Ortaç, Köprülüzade Fuat gibi dönemin önde gelen isimleri Sertellerin evinde toplanmakta, gerek imparatorluğun içinde bulunduğu durumu gerekse edebiyat ve toplum ile ilgili konuları tartışmaktadır (Sertel, 1995, 91). 1919 yılına geldiklerinde ülkede durumlar daha da karışmış, Zekeriya Sertel’in önderliğinde “emperyalizme karşı vatan, yabancı sermayeye karşı milli burjuvazi” fikrini savunan ve de Türkçülük, Osmanlıcılık ve Turancılık akımlarının kendine yer edindiği *Büyük Mecmua*’yı yayımlamaya başlamışlardır (age, 93). Sabiha Sertel ise *Büyük Mecmua*’da kadın hakları ve feminizm üzerine yazılar yazmaya devam etmiştir. Burcu Ertuna-Biçer’e göre (2010, 25) Sertel’in yazılarında 1789 Fransız Devrimi ile ortaya çıkan eşitlik, özgürlük ve insan hakları ilkelerinden temellenen birinci dalga feminist hareketin

etkileri açıkça görülmektedir. Sertel, otobiyografisinde sözü edilen dönemde ideolojik tartışmalara katılacak kadar olgun olmadığını belirtmiştir (1978, 19). Zekeriya Sertel'in 1919 yılında tutuklanmasının ardından derginin imtiyaz sahibi olan Sabiha Sertel, Halide Edip'in de desteğiyle dergiyi bir süre daha yayımlamaya devam eder. Ancak İngilizlerin baskısı ve sansürü nedeniyle derginin yayın hayatı sona erer.

4.2. Sertellerin Amerika Yılları

Sertel çifti, Halide Edip'in önyak olmasıyla burs alarak Amerika'ya gider ve Sabiha Sertel, Bernard Koleji'nde dil eğitimi aldıktan sonra Columbia Üniversitesi Sosyal Çalışmalar Okulu'nda eğitim görmüştür. Eğitimi sırasında August Bebel'in *Kadın ve Sosyalizm* kitabını okuyan Sabiha Sertel, Bebel'den çok etkilenmiştir. Ziya Gökalp'in Türk Ocağı'nda Durkheim sosyolojisi temelli tartışmalara aşina olan Sertel'in ufku Profesör Franklin Henry Giddings'ten aldığı derslerle daha da genişlemiştir. "Cins şuuru" kuramı ile burada tanışan Sertel, çıkar çatışmaları ve milli çatışmaların ötesinde cins çatışmalarının bulunduğunu idrak etmiştir. Bunu takiben emek ve sermaye çatışması ve sosyal adaletsizlik gibi konulara yoğunlaşmış, Marx, Engels ve Kautsky gibi düşünürlerden etkilenmiştir (Sertel, 1978, 36-39).

Sabiha Sertel, Amerikan emperyalizminin işçi sınıfını ezdiğini, yalnızca işgal altındaki Anadolu halkının değil, fabrikalarda ağır koşullar altında çalışan göçmenlerin de yoksulluk içerisinde yaşadığını gözlemlemiştir. Kapitalist bir toplumda yapılan sosyal yardımın geçici olarak fayda sağladığını, emek ve sermaye arasındaki ayrılığın ve adaletsizliğin ortadan kalkmadıkça sosyal teşkilatların yetersiz kalacağını fark etmiştir (age, 42). Zekeriya Sertel(1993, 28) de Amerika'daki sosyal hizmet örgütlerini eleştirmiş, sosyalist ülkelerde çocuklara, yaşlılara ve hastalara çok daha iyi bakıldığı belirtmiştir. Bu nedenle de Amerika'daki göçmen Türkleri bilinçlendirmeye ve örgütlemeye teşebbüs etmiştir. Özellikle de Kürtler ve Türkler arasındaki anlaşmazlığı çözmeye çalışmış ve ülkenin içinde bulunduğu savaşın her iki ırka da zarar verdiğinin altını çizmiştir. Kürtlerin Hilâli Ahmer Cemiyeti ve Türklerin Teavün Cemiyetini, sendikalaşarak birbirleri ile çatışmaktansa sermayeye karşı birleşmeleri yönünde ikna etmeye çabalamıştır. İşçilerden topladığı yardımları

Türkiye'ye göndermiştir. İşçilerin paralarıyla bakımevleri, hastaneler, yuvalar ve Ankara'daki Çocuk Esirgeme Kurumu kurulmuştur (Sertel, 1978, 51-7).

4.3. Sabiha Sertel'in Çocuk Esirgeme Kurumu'ndaki Çalışmaları

Sabiha Sertel'e Türkiye'ye dönüşünden hemen önce Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde çalışma teklifi gelmiştir. Kendisi her ne kadar çocuk meseleleriyle geçmişte ilgilenmiş olsa da aslında Anadolu halkı ile birlikte çalışıp bir cemaat kurmayı istemiştir. Serteller, 1923 yılında savaşın sona ermesiyle birlikte Türkiye'ye dönmüş ve Ankara'ya yerleşmiştir. Zekeriya Sertel, Basın Genel Müdürü olarak görevlendirilmiş, diğer taraftan da *Ayın Tarihi* dergisini çıkarmıştır. Sabiha Sertel ise Çocuk Esirgeme Kurumunun çatısı altında bir sosyal araştırma projesi hazırlamaya girişmiştir. Yalnızca savaştan sonra bakıma ve korunmaya muhtaç kalan çocuklara yönelik değil, aynı zamanda “çocukların eğitimi, okulların sayısı, öğretmen kadroları, işte çalışan kadınların çocukları, çocukların sağlık durumu, madenlerde, ağır işlerde çalışan çocuklar meselesi, nikâhsız doğan çocuklar, evlatlıklar, çocukları koruyacak kanunlar” gibi ülkenin genelini ilgilendiren sorunlar üzerine geniş kapsamlı bir proje üzerinde çalışmayı amaçlamıştır (Sertel, 1978, 72-73).

Sertel, çocuklarla ilgili meselelerin çözülmesi için öncelikle toplumsal, ekonomik ve kültürel yapıyı anlamak gerektiğine inanmıştır. Toplumsal yapının “masa başında verilecek kararlarla veya başka memleketlerin kanunlarını dilimize çevirmekle” değişemeyeceğini savunmuştur (age, 74). Böylelikle aralarında Ziya Gökalp'in de bulunduğu bir uzman heyetin desteğiyle projenin ilk adımları atılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün eşi Latife Hanım projenin ancak Amerika'da uygulanabileceğini, Türkiye koşullarına uygun olmadığını savunmuştur (age, 75). Adliye Bakanı Yusuf Kemal Bey, uzmanlar heyetinin toplanmak ve karar almak için genel meclisin onayını almadığını ve ancak ilim heyetinin onayını aldıktan sonra projenin yürürlüğe girebileceğini söylemiştir (age, 76-77). Sabiha Sertel'e göre ise Yusuf Kemal Bey işin hukuki yönünü bahane etmiş, Latife Hanım'ı memnun edebilmek adına projeye engel olmuştur (age, 78).

Söz konusu şartlar altında çalışmayı reddeden Sabiha Sertel, küçük kızı Yıldız'ı tedavi ettirmek amacıyla İstanbul'a gitmiştir. Zekeriya Sertel de kısa bir zaman sonra basına konan sansüre karşı çıkarak istifasını sunmuştur. Böylelikle Sertellerin altı

aylık Ankara macerası sona ermiştir. Sabiha Sertel, Anadolu halkıyla iç içe çalışmak ve insanlara faydalı olmak istemiş ancak hayal kırıklığına uğramıştır. Zekeriya Sertel ise gazeteciliğe geri dönme kararı alarak eşine kendisi ile birlikte çalışmayı teklif etmiştir. Sabiha Sertel de bunu hem daha çok alanda faal olmak hem de fikirlerini ve öğrendiklerini topluma yaymak için iyi bir fırsat olarak değerlendirmiş ve gazeteciliğe başlamıştır (age, 78-79).

4.4. “Resimli Ay” ve “Sevimli Ay” Dönemi

Serteller, 1 Şubat 1924 tarihinde *Resimli Ay* dergisini yayımlamaya başlamıştır. 1931 yılına kadar elli yedisi Osmanlıca harfler ve yirmi biri Latin harfleriyle basılmış olan toplam seksen yedi sayı yayımlanmıştır (Uslu, 2004, 24). Sabiha Sertel, derginin misyonunu şu şekilde açıklamıştır:

“[...]“*Resimli Ay*” basın hayatına halkın kültür seviyesini yükseltmek amacıyla atılmıştır. O vakit yüzde sekseni okuma yazma bilmeyen memleketimizde yarım bir eğitimle kalmış, aydınlar tarafından ihmal edilmiş olan yüzde sekseni aydınlatmak, onlara demokrasinin ne olduğunu anlatmak, ilk hedefti. Bundan başka “*Resimli Ay*” milli kurtuluş savaşından sonra, kurulması tasarlanan “Yeni Türkiye”de sosyal problemleri ele almak, saltanat devrinin cumhuriyete miras bıraktığı ekonomik, sosyal, kültürel bozuklukları su üstüne çıkarmak, bunlara çare aramak amacıyla ortaya çıkmıştı. Davaların akademik, teorik bakımdan incelenmesini değil, bu teorileri halkın anlayabileceği bir dille halkın önüne sermeyi hedef tutmuştu. Bir bakıma “*Resimli Ay*” bir magazindi. Fakat halkın kültür seviyesini yükseltmeğe yarayacak bir magazin”(age, 80-81).

Bu alıntıda görüldüğü üzere, Sertellerin öncelikli hedefi “halkın” kültür ve bilgi seviyesini artırmaktır. Sevgül Sönmez (1999, 73) de bu noktaya dikkat çekerek “Sertel ailesine Türk basınının “halkçı”laştırılmasında bir öncülük payesi vermek gerekmektedir” demiştir. Dolayısıyla halkın ihtiyaçlarına öncelik veren *Resimli Ay* başlangıçta siyasi değil, magazinsel içeriğe sahiptir. İçeriğin yanı sıra biçim olarak da Türk basınına yeni bir anlayış getirmiştir (Krş. Arslantaş, 2003). Derginin yazar kadrosunda Mehmet Rauf, Reşat Nuri, Sadri Ertem, Yusuf Ziya, Hıfzı Tevfik, Yakup Kadri ve daha pek çok ünlü edebiyatçı bulunmaktadır.

Resimli Ay, okuryazarlık oranının düşük olmasına karşın halktan büyük ilgi görmüştür. Bu ilgiyi karşılıksız bırakmayan Serteller, “Resimli Ay Limited Şirketi”ni kurmuştur. “Resimli Ay Matbaası”ndan çıkan *Resimli Hafta*, *Resimli Perşembe* ve *Resimli Yıl* dergilerini de okurların beğenisine sunmuştur. Süreli yayınların yanı sıra, *Çocuk Ansiklopedisi*, “Himaye-i Etfal Çocuk Külliyyatı” ve “On Kuruşa Bir Kitap”

serileri gibi çeviri eserler ve birçok telif eser de bu matbaadan yayımlanmıştır (Krş. Sertel, 1978).

Sabiha Sertel, hükümetin “Aile Hakları” beyannamesini yayımlaması üzerine yazdığı yazıda bu değişimi övgüyle karşılamıştır. Şeriat kanunları uyarınca kadınların haklarını sınırlayan bazı hükümlerin kaldırılmasını destekleyen Sertel, “Oktobr Sovyet İnkılabından sonra bütün dünyada ileriye doğru değişimler olduğunu, bizim de bu değişimlere ayak uydurmamız gerektiğini” belirterek gençlere çağrıda bulunmuştur (1978, 89). Ancak Ekim Devrimi’nin bu şekilde anılması Ankara’yı rahatsız etmiştir. Bir dostunun Sertel’e “Türkiye’de de bir sosyalist rejim kurulmasını istiyorsunuz” demesi üzerine, sosyalist devrimin değil, “burjuva demokratik devrimi”nin gerçekleşmesini istediğini söyleyerek kendini savunmuştur (age, 90). Sertel, her ne kadar sosyalist görüşleri nedeniyle hükümetten ve halktan tepki topluyor olsa da, gerçekleştirilen reformlarla ideolojik görüşünün bazı noktalarda örtüştüğünü söylemek mümkündür.

Şeyh Sait isyanı nedeniyle 1925 yılında çıkarılan Takrir-i Sükun Kanunu kapsamında hükümete basın özgürlüğünü kısıtlama ve gazeteleri kapatma yetkisi verilmiştir. Bu nedenle birçok gazeteci tutuklanmış ve gazeteler kapatılmıştır (Sertel, 1978, 96-97). Cevat Şakir’in *Resimli Ay*’daki yazıları nedeniyle derginin imtiyaz sahibi olan Zekeriya Sertel, İstiklâl Mahkemesi’nde yargılanmış ve Sinop’ta üç sene kalebentlik cezasına çarptırılmıştır (age, 99-102). Sabiha Sertel ise derginin yeni imtiyaz sahibi olmuş, söz konusu dönemde yayımlanmakta olan üç dergiyi ve *Çocuk Ansiklopedisi*’ni tek başına çıkarmıştır. Kanunlar gereği “Resimli Ay” ismini mahkeme bitene kadar kullanamayacağı için matbaanın ismini “Sevimli Ay” olarak değiştirmiştir (age, 107-8). Zekeriya Sertel’in bir buçuk yıl sonra sürgünden dönmesiyle “Resimli Ay” ismi tekrar kullanılmaya başlanmış ve Sabiha Sertel’in ağabeylerinin ortaklığıyla “Resimli Ay Limited Şirketi” kurulmuştur (age, 112).

Eşi sürgünden döndükten sonra Sabiha Sertel’in yükü azalmış, başka alanlara yönelecek fırsatı bulmuştur. Bir süredir çocuklara yönelik bir çalışma yapmayı planlayan Sertel, ilkokulda okuyan kızı Sevim’in okul kitaplarının “çocuk psikolojisi göz önünde tutulmadan, metotsuz hazırlanmış” kitaplar olduğunu farketmiş, Amerika’da uygulanan “Thorndike metodu” uyarınca ilkokul öğrencilerine yönelik kıraat (okuma) kitapları hazırlamıştır. Birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar her seviyeye ayrı ayrı hazırlanmış olan bu kitaplar Eğitim Bakanlığı tarafından

onaylanmış ve okullarda okutulmuştur (age, 117-118).

Sabiha Sertel, derginin yayın hayatını iki döneme ayırmıştır: Buna göre, 1924-1926 yılları arasındaki ilk dönemde “gerçek bir demokrasinin kurulması için savaş ve sosyal problemlerin incelenmesi” söz konusudur (1978, 82). Derginin içeriğini genel olarak kadın hakları, evlilik ve aile sorunları, çocuklar ve gençlik, eğitim, misyoner faaliyetleri, psikoloji, spor ve sağlık gibi konular oluşturmaktadır (Uslu, 2004, 27). Serteller, sanayileşme ve bilime duydukları “hayranlık” nedeniyle sanayi, bilim ve psikoloji alanında makalelere de dergide yer vermiştir (age, 45). Özellikle ekonomik gelişmenin ve sanayileşmenin önemi vurgulanmış, Türkiye’de kurulan ulusal sanayi kuruluşlarından övgüyle söz edilmiş, yerli üretim malların tüketimi teşvik edilmiştir (age, 69).

Derginin ikinci döneminde siyasi ve ilerici temalara ağırlık verilmiştir (Sertel, 1978, 82). Sertel, derginin ikinci döneminde edebiyatta yaşanan değişimi şöyle açıklamıştır:

“İkinci devre, 1928’den 1930’a kadar devam etmiş, yeni bir edebiyatın doğuşunu gösteren bir devre olmuştur. Yazılarda, hikâyelerde ilerici, sosyalist fikirler ön plana çıkmıştır. Yazı kadrosu da değişmiştir. Nâzım Hikmet, Sabahaddin Ali, Suat Derviş, Vâlâ Nureddin, Sadi Ertem ve diğer yazarlar sol bir edebiyatın temsilcileri olarak ortaya çıkmışlardır. Hikâyeler, şiirler, eskisi gibi yazarların zevkini doyumak için değil, toplumun gerçeklerini ortaya koymak için yazılmıştır. Bu yıllar memlekette realist bir edebiyatın ilk doğuş devresi olmuştur diyebiliriz. Sosyalist düşüncüyü açık açık belirtmek imkânsızdı. Bu fikirler, hikâyelerde, makalelerde bir sınır içinde ele alınıyordu” (age, 82).

Nâzım Hikmet’in gerek şiirde edebiyat çevresinin alışkın olmadığı serbest nazmı kullanması, gerekse devrimci kişiliği dönemin şairleri tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Bu tepkilere karşı *Resimli Ay* dergisinde “Putları Kırıyoruz” kampanyası başlatılmıştır:

“Sanat hayatında, haklı ya da haksız ün kazanmış kimseler vardı. Bunlar yeniliğe giden yolu kapatıyorlardı. İlerleyebilmek için bu engelleri ortadan kaldırmak gerekti. Ayrıca, bu gerçek veya sahte ünlü kimseler, halk ve gençliği etkileyebiliyorlardı. Gençleri yeni ideolojilerle zenginleştirebilmek için, bu etkiyi kırmak gerekti” (Sertel, 1993, 98).

Zekeriya Sertel, kampanyanın ilk olarak Namık Kemal’i hedef aldığını belirtmiştir. Dergide Kemal’in “burjuva şairi” olduğuna, ahlak ve vatan sevgisi temalarını işlemesine karşın Saray’dan para aldığına dair yazılar yayımlanmıştır. Bu kampanyadan Ahmet Haşim, Abdülhak Hamit, Tevfik Fikret gibi isimler de nasiplenmiştir (age, 98-99).

Bu kampanyanın yanı sıra, Hristiyan misyonerlere karşı bir savaş başlatılmıştır. Sabiha Sertel, Amerikan misyonerlerin liselerde bazı Türk kızlarını

Hristiyanlaştırdığı haberini almış, bunun üzerine *Resimli Ay*'da konuyla ilgili makaleler yazmıştır. Sertel'e göre, Amerika'nın amacı Türk halkını Hristiyan yapmak değil, azınlıkları kışkırtarak ülkeyi bölmek ve yabancı sermayenin ülkeye girişini sağlamaktır. Misyonerler Türkiye'nin geri kaldığı, Amerikan uygarlığının üstün olduğu yönünde propaganda yapmaktadır (age, 134-135). Sertel, misyonerlik faaliyetleri yürüten *İncil Cemiyeti*'nin bir temsilcisinin neden kendilerine savaş açtığını sorması üzerine şu cevabı vermiştir:

“Türkiye’ye kültür İncil ile mi getirilir? Eğer bir halkın kültürü din kitaplarıyla yükseltirirse, Kur’an ne güne duruyor? Biz lâik bir memleketiz. Herkesin dini inançlarına saygı duyarız. Ama, mistik bir edebiyatla halkın uyutulmasına karşıyız. Hele bunun arkasında politik amaçlar olursa...” (age, 136)

Sertel, Amerika'nın zencileri daha kolay sömürülebilmek için Hristiyanlaştırıldığını gözlemlemiş, Türkiye'nin de bölünerek sömürülmesine engel olmak için misyonerlik faaliyetlerine karşı durmuştur (age, 136-137). Yani Sertel'in dini değil, siyasi hassasiyetleri bu duruşun temelini oluşturmaktadır. Ancak burada bir çelişkiye dikkat çekmek gerekmektedir: Serteller Amerikan mandasını kabul eden Halide Edip ile yakın arkadaşdır. Onun sayesinde Amerika'da eğitim almışlardır.

Resimli Ay yazarları edebiyatın yanı sıra dil konusu üzerinde de tartışmış, yeni dilin ve dolayısıyla edebiyatın hangi yöne seyredeceği üzerine fikir paylaşımında bulunmuştur. Sabiha Sertel, söz konusu tartışmalardan birini şu şekilde aktarmıştır:

“Tartışma konularından biri de dil meselesiydi. Nâzım dilin sadeleştirilmesini istiyor, fakat halkın dilinde olmayan kelimelerin kullanılmasına karşı geliyordu. Peyami Safa, Türkçenin özellikle İstanbul Türkçesinin, gelişmenin kemaline vardığını söylüyor, halkın diline inerek, lisanı fakirleştirmenin bir hata olduğunu iddia ediyordu” (age, 154).

Sertel, derginin yazarlarının Nâzım Hikmet'e hak vermekle beraber, Türk dilinden Arapça ve Farsça kelimelerin yerini Çağatay dilindeki sözcüklerin almasına karşı çıktıklarını söylemiştir. Nâzım Hikmet, Arapça ve Farsça kelimeleri kullanmadan edebiyat yapılabileceğini şiirleri ile göstermiştir. Sertel de bu nedenle her kesimden insanın onun şiirlerini anlayabildiğini belirtmiş, hem şiir tekniğine hem de dile sadelik getirdiğini öne sürmüştür (age, 154).

Sertellerin edebiyatı, dili, kültürü ve toplumun düşünce yapısını değiştirmek amacıyla *Resimli Ay*'ı ideolojik bir araç olarak kullandıkları yorumunu yapmak mümkün olabilir. Ayrıca edebiyatın Sertellere ve derginin yazarlarına bir nebze de olsa özgürlük tanıdığı, böylelikle sosyalist düşünceye devletin sansürüne uğramadan dergide yer vermeye çalıştıkları görülmektedir. Ancak Serteller, *Resimli Ay*'da

yayımlanan yazılar nedeniyle her ne kadar gerçekleştirilen reformlardan bazılarını desteklemiş ve Türk halkına benimsetmeye çabalamış olsalar da birçok kez hükümetle ters düşmüş ve yargılanmışlardır.

1930 yılının sonuna gelindiğinde “Resimli Ay Limited Şirketi”nin ortakları, sol görüşlü yazıları nedeniyle Nâzım Hikmet’in dergi kadrosundan çıkarılmasını istemiş; ancak Serteller, bu talebe şiddetle karşı çıkmıştır. Ortaklar, “memleket ve okuyucuların hiç bir ihtiyacını tatmin etmeyen köhne mevzulara, faydasız yazılara” yer verildiğini belirten bir ilanı gazetelere vermiş ve derginin kapanacağını duyurmuştur (Sertel, 1978, 166). Serteller ise derginin kurucuları olarak yayın hakkının onlarda kaldığını sanmış; ancak derginin ortakları imtiyazın şirkete ait olduğunu, “*Resimli Ay*” adı altında yayın yapamayacaklarını savunarak mahkemeye başvurmuştur. Böylelikle “*Resimli Ay*”ın yayın hayatı sona ermiştir.

4.5. *Resimli Ay* Dergisi ve “*Resimli Ay*” Matbaasının Türk Yayıncılık ve Çeviri Tarihindeki Yeri

Sertellerin 1924-1931 yılları arasında yayımladığı *Resimli Ay* dergisi birçok çalışmaya konu edilmiştir. Uğur Değirmenci’nin 1996 yılında Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde Prof. Dr. Osman Gündüz’ün danışmanlığında yazdığı “*Resimli Ay* Mecmuası” adlı yüksek lisans tez çalışmasında derginin şekil ve içeriği, yayın hayatı, yayın politikası ve Türk dergiciliğindeki konumu incelenmiştir. *Resimli Ay* dergisi ile ilgili bir diğer çalışma da Canan Maral İşaşı’ın Gazi Üniversitesi Yeni Türk Edebiyatı Bölümü’nde Doç. Dr. Ayfer Yılmaz’ın yönetiminde yazdığı “*Resimli Ay* Dergisinde Edebi ve Fikri Gelişmeler” (2006) adlı yüksek lisans tezidir. Söz konusu çalışmada derginin Türk edebiyatına, medenileşme sürecine ve Türkçenin gelişimine katkıda bulunduğunu belirtilmiştir.

Boğaziçi Üniversitesi Modern Türk Tarihi Bölümü’nde, Doç. Dr. Duygu Köksal’ın tez danışmanlığını yürüttüğü, Mehmet Fatih Uslu’nun “*Resimli Ay Magazine (1921-1931): The Emergence of an Oppositional Focus Between Socialism and Avant-Gardism*” [“*Resimli Ay* Dergisi (1921-1931): Sosyalizm ve Avangardizm’in Arasında Muhalif Bir Odağın Doğuşu”] (2004) adlı yüksek lisans tezinde derginin Amerikan tarzı bir magazin dergisinden sol bir dergiye dönüşmesini edebiyat odağıyla irdelemektedir. Uslu’ya göre derginin edebi içeriği “sosyalist ve avangard kaygıların

ekseninde şekillenmiş”, edebiyat aracılığıyla dönemin siyasi gerilimi çözümlenmeye çalışılmıştır (age, iv).

Necdet Ekinci ise Bengi Kümbül ve Serap Sarıhan’la hazırladığı *Zekeriya Sertel: Amerikan Kültür Emperyalizminin ve Magazin Devrimciliğinin Öncüsü* (2006) başlıklı kitabında Zekeriya Sertel’in devrimci bir kişilik olarak algılanmasına karşı çıkmaktadır. Ekinci (age, 30)’ye göre, *Resimli Ay* emperyalizme karşı duran, ilerici bir dergi olarak değerlendirilmemelidir. Tam tersine, sol nitelikli yayıncılığın değil, “boyalı magazin dergiciliğinin öncüsü” olan dergide, Amerikan yaşam tarzı ve kültürünün Türk toplumu tarafından benimsenmesini sağlamaya yönelik yazılara yer verilmiştir (age, 29-30). Derginin yayımlanmaya başladığı dönemde Anadolu halkının yoksulluk ve cehaletle boğuştuğunu belirten Ekinci (age, 37), dergide kadınların saç modelleri ve erkeklerle dans etmeleri gibi konulara yer verilmesini sert bir dille eleştirmiştir. Kitapta Zekeriya Sertel’in *Resimli Ay* dergisinde yayımlanan bazı yazılarının çeviriyazıları ve *Tan Gazetesi*’nde yayımlanan yazılarından bölümler sunulmuştur. Zekeriya Sertel’i “solcu” olarak nitelendirmeyi doğru bulmayan Ekinci (age, 57), okuyucuyu dergi ve gazete yazılarından sunduğu örneklerin ışığında Sertel’in siyasi duruşunu ve devrimci kimliğini yeniden düşünmeye teşvik etmektedir.

Ayşe Banu Karadağ, *Çevirinin Tanıklığında ‘Medeniyet’in Dönüşümü* (2008) adlı kitabında “Resimli Ay Matbaası”nın 1927 yılında yayımladığı *Robenson Kuruzoe* [*Robinson Crusoe*] çevirisini incelemiştir. Karadağ (age, 143), Sertellerin Türk edebiyat ve kültür dizgesinde ve yayın tarihinde önemli bir konuma sahip olduklarının altını çizmektedir. Cumhuriyetin ilanı ile ivme kazanan modernleşme ve Batılılaşma hareketi ile uyumlu bir yayıncılık politikası güden Serteller, oluşturdukları “kültür repertuarının” merkezine ise Amerika’yı koymuşlardır (age, 151). Söz konusu çeviri “Resimli Ay Külliyyatı” adı altında yayımlanan on dokuz kitaplık seriden bir kitap olmakla beraber cep kitabı formatında okuyucuya sunulmuştur. Karadağ, ayrıca serideki ilk kitapların dini, ahlaki ve gündelik bilgiler içermesine karşın son dört kitabın *Robenson Kuruzoe*, *Vatansız Adam*, *Aya Seyahat* ve *Cüceler Memleketinde* gibi fantastik gezi maceralarını anlatan ve bireyselliğin vurgulandığı kitaplar olmasına dikkat çekerek, bunun “hayal gücünü zorlayan metinlerle zihinlerde yeni açılımlar sağlamaya” yönelik bir hareket olduğu tespitinde bulunmuştur (age, 140).

Resimli Ay Neşriyatı, Şehnaz Tahir-Gürçağlar'ın *The Politics and Poetics of Translation in Turkey, 1923-1960* (2008) adlı kitabında da ele alınmıştır. Tahir-Gürçağlar, Serteller'in yayımcı olarak rolüne ve siyasi kimliğine değinmiş, Jonathan Swift'in *Gulliver's Travels* kitabının 1927 yılında *Cüceler Memleketinde* başlığıyla yayımlanan çevirisini Gideon Toury'nin çeviri normları bağlamında ele almıştır. Söz konusu incelemede yanmetinler, erek metindeki eklemeler, çıkarmalar, özel isimler ve yabancı kültürel unsurların çevirilerine ek olarak Sertellerin yayın politikası da ele alınmıştır (age, 280-285). Tahir-Gürçağlar (age, 281), dünya çapında tanınan bir yazar ve eserin seçilme sebebinin "Resimli Ay Matbaası"nın "yüksek edebiyat" eseri olarak kabul edilen bir kitabı yayımlayarak kendini seçkin eserleri düşük fiyatla halka sunan prestijli bir yayınevi olarak konumlandırmak olduğunu öne sürmüştür.

4.6. Tan Dönemi ve Sertellerin Son Yılları

Zekeriya Sertel, "Resimli Ay" dönemi sonrasında Selim Ragıp, Ekrem Uşaklıgil, Halil Lütfü Dördüncü ile ortak olarak *Son Posta* gazetesini çıkarmaya başlamıştır. Ortaklar, Sabiha Sertel'in yazı yazmaması koşulunu getirmiş, bu nedenle de Sabiha Sertel işsiz kalmıştır. Bu boşluktan faydalanan Sertel, 1930-1936 yılları arasında Adoratski'nin *Diyalektik Materyalizm* ve 1936 *Sovyet Anayasası*, Kautski'nin *Sınıf Kavgası*, Lenin'in *Harp ve Sosyalizm*, August Bebel'in *Kadın ve Sosyalizm* başlıklı kitaplarını yayımlamıştır. Bu eserlerin basılmasında bir takım engellerle karşılaşmıştır. *Kadın ve Sosyalizm* ve *Sınıf Kavgası* kitapları hakkında toplama kararı çıkartılmıştır (Sertel, 1978, 168-170). *Çitra Roy ile Babası* adlı telif romanı 1936 yılında kaleme almıştır. Kitap, "idealist felsefeye" inanan Hintli Profesör Roy ve "Marksist, materyalist felsefeye" inanan kızı Çitra'nın hikâyesini anlatır. Kitap aynı zamanda İngiltere'nin sömürgesi olan Hindistan'ın yaşadığı acıları anlatmakta ve anti-empyralist göndermeler yapmaktadır (Sertel, 1995, 266-274, Erduran, 2004, 102). Sertel bu dönemde yalnızca sözü edilen kitaplarla ilgili çalışmalarda bulunmakla kalmamış, Kadıköy'de bir çocuk yuvası işletmiş ve böylece çocuk meselelerine daha somut yaklaşmayı amaçlamıştır (Sertel, 1995, 166).

Zekeriya Sertel, Halil Lütfü Dördüncü ile halihazırda yayımlanmakta olan *Tan* gazetesini satın almış ve "Tan Matbaası"nı kurmuştur. Sabiha Sertel de burada yazılar yazmaya başlamıştır. Sertel, Cevat Şakir ile Ömer Rıza'yı da yanına alarak

Amerika’da yayımlanan “Senede 100 Kitap” serisini Türkçeye çevirmiş ve “Tan Matbaası”nda yayımlamıştır. Sertel; edebiyat, ekonomi ve toplumsal olaylar üzerine yazılmış bu kitaplardan kendi ifadesiyle “ilerici olanları” seçerek Türkçeye çevirmiştir. Ömer Rıza’dan Anatole France’nin *Haşmetmeab Adalet* kitabını çevirmesini isteyen Sertel, çeviriyi okuduğunda din karşıtı ve sosyalizm savunucusu ifadelerin çıkarıldığını görür. Sertel, dindar bir insan olduğu ve sosyalizme karşı durduğu gerekçesiyle söz konusu değişiklikleri savunan Ömer Rıza’nın işine son vermiştir. Serideki 100 kitabın tamamı çevrilmemiş; ancak 56 kitap okurlarıyla buluşabilmiştir (Sertel, 1978, 174-7).

Tan dönemi Sertellerin ve Türkiye tarihinin en çalkantılı yıllarındandır. 1938 yılına gelindiğinde Mustafa Kemal Atatürk hayata gözlerini yummuştur. Sabiha Sertel, Atatürk’ün devrimci yönünü ön plana koymuş, kendisinin Fransız İhtilali ve Ekim Devrimi’nden etkilendiğini belirtmiştir. Ancak yapılan reformları her ne kadar desteklemiş olsa da Atatürk’ün toprak reformunu yaparak işçi sınıfının haklarının savunulmasına yol açmadığının altını çizmiştir. Ayrıca demokratik rejimi gerçekleştiremediğini, ülkede diktatörlük rejiminin hüküm sürdüğünü, kendisinden sonra cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturan İsmet İnönü döneminde diktatörlüğün terör boyutuna ulaştığını öne sürmüştür. Atatürk döneminde gerek kendisinin gerekse Nâzım Hikmet’in ilerici ve Marksist yayınların toplatıldığını, yine de bu yayınlar nedeniyle mahkeme önüne çıkmadıklarını söylemiş ve İnönü yönetimini sert bir şekilde eleştirmiştir (Sertel, 1978, 193-5).

1939 yılına gelindiğinde İkinci Dünya Savaşı başlamış, Hitler’in etkisiyle oluşan ırkçılık rüzgârı Türkiye’de de esmeye başlamıştır. Sabiha Sertel, Türkiye’deki “Pan-Türkist” oluşumun komünizm ve Sovyetler Birliği’ne karşı durduğunu, milliyetçilik kisvesi altında ülkeyi Almanya’nın yanında savaşa sokmaya çalıştığını iddia etmiştir. *Tan* gazetesi bir kampanya başlatarak ırkçılığa ve savaşa girme yanlılarına muhalefet etmiştir. Sertel, bu kampanya nedeniyle sayısız kez mahkemeye düştüğünü ve hakaretlere maruz kaldığını söylemiştir (1978, 196-8). Vedat Türkali’ye (2013, 43) göre faşizmin git gide yükseldiği yıllarda “tutarlı antifaşist çizgiyi izleyen tek gazete” *Tan* olmuştur.

Sertel’in aktardığı üzere, savaşın bitmesiyle Türkiye’de bir takım siyasi değişimler yaşanmaya başlanmıştır. Bunlardan birisi de tek partili dönemi bitirmeye yönelik atılan adımlardır. Celal Bayar, Cumhuriyet Halk Partisi’nden istifa ederek yeni bir

parti kurma çalışmalarına girişmiştir. Zekeriya Sertel’le görüşen Bayar, bu amaçla *Tan* gazetesinden faydalanmak istemektedir. Bayar ile birlikte çalışan Tevfik Rüştü Aras, birlikte bir dergi çıkarma fikrini ortaya koymuştur (Sertel, 1978, 274-5). *Görüşler* dergisi, diktatörlüğe karşı durmak ve demokrasi taraftarı olmak şiarıyla yayımlanmaya başlanmıştır. Derginin yazı kadrosunda Niyazi Berkes, Behice Boran, Pertev Boratav, Sabahattin Ali dâhil edilmiştir. Aynı zamanda Halide Edip Adıvar, Fuat Köprülü ve Adnan Menderes de dergiye yazı yazmayı kabul etmiş, Sertellerin diktatörlüğe karşı duruşuna destek olmuşlardır (age, 293-306).

1945 yılında Sertellere ve birlikte çalıştıkları isimlere karşı git gide büyümekte olan tepki nihayetinde patlak vermiştir. “*Tan Matbaası*”, “komünist neşriyatı” yayımladığı iddiasıyla bir grup üniversite öğrencisi tarafından saldırıya uğramıştır (Sertel, 1978, 311). Daha önceden matbaanın önünde gösteri düzenleneceği haberini alan Serteller, o gün işe gitmemiştir. Bu nedenle o gün orada bulunanların tanıklığına başvurmak faydalı olacaktır. Türkiye Komünist Partisi üyelerinden şair ve gazeteci Nail Çakırhan, Can Dündar’a verdiği röportajda baskın günü yaşadıklarını şöyle anlatmıştır:

“4 Aralık 1945 günü bir grup gelip de *Tan*’ın kapısına dayandığında ben içerideydim. Pencereden dışarıyı seyreliyordum. Karşıda Sulet ve İnkılap Kütüphanesi vardı. Sokakta bir kaynaşma oldu. Karşıdan uzak bir uğultu halinde ‘Kahrolsun komünistler’, ‘Komünistler Moskova’ya’, ‘Türkiye komünist olmayacaktır’ gibi sloganlar duyduk. Ellerin taşlar, balyozlar, Türk bayrakları olan kalabalık, Çağaloğlu yolu boyunca inmeye başladı. Ben Zekeriya’ya telefon edip vaziyeti haber verdim. ‘Hiç korkma! Ben Vali Lütfi Kırdar’la konuştum, polis şimdi geliyor, orayı emniyet altına alacak’ dedi bana... Kuvvet bir süre sonra geldi gerçekten de... Karşıdaki kütüphaneleri güvenlik çemberine aldı, *Tan*’ın önünü serbest bıraktı. Kalabalık gittikçe büyüdü. Bazı patırtılar gürültüler oldu. Bazı dükkânları yakmaya, yıkmaya başladılar. Ben de dikkatle seyreliyordum. Ama hâlâ aklıma *Tan*’ı yıkacakları gelmiyordu” (Dündar, 2008).

Baskından sonra Serteller tehditler nedeniyle bir süre kendi evlerinde kalamamış, polis tarafından takip edilmiştir (Sertel, 1978, 318-322). Olayın üzerinden iki ay geçtikten sonra eski yazıları sebep gösterilerek tutuklanmışlardır. Bir yıl hapis cezasına çarptırılan Serteller, dört ay sonra beraat ederek cezaevinden çıkmıştır (age, 349-351). 1946 yılında yayımladıkları *Davamız ve Müdafamız* kitabında kendilerine karşı açılan davaları anlatmışlar ve kendilerini savunmuşlardır. Zekeriya Sertel, “Bu dava hürriyet ve demokrasinin bu memlekette hâlâ boğazlanabilip boğazlanamayacağını, fikrin zincire vurulabilip vurulamayacağını, milletin ve dünyanın gözü önünde belirtecek tarihi bir davadır” demiş ve asıl hapsedilecek veya beraat edecek olan tarafın hürriyet ve demokrasi olduğunu vurgulamıştır (age, 34-35).

Bu savunmaya rağmen Sertellere karşı tepkiler dinmemiş, artan baskılar ve provokasyonlardan ötürü herhangi bir kuruluştaki çalışmaları neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Zekeriya Sertel, Adnan Menderes'e ulaşmış, zor da olsa kendine ve ailesine pasaport çıkarmıştır (Sertel, 1978, 383). Serteller yanlarına kızları Yıldız'ı da alarak 1950 yılında ülkeyi terk etmiştir. Sabiha Sertel; Paris, Roma, Budapeşte, Leipzig ve Moskova'da gazetecilik ve yazarlık faaliyetlerine devam etmiş ve Türkiye Komünist Partisi'nde aktif bir rol oynamıştır (Yaraman, 2010, 12). Son beş yılını geçirdiği Bakü'de hayatını anlattığı *Roman Gibi 1919-1950* kitabını yazdıktan sonra 1968'de hayatını kaybetmiştir.

Sabiha Sertel, Zekeriya Sertel ve kızı Yıldız Sertel'in anılarında Türkiye'den uzakta geçen 18 yılda neler yaşandığına dair çok az bilgi verilmiştir. Ayşegül Yaraman, Sabiha Sertel'in yaşamının son döneminde TKP ve reel sosyalizmle ilgili hayal kırıklıklarına değinmiştir. Sertel, TKP Dış Bürosu ile birlikte çalıştığı dönemde 1960 müdahalesini ve 1961 Anayasası'nı desteklemiş, bu nedenle de parti ile görüş ayrılığına düşmüş ve partiden ihraç edilmiştir (Yaraman, 2010, 7-15). Sosyalizmin hayal ettiği şekilde uygulanmadığını, Sovyet ülkelerinde faşizan uygulamaların yaygın olduğunu idrak etmiştir (Sertel 1995, 241, 251). Sertel, ideolojik anlamda hayal kırıklığı yaşamıştır. Ancak ne kendisinin ne de ailesinin anılarında TKP adına yaptığı faaliyetlerden ve Sertel'in parti tarafından hoş görülmediğinden hiç bahsedilmemiştir. Yaraman bunu, bir "ailesel amnezi" olarak adlandırmış, eşi Zekeriya ve kızı Yıldız Sertel tarafından aile anılarının yeniden yapılandırıldığını iddia etmiştir (Yaraman, 2010, 12-13).

4.7. Serteller ve Çocuk Edebiyatı: Sabiha Sertel'in "Kadın" ve "Anne" Olarak Genel Portresi

Sabiha Sertel'in çeviri çocuk eserlerini ne şekilde yönlendirdiğini anlayabilmek adına tanıklıklar eşliğinde kadınlık ve annelik yönleri üzerine bir takım bilgiler sunmak yararlı olacaktır. Önceki bölümlerde belirtildiği üzere, Sertel, kadın meselelerine ve feminizm hareketine genç kızlık döneminde ilgi duymaya başlamıştır. İlerleyen yıllarda da feminizmi konu alan eserleri çevirmiş ve makaleler kaleme almıştır. Sertel, kadınların muhakkak eğitim göresi gerektiğini savunmuş; ahlaklı bir kadın, iyi bir eş ve çocuklarına iyi bir anne olarak topluma faydalı

olmaları gerektiğini yazılarında sıkça vurgulamıştır (Krş. Ertuna-Biçer, 2010, 23-152).

Nazan Aksoy da Sertel'in yaşam öyküsünü kurgularken, eşi ve kızının yansıttığı iyi bir yazar, anne ve ev hanımı portresinden daha farklı bir Sabiha Sertel portresi ortaya koyduğunu ifade etmiştir (2009, 100). Sertel (1978, 111), otobiyografisinde eş ve anne kimliğini ön plana çıkarmamış, tam tersine işlerinin yoğunluğu nedeniyle çocuklarına pek de vakit ayıramadığını söylemiş, hatta çocuklarının bakıcısını “çocuklarımın ikinci anası” diye anmıştır. Aksoy'a (2009, 101) göre, kadınlara atfedilen ev işleri, çocuklara annelik etme gibi görevlerle ve kadınsı duygularla arasına mesafe koyarak “erkek otobiyografilerinde olduğu gibi toplumsal alanda verdiği kişilik mücadelesiyle” ön plana çıkan bir portreyi okurlarına sunmuştur. Sertel'in ağırlıklı olarak dönemin siyasetine ve uygulanan baskıcı politikalara yer veren otobiyografisi “eleştirel bir anlatıdır” aslen birer “erkek projesi” olan Cumhuriyet ve Sosyalizm içerisinde kadın sorunlarını toplumbilim dâhilinde değerlendiren Sertel, aynı sorunların sosyalist düzende de yaşanabileceğini göz ardı etmiştir (age, 104).

Ertuna-Biçer'in (2010, 149) açıkladığı üzere, Sertel, kadınların temel hak ve özgürlüklerini savunurken ataerkil söylemden kopmamakta, kadınların kamusal alanda cinsel kimliklerini ve dişiliklerini ön plana koymamalarını, ahlaklı olmalarını öğütlemektedir. Kadınlar, dişiliğiyle ön plana çıkmadıkları takdirde erkeklerle arkadaşlık edebilecek, böylelikle kamusal alanda erkek egemenliğini tehdit etmeyeceklerdir (age, 123). Sertel'e göre güzel kadın, kendi işlerini yapması için kendisine hizmetçi tutan, “üst sınıfa mensup” kadındır. Ertuna-Biçer, buradan hareketle Sertel'in güzelliğe “sınıfsal bir boyut atfet(tiği)” sonucuna varmıştır (age, 125). *Resimli Ay* dergisinde moda, güzellik, bakım, Hollywood yıldızları gibi konularda makaleler yayımlanmıştır (age, 31). Güzel modern kadınların şık gece elbiseleriyle partilerde, lüks restoranlarda çekilmiş fotoğrafları yer almaktadır. Uslu (2004, 37)'ya göre kadının bu yeni yüzü Sertellerin “modern” yaşam algısını yansıtmaktadır. Ancak Sertel her ne kadar bakımlı, süslü, iyi giyimli kadınları “tufeyli” olarak görüyor olsa da bu görüşünün söz konusu makale ve fotoğrafların dergide yayımlanmasına engel olmadığı görülebilmektedir (Ertuna-Biçer, 2010, 31). Topluma yansıtılan bakımlı, güzel, iyi giyimli “modern” kadın imgesiyle dişiliğini ön plana koymayan, sınıfsal ayrım gözetmeyen, güzelliğe ve modaya önem

vermeyen kadın imgesinin çelişkili olduğu gözlemlenebilir. Ertuna-Biçer (2010, 123), Erken Cumhuriyet Dönemi reformlarının Türk kadının dış görünüşünü oluşturmayı, böylelikle Türk kadının güzelliğini diğer ülkelere duyurarak “dünyaya yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin medeni bir ülke olduğunu göster(meyi)” amaçladığını öne sürmüştür. Bu doğrultuda güzellik yarışmalarının düzenlendiğini belirten Ertuna-Biçer (age, 124), “güzelliğin sağlıklı olma kıstasına bağlan(dığının)” ve aynı zamanda ulusu sağlıklı bireylerden oluşturma maksadının gözetildiğinin altını çizmiştir.

Ertuna-Biçer (2010), Sertel’in kadınlara atfettiği toplumsal rolün öncelikle iyi bir anne olmak ve toplumun yeniden inşası için çocukları iyi yetiştirmek olduğunun altını çizmiştir. Ertuna-Biçer, Sertel’in kadının toplum içerisindeki konumu ve görevi ile ilgili fikirleri üzerine şu saptamayı yapmıştır:

“Yine modernleşmeyle sıkı ilişki içindeki birinci dalga feminist hareket ve modernleşmenin siyasal ifadesi ulusal devletin toplumsal cinsiyet politikalarıyla paralel bir biçimde, Sabiha Sertel’e göre kadın kimliğinin annelik teması etrafında şekillendiği tespit edilmektedir. Çocukları devletin ulus projesine göre yetiştirecek “aracı yurttaşlar” kadınlardır ve çocukları cemiyete faydalı unsurlar haline getirmeleri konusu yazarın önem verdiği bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır” (age, 149).

Burada Ertuna-Biçer’in “aracı yurttaş” tespitinin altını çizmek gerekmektedir. Sertel, ülkenin geleceğini emanet edeceğimiz çocukların yetiştirilmesini ve eğitilmesini önemsemiş, bu nedenle de çocuklarla ilgili sorunlara yazılarında sıkça değinmiştir. Kadınlar evde çocuklarıyla yakından ilgilenmelidir. Sertel, Amerika’da yaşadığı süre zarfında çocuklara yurttaşlık bilincinin nasıl verileceğini gözlemlemiş ve bu gözlemlerini de “didaktik açıklamalarla” Türk toplumuna aktarmıştır (age, 69). Birincil görevi annelik, yani ülkesine faydalı bireyler yetiştirmek olan kadınların aynı zamanda muhakkak meslek sahibi olması, kamusal alanda yer alması gerektiğinin altını çizmiştir.

Resimli Ay dergisinde Cici Anne imzasıyla kaleme aldığı köşesinde okurlarından gelen soruları yanıtlayan Sertel, kadın-erkek ilişkilerine değinmiş ve “modern” ilişki tarzıyla ilgili yazılar yazmıştır (Ertuna-Biçer, 2010, 29). Köşesinde kadın-erkek eşitliğini savunmuş, kadınları kişisel özgürlüklerini talep etmesi yönünde cesaretlendirmiş, toplumun kadınlara karşı gösterdiği ikiyüzlü tavra ve ahlak anlayışına dair yazılar yazmış, okurlarının yaşadığı sorunları aktarırken hikâyedeki bireyleri suçlamak yerine genel olarak toplumu suçlamayı tercih etmiştir (Uslu, 2004, 38-39).

Ertuna-Biçer (2010, 47)'in belirttiği üzere, Sertel'in bir başka eleştirisi de ülkede verilen eğitimin niteliği ve kadınların eğitiminde fırsat eşitliği sağlanmamasıyla ilgilidir. Buna göre, Batı'daki kadınlar daha iyi eğitim aldıkları için daha başarılıdır. Ancak Sertel kadınların kişisel gelişiminden ziyade eğitilmiş bir anne olarak toplumsal gelişime yapacağı katkıya önem vermiştir.

Sonuç olarak Sertel'in yazılarında kadınlığı tanımlarken annelik olgusuna öncelik verdiği ve kadınlarla çocukların eğitimi sorununu ele aldığı görülmektedir. *Resimli Ay* dergisinde “modern” Türk kadının dış görünüş olarak Batılı hemcinslerini örnek alması teşvik edilmiş ve “medenileşme” bağlamında Türk kadınlarının güzellik anlayışı, Erken Cumhuriyet Dönemi politikaları tarafından şekillendirilmiştir. Sertel yine de bu tip kadınların dışılığı ön plana koyduğunu, annelik gibi diğer görevlerini ihmal ettiğini öne sürerek onları eleştirmekten geri kalmamıştır. Yazılarında okurlarına nasihatler vermiş, onların “cici anne”si olmuştur. Sertel'in bir anlamda topluma “annelik” ettiği söylenebilir. Toplumsal gelişimle annelerin çocuklarını iyi bir şekilde yetiştirmesini doğrudan ilişkilendiren Sertel'in Batılı ülkeleri örnek aldığı ve yazılarında okurlarını bu bağlamda yönlendirdiğini söylemek mümkündür.

5. TÜRK ÇEVİRİ TARİHİNDE ÇOCUK EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ (1839-1928)

Necdet Neydim (2005, 100), çeviriyi çocuk için “yabancı dünyaya açılan pencere” olarak betimlemiştir. Buna göre, çocukların okudukları kitabın yazarına pek de dikkat etmediğini, metni “kavramsal ve bilgiye dayalı” bir şekilde, metnin yazarının açısından değil, kendi çağrışımları doğrultusunda okuduklarını belirtmiştir. Selçuk Çıkla (2005, 93) da eser seçiminde birtakım ilkelerin göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade ederek velilerin ve öğretmenlerin çocukların ahlaki ve zihinsel gelişimine katkıda bulunacak eserleri çocuklara vermesi gerektiğini vurgulamıştır.

Neydim (2005, 99-100) çeviri çocuk edebiyatı konusunda çocuk-yetişkin ilişkisinin altını çizer. Neydim’e göre, çeviri çocuk edebiyatının “çevirmeni, editörü ve yayıncısı” yetişkindir ve farklı kimlikler üstlenebilen bu yetişkinler “bir yapıtın yazınsal değer taşıyıp taşımadığına” karar verir. Başka bir deyişle, “metnin çocuğa göreliğini, yararlarını ve zararlarını belirleyen, ona sansür uygulayan ya da metne müdahale eden kişi, yazarıyla, çizeriyle, yayıncısıyla, eğitimcisiyle, kütüphanecisiyle, eleştirmeniyle yetişkindir” (Krş. Neydim, 2005, 99-100).

Handbook of Translation Studies’in “Children’s Literature and Translation” başlıklı maddesinde Cecilia Alvstad (2010, 22), “çocuk edebiyatı çevirisi”nin (“translation of children’s literature”), çocuk edebiyatı çevirilerini adlandırmada başat bir terim olduğunu ileri sürer. Alstad’a göre alanın “çocuklar için çeviri” (“translation for children”) ya da “çocuklar için çeviri yapma” (“translating for children”) şeklinde adlandırılması bazı uzmanlar tarafından iki nedenden dolayı tercih edilmemektedir. Birinci neden, bu ifadelerle yalnızca çocukların hedef okuyucu olarak görülmesidir; ikincisi ise, bu tür metinlerin kendi içlerinde türsel bir bütünlük sağlamadıklarına ilişkin vurgu yapmalarıdır. Alvstad (2010, 22), çeviri çocuk edebiyatının “kültürel bağlam adaptasyonu”, “ideolojik manipülasyon”, “ikili okur kitlesi”, “sözlü anlatım özellikleri” ve “metin ve resim” gibi bir dizi kültürel özellik tarafından tanımlandığını belirtir.

Çocuk edebiyatı, Tanzimat Dönemi'nde çeviri hareketinin yoğunlaşması ve Batı edebiyatından eserlerin çevrilmesinin sonucu Türk edebiyat dizgesinde ortaya çıkmaya başlamıştır (Çıkla, 2005). Neydim'in belirttiği üzere, feodal kültürlerde ayrı bir çocuk edebiyatı yoktur. Batı'da modernleşmenin ve sanayileşmenin sonucunda çocuk edebiyatı ortaya çıkmış, Türkiye'de ise Tanzimat Dönemi'yle birlikte gelen modernleşmenin etkisiyle ayrı bir çocuk edebiyatına ihtiyaç duyulmuştur. Söz konusu ihtiyaç, çeviri yoluyla giderilmiş ve bu süreçte çeviri çocuk edebiyatı daima merkez konumda bulunmuştur (Neydim, 2005, 1). Aslında çocuklar İslamiyet'in kabul edilmesinden önce yazılmış eserlerde yer almaktadır; fakat bu eserler doğrudan çocuklara yönelik değil, ebeveynlere çocuklarını nasıl yetiştirmeleri gerektiğine dair tavsiyeler vermek amacıyla yazılmıştır (Sınar, 2006, 175-178). Bir başka deyişle, çocuklar Tanzimat'tan önce edebiyatın içinde yer almış olmasına karşın, çocuklara doğrudan edebi eserler yazılmamıştır. Telif çocuk kitaplarının yayımlanması Tanzimat Dönemi'ne denk gelmektedir. Dönemin önde gelen isimlerinden Recaiîzâde Mahmut Ekrem, Muallim Naci ve Ahmet Mithat Efendi telif çocuk edebiyatı eserleri kaleme almış ve okurlarına sunmuştur (Çıkla, 2005, 95).

Yetişkin edebiyatına benzer bir şekilde, çoğuldizgedeki çocuk edebiyatı boşluğunun da çeviri eserlerle doldurulmaya çalışıldığını belirten Çıkla'ya göre çocuk edebiyatının temelleri Tanzimat'ın ilanından 20 yıl sonra aşağıda sıralanan üç çeviri eserle atılmıştır:

a) Şinasi'nin La Fontaine'den yaptığı fabl çevirileri 1859'da şairin *Tercüme-i Manzume* adlı kitabında yayınlanmıştır.

b) Kayserili Doktor Rüştü adlı bir kişinin 1859'da yazdığı *Nuhbetü'l-Etfâl* isimli Arapça alfabe kitabının sonuna eklediği çocuk hikâyeleri, fabl tercümeleri ve kısa hayvan hikâyeleri bu türün Tanzimat sonrası Türk edebiyatındaki ilk örneklerinden biri olarak kabul edilir.

c) Yusuf Kâmil Paşa'nın klâsisizmin zevk vererek eğitmek prensibini dikkate alarak François de Saligna de la Mothe Fénélon'dan 1859'da çevirdiği *Telemak* (*Tercüme-i Telemak*) adlı roman da önemli bir çalışmadır" (2005, 94-95).

Bitkiler ve cansız varlıkları konu edinen ve hikâyenin sonunda okurlara ibretlik dersler ve ahlaki mesajlar veren fabl türündeki eserlerin seçilerek çevrilmiş olmasına dayanarak, çocukları eğitecek nitelikte eserlere verildiği tespitini yapmak mümkündür. Neydim (2003, 81), Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar yapılan çocuk edebiyatına dönük çalışmaların "didaktik, ahlakçı ve buyurgan" olduğunu, önceleri çocuğa oyun bile yasaklanırken, zamanla bu tavrın değiştiğini belirtmiştir.

Çeviri ile çocukları eğlendirirken eğitmeye dair bir başka örnek de Süleyman

Tevfik'in *Alman Don Kişot'u – Bir Baronun Seyahati* (1334 [1918]) isimli çevirisidir. Bu çevirinin ön sözünde vatanın geleceği ve ümidi olan çocukların her şeyden kıymetli olduğu için onları “sağlam, çevik ve mükemmel bir şekilde yetiştirmek gerektiği” vurgusu yapılmıştır. Ayrıca, II. Meşrutiyet sonrası çocuklara yönelik gazete, kitap, hikâye ve masalların yayımlanmaya başlandığı, böylelikle çocuklara okuma alışkanlığı kazandırılmaya çalışıldığı eserin ön sözünde belirtilmiştir (Bozkurt, 2014, 112).

Alev Sınar (2006, 184), Türkçülük akımının temsilcilerinden biri olan Ziya Gökalp'in çocukların eğitime önem verdiğini ve bu amaçla birçok eser ürettiğini belirtmiştir. Gökalp'a göre, sağlıklı bir toplumun temelinde sağlıklı bir aile vardır. Çocuğa verilen terbiyenin milli olmasını ve Türklük bilincinin aşılmasını, aynı zamanda anne ve babaların Türkçeyi düzgün konuşmasını ve çocuklarının dil eğitime özen göstermesi gerektiğini öğütlemiştir. Gökalp, çocuk şiirleri, milliyetçilik ana fikriyle yeniden yorumladığı halk masalları ve ebeveynler için yazdığı çocuk terbiyesi üzerine mektuplar yayımlamıştır (age, 184-185). Benzer bir şekilde, Cumhuriyet'in ilanından sonra da benzer amaçlarla metinler üretildiği görülmektedir. Aka Gündüz, çocuklara yönelik yazdığı şiir, hikâye ve tiyatro metinlerinde Atatürk'ün ilke ve inkılaplarına yer vermiş, böylelikle çocukların söz konusu ilke ve inkılapları benimsemesini amaçlamıştır (age, 186).

Bu çalışmada aktarıldığı üzere Türkiye, Tanzimat Dönemi'nden itibaren Batılılaşma sürecine girmiştir. Dolayısıyla, topluma hâkim olan Türkçülük, Batıcılık, modernleşme, medeniyet, çağdaşlaşma gibi temalara çeviri eserlerde de rastlanabilir. Güç sahibi kişilerin, amaçlarına ulaşmak için söz konusu temalar ve/veya ideolojik fikirleri ülkenin geleceğini emanet edeceğimiz çocuklara aşıladığını söylemek mümkündür¹¹. Sonuç olarak, edebi eserlerin yalnızca yetişkinlerin değil, çocukların da ideolojik bağlamda yönlendirilmesine imkân verdiği söylenebilir. Sözü edilen yönlendirmenin gerek boyutunu gerekse işlevini açığa çıkarabilmek adına çocuk edebiyatının erek edebiyat dizgesindeki konumunu ele almak gerekir.

¹¹ Cumhuriyetin ilk döneminde “Batılılaşma” ve “muasır medeniyet” seviyesine ulaşma gibi amaçlar doğrultusunda çeviri eserler yayımlanmış; bununla birlikte 20. yüzyılın sonlarından itibaren çeviri eserlerde “din” (“İslamiyet”) vurgusu ön plana çıkmıştır. İdeoloji, din ve çeviriyle ilgili çalışmalardan bazıları için bkz. Karadağ, 2002; Birkan-Baydan, 2010; Daldeniz, 2010; Kansu-Yetkiner, 2014.

6. ÇOCUK EDEBİYATINA ÇEVİRİBİLİM BAĞLAMINDA DİZGESEL YAKLAŞIM

Zohar Shavit, “Çocuk Yazını Çevirisinin Yazınsal Çoğuldizgedeki Konumu Açısından Belirlenmesi” (“Translation of Children’s Literature as a Function of Its Position in the Literary Polysystem”) ((çev. Besen), 1991) başlıklı bildirisinde Even-Zohar’ın çoğuldizge kuramından hareketle çeviri çocuk edebiyatının çoğuldizgedeki konumunu ele almıştır. Çocuk edebiyatının çoğuldizgenin bir parçası olarak kabul etmiş, çocuk edebiyatının çevresel konumda olduğunu, bunun da çevirmene serbestlik tanıdığını öne sürmüştür (age, 19). Metin “çocuk için iyi”, faydalı ve uygun olacak biçimde tanımlandığı ve metnin olay örgüsü, tipler ve dili çocuğun anlayabileceği düzeyde düzenlendiği takdirde çevirmen serbest olacaktır (age, 19). Shavit, çocuk edebiyatı çevirisinde çevirmenin iki ilkeye bağlı olduğunu öne sürmüştür:

a. Metni, toplumun “çocuk için iyi” diye tanımladığı şekilde, çocuğa uygun ve yararlı olarak düzenlemek.

b. Olay örgüsünü, tipler ve dili, çocuğun kavrama düzeyine ve okuma yetisine göre düzenlemek.” (age, 19)

Söz konusu ilkelerden ikincisi daha baskın olmakla beraber, metnin seçimi ve işlenişini belirlemekte, aynı zamanda da metnin dizgesel yatkinlığının temelini oluşturmaktadır. Shavit, çocuk dizgesine giren metinlerle yetişkinler dizgesinde saygın görülmeyen dizgeye giren metinlerin dizgesel yatkinliklerini birbirine benzer olduğunu, bu metinlerin üzerinde bir takım kısıtlamalar bulunduğunu belirtmiştir (age, 20).

Shavit, dizgesel yatkinliği “var olan örnekçelere yatkinlik”, “metnin bütünlüğü”, “metnin karmaşıklık ve olgunluğunun derecesi”, “ideolojik ve öğretici amaçlara göre düzenlenmesi” ve “metnin biçimi” olarak sıralamıştır (age, 20). Çocuk edebiyatı eserlerinin çevirileri, erek metinde var olan örnekçelere göre düzenlenmekte, eğer erek metinde örnekçe mevcut değilse bazı öğeler metinden çıkarılmaktadır.

Böylelikle metin “var olan örnekçelere yatkın” hale getirilmektedir (age, 20). Yetişkin edebiyatın dizgesinde genellikle saygın görülen eserlerin çevirisinde metnin bütünlüğü korunmaktayken, saygın görülmeyen eserlerde korunmamaktadır. Bu durum çocuk edebiyatı çevirisinde de görülmektedir. Metin birtakım değişikliklere uğrayarak “çocuğun kavrama düzeyine” ve “çocuk “dizgesinde izin verilen ahlak kurallarına” uygun hale getirilmektedir (age, 20-1). Bunun sonucunda “metnin bütünlüğü” bozulmakta, bazı unsurlar çocuklara uygun olmadığı gerekçesiyle metinden çıkarılmaktadır. Benzer bir şekilde, çocukların kavrama düzeyine uygun olmayan metinler basitleştirilmekte, “metnin karmaşıklık düzeyi”nde meydana gelen değişiklik(ler) sonucunda metnin işlevindeki değişikliklerin yanı sıra, metnin işlevinin azalması veya ortadan kalkması durumu söz konusu olmaktadır (age, 22-4). Yetişkin edebiyatında metnin öğretici niteliği ve ideolojik açıdan taşıdığı önem geçmişte önemli olmasına karşın günümüzde önem taşımamaktadır. Ancak bu durum çocuk edebiyatında hâlâ geçerlidir (age, 24). Yani metin yeniden uyarlanarak “ideolojik bir araca” dönüştürülebilir (age, 24). “Bıçemsel normlar” ise metnin öğretici içeriğini ve eğlendirici yönünü artırmakta, aynı zamanda çocuğun “kelime dağarcığını” zenginleştirmektedir (age, 24-5).

7. ZOHAR SHAVİT'İN DİZGESEL YAKLAŞIMI IŞIĞINDA SERTELLERİN ÇOCUK EDEBİYATI ÇEVİRİLERİNİN İNCELENMESİ

Yukarıda sunulan kuramsal bilgiler ışığında şu araştırma soruları belirlenmiştir: Çeviri çocuk edebiyatı aracılığıyla çocukları ne şekilde yönlendirmek amaçlanmıştır? Serteller yalnızca çeviri metni değil, çeviri aracılığıyla çocukları ve onları yetiştirecek olan ebeveynleri *yönlendirerek* bir anlamda toplumu da *yönlendirmiş* midir? Sertellerin çevirilerinde yönlendirme, devlet kurumlarının ideolojik çıkarlarıyla örtüşmekte midir? Çocuklara “Batılılaşma”, “medenileşme” ve “modernleşme” bağlamında, yeni Türk devletinin inşasında düşen rol nedir? Bu soruları yanıtlarken, Shavit’in sözünü ettiği “metnin seçim ve işlenişi” ve “dizgesel yatkınlık” ilkelerinden yola çıkılmıştır. Söz konusu ilkelerin Serteller tarafından ne şekilde uygulandığını açığa çıkarmak amacıyla çeviri metinlerin incelenmesinde, Toury’nin öncül norm, süreç öncesi normlar ve çeviri süreci normları metodolojik bir araç olarak kullanılacaktır. İncelemenin sonunda yine Toury’nin belirlemiş olduğu çeviri davranışları uyarınca, Sertellerin avangard, ilerici veya eskimiş çeviri davranışlarından hangisini göstermiş olduğu belirlenecektir.

Yapılan incelemede öncelikle ön sözlerin tanıklığına başvurulmuştur. Böylelikle yayınevi ve çevirmen(ler)in çeviri politikasına dair bilgiler tespit edilmiştir. Ardından, erek metinler kaynak metinlerle karşılaştırılarak çeviri metindeki eklemeler, çıkarmalar, özel isimlerin çevirileri ve metni çocuklara uygun hale getirmek için yapılan diğer müdahalelere yer verilecektir.

7.1. Sertellerin 1928 Yılına Kadar Yayımladıkları Çeviri Eserler

Eserler, öncelikle Seyfettin Özege’nin hazırladığı *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu* (1. C. 1971, 2. C. 1973, 3. C. 1975, 4. C. 1977, 5. C. 1979)’ndan tespit edilerek listelenmiştir. Listedeki eserlere Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Marmara Üniversitesi Nadir Eserler Koleksiyonu, İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi ve diğer birçok kütüphane taranarak erişilmiştir. Yapılan taramanın

sonucunda başlıca çocuk ansiklopedileri, çocuk kitapları, annelere yönelik hazırlanmış çocuk eğitimi kitapları, ilkokul çocukları için okuma kitapları, gençlere nasihat veren kitaplar, dini kitaplar, okurlara telefon ve benzeri konularda teknik bilgiler veren çeviri kitaplar ve bir çeviri polisiye roman bulunduğu tespit edilmiştir. Bu çeviriler “On Kuruşa Bir Kitap” ve “Himaye-i Etfal Çocuk Külliyyatı” serilerinde veya bu serilerden bağımsız olarak basılmıştır.

1926 ve 1927 yıllarında yayımlanmış olan “On Kuruşa Bir Kitap” serisinde aşağıdaki kitaplar yer almaktadır:

- *Her Genç Neler Bilmelidir?* (1926)
- *Her Genç Kız Neler Bilmelidir?* (1927)
- *Her Evli Erkek Neler Bilmelidir?* (1927)
- *Her Evli Kadın Neler Bilmelidir?* (1927)
- *Herkes Neler Bilmelidir?* (1927)
- *Doğacak Çocuğunuzun Ne Olmasını İstersiniz? Kız mı Oğlan mı?* (1927)
- *Niçin Rüya Görüyoruz?* (1927)
- *Muaşeret Usulleri* (1927)
- *Telsiz Telefon Ahizesi Nasıl Ayar Edilir?* (1927)
- *Radyo Ahizesi Nasıl Ayar Edilir?* (1927)
- *Vatansız Adam* (1927)
- *Cüceler Memleketinde* (1927)
- *Aya Bir Seyahat* (1927)
- *Robenson Kruzoe* (1927)
- *Leyla Mucizeler Diyarında* (1927)
- *Din Nedir?* (1927)
- *Din Nasıl Doğmuştur?* (1927)
- *Dünyanın Büyük Dinleri* (1927)
- *Muhtelif Milletlerin Allah İtikatları* (1927)
- *Ahiret Var mıdır?* (1927)
- *Din Niçin Ölüyor?* (1927)
- *Yunanilerin ve Romalıların Dini* (1927)
- *Başka Milletler Başka Zamanlarda Nelere İnanmışlardır?* (1927)
- *İptidai Milletlerin Dini* (1927)
- *İnsanlar Neye İnanmıştır?* (1927)

- *Bin Bir Gece Masalları* (1928)

Çocuk Esirgeme Kurumunun talimatı üzerine hazırlanan ve 1927 ve 1928 yıllarında yayımlanan “Himaye-i Etfal Cemiyeti Çocuk Külliyyatı”, adından da anlaşıldığı üzere çocuklara ve annelere yönelik çeviri kitaplardan oluşmaktadır. Serideki kitaplar şunlardır:

- *Evde Mektep Annelerle Hasbihal* (1927)
- *Evde Mektep Çocuklara Masal* (1927)
- *Evde Mektep Oyuncaklar* (1927)
- *Sârâ* (1927)
- *Haydi* (1927)
- *Keçi Çobanı* (1928)
- *Ali'nin Düğmesi* (1928)
- *Bir Yaramazın Hikâyesi* (1928)
- *Peri Masalları* (1928)
- *Hollandalı İkizler* (1928)

Bu iki serinin dışında basılan çeviri romanlar da bulunmaktadır. Bu romanlardan birinin polisiye türde olması dikkat çekicidir. İlk dönem çeviri romanlarda görülen fennîlik, ahlakilik, eğiticilik vb. özellikler, II. Meşrutiyet sonrasında devam etse de adı geçen dönemde yeni bir roman türü adeta patlama yapmıştır: polisiye roman. Yayınevleri polisiye roman yayımlayabilmek için birbirleriyle yarışmış, birçok telif ve çeviri polisiye seri meydana getirilmiştir. Türk edebiyatındaki polisiye romanlar üzerinde kapsamlı bir çalışma yapan Erol Üyepazarcı (2008, 519), polisiye roman incelemesinde iki dönemden bahseder: Birincisi 1881-1908, ikincisi ise 1908-1928 yıllarını kapsamaktadır. Üyepazarcı, 1908-1928 yılları arasında Türk okurunun bir çeviri polisiye roman bombardımanına tutulduğunu belirtmiştir. Üyepazarcı'nın belirttiği bu ikinci dönem hakkında, yani II. Meşrutiyet'ten Harf Devrimi'ne kadar Batı dillerinden Osmanlı Türkçesine çevirisi yapılan romanları inceleyen Bozkurt (2014), bu dönemdeki roman çevirileri ile ilgili bazı saptamalarda bulunmuştur. Eserleri en çok çevrilen yazarlar arasında Arthur Conan Doyle, Maurice Leblanc ve Marcel Allain'in bulunması ve yayınevlerinin yayımladığı çeviri romanların çoğunluğunun polisiye türde olması Üyepazarcı'nın “bombardıman” benzetmesini desteklemektedir. Bozkurt'un tespit ettiği serilerden bazıları şunlardır: Şarlok Holmes serisi, Şarlok Holmes'in Avdeti serisi, Nat Pinkerton: Zebaniler Koleksiyonu

serisi, Kitaphane-i Sûdi'nin Zabıta Romanları serisi, Nat Pinkerton Yeni Külliyyatı serisi, Pinkerton'un Kızı serisi, Zabıta Romanı Külliyyatı: Pinkerton'un Oğlu serisi, Nat Pinkerton Bilmeceli Meşhur Hikâyeler Külliyyatı serisi, Şarlo Polis Hafiyesi ve Gülünçlü Sergüzeştleri serisi, Kadın Polis Hafiyesi Etel King serisi, Korsanlar Kralı serisi, Nat Pinkerton serisi, Şarlok Holmes'in Yeni Maceraları serisi... (2014, 104).

Birçok çevirmen polisiye türünde roman çevirmiştir. İkinci dönemdeki polisiye roman çevirmenlerinden biri de Hasan Bedreddin'dir. Hasan Bedreddin'in yazarı bilinmeyen *Canlı İğne* (1926) çevirisi, Sertellerin Resimli Ay Matbaası'nda basılmıştır. Çevirinin kapağında “müheyyeç fakirizm ve zabıta romanı” ifadesi yer almaktadır. Serteller de dönemin popüler roman anlayışına uymuş ve polisiye roman yayımlamışlardır.

7.2. Sertellerin Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Eğitime Yönelik Çevirileri

Bu çalışmada Sertellerin 1926-1928 yılları arasında “Resimli Ay Matbaası” ve “Sevimli Ay Matbaası”nda yayımladıkları çocuk edebiyatı ve çocukların eğitime yönelik çeviri eserler incelenmektedir. Bu eserler başlıca üç gruptan oluşmaktadır: dört ciltlik *Çocuk Ansiklopedisi*, “On Kuruşa Bir Kitap” serisi ve “Himaye-i Etfal Cemiyeti Çocuk Külliyyatı”. “On Kuruşa Bir Kitap” serisi bilgilendirici, öğretici ve dini içerikli kitaplar ve romanlar/hikâyeler olmak üzere üç farklı türden eserler bulunmaktadır. Listedeki kitaplardan çocuklara hitap eden *Vatansız Adam*, *Cüceler Memleketinde* ve *Aya Bir Seyahat* bu çalışmada incelenen eserlerdendir. Bir diğer seri olan “Himaye-i Etfal Cemiyeti Çocuk Külliyyatı”ndan çocuklar için eğlendirici ve öğretici, anneler içinse tavsiye verici ve öğretici çeviri eserler yayımlanmıştır. Bu serideki kitapların tamamı çalışmanın bütüncesinde yer almaktadır.

Bütüncede yer alan kitapların çeviriyazıları yapılmıştır. Çalışmaya yanmetinsel öğeler (çevirilerin ve varsa kaynak metinlerin ön sözleri ve son sözleri) ve güncellenmiş içeriğiyle 1937 yılında Latin harfleriyle yayımlanan *Yeni Çocuk Ansiklopedisi* gibi tanıklıklar dâhil edilmiştir.

7.2.1. Çocuk Ansiklopedisi

Sabiha Sertel, Zekeriya Sertel ve Faik Sabri [Duran] tarafından çevrilen ve 1927-1928 yılları arasında yayımlanan *Çocuk Ansiklopedisi* dört ciltten oluşmaktadır. Ansiklopedi, Harf Devriminin gerçekleştiği 1928 yılında yayımlanmakta olduğu için dördüncü cildin son 47 sayfası Latin harfleriyle hazırlanmış ve basılmıştır. Bu ansiklopedi, Amerika, İngiltere ve Fransa’da yayımlanan muadilleri örnek alarak hazırlanmıştır. İçerisinde çeviri hikâyeler, oyunlar ve öğretici metinler yer almaktadır. Eserin birinci cildinde yer alan ön sözde, ansiklopedinin madde başları şu şekilde sıralanmıştır:

EM 1¹²:

“1-Dünya ve Komşuları: Bu sütunda dünyanın bütün harikaları izah olunacaktır. Çocuk burada dünyanın nasıl teşekkül ettiğini, yıldızların ne olduğunu, dünyanın bunlar arasındaki mevkiini, hülasa gökyüzünde ve yeryüzünde mevcut her türlü tabii hadiseleri öğrenecektir.

2-Meşhur Adamların Hikâyesi: Yaptıkları işler hiç unutulmayacak olan büyük adamların hayatı bu sütunda bulunacaktır. Çocuk bu sütunda dünyanın büyük muhterilerini, büyük kâşiflerini, büyük sanatkârlarını, büyük dâhilerini ve yaptıkları işleri öğrenecektir.

3-Tabiat Kitabı: Karada, denizde, havada yaşayan canlı mahlûkatın hayatları ve harikaları naklölünacaktır. Çocuk burada kuşların, balıkların, yılanların ve haşeratin nasıl yaşadığını öğrenecektir. Aynı zamanda etrafımızda daima gördüğümüz çiçekler, ağaçlar, otlar da resimlerle gösterilecektir.

4-Masal ve Hikâyeler: Her vakit ve her yerde söylenen ve bütün dünya çocuklarının seve seve dinledikleri masallar, hikâyeler, milli efsaneler, hayvan hikâyeleri, çocuk şiirleri vesaire.

5-Tarih: Dünyaya ilk geldiği günden bugüne kadar insanın hayatı izah olunacaktır.

6-Hayat Bilgisi: Her gün etrafımızda görüp de anlayamadığımız birçok şeyler vardır. Mesela cam nasıl yapılır, şeker nasıl yapılır? Giydiğimiz, yediğimiz şeyler nasıl yapılır? Nereden gelir? Büyük fabrikalar nasıl çalışır?

7-Kendimiz: Kendi vücudumuzla, vücudumuzu teşkil eden harikalar: Beyin, ruh-ı vücut, sonra bize müteallik şeyler: mesela haklarımız, vazifemiz vesaire... Hep bu serlevha altında toplanacaktır.

8-Memleketler: Dünya üzerinde yaşayan bütün milletler nasıl ve nerelerde yaşarlar?

9-Resimli Atlas: Bu atlaslarda dünyadaki memleketlerin sırasıyla mahsulatı, sanayii, vesait-i nakliyesi gösterilecektir.

10-Suallere Cevap: Çocuğun aklına gelebilen her sorunun cevabı bu sütunlarda bulunacaktır.

11-Oyuncaklar ve Eğlenceler: Çocukların ev içinde ve ev dışında kendi kendilerine yapabilecekleri oyuncaklar, el işleri, dikiş, bilmeceler, meseleler ve tecrübeler bulunacaktır.

12-Mektep Dersleri: Okumak, yazmak, hesap ve Fransızcaya ait ders numuneleri gösterilecektir” (1927, ön söz).

Ansiklopedi tabiat, bilim, hayat bilgisi, tarih, coğrafya, okul dersleri gibi eğitici nitelik taşıyan maddeleri içermektedir. Ansiklopedideki masallar, hikâyeler ve

¹² “Erek Metin” kısaltması EM, “Kaynak Metin” kısaltması ise KM olarak verilmektedir. Yanlarındaki numaralar çeviriyazıların ve Osmanlıca metinlerin numarasını belirtmektedir. Çeviriyazılar ve Osmanlıca metinler çalışmanın “Ekler” bölümünde verilmiştir.

oyunlar çocukları eğlendirirken aynı zamanda bilgilendirecek ve hayal gücünü genişletecek niteliktedir.

Ön sözde belirtildiği üzere Serteller, *Çocuk Ansiklopedisi*'ni tek bir kaynaktan çevirmemiştir:

EM 1:

“Bu *Çocuk Ansiklopedisi* ilk defa İngiltere’de insanların yirmi asırda toplayabildikleri malumatı çocukların dahi anlayabileceği bir hale koymak fikriyle vücuda getirilmiş bir eserdir. Bu eser daha neşredildiği zaman her taraftan takdir edilmiş ve derhal diğer memleketlerde de tercüme veya taklidine teşebbüs edilmiştir. Bugün İngiltere’de, Amerika’da, Fransa’da ayrı ayrı isimler altında bu eser neşrolmuştur” (1927, ön söz).

Sertellerin Amerika’da yaşamış olması ve o yıllarda Sabiha Sertel’in Amerikan okuma kitaplarından esinlenerek ilkokul çocuklarına yönelik ders kitapları hazırlamış olması, ansiklopedinin Amerikan menşeli olması ihtimalini beraberinde getirmektedir. Kaynak eser araştırmasında bu husus göz önünde bulundurulmuş, 20. yüzyılın başlarında Amerika ve İngiltere’de yayımlanmış olan İngilizce çocuk ansiklopedileri detaylı olarak taranmıştır. Ansiklopedinin yapısının Arthur Mee ve Holland Thompson’un editörlüğünde hazırlanan *The Book Of Knowledge: The Children’s Encyclopædia*’yla büyük oranda benzerlik gösterdiği, ancak Sertellerin her maddeyi buradan alarak birebir çevirmediği ortaya çıkmıştır.

Ansiklopedi ilk olarak *The Children’s Encyclopædia* başlığıyla 1908 – 1910 tarihleri arasında İngiltere’de yayımlanmış, daha sonra *The Book Of Knowledge: The Children’s Encyclopædia* hem İngiltere hem de Amerika’da İngiliz editör Arthur Mee 1948 yılında hayatını kaybetmiş olmasına rağmen 1964 yılına kadar birçok kez yeniden basılmıştır (Krş. Tracy, 1998). 1911 – 1918 yılları arasında basılmış olan (4, 5, 7, 8, 12, 15, 16, 17 ve 20 numaralı) dokuz cildine erişim sağlanabilmiştir.

The Book Of Knowledge: The Children’s Encyclopædia’da “The Book Of The Earth” (“Dünya Kitabı”), “The Book Of The United States” (“Amerika Birleşik Devletleri Kitabı”), “The Book Of Familiar Things” (“Tanıdık Şeyler Kitabı”), “The Book Of Wonder” (“Merak Kitabı”), “The Book Of Nature” (“Doğa Kitabı”), “The Book Of Men And Women” (“Erkekler ve Kadınlar Kitabı”), “The Book Of Our Own Life” (“Bizim Hayatımızın Kitabı”), “The Book Of Canada” (“Kanada Kitabı”), “The Story Of Famous Books” (“Meşhur Kitapların Hikâyeleri”), The Book Of Stories (“Hikâyeler Kitabı”), The “Book Of Poetry” (“Şiir Kitabı”), “The Book Of All Countries” (“Tüm Ülkeler Kitabı”), “Things To Make And Do”

(“Yapacak Şeyler”), “The Book Of School Lessons” (“Okul Dersleri Kitabı”) gibi madde başları bulunmaktadır.

Bu madde başları Sertellerin ansiklopedisindekilerle büyük oranda benzerlik göstermektedir. Örneğin, *The Book Of Knowledge: The Children’s Encyclopædia*’nın dördüncü cildinde “Merak Kitabı” başlığı altında “Why Does A Ball Bounce”) (“Top Niçin Sıçrar?”) maddesi bulunmaktadır (1912, 1133). Bu maddenin *Çocuk Ansiklopedisi*’ndeki karşılığı ise “Her Çocuğun Her Yerde Hala Çalıştığı Sualler” başlığı altında “Top Niçin Sıçrar?” olarak verilmiştir (1927, 409). *Çocuk Ansiklopedisi*’ndeki maddelerden bazılarının birebir aynısı verilmemiş olsa da aynı resimlerin kullanıldığı belirlenmiştir. Sonuç olarak, ansiklopedinin yapısı ve içeriğinin *The Book Of Knowledge: The Children’s Encyclopædia*’dan alındığı, bunun yanı sıra metne bir takım eklemeler yapıldığı tespit edilmiş, ancak birincil kaynak olarak bu eser kabul edilmiştir.

7.2.2. “On Kuruşa Bir Kitap Serisi”

Seride çocuklara yönelik 5 adet çeviri eser bulunmaktadır. Bunlar *Aya Bir Seyahat* (1927), *Cüceler Memleketinde* (1927), *Robenson Kruzoe* (1927), *Vatansız Adam* (1927) ve *Bin Bir Gece Masalları* (1928) başlıklı kitaplardır.

Seri listesinde yer alan bir başka kitap *Leyla Mucizeler Diyarında*’dır. *Vatansız Adam*’ın sonundaki tanıtım kısmında okurlara kitap hakkında şu bilgiler verilmiştir:

EM 2:

“Son seneler zarfında yazılmış ve az zaman içinde beynelmilel bir şöret kazanmış bu küçük roman adapte suretiyle lisanımıza nakledilmiştir. Yirmi gün sonra neşredilecektir” (1927, 46).

Her ne kadar kitabın yirmi gün sonra yayımlanacağı belirtilmiş olsa da yapılan taramada eserin hiçbir kopyasına rastlanmamıştır. Kitabın adapte edilerek çevrilmiş ve başlığında “mucizeler diyarı” ifadesinin kullanılmış olduğunu göz önünde bulunduracak olursak, kitabın 1865 yılında yayımlanan *Alis Harikalar Diyarında*’nın (*Alice’s Adventures in Wonderland*) çevirisi olabileceği ihtimali akıllara gelecektir. Charles Lutwidge Dodgson’ın (1832-1898) Lewis Carroll mahlasıyla kaleme aldığı bu kitap, aslen yetişkinler için yazılmış olduğu halde tüm dünyada çocuklar için kısaltılıp sadeleştirilmiş haliyle tanınmaktadır. Sertellerin de kitabı adapte ederek çocuklara uygun bir hale getirmiş olabileceği söylenebilir. Kitabın günümüze

ulaşmış olan bir kopyasına erişilememiştir. Bu nedenle kitabın okurlara tanıtılmış olmasına rağmen yayımlanmamış olduğunu varsaymak mümkündür. *Çocuk Ansiklopedisi*'nin dördüncü cildinde “Alis Tuhaflıklar Memleketinde” başlığıyla *Alis Harikalar Diyarında*'nın üç kısımdan oluşan kısaltılmış bir çevirisine rastlanılmaktadır (1928, 1251-1261, 1287-1295, 1356-1361). Sonuç olarak 1927 yılında yayımlanmamış olan *Leyla Mucizeler Diyarında*'nın, “Alis Tuhaflıklar Memleketinde” başlığıyla *Çocuk Ansiklopedisi*'nde yayımlanmış olduğu sonucuna varılabilir.

7.2.3. “Himaye-i Etfal Çocuk Külliyyatı”

Bu seride yer alan eserlerin tamamı, adından da anlaşıldığı üzere çocuklar için çevrilmiştir. Serideki *Evde Mektep Annelerle Hasbihal* (1927), *Evde Mektep Çocuklara Masal* (1927), *Evde Mektep Oyuncaklar* (1927), *Sârâ* (1927), *Haydi* (1927), *Keçi Çobanı* (1928), *Ali'nin Düğmesi* (1928), *Bir Yaramazın Hikâyesi* (1928), *Peri Masalları* (1928), *Hollandalı İkizler* (1928) kitaplarının hepsi bu çalışmaya dâhil edilmiştir.

Annelere rehberlik etmek, çocuklarına evlerinde de eğitim vermelerini sağlamak için hazırlanan üç ciltlik *Evde Mektep* kitapları da bu çalışmada incelenmektedir. Bunlar her ne kadar doğrudan çocukların okuyacağı kitaplar olmasa da Sertellerin annelere ve çocuklara yüklediği görevlerin daha açık bir şekilde ortaya koyulmasına ve bu amaçla çeviriyi nasıl yönlendirdiklerinin anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Sabiha Sertel'in Türkiye'ye döndüğünde kısa bir süre çalıştığı Çocuk Esirgeme Kurumu bu seriye ismini vermiştir. Vehide Baha tarafından Osmanlıcaya çevrilen *Ali'nin Düğmesi* [Amis Le Fleuvre] (1928) kitabının sonunda yer alan tanıtım kısmında şu bilgiler verilmiştir:

EM 3:

“Ankara Himaye-i Etfal Cemiyeti son zamanlarda memlekette çocuklarımızın istifade ile okuyabilecekleri temiz ve nezih eserler bulunmadığını nazar-ı dikkate alarak bir çocuk kütüphanesi vücuda getirmeye karar verdi. [...] Çocuğunun her sahadaki mahrumiyetine karşı lakayt kalamayan cemiyet bu ihtiyaç karşısında da faaliyete geçmek lüzumunu hissetti” (1928: 3).

Bu seri Çocuk Esirgeme Kurumunun talimatıyla hazırlanmıştır. Yani Sertellere bir devlet kurumu tarafından çocukların okuması gerektiği düşünülen eserleri okurlarla buluşturma görevi verilmiştir. Süreç öncesi çeviri normları bağlamında

değerlendirecek olursak, diğer eserlerin seçiminde yayıncı olarak tek söz sahibi Sertellerken, bu seride çeviri politikası ve süreci üzerinde devletin de söz sahibi olduğunu, eserlerin kurumun belirlediği normlar dâhilinde seçilmiş ve çevrilmiş olduğunu söylemek mümkündür.

7.3. Yanmetinsel Kaynaklardaki Vurgu Noktaları

Çeviri metinlerde yer alan başlıklar, alt başlıklar, ara başlıklar, mahlaslar, özdeyişler, ithaflar, ön sözler ve mukaddimeler genel olarak “yanmetinler” (“paratexts”) olarak adlandırılmaktadır (Macksey, 1997, xviii’den aktaran Tahir-Gürçağlar, 2010, 113). Tahir-Gürçağlar, yanmetin terimini Gerard Genette’in genişlettiğini, çeviriler ve okurların arasında bir köprü kuran, böylelikle çevirinin okurlar tarafından alımlanmasını önemli ölçüde şekillendiren yanmetinlerin çeviribilimcilerin çabucak dikkatini çektiğini söylemiştir. Yanmetinler, metnin içinde ve/veya dışında yer alabilmektedir. Bunlardan metnin içinde yer alanlar “çevre metin” (“peritext”), dışında yer alanlarsa “dış metin” (“epitext”) olarak adlandırılmaktadır (Genette, 1997, 5’ten aktaran Tahir-Gürçağlar, 2010, 113). Hem çevre metinler hem de dış metinler türündeki yanmetinler çevirmenin “görülebilirliği”ne, hedef okuyucu kitlesine, çevirinin amacına ve belirli bir kültür ve/veya yayıncı tarafından benimsenen çeviri anlayışına dair ipuçları vermektedir (age, 113-114).

Sertellerin (hem yayınevi sahibi hem de çevirmen olarak) benimsedikleri çeviri politikaları ve çeviri süreci normlarının yanı sıra erek metnin hangi işlevi gördüğünü ve ne şekilde yönlendirildiğini tanıklıklar eşliğinde ortaya koymak için çeviri eserlerin ön sözleri, son sözleri ve kitap tanıtımları gibi yanmetinsel öğeler incelenmiştir. Çevirmen ve/veya yayınevi tarafından ön söz yazılmış olan eserler şunlardır: *Evde Mektep Annelerle Hasbihal* (1927), *Evde Mektep Çocuklara Masal* (1927), *Evde Mektep Oyuncaklar* (1927), *Haydi* (1927), *Keçi Çobanı* (1928), *Ali’nin Düğmesi* (1928), *Peri Masalları* (1928), *Hollandalı İkizler* (1928), *Vatansız Adam* (1927), *Cüceler Memleketinde* (1927), *Aya Bir Seyahat* (1927), *Bin Bir Gece Masalları* (1928).

7.3.1. Hedef Okur Kitlesi

Çocuk Ansiklopedisi'nin ön sözünde okurlara “Kızlara ve Erkek Çocuklara” hitabıyla şimdiye kadar benzerine rastlanmamış olan bu eserin onlar için hazırlanmış olduğu söylenmiştir:

EM 1:

“Çocuklar, bu kitap sizin içindir. Şimdiye kadar elinize geçen kitapların hiçbirine benzemeyen yepyeni bir kitap; meraklı hikâyelerle dolu, size birçok şeyler öğretecek çok resimli bir kitap...” (1927, ön söz).

Yalnızca çocuklar değil, gençler ve yaşlılar da ansiklopediden fayda görecektir. “Genç, İhtiyar Bütün Kari’lerimize” diye başlayan bölümde yalnızca çocukların değil, yetişkinlerin de zengin içerikli bu ansiklopediyi okuyabilecekleri belirtilmiştir (1927, ön söz). Ansiklopedi yetişkinlere şu yönlerden rehberlik edecektir:

EM 1:

“Bu eser çocuklardan ma-ada, kendilerine müracaat edecek memba bulamayan mektep muallimleri için de kıymetli bir müracaatgahdır. Her muallim dersini sınıfta tavzih için muhtaç olduğu malumat, misal ve resimleri bu eserde bulabilecekler” (1927, ön söz).

“Çocuk bu kitapta muhtaç olduğu her şeyi bulacaktır. Sokağa çıkabilen çocuk için burada ilk alakadar olduğu tabii şeyler, oyunlar ve oyuncaklar vardır. Mektepte okuyan çocuklar için ansiklopedi bir malumat hazinesidir. Muallimler, mürebbiler ve ebeveyn için ise kıymetli bir rehber vazifesini görecektir” (age, ön söz).

Hem öğretmenler hem de ebeveynler çocuklarının eğitimini bu eserle tamamlayabilecektir. Bütün çocukların edinmesi gereken bilgiler bu ansiklopedide yer almaktadır. Bu ansiklopediden yalnızca evlerde değil, okullarda da yararlanılabilecektir. Serteller, hem ebeveynlerin hem de öğretmenlerin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak eserin zengin içerikli olmasına dikkat etmiştir. Sonuç olarak, *Çocuk Ansiklopedisi*'nin hedef kitlesinin okul çağındaki çocuklar, ebeveynler ve öğretmenler olduğu ön sözde belirtilmiştir.

Serteller yalnızca okul çağındaki çocukları değil, daha küçük çocukları da düşünerek başka çeviri eserler de yayımlamıştır. *Evde Mektep Annelerle Hasbihal*'in ön sözünde neden daha küçük yaştaki çocuklar için eserler yayımladıklarını şöyle açıklamışlardır:

EM 4:

“Mektep çağında bulunan çocukların muhtaç oldukları malumatı temin maksadıyla “*Çocuk Ansiklopedisi*”ni neşre başladığımız zaman, henüz mektep çağına gelmemiş olan çocukları programımız haricinde bırakmaya mecbur olmuştuk. Hâlbuki tahsil ve terbiye küçük yaşta başlar. Şimdiki ruhiyatçılara göre bir insanın hayatı üzerinde en ziyade tesiri haiz olan zaman üç yaş ile altı yaş arasındır. Çocuk bu müddet zarfında geçirdiği tecrübeleri unutmaz, aldığı itiyadları terk edemez” (1927, ön söz).

“Bu kitap aynı zamanda bizde tesise başlayan kinder garten muallimleri için de iyi bir rehber olabilecektir” (age, ön söz).

“Evde Mektep kitabı *Çocuk Ansiklopedisinin* mektep haricindeki çocuklar için yapılmış bir cüzü gibidir. Binaenaleyh bu kitap *Çocuk Ansiklopedisinin* bıraktığı boşluğu doldurmuş olacaktır” (age, ön söz).

Bu eserin de hem çocuklar hem ebeveynler hem de öğretmenler için çevrildiği ön sözde görülmektedir. Aynı zamanda *Çocuk Ansiklopedisi*’ni tamamlayıcı bir işleve sahiptir. Çocuğun okul yaşına gelmeden önce evde terbiye almış olması önemlidir. Anaokulu öğretmenleri de bu kitap sayesinde çocuklara gereken eğitimi ve terbiyeyi verebilecektir.

Çeviri kitaplardan bir diğeri olan *Peri Masalları*’nın (1928) kapağında “2 – 10 yaş arasındaki çocuklara mahsustur” ifadesi bulunmaktadır. *Çocuk Ansiklopedisi* daha geniş bir kitle için, yani okul çağındaki çocuklardan yetişkinlere kadar, yayımlanmış olsa da bu eserin kimler için çevrildiği yayınevi tarafından kesin olarak belirlenmiştir.

7.3.2. Kaynak Metnin ve Yazarın Tanınırlığı

İncelenen çeviri eserlerin ön sözlerinde kaynak metnin tüm dünyada tanınıyor veya ebeveyn ve öğretmenlere tavsiye ediliyor olduğunun belirtilmiş olması ortak bir özellik olarak göze çarpmaktadır.

Haydi’nin tanıtımı, Vehide Baha’nın çevirdiği *Ali’nin Düğmesi* [*Amis Le Fleuvre*] (1928) eserinde yer almaktadır:

EM: 3

“*Haydi* bütün dünya lisanlarına tercüme edilmiş bir eserdir. Medeni dünyada (*Haydi*)’yi okumamış çocuk yok gibidir” (1928, 3).

Burada yer alan “medenî dünyada” vurgusu dikkat çekicidir. Her ne kadar eserin hangi ülkelerde ünlü olduğu açıkça belirtilmemiş olsa da, eserin yazarı Johanna Spyri’nin İsviçreli olması, “medenî” tanımının Batılı ülkeleri kapsadığı izlenimini vermektedir. Kitap aynı zamanda Türk çocuklarını dünya çocuklarıyla zihinsel olarak bir araya getirme gayretini göstermektedir. Sabiha Sertel, *Haydi*’nin ön sözünde “*Haydi*’yi Niçin Tercüme Ettim?” başlığı altında şu ifadelerle yer vermiştir:

EM 5:

“(*Haydi*) bir kahraman gibi yavaş yavaş kendini her millete tanıttı, her milletin kütüphanesine girdi. Otuz kırk lisana tercüme edildi. Başka başka milletlere mensup çocuklar karşı karşıya geldikleri zaman birbirlerini hiç tanımazlardı, fakat *Haydi*’yi tanıdıkları için birbirleriyle çabuk

dost olurlardı. İşte her milletin kütüphanesine giren Haydi, şimdi Himaye-i Etfal'in sizler için açtığı kütüphaneye ilk kitap olarak girmekle müftehirdir" (1927, ön söz).

Haydi'nin dünyanın farklı ülkelerinden gelen çocukları birleştirici bir yönü olduğundan bahsedilmiştir. Bu eser sayesinde Türk çocukları ülke sınırlarının dışına çıkıp diğer milletlerden çocuklarla dost olabilecektir. Bu nedenle *Haydi* okurlara serinin ilk kitabı olarak iftiharla takdim edilmiştir. Sözü edilen dostluğu zihinsel bir dostluk olarak değerlendirmek mümkündür: dostluk çocuğun zihninde yaşanacak ve Türk çocukları da dünya çocuklarıyla aynı zihinsel seviyeye gelecektir.

Spyri'nin başka eseri olan *Keçi Çobanı* da aynı seride çevrilerek okurların beğenisine sunulmuştur:

EM 6:

"*Haydi*'nin çocuklar arasında gördüğü rağbet, onlar üzerinde yaptığı tesir, aynı müellifin *Keçi Çobanı* isimli bu küçük romanını da nakil için bana cesaret verdi" (1928, ön söz).

Haydi'nin Türk okurları arasında gördüğü beğeni ve ilgi, Sabiha Sertel'i Spyri'nin bir başka eserini daha çevirmeye teşvik etmiştir. Yazarın hem "medenî" ülkelerde hem de Türkiye'deki tanınırlığının eser seçimini etkilediği görülmektedir.

Dört kısımdan oluşan *Güiver'in Seyahatleri* (*Gulliver's Travels*) kitabının ilk kısmı *Cüceler Memleketinde* başlığıyla çevrilmiş, ön sözde de bu eserin niçin tercih edildiği şöyle belirtilmiştir:

EM 7:

"“Swift” isminde bir muharririn “*Güiver'in Seyahatleri*” isminde çok meşhur bir eseri vardır. Bu eser bütün dünya lisanlarına tercüme edilmiş bir çocuk romanıdır. [...] Dünyada hiçbir eser bunun kadar çok yayılmamış ve bunun kadar çok okunmamıştır. [...] Bu kitap tam iki asır evvel yazıldığı halde bugün bütün dünya çocuklarının elinde dolaşan, seve seve okunan bir eserdir” (1927, ön söz).

Cüceler Memleketinde'nin de popülarlığı nedeniyle çevrildiği, 200 sene önce yazılmış olmasına karşın hala çok okunan ve tüm dünyada tanınan bir eser olduğu, bir nevi zamansız bir eser olduğu, ön sözde vurgulanmıştır. Tahir-Gürçağlar'ın (2008, 281) da belirtmiş olduğu üzere, yayınevi eserin tanınırlığından istifade ederek kendisini okurların gözünde saygın bir yayınevi olarak konumlandırmayı amaçladığı burada görülmektedir.

Tüm dünyada tanınan bir diğer çocuk edebiyatı yazarı olan Grimm Kardeşler'in masalları da “Himaye-i Etfal Cemiyeti Çocuk Külliyyatı”nda yer almaktadır:

EM 8:

“Grimms'in “*Peri Masalları*” muhtelif milletlerin çocukları arasında şöret bulmuş masallardır. Bunların ilk önce kimin tarafından ve hangi lisanda neşredildiği meçhuldür. Çünkü

eski zamanlarda hikâyeler yazılıp basılmaz, ağızdan ağza nakledilirdi. Bunlar kitap halinde neşredildiği için ilk nakillerinin kimler olduğunu bulmak mümkün değildir” (1928).

Hollandalı İkizler’in de tüm dünyada tanınıyor, hatta resimlerinin eşyaları süslüyor olması bu eserin seçilme nedenleri arasındadır:

EM 9:

“Kit ile Kat bütün dünya çocukları arasında tanınmış meşhur ikiz kardeşlerdir. El işlerinde, mendillerde, çocuklara ait oyuncaklarda bile bu ikiz kardeşlerin resimlerine tesadüf edilir. İşte bu küçük kitap, bütün dünya çocuklarının tanıdığı bu ikizleri Türk yavrularına da tanıtmak için nakledilmiştir” (1928, ön söz).

Bu alıntıda görüldüğü üzere, hem yazarın hem de kitabın tanınırlığı gerekli değildir. Yalnızca kitabın tanınır olması da yeterli olmaktadır. Bu nedenle *Hollandalı İkizler*’in yazarı Perkins’in ismi ön sözde geçmemekte, yalnızca kitabın diğer ülkelerde rağbet gördüğünden bahsedilmektedir.

Bin Bir Gece Masalları’nın ön sözünde, kitaptaki masalların tarihçesi hakkında okura birtakım ön bilgiler verilmektedir:

EM 10:

“Binlerce seneden beri bütün şark medeniyetlerinin büyüklerini küçüklerini eğlendiren milyonlarca insana tatlı kış geceleri geçirten bin bir gece efsanelerinin tarihi henüz meçhuldür. Bunu şarkta bir padişahın sarayında geçmiş bir vaka olarak kaydederler. Fakat hangi devirde hangi memlekette geçmiş bir vaka olduğu meçhuldür. İhtimal ki Hintliler bu hikâyeyi Çinlilerden almışlar, biraz daha süsleyerek ve ilaveler yaparak İran’a nakletmişler. Oradan da Arabistan’a ve İslamlılara geçmiş, her millet ona biraz daha ilaveler yaparak nihayet bugün bütün dünyaca meşhur olan büyük Bin Bir Gece Masalları vücuda gelmiştir. Bu efsanelerin ne muharriiri bellidir ne de menşei. Fakat ihtiva ettiği edebi kıymet ve hayali kuvvet bütün dünyanın itiraf ve teslim ettiği yer hakikattir. Bu masallar bütün dünya lisanlarına tercüme edilmiş, bütün dünya çocukları bu hikâyeleri okuyarak hoş vakitler geçirmişlerdir. Yalnız Türkçede bu masallar bir küll halinde mevcut değildir. Bu noksanı nazar-ı dikkate alan müessesemiz bu eseri lisanımıza nakletmeğe karar vermiştir” (1928, ön söz).

Burada eserin Türkiye’de bütünlüklü bir halde mevcut olmadığı, oysaki tüm dünyada tanınan ve çocukların hayal dünyası üzerinde olumlu bir etki edecek olan bu masalların Türk çocukları tarafından da mutlaka okunması gerektiği belirtilmiştir.

Bu ön sözlerde dikkat çeken bir ortak nokta, tüm dünyada tanınan yazarların ve kitapların ön sözünde kaynak metin ve yazarın adının verilmiş, ancak diğer eserlerin kaynak metninin ve yazarının açık bir şekilde belirtilmemiş olmasıdır. *Çocuk Ansiklopedisi*’nin İngiltere, Amerika ve Fransa’daki muadillerinin çevirisi olduğu, tek bir kaynak metnin çevirisi olmadığı belirtilmiştir. Yine de *The Book Of Knowledge: The Children’s Encyclopædia*’nın adı, esinlenilen ya da kaynak metin olarak kabul edilen bir eser olarak verilmemiştir.

Çevrilen eserlerin yalnızca diğer çocuklar tarafından seviliyor olması yeterli değildir. *Çocuk Ansiklopedisi*’nin ön sözünde ise şu ifadeye rastlanılmaktadır:

EM 1:

“Çocuk Ansiklopedisi, bütün dünyada terbiye mütehassıslarınca çocuklara verilebilecek en mükemmel eser olarak tanınmıştır” (1927, ön söz).

Görüldüğü üzere, yazarın ve eserin tanınırlığının yanı sıra, diğer ülkelerde uzmanlarca tavsiye edilmiş olması da eser seçimini etkilemiştir. Süreç öncesi çeviri normları bağlamında eserlerin önsözlerinde verilen bilgilerden yola çıkarak Sertellerin çeviri politikasının tanınan yazar ve/veya eserleri çevirmeye yönelik olduğu sonucuna varılabilir. Bunun yanı sıra, metnin işlevine dair ipuçları yine ön sözlerde verilmiştir.

7.3.3. Çevrilen Eserlerin İşlevi

“Himaye-i Etfal Cemiyeti Çocuk Külliyyatı”ndan çıkan *Haydi* (1927) *Ali'nin Düğmesi* kitabında aşağıdaki ifadelerle tanıtılmıştır:

EM 3:

“Türk çocuğunun *fıkrî, ahlaki ve bedeni terbiyesine* yardım edecek eserlere şiddetle ihtiyaç vardı. [...] Çocuklarına *nezih ve temiz* kitaplar okutmak isteyen babalara bu kitabımızı emniyetle tavsiye edebiliriz. (*Haydi*) *saf ve temiz* havada büyüyen *temiz* bir çocuğun hayatından bâhistir. Bu kitap çocuklara *ahlaki bir terbiye* vermek gayesini gözeterek sade çocuk lisanıyla yazılmıştır. Türk çocuğu bu eseri zevkle ve istifade ile okuyabilir. Fiyatı 75, ciltlisi 100 kuruştur” (1928, 3) (*italik bana aittir*).

Burada çocuklara “fıkrî, ahlaki ve bedeni” terbiyenin “saf” ve “temiz” bir eser aracılığıyla verilmek istendiği vurgulanmıştır. Aynı yazarın bir diğer eseri *Keçi Çobanı*’nın ön sözünde kitabın benzer özelliklerinden söz edilmektedir:

EM 5:

“*Keçi Çobanı*, *ahlaki* bir gaye ile yazılmış *temiz ve nezih* bir çocuk romanıdır. Bunda da tabiatın temiz ve sade güzelliği içindeyiz. Bir köy çocuğunun *saf ve masum* kalbinde geçen bir mücadeleyi öğreniyoruz. Eser baştan başa o kadar *temiz* hislerle doludur ki, hiç bir çocuk bu güzellik karşısında mütehassıs olmaktan kendisini menedemez” (1928, ön söz) (*italik bana aittir*).

Kaynak metin “ahlaki bir gaye ile” kaleme alınmıştır. *Haydi* gibi *Keçi Çobanı*’nın da baş karakteri “saf”, “temiz” ve “masum” gibi ifadelerle tanıtılmıştır. Dolayısıyla Türk çocuklarının bu özelliği taşıyan kahramanları konu eden bu eserleri okuması, kitaptaki karakterlerden feyz alması amaçlanmaktadır.

Eserlerin “ahlaklı”, “saf” ve “temiz” olmasının yanı sıra, çocuğu eğitecek nitelikte olması da önem taşımaktadır. Çeviri eserlerden eğitici ve öğretici nitelikte olanlardan ilki *Çocuk Ansiklopedisi*’dir:

EM 1:

“Bu eseri tertip ederken yazıcılar muayyen terbiye usulleri takip etmişlerdir. Çocuğun kafasına vakti gelmeden birçok kuru malumat doldurmak fikriyle değil, fakat onlara ders haricinde inkişaflarına temin edecek bir memba tedarik etmek endişesiyle bu kitap vücuda getirilmiştir. Çocuk kendi kendinin muallim ve mürebbisidir. Eğer çocuk etrafında iyi bir muhit bulursa, kendi kendini daha iyi terbiye eder. İşte *Çocuk Ansiklopedisi* ona bu muhiti hazırlayan bir eserdir.

Çocuk bu kitapta muhtaç olduğu her şeyi bulacaktır. Sokağa çıkabilen çocuk için burada ilk alakadar olduğu tabii şeyler, oyunlar ve oyuncaklar vardır. Mektepte okuyan çocuklar için ansiklopedi bir malumat hazinesidir. Muallimler, mürebbiler ve ebeveyn için ise kıymetli bir rehber vazifesini görecektir” (1927, ön söz) (*italik bana aittir*).

Bir çocuğun bu ansiklopedi sayesinde hem bilgiyi hem de eğlenceyi ve oyunu tek bir kaynaktan alabileceği ve “kendi kendini eğitebileceği” belirtilmiştir. Sabiha Sertel, Amerika’da yaşadığı dönemde topladığı bağışlarla Çocuk Esirgeme Kurumu’na ve kurulacak yuvalara destek olmuştur. Sonrasında çocuklarla ilgili geniş kapsamlı bir projeye girişmiş, ancak bu girişiminde başarısız olunca fikirlerini farklı yollarla yaymaya çalışma kararını almıştır. Sonuç olarak çocuklarla ilgili ideallerini de çeviri eserler üzerinden yaptığı, kendisi için “ideal” olarak tanımlanabilecek nitelikteki bir eğitimi çeviri aracılığıyla Türk çocuklarına vermeye çalıştığı yorumu yapılabilir. Bu bağlamda mevcut kitaplardaki bazı eksikliklere ve yanlışlara dikkat çekilmiştir:

EM 1:

“*Çocuk Ansiklopedisi* on iki kısımdan mürekkeptir. Her kısım bir serlevha altında toplanmıştır. Bu serlevha her cüzde tekrar edilecektir. Bu suretle aynı serlevha altında yazılan yazılar bir araya getirilince bir kül vücuda gelecektir. Kitabın böyle kısa, fakat mütenevvi kısımlara ayrılması *ilmi bir düşünceye müstenittir*. Çocuk bir mevzu üzerinde uzun müddet dikkatini toplayamaz. Kısa bir zaman sonra çocuğun meşgul olduğu mevzu değiştirilmek icap eder. Bu sebeple kitap çocuğun canını sıkmayacak derecede kısa, mütenevvi bahislere ayrılmıştır.

Çocuk Ansiklopedisi’nde en ziyade ehemmiyet verilen nokta resimdir. Her bahis mümkün olduğu kadar resimle anlatılmaya çalışılmıştır. Kitabın son taraflarında *iptidai mektep muallimlerine* kıraat, hesap ve Fransızca derslerinin ne suretle öğretilmesi lazım geldiği de son terbiye usullerine göre nakledilmiştir” (1927, ön söz) (*italik bana aittir*).

Yukarıdaki alıntıda çocukların alacağı matematik, okuma ve yabancı dil eğitiminin Serteller tarafından bu kez öğretmenlere dikte edildiği bir kez daha görülmektedir. “İptidai mektep” ifadesinden Sertellerin savaştan yeni çıkmış Türkiye’nin gerçeklerinin farkında olarak öğretmenlere rehberlik etmeyi, başka bir deyişle yönlendirmeyi amaçladığı çıkarımını yapmak mümkündür.

Çocuk Ansiklopedisi’nin ön sözünde değinilen başka bir eksiklik de okulda öğretilen konuların geniş kapsamlı olmamasıdır:

EM 1:

“Uzun zamanlar, tedrisat yalnız ders kitaplarına merbut kaldı. Şimdiye kadar, merak ve tecessüsün genç dimağları her türlü garip ve meraklı hadiselerle açık bulundurduğu yaşlarda, çocukların zihnini bir takım kelimeler ve hadiselerle doldurduk. Başka bir şey yapmadık.

Çocuğun zekâsını uyandırmaya gayret etmedik. Onu hadiseler üzerinde düşünmeye sevk etmedik. Onları kelimeler arkasına gizlenen hakikatleri kendiliklerinden bulup çıkartmaya alıştırmadık. Bilmek iyidir, fakat görmek daha iyidir. Öğrenmek lazımdır, fakat anlamak tercih edilir. İşte biz bu kitapta çocuklarda şahsi tenebbu ve taharri zevklerini *uyandırmaya* ve onlara güzel ve doğruya muhabbet hislerini vermeye çalıştık” (1927, ön söz) (*italik bana aittir*).

Bu alıntıdaki “uyandırma” ifadesinin bilinçli olarak kullanıldığı iddia edilebilir. Akıllara Ülken’in çevirinin “uyanış devirlerinde” önemli bir rol oynadığı önermesi gelecektir. Çevirinin, “kelimeler ve hadiselerle” doldurulmuş olan genç zihinleri “uyandırma” işlevi gördüğü anlaşılmaktadır. Şimdiye kadar çocukların merakını cezbetmeyen, yalnızca kuru bilgi vermiş olan “sıkıcı” kitapların yerini Batı’dan ithal edilen, çocukların zihnini açacak “eğlenceli” kitaplar alacaktır.

Hollandalı İkizler’in ön sözünde belirtildiği üzere, okullarda verilen eğitim Batılı örnekler uyarınca yenilenmelidir:

EM 9:

“Bu kitap çocuklara yabancı memleketler hakkında hikâye tarzında malumat vermek için tertip edilmiş bir serinin birinci kitabıdır. Şimdi yeni mekteplerde coğrafya dersini kaldırıyor, çocuklara coğrafi malumatı bu tarz hikâyelerle veriyorlar” (1928, 4).

Kitabın bilgiyi verirken çocukları sıkıkmaması, onların merakını cezbedecek nitelikte olması önemlidir. Zekeriya Sertel’in çevirisinde yer alan bu ön sözde de yabancı ülkelerde uygulanmakta olan yeni yöntemlerin bu amacı güttüğü belirtilmiştir.

Evde Mektep Annelerle Hasbihal’in ön sözünde “Müellifler Mukaddimelerinde Diyorlar Ki” başlığıyla kaynak metnin ön sözünden bir alıntı yapılmıştır:

EM 4:

“Amerika’da bugün kinder garten çağında dört milyon çocuğumuz vardır. Bunların ancak yarısı ana mektebine (kinder gartene) gidebilmektedir. Birçok çocuklar تنها köylerde münferit bir hayat yaşadıkları için kinder garten tesisatından istifade edemiyorlar. Anneler bu terbiye tarzından çocuklarını da nasıl istifade ettirebileceklerini bilmek isterler. Her kinder gartenin (ana mektebinin) günlük bir programı vardır. Bu programda masallar, hikâyeler oyunlar ve oyuncaklar bulunur. Ev kinder garteni içinde en iyi program bu programdır. Evde oturan çocuklar da hikâye, masal ve kendi ve kendilerine yapabilecekleri oyun ve oyuncaklar isterler. Her çocuğun sorduğu suale büyüklerden birinin cevap vermesini istemesi hakkıdır. Her çocuk zamanında annesinden masal veya hikâye istemekte veya onlarla oyun oynamakta yerden göğe kadar haklıdır. *İşte bu vazife annelere düşer*. Çocuğunun ilk mürebbisi annesidir. Çocuğa ilk yardımı yapmak hususunda *anne cemiyetin bir memuru sayılır*. Fakat her anne çocuğuna verilecek terbiyeyi bilmez, çocuğu nasıl terbiye edeceğine vakıf değildir. Muhtaç olduğu malumatı nerede bulabilir?” (1927, ön söz) (*italik bana aittir*).

Sertellerin Amerikan eğitim sistemini kendilerine örnek aldıkları açıkça görülmektedir. Okurlara Amerika’da okul öncesi eğitimin yaygın olmasına karşın yine de bazı uzak yerleşim yerlerindeki çocukların bu imkânlardan mahrum kaldıkları, bu eserin anaokuluna gidemeyen çocukların ihtiyaçlarını karşılamak olduğu belirtilmiştir. Okula gidemeyen çocuğa eğitim verecek olan kişi annedir.

Dolayısıyla eser, anneler için bir rehber görevi görecektir. Kaynak metin de erek metinle aynı işlevi görmektedir:

EM: 4:

“Bu programda masallar, hikâyeler oyunlar ve oyuncaklar bulunur. Ev kinder garteni içinde en iyi program bu programdır. Evde oturan çocuklar da hikâye, masal ve kendi ve kendilerine yapabilecekleri oyun ve oyuncaklar isterler. Her çocuğun sorduğu suale büyüklerden birinin cevap vermesini istemesi hakkıdır. Her çocuk zamanında annesinden masal veya hikâye istemekte veya onlarla oyun oynamakta yerden göğe kadar haklıdır. İşte bu vazife annelere düşer. Çocuğunun ilk mürebbisi annesidir. Çocuğa ilk yardımı yapmak hususunda anne cemiyetin bir memuru sayılır. Fakat her anne çocuğuna verilecek terbiyeyi bilmez, çocuğu nasıl terbiye edeceğine vakıf değildir. Muhtaç olduğu malumatı nerede bulabilir? İşte bu kitap uzun senelerden beri bu hususta tecrübeleri bulunan muallimler tarafından yavrularına hakiki bir rehber ve mürebbi olmak isteyen annelere yardım maksadıyla vücuda getirilmiştir. İşte biz de bu kitabı aynı maksatla tercüme ve nakil ediyoruz. *Her Türk evi bir kinder garten, her Türk annesi bir kinder garten muallimi olabilmelidir*. Bunun için muhtaç oldukları bütün malumatı bu kitaptan bulacaklardır” (1927, ön söz) (*italik bana aittir*).

Yukarıdaki “Her Türk evi bir kinder garten, her Türk annesi bir kinder garten muallimi olabilmelidir” ifadesinin temelinde Türkiye’de okul öncesi eğitimin verilmemesi yatmaktadır:

EM 4:

“Halbuki bizim memlekette (ana mektepleri – kinder gartenler) henüz taammüm edememiştir. Ötede beride tesis edilen (ana mektepleri- kinder gartenler) yetişmiş muallim bulunamaması yüzünden asri ve fennî bir müessese addedilemezler.

Diğer memleketlerden ziyade ana mektebine (kinder gartene) muhtaç olan bir yer varsa o da Türkiye’dir. Milyonlarca Türk çocuğu ailelerinin ihmali ve cehli neticesi olarak muzır ve fena itiyadlar edilmekte, müstakbel hayatları üzerinde fena izler bırakacak bir hayat geçirmektedirler.

Binaenaleyh memlekette hükümet tarafından resmen tesisi daha bir müddet mümkün olmayan kinder gartenleri “ana mekteplerini” evlerde tesis etmek mecburiyeti vardır. İşte bu kitabı uzun seneler mekteplerde tecrübe görmüş mütehasıs muallim ve terbiyecilerden mürekkep bir heyet sırf bu maksatla yazmıştır” (1927, ön söz) (*italik bana aittir*).

Amerika’da yaklaşık iki milyon çocuğun gittiği anaokulları Türkiye’de henüz açılmamıştır. Hâlbuki ülkemizin okul öncesi eğitime daha çok ihtiyaç vardır. Bu ifadeden Türkiye’nin Amerika’dan daha “geride” olduğu çıkarımı yapılabilmektedir. Eğitim alanında kat edilmesi gereken çok yol vardır. Dolayısıyla da okurların zihnine ülkenin eğitim seviyesi ivedilikle Amerika gibi Batılı ülkelerin seviyesine getirilmesi gerektiği fikri aşılanmaktadır. Sabiha Sertel’in bir dönem çocuk yuvası işlettiği, böylelikle çocukların eğitimiyle ilgili teorik bilgisini pratiğe dökmeye çalıştığı bilinmektedir. Türkiye’nin eğitim sistemi Batılı eğitim sistemine, yani Amerikan sistemine öykünerek yenilenmeli ve çocukların eğitimine erken yaşta başlanmalıdır. Burada yalnızca devlete değil, annelere de büyük bir görev düşmektedir. Çocuğun nasıl eğitileceği ve çocuğa verilecek olan terbiye, Serteller tarafından annelere açıklanmaktadır.

Çocukların eğitiminin yanı sıra zihinsel gelişimi önemli bir husustur. “Evde Mektep” serisinin bir diğer kitabı olan *Evde Mektep Çocuklara Masal*’ın ön sözünde masalların çocukların gelişimindeki olumlu etkiden bahsedilmektedir:

EM 11:

“Şimdiye kadar masalı hayalden ibaret tanıyanlar için bu nev masal ve hikâye belki de ruhsuz ve zevksiz görünür. Fakat yarınki hayat, yarınki çocuğu yalnız hayalden yapılmış bir insan değil tabiat ve hayat içinde büyümüş ve hayatla mücadele kabiliyetli yetişen bir insan olarak istiyor. Bu kitap işte bu insanı hazırlamak ve çocuklara hayatı tabiat içinde basit bir lisan ile öğretmek için yazılmıştır” (1927, ön söz) (*italik bana aittir*).

Yukarıdaki alıntıdan hareketle, masalın asıl işlevinin çocukların hayal gücünü genişleterek masallardan aldıkları mesajları kendi hayatlarına da adapte edebilecekleri, böylelikle gelecekte de hayata hazır olacakları çıkarımı yapılabilir. Bu noktada masalın hangi mesajları içerdiği önem taşımaktadır:

EM 11:

“Çocukların masal, hikâye ve şiir ihtiyaçları yemek, oynamak ve uyumak kadar müberremdir. Fakat bizde şimdiye kadar masallar peri ve cin masalları şeklinde kalmış, çocukların yalnız muhayyilelerini birçok süslü hayallerle tenmiye etmiştir. Fakat masal başka hiçbir gaye gözetmeyerek sadece hayalden ibaret olursa çocuk üzerinde yapabileceği en kuvvetli tesirlerden *terbiyevi*, *ahlaki*, fikri hassalardan mahrum olur. Bilhassa bir yuva çocuğuna hatta daha yuvaya bile gitmeyip annesinin koynunda büyüyen çocuğa anlatılacak hikâyeler *tamamen ilmi bir intihab ve tasnife tâbi olmalıdır*” (1927, ön söz) (*italik bana aittir*).

Diğer eserlerde olduğu gibi, *Evde Mektep Çocuklarla Masal*’da da terbiye ve ahlak vurgularının yapıldığı görülmektedir. Çocuğa hangi hikâyelerin anlatılacağı ise annelerin inisiyatifine bırakılmamıştır. Hikâyeler bilimsel kriterlere dayanarak seçilmelidir. Yani anneler dışındaki bir uzman, çocuğun neleri okuması gerektiğini, nelerin ona faydalı olacağını belirleyecektir. Sertellerin çevirilerinde ise söz konusu uzman görüşü Amerika’dan alınmaktadır.

Hollandalı İkizler (1928), Hollanda’da yaşayan Kit ve Kat kardeşlerin hikâyesini anlatmaktadır. Kitabın çevirmeni Zekeriya Sertel, hangi amaçla bu kitabı çevirdiğini şöyle açıklamıştır:

EM 9:

“[Çocuk] Bu kitabı okuduktan sonra çocuk yabancı bir memleketin hususiyetlerini âdetlerini bir coğrafya kitabından öğreneceğinden daha iyi bir şekilde öğrenmeye muvaffak oluyor. Bu itibarla ilk mektep muallimlerinin çocuklara bu kitabı tavsiye etmeleri temenni edilir” (1928: 4).

Kaynak metnin yazarı Amerikalı öğretmen ve çocuk edebiyatı yazarı Lucy Fitch Perkins’in *The Dutch Twins*’e bir son söz ekleyerek bu kitabı öğretmenlere tavsiye etmiş, kitabı yazma amacını şu şekilde açıklamıştır:

KM:

“Diğer ırkların hayatını ve geleneklerini anlamak ve onlara saygı duymak yalnızca eğitim açısından değerli olmamakla beraber, farklı ırkların dünya tarihinde daha önceden eşine rastlanmamış bir şekilde “tek potada eridiği” bu ulusta çok büyük bir önem taşımaktadır. Gelenek kıymetli bir mirastır ve diğer ulusların gelenekleri, burada dünyanın başka hiçbir ulusunda olmadığı kadar ulusal hayatımıza girdiklerinden ötürü, bir Amerikan çocuğunun doğal mirası olmalıdır” (1911, son söz).

Serteller yazılarında çocuk eğitiminde Amerikan sistemini övmüşler, tıpkı Amerika’da olduğu gibi, çocukların yalnızca okulda değil, evlerinde eğitilmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir. Ancak Perkins’in burada başka bir amaç daha güttüğü ortaya çıkmaktadır: çocuklara ulus devlet bilinci aşlamak. Amerikalı çocuklar, bu kitap sayesinde hem kendi geleneklerini öğrenecek ve sahiplenecek hem de diğer ırkları tanıyacak ve onlara saygı duyacaktır. Erek metnin ön sözü ve kaynak metnin son sözü karşılaştırıldığında kaynak kültürün bu eser aracılığıyla çeşitli amaçlarla yönlendirildiği, ancak erek metnin yalnızca çocuklara coğrafi bilgi vermek ve başka ülkelerin geleneklerini tanıtmak işlevini üstlendiği görülmektedir.

Sertellerin Türk okurlarına çocukların nasıl yetiştirilmesi ve eğitilmesi gerektiğine dair yönergeleri Batı’yı, özellikle de Amerika’yı örnek alarak verdikleri görülmektedir. Bu eserlerin çevirilerinde doğrudan bir saptırma olmasa bile, çeviri aracılığıyla aileleri ve çocukları yönlendirdikleri açıkça görülmektedir.

Sertellerin çeviri eserler aracılığıyla bir “eğitim reformu” yaptıklarını öne sürmek mümkündür. Çevirmen, yayıncı ve editör kimliklerini barındıran, dönemin “ilerici” isimlerinin arasında anılan Sertellerin dizgeyi içeriden kontrol eden “uzmanlar” olarak çocuklara yönelik çevirilerde “patronaj” uyguladıkları iddia edilebilir.

7.3.4. “Millileştirme”

İdeolojik olarak Türkçülük akımını takip etmiş olan, kendilerini “milliyetçi” ve “vatansever” olarak tanımlayan Sertellerin erek metinleri de “millileştirdiği” ön sözlerde açık bir şekilde ifade edilmektedir.

Keçi Çobanı’nın ön sözünde eserin nasıl çevrildiği hakkında şu bilgiler verilmiştir:

EM 6:

“*Keçi Çobanı*’nı tercüme etmedim. Kendi muhitimize adapte ederek çocuğa daha ziyade yakın bir hale getirmeğe çalıştım” (1928, ön söz).

Sabiha Sertel’in kitabı çevirmek yerine adapte ettiğini belirtmiş olması, metindeki bir takım değişiklikler hakkında okuyucuyu önden bilgilendirmesi olarak

değerlendirilebilir. Aksi takdirde metinde “kendi muhitine” ait unsurları gören okuyucunun kitabın bir çeviri metin olduğundan şüphe duyması ihtimali söz konusu olabilecektir. Çevirmenin, çocuğu kaynak metinle ve yazarla yakınlaştırmak amacıyla çeviri metinde kaynak kültüre ait unsurları erek kültüre ait unsurlarla değiştirdiği anlaşılmaktadır.

Aynı şekilde *Çocuk Ansiklopedisi*’ndede kaynak metne birtakım eklemeler ve değişiklikler yapıldığı açıkça belirtilmiştir:

EM 1:

“Bu ansiklopediyi her memleket kendi lisanına naklederken, kendi muhitine göre ufak tefek tadilat yapmak mecburiyetini hissetmiştir. Biz İngiltere, Amerika ve Fransa’da ayrı ayrı isimler altında neşredilen çocuk ansiklopedilerini getirttik. Hepsini ayrı ayrı tetkik ettik. Onların takip ettiği terbiye usulüne aynen muhafaza ile beraber, bahisler bizim milli ihtiyaç ve duygularımıza uygun bir şekle konmuş, tarihimize ve memleketimize ait bazı ilaveler yapılmıştır. Bu suretle Türk *Çocuk Ansiklopedisi* kuru bir tercüme eder olmakla kalmamış, millileştirilmiştir.” (1927, ön söz).

Erek metinde her ne kadar bir takım değişiklikler yapılmış olsa da kaynak metnin “terbiye usulü”nden sapılmadığı belirtilmiştir.

7.3.5. Sadeleştirme

Shavit’in belirttiği üzere, çeviri çocuk edebiyatında metnin çocuğun anlayabileceği düzeyde olması, yani sade ve anlaşılır bir dil kullanılması en önemli ilkelerdendir. *Çocuk Ansiklopedisi*’nin (1927) ön sözünde eserin gerek çocuklar gerekse yetişkinler tarafından kolayca anlaşılır olduğu detaylı olarak açıklanmıştır:

EM 1:

“*Çocuk Ansiklopedisi* çocukların lisanıyla yazılmıştır. En ağır mevzular en sade, en basit bir şekle dökülmüştür. Binaenaleyh küçük büyük herkes ansiklopediyi zevkle okuyabilir” (1927, ön söz).

Her ne kadar çocukların anlayacağı bir dille yazıldığı belirtilmiş olsa da “ansiklopedi” sözcüğünün çocukları eserden uzaklaştıracak ön görülmüştür:

EM 1:

“İşte şimdiye kadar mevcut olmayan bu kitap, size takdim ettiğimiz bu (*Çocuk Ansiklopedisi*)dir. Fakat bu kitap, hakiki ansiklopediler gibi soğuk ve ciddi bir müracaat kitabı olacak değildir. Böyle birçok malumatın üst üste yığıldığı kırkambar gibi bir kitap olsaydı, onu bir baştan bir başa okumak kimsenin hatırına gelmezdi. Hayır, bizim kitabımızda ansiklopedi kelimesi başka manaya alınmıştır. Bu kitapta, bütün insanların bilgileri küçük taze dimağların anlayabilecekleri bir şekilde gösterilecek, kâinatın bütün esrarlı, meraklı harikaları birer birer genç çocukların önünden geçirilecek ve bunları iyice tanımalarına, öğrenmelerine çalışılacak. İşte bu kitaba her bahsi ihtiva edeceği, her şeyden bahsedeceği için ansiklopedi dedik” (age, ön söz).

Bu ansiklopedinin o döneme kadar yayımlanmış olan emsallerinden ve çocukların okullarda okudukları ders kitaplardan farklı olduğu, “ansiklopedi” sözcüğünü her ne kadar zihinlerde “sıkıcı” ve “anlaşılmaz sözcükler ve ifadelerle dolu” bir kitap çağrışımı yapıyor olsa da her konuda danışabilecekleri bir kaynak eser olan *Çocuk Ansiklopedisi*’ne daha uygun bir isim bulunamadığı söylenmiştir. Çocuklarla aynı dili konuşan, onları sıkmayacak olan bu eser çocukların dostu olacaktır:

EM 1:

“Ne o, kaşlarınızı çattınız... Merak etmeyiniz. Can sıkıcı bir kitap değil, sizi hiç yormadan hem eğlendirecek, hem de size bilmediğiniz birçok şeyleri öğretecek...”

Siz daha yeni konuşmaya başladığınız vakit, etrafınızda bulunanlara birçok sualler sorar dururdunuz... Bu ne? Bunu kim yapmış? Neden bu böyle olmuş? Niçin şu şöyle oluyor? Şimdi büyüdünüz. Büyüdünüz ama yine birçok sualler sorup duruyorsunuz. Ekseriya anneniz bunlara bir cevap bulup veremiyor. Babanızın da sabrı tükenerek: “Ben ne bileyim... Bunları sonra sen kitaplarda görür, öğrenirsin!” diye sizi başından savıyor... O vakit siz de kendi kendinize: - “Kitaplarda mı görüp öğreneceğim? Hangi kitaplarmış onlar?.. Ben her gün mektebe giderken çantamda birçok kitaplar taşıyorum. İyi ama bu kitaplar çok ciddi şeyler... Onları okuyorum, çünkü okumam lazım. Fakat sevmiyorum. Doğrusu bunlar beni eğlendirmiyorlar da!... Benim birçok kitabım var ama hiçbiri benimle dost gibi konuşmuyor” dersiniz.

İşte aziz çocuklar... İsteddiğiniz, beklediğiniz kitap nihayet hazırlandı... Bu kitabı daha açmadan evvel süslü, renkli kapağı sizin gözlerinizi kamaştırdı değil mi? Hele bir sayfalarını çeviriniz... Göreceksiniz ki bu kitap güzel resimlerle süslüdür. Bir iki yerinden biraz okuyunuz... Sizinle sizin anlayacağınız bir lisanla konuşuyor. Öyle şatafatlı can sıkıcı, ekseriya adamı okumaktan bıktıran lügatlerle dolu değildir. Fakat bu kitabı okumalı, içindeki her biri başka lüzumlu şeylerden bahseden hikâyeleri dikkat ile gözden geçirmeli, bilmediğiniz birçok bilgileri öğrenmelisiniz.

Kitabınıza (*Çocuk Ansiklopedisi*) ismini verdik. Fakat bu ansiklopedi sözü sizi sakın korkutmasın. Kitabın içinde rast geleceğiniz tabirlerin en ağırısı bu isimdir. Bu ismi seçtik, ne yapalım? İleride siz de anlarsınız ya, bu kitaba bundan uygun başka bir isim olamazdı” (age, ön söz).

Bu kitap yalnızca çeşitli konularda bilgi vermekle kalmamakta, aynı zamanda çocuklara bir nevi “yarenlik” etmektedir. Gerek kapağı gerekse içindeki resimlerin güzelliğiyle çocukların ilgisini çekecektir.

Çocuk Ansiklopedisi, 1928 yılında gerçekleşen Harf Devrimi’nden bir yıl önce hazırlanmıştır. Harf Devrimi’nin ardından başlayan dilde sadeleşme, Arapça ve Farsça kelimelerin dilden temizlenmesi ve dilin sadeleşmesi hareketine Sertellerin de destek verdiği bilinmektedir. *Çocuk Ansiklopedisi*, sade ve anlaşılır bir dille yazılmış, içeriği çocukların kolayca anlayabileceği düzeyde verilmiştir. Ansiklopedinin ön sözündeki bu ifadeler göz önünde bulundurulduğunda, metnin karmaşıklık düzeyinde ve metnin bütünlüğünde bir takım değişiklikler yapıldığını öngörmek mümkün olacaktır. Sonuç olarak erek metnin sade bir dille aktarıldığını, kolay anlaşılır, “çocuk dostu” ve aynı zamanda renkli ve ilgi çekici olmasının hedeflendiğini söylemek mümkündür.

7.4. Çocuk Edebiyatı ve “Fennî Roman”

Bu başlık altında fennî romanın tanımı ve fennî roman çevirilerine dair örnekler sunulmadan önce “fantastik roman” türünden bahsedilecektir. Eric Rabkin, fantastik türün “anlatının konvansiyonları, dili, seçilen sözcükler ve bunların kullanımları, olayların cereyan ettiği izole edilmiş bir çevre, zamandaki kırılmalar” gibi bir takım ayırt edici özelliklere sahip olduğunu belirtmiştir (Rabkin, 1977, 6’dan aktaran Aslan-Ayar, 2015, 33). Çeşitli edebi ve toplumsal işlevleri üstlenen fantastik anlatılar gerek okura gerekse yazara “gerçekçi metinlerin sunmadığı” fırsatları sunmaktadır (Aslan-Ayar, 2015, 45). Bunlardan birisi de yazarın alternatif bir dünya yaratarak dünyanın nasıl oluştuğu veya ölümden sonra ne olduğu gibi esasen varlık felsefesi çerçevesinde ele alınması gereken, cevaplanması zor sorulara yanıtlar verilebilmesi ve okuyucunun bu dünyada tatmin edilebilmesidir. Önceleri masallar, mitler ve halk hikâyelerinde ele alınan bu konular günümüzde fantastik dünyada işlenmektedir (Rabkin, 1979, 3-5’ten aktaran Aslan-Ayar, 2015, 47). Yine de fantastik edebiyat gerçeklikten kaçış olarak nitelendirilmemelidir: fantastik edebiyat okura “eğlence” ya da “kaçış” değil “özgürlük” sağlamaktadır (Rabkin, 1979, 33’ten aktaran Aslan-Ayar, 2015, 48).

Aslan-Ayar (2015, 61-62, 75), “yadırgatan, bilinenin ötesine giden, kabullenilmiş gerçeği, gerçek diye bilineni ve yerleşik edebi kuralları yerinden eden ve tüm yaptıklarına açıklama getiremeyen ama yine de bir şekilde okuma süresince okurunu ikna edebilen ve okurundan yüksek bir zihinsel katılım talep eden” fantazi türünün Türk edebiyatına 19. yüzyılın sonlarında “fennî roman” olarak çeviri yoluyla girdiğini söylemiştir.

Fatih Andı, 19. yüzyılda Osmanlı kültür ve edebiyat dizgesine “hissî roman”, “cinaî roman” (polisiye roman), “macerâ romanı” ve “millî roman” gibi türlerin yanı sıra, bir de “fennî roman” türünün girdiğini belirtmiş, fennî romanı şöyle tanımlamıştır:

“Bu tür, konusunu fennî olaylardan, keşif ve icatlardan alan, ileride olması tahayyül edilen teknolojik gelişmelere yer veren, aya, gezegenlere, uzak kıta ve denizlere yapılan heyecanlı seyahatlerden bahseden roman türüydü. Fennî romanları, bir bakıma bugünün bilim-kurgu (science-fiction) romanlarının ilk örnekleri olarak değerlendirebiliriz” (Andı, 1993, 18).

Türk okurları fennî romana büyük bir ilgi göstermiştir. Okurların bu türe duyduğu merak “olağanüstü”yle kışkırtılmış; Batı teknolojisi ve medeniyeti okurlara “aşılmaz bir mükemmellik” olarak yansıtılmıştır (age, 18).

Fennî roman türünün en çok tanınan temsilcilerinden biri de Fransız yazar Jules Verne'dir. Serteller Jules Verne'den fennî roman örneklerini okurlarına sunmuşlardır. *Çocuk Ansiklopedisi*'nde ele alınan ve ayrı başlık açılan madde başlarından biri de “Her Vakit Her Yerde Okunan Meşhur Kitaplar”dır. Burada tanıtılan kitaplardan ikisi dikkat çekici bir yazara aittir: Jules Verne. Verne'in iki ayrı eseri ansiklopedinin iki ayrı cildinde ele alınmış ve dünyaca meşhur kitaplar arasında gösterilmiştir. İkinci ciltte *Seksen Günde Devr-i Âlem* (1927, 745), üçüncü ciltte ise *Deniz Altında Tahtelbahirle Seyahat* (1927, 1129) adlı eserler hakkında bilgi verilmiş ve çevirilerden kısa kesitler sunulmuştur. *Seksen Günde Devr-i Âlem* adlı çeviri, ikinci cildin 671. sayfasında başlamış ve 745. sayfadan devam etmiştir. Ansiklopedinin üçüncü cildinde *Deniz Altında Tahtelbahirle Seyahat* adlı çeviri ile ilgili şöyle denmektedir:

EM 12:

“*Deniz Altında Tahtelbahirle Seyahat* eseri Jules Verne'in fennî icatlara ait yazdığı eserlerin en güzellerinden biridir. Jules Verne 1837'de bu kitabı yazdığı zaman daha insanlar tahtelbahrin ne olduğu bilmiyor, denizlerin altına girmeğe cesaret edemiyorlardı. Jules Verne'in bu kitabına birçokları hayal deyip gülmüştü. Denizlerin derinliklerinde gezebilecek böyle bir aleti o zaman düşünüp hayal etmek cidden dâhilere mahsus bir kabiliyetti. Bundan sonra insanlar böyle bir tahtelbahir icat ettiler. Fakat hala Jules Verne'in hayalinde yaşayan şeyleri denizin altında göremediler. Fakat herhalde tahtelbahirle suların arasında gezen insanlar bir gün denizin dibinde de gezmeye muvaffak olacaklardır.” (1927, 1129).

Yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere okurların zihni günün birinde denizin dibinde gezilebileceği fikriyle “kışkırtılmış”tır. Aynı zamanda Batı teknolojisinin üstünlüğünü vurgulanmakta, yazarın hayalinin gerçeğe dönüşmüş olduğu belirtilmektedir.

Verne'in *Aya Seyahat* (1927) kitabı da Serteller tarafından “On Kuruşa Bir Kitap” serisinden yayımlanmıştır. Fennî roman örneklerinden birisi olan bu eserin çevirisinde bazı kısımların çıkarıldığı tespit edilmiştir¹³. Kaynak metinde¹⁴ “Başkan Barbicane” tüm dünyaya çağrıda bulunur, bu seyahatin gerçekleşmesi için para yardımı ister. Para yardımı yapan ülkeler arasında Türkiye de vardır. Türkiye,

¹³ Eklemler/Çıkarmalar “sansür” boyutuyla çeviri etiği ve çevirmen ahlakı gibi çeviribilimin diğer önemli konularını gündeme getirmektedir; çalışmanın içeriğini ve sınırlarını aşacağı düşünüldüğünden bu konuya özellikle değinilmemiştir. Çeviribilim alanında şu an yapılmakta olan bu konudaki kapsamlı çalışmalar için Bkz. Üstünsöz, 2015; Tellioglu, 2015.

¹⁴ *Aya Bir Seyahat*'in çevirmeninin kim olduğuna dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Sertellerin çoğunlukla İngilizce eserleri tercih ettikleri ve çevirdikleri bilinmektedir. Bu nedenle kaynak metin olarak kitabın 1900 tarihinde basılmış olan İngilizce çevirisi kabul edilmiş, ara dilden çeviri yaptıkları varsayılmıştır.

“İstanbul, Osmanlı Bankası”nın [“Constantinapole, The Ottoman Bank”] aracılığıyla bağışta bulunmuştur (1900, 64).

Türkiye’nin yaptığı yardımın miktarı ve amacı kaynak metinde şu şekilde belirtilmiştir:

KM:

“Turkey behaved generously; but she had a personal interest in the matter. The moon, in fact, regulates the cycle of her years and her fast of Ramadan. She could not do less than give 1,372,640 piastres; and she gave them with an eagerness which denoted, however, some pressure on the part of the government” (Verne, 1900, 66).

Türkiye’nin bu seyahatin yapılması için “cömert” bir bağışta bulunduğu söylenmektedir. Bunun nedeni de Türkiye’de hicri takvim kullanılması ve Ramazan ayının hangi gün başlayacağını ayın dünyanın etrafındaki dönüşüne göre belirleniyor olmasıdır. Erek metinde bu bilginin çıkarıldığı, yalnızca tüm ülkelerden toplamda ne kadar para toplandığının belirtildiği görülmektedir:

EM 12:

“Bu davet üzerine her taraftan pek fazla bir cömertlikle o kadar çok para aktı ki, paranın bolluğuna değil Yüzbaşı Nikol, Barbikeyn bile şaşı. İane verilmesi ilan edildikten üç gün sonra yalnız Amerika’dan verilen paranın miktarı dört milyon doları buldu. Avrupa’dan ve başka yerlerden de bir buçuk milyon dolar kadar bir para geldi” (1927, 7).

Kitabın 1927 yılında çevrildiğini göz önünde bulunduracak olursak, o tarihlerde miladi takvim kullanılmakta olduğu için söz konusu kısmın erek metinden çıkarıldığı sonucuna varılabilir. Aynı zamanda “Osmanlı Bankası” ifadesi ve hicri takvime yapılan göndermeler ülkenin geçmişine aittir. Artık Osmanlı İmparatorluğu yoktur ve Batılı ülkeler gibi miladi takvim kullanılmaktadır. Yine de “milliyetçi”, “vatansever” Sertellerin Türkiye’nin yaptığı bağıştan bahsetmemiş, genelleme yaparak Avrupa, Amerika ve “başka yerler” ifadesini kullanmış olmasının zihinlerde soru işaretleri bıraktığı söylenebilir.

Karadağ (2012, 53), Batı fen ve teknolojisini anlamak adına 19. yüzyılın ikinci yarısında çevrilen başlıca eserler arasında Jules Verne’in fennî romanları olduğunu belirtmiştir. Verne, Türk kültür ve edebiyat dizgesinde “fennî roman yazarı” olarak, Ahmed İhsan (Tokgöz) “Jules Verne mütercimi” olarak bilinmektedir. “Çeviri Tarihimizde Fennî Romanlarla Bir Kültür Repertuarı Oluşturmak” başlıklı makalesinde Karadağ, fennî roman¹⁵ çevirilerinin kültürümüzdeki yerine ve önemine değinerek şöyle demiştir:

¹⁵Fennî roman ve Jules Verne çevirileri üzerine yapılan çalışmalar için bkz. Sevük, 1941; Andı, 1993.

“Tanzimat’la başlayan Batılılaşma hareketinde edebiyat ve bilimin kaynaşma noktasında ortaya çıkan fennî roman türünün edebiyat ve kültür dizgemizi şekillendirmede önemli bir rol ve işlev üstlendiği söylenebilir. Batı’nın fen ve teknolojisine yetişmek amacıyla Batı’yla kurulması öngörülen fen odaklı “kültürlerarası iletişim” şekli benimsenmiş; çevirmenler ve yayıncılar bilim-kurgu romanlarının ilk örnekleri olarak görülen bu eserleri okur kitlesine tanıtmak ve okutmak için büyük bir gayret göstermişlerdir. “Jules Verne mütercimi” olarak ön plana çıkan Ahmed İhsan’ın ön söz tanıklıklarından da anlaşılacağı gibi, bu gayretlerdeki temel amaç, milletten millete farklılık gösteren ahlaki değerlerin bozulmasını engelleyecek bu romanlarla bilim odaklı bir “kültür repertuarı”nın oluşturulmasıdır” (age, 64-5).

Karadağ’a göre, fennî romanların çevrilmesi, fen ve teknoloji odaklı bir “*kültür repertuarı*” oluşturmaya çalışılmasının yanı sıra, anılan dönemdeki çevirmenlerin/yayıncıların “ahlaki değerlerle çatışmaması amaçlanan bu çeviri eserlerle modernleşmedeki özü, Batı medeniyetini salt “*bilim*” odağıyla yakalamak şeklinde yorumlamaya ve/veya yorumlanmasına çaba gösterdiklerine tanıklık etmektedir (Kırş. Karadağ, 2012, 73).

Görüldüğü üzere Tanzimat ile başlayan Batılılaşma hareketinde çeviri önemli bir yer tutmaktadır. Yapılan çevirilerde fen ve teknolojiyi edebiyat aracılığıyla okurlara sunmak, aynı zamanda okurları bilgilendirirken eğlendirmek amaçlanmaktadır (Kırş. Karadağ, 2012, 53). Fennî roman çevirileri, tam da istenen bu niteliklere uymaktadır. Dolayısıyla *Çocuk Ansiklopedisi*’nde yazarların “Her Vakit Her Yerde Okunan Meşhur Kitaplar” arasında Jules Verne eserlerine de yer vermelerini, bu amaç ile ilişkilendirmek mümkündür.

Çeviri eserler arasında karakterlerin türlü türlü maceralara atıldığı fantastik seyahat hikâyeleri de bulunmaktadır. Fennî romanlar doğası gereği fantastik öğeler içermektedir. Bu bağlamda anılan dönemde fantastik öğeler içeren seyahat romanlarının yayınlanmasına rastlamak mümkündür. “On Kuruşa Bir Kitap” serisinden çıkan *Aya Bir Seyahat* (1927), *Robenson Kuruzoe* (1927) ve *Cüceler Memleketinde* (1927) kitaplarının ortak noktası hikâyenin “seyahat” teması etrafında şekillenmiş olmasıdır. Karadağ’ın (2008, 140) deyimiyle “hayal gücünü zorlayan metinlerle zihinlerde yeni açılımlar” sağlayan bu kitaplardan evvel bir de *Vatansız Adam* (1927) kitabı yayımlanmıştır. Bu eser, Amerikalı yazar Edward E. Hale’in kaleme aldığı, 1863 tarihli *The Man Without A Country*’nin Osmanlıca çevirisidir. *Vatansız Adam*’ın ana karakteri Philip Nolan da bir gemide seyahat etmektedir. Ancak bu keyfi değil zorunlu bir seyahattir. *Çocuk Ansiklopedisi*’nin dördüncü cildinde “Her Vakit Her Yerde Okunan Meşhur Hikâyeler” başlığında *Vatansız Adam* bir kez daha okurlara takdim edilmiştir:

EM 14:

“Vatansız adam hikâyesi vatanından uzakta yaşamaya mahkûm olmuş bir adamın çektiği elem ve ıstırapı tasvir eder. Hikâye o kadar kuvvetli bir suretle tasvir edilmiştir ki okuyanların birçoğu Filip Nolan’ın başından geçen macerayı hakiki sanmışlardır. Filip Nolan bir vatan hainidir ve ömründe vatanının ismini ağzına almamaya mahkûm olmuştur. Bu mahkûmun deniz üzerinde geçen acıklı ve feci hayatı, vatan muhabbetinin ne kadar derin bir ihtiyaç olduğunu çok kuvvetle göstermektedir. Kız ve erkek her çocuk bu hikâyeyi mutlaka okumalıdır” (1928, 1177).

Vatan sevgisi temasının yoğun olarak işlendiği, hayatı boyunca Amerika’nın adını ağzını alamayan Nolan, Amerika hakkında tek bir söz işitmeyen bir gemide yıllarca seyahat etmiştir. Seyahati esnasında bol bol “*Kitab-ı Mukaddes*” (“İncil”) okuyan Nolan, öldükten sonra İncil’inin arasına vatanını aslında ne kadar çok sevdiğini belirten bir not bulunmuştur. Çocuklara vatan hasretliğinin ne kadar acı ve zor olduğu hissiyatı çeviri eser aracılığıyla verilmeye çalışılmıştır.

Karadağ (2008, 149), *Vatansız Adam*’ın hangi amaçla “Türk Cumhuriyeti Halk Terbiye Şubesi” tarafından ücretsiz olarak öğretmenlere dağıtılması için “Resimli Ay Matbaası” tarafından basıldığını sorgulamış, bunu Sertel’in “milli heyecanı gençlere nakledilmesini ihmal etmenin en büyük kusur” olarak görmesine bağlamıştır (Sertel, 1926’dan aktaran Sertel, 1995, 137). *Vatansız Adam*’ın ikinci kez *Çocuk Ansiklopedisi*’nde (1928) okurlara sunulmuş olması Karadağ’ın bu tespitini doğrulamaktadır. Bir diğer soru da niçin çocuklar ve gençler için yayımlanmış üç adet fantastik gezi romanına milliyetçilik ve vatan sevgisini anlatan bu eserin eklendiğidir. Karadağ’a göre (2008, 151) “Batı medeniyetinin mitosu olarak kabul gören” meşhur İngiliz romanı Robinson Crusoe’nun ardından Amerikan bir yazar tarafından kaleme alınmış olan milliyetçilik ve Amerikan vatanseverliği temalı bir eserin okurları sunulmuş olması, Sertellerin oluşturdukları “kültür repertuarının” odağına Amerika’yı yerleştirdiğine dair bir işaret olarak algılanabilir.

7.5. Çeviride Yönlendirme Örnekleri

Yapılan incelemede metinlerdeki yönlendirmeler başlıca “dini”, “milli”, “Batılılaşma” ve muasır medeniyet”, “emperyalizm”, “toplumsal cinsiyet” ve “çocukların sözcük dağarcığının genişletilmesi” kategorilerine ayrılmıştır. Sözü edilen başlıklar altında çeviri süreci normları bağlamında çevirmen(ler)in metin üzerinde yaptıkları ekleme ve/veya çıkarmalar ele alınmış, çevirideki kültürel unsurlar, ideolojik yönlendirmeler ve anlatım özellikleri incelenmiştir.

7.5.1. “Dini” Yönlendirmeler

Bu çalışmada *Çocuk Ansiklopedisi*’nin kaynak metinlerinden biri olarak kabul edilen *The Book Of Knowledge: The Children’s Encyclopædia*’da Hristiyanlık, Protestanlık, İncil hikâyeleri ve duaların yanı sıra, Hz. İsa’nın, azizlerin ve azizelerin hayatı gibi konulara yer verilmiştir. Michael Tracy (1998, 75) ansiklopedinin editörü İngiliz asıllı Mee’nin koyu bir Hristiyan olduğu için dinin (özellikle de Protestanlığın) yoğun bir biçimde ele alındığını öne sürmüştür. Yalnızca Hristiyanlık değil, diğer dinler hakkında da ansiklopedide bilgiler mevcuttur. İslam dininin aslen Musevilik ve Hristiyanlık öğretileri üzerine kurulduğu, *Kuran*’ın aslında “harika” bir kitap olmasına rağmen içinde korkunç hikâyeler barındırdığı, milyonlarca insanın mensup olduğu bu dinin insan ırkının gelişmesinin önüne geçtiği gibi birtakım ifadeler bulunmaktadır. İslam, Budizm, Jainizm gibi dinlerin “olumsuz” yönleri ortaya koyularak Hristiyanlığın ve Protestanlığın diğer din ve mezheplerden daha “üstün” olduğu vurgulanmıştır (age, 164-165).

Mee’nin *Book Of Knowledge*’ın bir cildine İslam dininde yasak olmasına rağmen Hz. Muhammed’in resmini koymuş olması 1973 yılında Pakistan’da protesto edilmiştir. Ansiklopedinin yıllar önce Hristiyan misyonerler tarafından getirilmiş ve bir okulun kütüphanesine verilmiş olan bir kopyası, Pakistan asıllı bir İslami topluluk olan *İslam Cemaati*’nden büyük tepki toplamış, Jammu ve Keşmir’de çıkan olaylarda 4 kişi hayatını kaybetmiştir (Ganguly ve Swami, 2011, 212). Bu eser, Mee’nin vefatının üzerinden neredeyse 30 yıl geçmiş olmasına karşın dini hassasiyetleri olan topluluklar tarafından tepki görmeye devam etmiş ve siyasi bir araç olarak kullanılmıştır (Kırş. Ganguly ve Swami, 2011).

Çocuk Ansiklopedisi’nin ikinci cildinde Brahma dininin bazı çağ dışı gelenekleri de erek metinde şöyle açıklanmıştır:

EM 15:

“Brahma dininde birçok Allahlar takdis edilir. Brahmanların garip garip ibadet şekilleri vardır. Vaktiyle pek müthiş fenalıklar da olurdu. Mabetlerde insanlar kurban edilir, birçok Hindular bu Allahlar uğruna kendilerine birçok işkence yaparlardı. Yüz seneden az evvellere gelinceye kadar Hindistan’da bir başka feci adet daha vardı. Bir adam öldüğü vakit cesedi yakılırdı ve bu ceset yakılırken bu adamın dul kalan karısının diri diri bu cesetle beraber yakılması da adetti. Halk toplanır, Brahmanlar dualar okur, bir takım merasim yapılır ve bu arada zavallı kadıncağız ortaya yığılan ve üzerinde ölen kocasının cesedi bulunan odun yığını üzerine çıkar, yatardı. O zaman oduna ateş verilir ve zavallı kadıncağız herkesin gözü önünde acı acı feryatlarla yakılırdı. Bir zamanlar Brahmanlar ölülerini Ganj Nehri’ne atarlardı. Çünkü bu nehir Brahmanlarca mukaddestir. Bu nehrin böyle aka aka nihayet cennete gittiğini zannederler, bunun için ölülerini bu nehre atacak olurlarsa ölünün kolayca cennete kavuşacağını sanırlardı. Bugün bu adet de men edilmiştir. Artık Hindular ölülerini Ganj

Nehrine atmazlar, ama bakınız şimdi de ne yapıyorlar. Ölülerini getirip Ganj Nehri kenarına yığdıkları odun kütükleri üzerinde yakıyorlar ve külünü nehre atıyorlar” (1927, 428).

Brahmanların bu adetleri kaynak metinde “Terrible Things That Happened In The Past, And The Custom Called “Caste”” [“Geçmişte Yaşanmış Korkunç Şeyler Ve “Kast” Geleneği”] başlığı altında daha detaylı olarak aktarılmış, aynı zamanda kast sisteminden de bahsedilmiş, bu “korkunç” ritüellere İngilizlerin son verdiği belirtilmiştir (1922, 1637).

Çocuk Ansiklopedisi’nin birinci cildinde Tibetlilerin bir takım dini ritüelleri hakkında bilgiler verilmekte, değirmenlerle dua ettiklerinden bahsedilmektedir:

EM 16:

“Hiç değirmenle dua olur mu diye Tibetlilerin bu haline şaşmayınız. Hristiyanların kiliselerde mum yakmaları, bazı Müslümanların evliya türbelerinin parmaklıklarına ipler bağlamaları ve adak adamaları da garip değil midir?” (1927, 367).

Erek metinde, kaynak metinde olduğu gibi başka bir din üzerinden kendi dinini övme veya ön plana çıkarma durumunun söz konusu olmadığı görülmektedir. Bilakis, Müslümanların evliya türbelerine bez bağlama, adam adama, dilek tutma gibi adetlerinin de aslında en az Tibetlilerin adetleri kadar “tuhaf” olduğu söylenmiştir.

Hollandalı İkizler’de kitabın başkahramanları Kit ve Kat’ın “Noel Baba” ile karşılaştıkları bölüm şöyle aktarılmıştır:

EM 17:

“İkizler kalktılar ve şarkı söylemeye başladılar.

Onlar şarkı söylerken kapıda bir ses işitildi. Sonra birden bire kapı açıldı. Kat ile Kit’in etrafına ve yere açılan bez üzerine bir çok çörek, şeker ve çikolata düştü. Kapıda da Bayram Baba göründü. Hem gülüyor, hem üzerindeki karları silkeliyordu” (1928, 113).

KM:

“The Twins stood up on the edge of the sheet and began to sing:

"St. Nicholas, good, holy man,

Put on your best gown;

Ride with it to Amsterdam,

From Amsterdam to Spain."

While they were singing, there was a sound at the door, of some one feeling for the latch. Then the door flew open, and a great shower of sweet cakes and candies fell onto the sheet, all around Kit and Kat! There in the doorway stood St. Nicholas himself, smiling and shaking off the snow!" (Perkins, 1911, 183-185).

[İkizler örtünün kenarında dikilip şarkı söylemeye başladılar.

“Aziz Nikolas, iyi, kutsal adam,

En güzel kıyafetini giy;

Sür [atını] onunla Amsterdam’a,

Amsterdam’dan İspanya’ya.”

Onlar şarkı söylerken kapıda bir ses duyuldu, birisi kapının sürgüsünü bulmaya çalışıyordu. Sonra kapı birden açıldı, ve tatlı pastalar ve şekerler örtünün üzerine, Kit ve Kat’ın her bir yanına saçıldı! Kapıda beliren, üstündeki karları silkelerken gülümseyen Aziz Nikolas’ın ta kendisiydi!]

Erek metinde ilk göze çarpan özellik, çocukların söylediği şarkının erek metinden çıkarılmış olmasıdır. Hristiyanlığın ve popüler kültürün önemli bir figürü olan Noel Baba ya da kaynak metindeki adıyla Aziz Nikolas, Sertel'in çevirisinde "Bayram Baba"ya dönüşmüş, özel isim erek kültüre yakın gelen "bayram" sözcüğü kullanılarak çevrilmiştir. Böylelikle kaynak kültürdeki Hristiyanlık dinine ait bir öğenin, çoğunluğu Müslüman olan erek kültürün tanıdık olduğu bir öğe ile değiştirilerek erek kültüre yakın bir metin ortaya koyulduğu öne sürülebilir.

"Aziz Nikolas" veya "Noel Baba" ifadesi erek metnin başka bir bölümünde tamamen çıkarılmıştır. Babaları ile pazara gidip satış yapan Kit ve Kat, kazandıkları paralarla alışveriş yapmak isterler. Girdikleri dükkânın sahibi lahana sattıkları kadındır:

EM 18:

"Nihayet ne görseler beğenirsiniz. Kendilerinden lahana satın alan şişman kadın karşıdan gülerek onlara bakıyordu. Sergisinde birçok tatlılar, çikolatalar, pastalar her türlü güzel şeyler vardı. İkizler hemen koştular. Avuçlarında sıktıkları parayı kadına uzattılar. Masa üzerinde birçok *çikolatadan bebekler* vardı. İkizler bunları görünce derhal kararlarını verdiler. Bunlardan daha iyisini bulamazlardı" (1928, 35) (*italik bana aittir*).

Erek metinde ikizler "çikolatadan bebekler"i görüp almak istemektedir. Aslında bu bebekler kuşuzümünden gözleri olan, çikolatadan yapılmış "Aziz Nikolas bebekleri"dir ["St. Nicholas dolls"] (Fitch-Perkins, 1911, 46). Bir önceki örnekte "St. Nicholas"ın "Bayram Baba" olarak çevrilmiş olmasına karşın, burada Aziz Nikolas ifadesi tamamen çıkarılıp yerine "çikolatadan bebekler" ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Burada yine dini hassasiyetin devreye girdiği yorumu yapılabilir. Hristiyanlık dininde kutsal sayılan bir azizin çikolatadan bebeğinin yapılmasının erek kültürde hoş karşılanmaması ihtimali söz konusu olabilecektir.

Erek metinde din bağlamında göze çarpan bir diğer unsur da *Çocuk Ansiklopedisi*'nde yer alan bir çocuk şiiridir. Ansiklopedinin dördüncü cildinde "bir âlim, bir filozof ve bir Türkçülük peygamberi" olarak tanıtılan Ziya Gökalp'in (1927, 997), "Çocuğumun Duası" başlıklı bir şiirine ansiklopedinin ilk cildinde yer verilmiştir (1927, 52). Şiirin her kıtasının sonunda "Elhamdülillah" denmektedir. Çocuk, sabah erkenden kalktığı, namazını kıldığı, okuluna gittiği için Allah'a şükreder. *The Book Of Knowledge: The Children's Encyclopædia*'da din temasının ağır bastığı bilinmektedir. Örneğin, ansiklopedinin beşinci cildinin "The Book of Poetry" ["Şiir Kitabı"] başlığında "The Evening Hymn" ["Akşam İlahisi"] adlı bir şiir bulunmaktadır (1922, 1574). Şiirin başında şair John Keble'in rahip olduğu ve birçok güzel şiiri olduğu bilgisi kısaca verilmiş, bu şiirin dünyanın dört bir

tarafındaki Presbiteryen kiliselerinde okunduğu belirtilmiştir. Sertellerin de kaynak metnin bu özelliğini erek metinde yeniden yaratmaya çalıştığını, bu amaçla “Çocuğumun Duası”nı ansiklopediye eklediklerini söylemek mümkündür. Burada dikkat çekici olan nokta, bir din adamının değil, Türkçü kimliğiyle ön plana çıkarılan Gökalp’in kaleme aldığı bir şiirin tercih edilmiş olmasıdır. Sabiha Sertel’in gençlik yıllarında Türkçülük akımından etkilenmiş olduğu göz önünde bulundurulacak olduğunda, kendi ideolojik görüşünü erek metne yansıttığı sonucuna varılabilir. Bunun dışındaki örnekler de Sertellerin “milliyetçi” yaklaşımının açığa çıkarılmasına yardımcı olacaktır.

7.5.2. “Milli” Yönlendirmeler

Serteller, *Çocuk Ansiklopedisi*’nde inceledikleri madde başlarından olan “Yaptıkları Unutulmayacak Olan Büyük Adamlar” başlığında Mozart, Marco Polo, Kristof Kolomb, Beethoven, Leonardo da Vinci gibi Batı medeniyetinden büyük isimlerini tanıtmıştır. Ancak ansiklopedinin üçüncü cildinde “unutulmayacak olan” Türk büyüklerine de yer vermiştir. Türk milletinin çok büyük isimler yetiştirdiğini, İbni Sina ve Farabi gibi isimlerin Türk olduğunu, eski devirlerde bilim kitaplarının Arapça edebiyat kitaplarının ise Acemce yazılmasından dolayı bazı isimlerin Arap ve Acem zannedildiğini; ancak aslında Türk olduklarını söylemişlerdir. Bu ikisinin dışında, doğrudan doğruya Türk dili ile yazan şu şairlerin/yazarların isimlerine *Çocuk Ansiklopedisi*’nde yer verilmiştir: Fuzuli, Baki, Kâtip Çelebi, Şinasi, Namık Kemal, Tevfik Fikret, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin (1927, 993-7).

Çocuk Ansiklopedisi’nin ikinci cildinde yer alan Irak maddesinde ülke hakkında bir takım genel bilgiler verilmektedir. Bu maddedeki “Daha Birkaç Sene Evvel Bizim Olan Güzel Bir Memleket” alt başlığı dikkat çekicidir:

EM 19:

“Eskiden buralarda yaşayan Keldaniler, Babililer bu ihtiyacı hissetmişler ve nehirler etrafında birçok kanallar açmışlar ve bu sayede suyu istedikleri yerlere kadar götürebilmişlerdi. Bu eski devirden kalma kanalların harabeleri el-ân görülür. Sonraları bu kanallara bakan olmamış, ihmal edilmiş, ziraat de pek gerilemiş. Bugün arazinin yüzde biri bile mezru değildir. Türkler son zamanlarda bu kanalların tamirine başlamışlardı” (1927, 758).

Babil, dünyanın en eski ve en gelişmiş medeniyetlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Babilliler, söz konusu coğrafyada tarımı geliştirmek adına su kanalları inşa etmiştir. Yıllar içerisinde bakımsız kalan bu kanallarla Irak’a yakın zamana

kadar hâkim olan Türkler ilgilenmiştir. Bu maddede Irak'ın gerek doğal güzelliklerinden gerekse zengin yeraltı kaynaklarından (petrolden) bahsedilmektedir.

İbni Sina ve Farabi sanılanın aksine Arap veya Acem değil Türk'tür. Irak yalnızca Arapların yaşadığı bir ülke değildir: Türkler Osmanlı İmparatorluğu yıkılana dek bu ülkeyi başarılı bir şekilde yönetmiştir ve geliştirmeye çalışmıştır. Bu iki örneğin ışığında Sertellerin bilgiyi erek metinde “sahiplenerek”, yani Türkler veya Türklükle ilişkilendirerek aktardıkları, yani Türkiye ile ilgili eklemeler yaptıkları söylenebilir.

7.5.3. “Batılılaşma” ve “Muasır Medeniyet” Bağlamında Yönlendirmeler

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, yaptığı reformlar ve benimsediği ilke ve inkılâplarla ülkeyi “muasır medeniyet seviyesine” getirmeyi hedeflemiştir. Sertellerin de Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde yayımlanan çeviri eserlerinde “medeniyet” vurgusu göze çarpmaktadır.

Eğitim sistemi konusunda Batılı ülkelerin örnek alındığı önceki bölümlerde açıklanmıştır. Günlük yaşamda da Batı'nın örnek alınmasına dair bir yönlendirme örneğine *Çocuk Ansiklopedisi*'nin üçüncü cildindeki “Telefon Nedir ve Ne İçin Yapılmıştır?” başlıklı maddede rastlanmaktadır:

EM 20:

“Medeni dünyada telefon en büyük ihtiyaçlardan biri olmuştur. Telefonun medeni insanların hayatında oynadığı büyük rolü anlamak için bugün hiçbir evin, hiçbir ticarethanenin telefonsuz yaşayamadığını düşünmek kafidir. Avrupa ve Amerika'da her evde, her ticarethanede telefon vardır. Hayatın bütün işleri telefon hatları üzerinde görülür

Türkiye'mizde telefon henüz o kadar çok yayılmamıştır. Fakat bir defa telefon kullanan adamın bir daha telefonsuz yaşaması mümkün değildir. Hastanız varsa telefon sayesinde doktorunuzu çabucak çağırabilirsiniz. Mühim bir işinizi telefon başından bir iki dakikada görebilirsiniz. Vaktin kıymetini anlayan insanlar için telefon kadar mühim bir şey olabilir mi?” (1927, 841) (*italik bana aittir*).

Türkiye'nin de “medeni dünya”nın bir parçası olabilmesi için telefon kullanımının yaygınlaşması gerektiği, hayatı kolaylaştıran bu icadın Türkiye'de henüz yaygınlaşmamış olmasının ne kadar “vahim” bir durum olduğu okurlara açıklanmıştır.

Yalnızca Türkiye'deki noksanlıklara dikkat çekerek değil, aynı zamanda diğer ülkelerden örnekler vererek Batılılaşma ve modernleşme hareketinin diğer Doğulu ülkelerde de görüldüğü belirtilmiştir. *Çocuk Ansiklopedisi* (1927, 230)'nin birinci cildindeki “Dünyanın En Kalabalık Milleti: Çinliler” başlığı altında Çin'in 4000

senelik yazılı tarihe sahip olduğu, ancak adetlerine ve dinlerine sıkı sıkıya bağlı olan Çinlilerin kendilerini diğer medeniyetlerden üstün gördüğü ve geçmişte bu nedenle kapılarını diğer ülkelere kapatmış olduğu için “ilerleyemediği” belirtilmiştir. Buna karşın Çin’in son zamanlarda değişmeye başladığı vurgulanmıştır:

EM 21:

“Fakat şimdi bu fikirler ve bu kanaatler Çin’de de pek ziyade sarsılmıştır. Pek eski zamanlardan kalma birçok adetleri de şimdi değiştiriyorlar. Çinliler umumiyetle başlarını tıraş eder ve kadın erkek saçlarını bellerine kadar uzatır ve ortadan ördükleri tek bir örgü halinde arkalarına salıverirler. Son zamanlarda birçok Çinliler bu uzun saçları kesmeye başlamışlardır. Vaktiyle ecnebilere ve başka medeniyetlere karşı çekingen bir tavır alan Çinliler şimdi tahsil için dünyanın her tarafına dağılıyorlar. Avrupa ve Amerika darülfünunlarında tahsile giden pek çok Çinli vardır. Bu talebenin miktarı 50000’i bulur. Çin’deki mekteplerin çoğu eski usulde olmakla beraber Garp usulleri ile açılmış mektepler de vardır. Bu mekteplerde tahsil gören birçok Çinli kadınların giyinme ve kuşanmalarında, tavır ve hareketlerinde *bir Avrupalı kadından farkları yoktur*” (1927, 230-231) (*italik bana aittir*).

Çinlilerin saç modellerini ve giyim kuşamlarını değiştirerek “Avrupalılar gibi” görünmeye başlamasıyla Türkiye’deki “Şapka İnkılâbı” arasında paralellik kurmak mümkündür. Tıpkı Türkler gibi Çinliler de dış görünüşlerini değiştirmeye başlamıştır. Bu değişim yalnızca dış görünüşe değil eğitime de sirayet etmiş, Batılı eğitim anlayışı Çin’de benimsenmeye başlanmıştır.

Yine aynı maddede yer alan “Çin’de Bugün Büyük Bir Kargaşalık Var. Buna Nihayet Vermek İçin Çin’e Fedakar Ve Vatanperver Bir Büyük Adam Lazım” başlığı altında Çin’in cumhuriyet rejimiyle yönetiliyor olmasına karşın ülkede birlik ve beraberliğin sağlanamadığı anlatılmıştır:

EM 21:

“Çin bugün bir cumhuriyet halindedir. Pekin’de toplanan bir mebuslar meclisi vardır. Merkez hükümeti, Çin’i teşkil eden on sekiz büyük eyaleti bir araya toplamaya çalışır. Fakat senelerden beri buna muvaffak olabildiği de yoktur. Bu eyaletleri tevçun denilen ordu kumandanları idare eder. Bu generallerin birçoğu Pekin hükümetini tanımıyorlar, mesela cenubda kanton merkez olmak üzere başka bir ikinci cumhuriyet teşekkül etmiştir. Bunun başında başka bir general vardır. Bu suretle 1911 den beri Çin’de daimi bir kardeş kavgası hüküm sürüyor. Ecnebi memleketler yalnız Pekin hükümetiyle münasebete girerler ve Çin’in ecnebi memleketlerdeki sefirlerini de Pekin hükümeti gönderir. Velhasıl Çin’de bugün büyük bir karışıklık vardır. Dünyanın en eski milleti olan ve pek eski medeniyete malik olan Çinliler *asrileşmeye* adım atmak isterlerken büyük bir kargaşalığa uğradılar. Kendilerine, memleketi *yeniden tanzim etmek kudretine malik erbaş bulamadıkları* için bocalayıp duruyorlar. Çinlilere *dünyayı tanıyan, namuslu ve vatanına karşı büyük bir muhabbet besleyen, fedakar bir büyük adam* lazım. Bu adamı bulduğu gün, Çin bu karışıklıktan kurtulacak ve belki de dünyanın en kuvvetli hükümeti olacak” (1927, 228-230) (*italik bana aittir*)

Başlıktaki “fedakar ve vatanperver bir büyük adam” ifadesi akıllara Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ü getirecektir. Çinliler “çağdaşlaşmaya” çalışmış, ancak başlarında “vatanını seven, fedakar, namuslu, dünyayı tanıyan” bir lider olmadığı için bu girişimlerinde başarılı olamamıştır. Bu

özelliklerin Atatürk'e atfedildiği varsayılabilir. Atatürk, Türkiye'yi büyük bir "karışıklıktan" kurtararak ülkede birlik ve beraberliği sağlamış, böylelikle Türkler çağdaşlaşma yolunda bir engel olmaksızın ilerlemiştir. Çinlilerin de Atatürk'ün vasıflarını taşıyan bir lidere ihtiyacı olduğunun erek metinde örtük bir biçimde belirtildiği iddia edilebilir.

Çinliler gibi köklü bir geçmişe sahip, geleneklerine bağlı bir diğer millet de Japonlardır. *Çocuk Ansiklopedisi*'nin birinci cildinde yer alan "Japonya Asırlar Süren Bir Uykudan Uyanıyor" başlığı altında Japonya'nın yaşadığı değişim detaylı bir şekilde açıklanmıştır:

EM 22:

"O zamana kadar Avrupalılardan korkan, çekinen Japonya, bu andan sonra Avrupalılaşmayı gaye bildi. Elli sene içinde memleket tamamıyla değişti. Eski derebeylik usulleri yerine asrın en mühim yenilikleri Japonya'ya girdi. Japonlar yeni usulleri öğrenmek için Avrupa'ya yüzlerce talebe gönderdiler ve oradan birçok mütehassıs getirttiler. Memlekette yollar, köprüler, demir yolları yapıldı. Telgraf, telefon, banka, fabrika gibi yenilikler süratle ilerledi. 1889 da Mikado memlekette meşrutiyet tesis etti. Bir parlamento açıldı. Tahsil ve terbiyede yeni usuller kabul edildi. Japonya bu yeniliklere en evvel kuvvetlenmek ile başladı. Öyle ya Avrupalılar kuvvetleri sayesinde ta uzak yerlerden Japonya'ya gelmiş, zırhlılarının toplarını Japon'un güzel sahillerine çevirmiş ve hiç kimseden emir almaya alışmamış olan bu millete istediği şeyleri yaptırmıştı. Bu, Japon için bir tahkirdi, bir küçüklüktü. İşte Japon bu küçüklük altında kalmak istemiyordu. O halde *Avrupalılar gibi kuvvetli* olması lazımdı. Bu suretle Japonya birkaç sene içinde kuvvetli bir ordu ve ehemmiyetli bir donanma vücuda getirdi. Japonya topunu, tüfeğini, mitralyözünü, zırhlısını, tahtel bahrini, torpidosunu, mühimmatını kendi yaptı hazırladı; her tarafta fabrikalar açıldı, tersaneler yapıldı. Hummalı bir faaliyet senelerce devam etti. 1894 de Çin ile ve 1903-1904'te Rusya ile yaptığı parlak muharebeler Japonların ne derecelerde ilerlemiş olduğunu meydana koydu. *Avrupalılar avarına gelen, onların bulunduğu seviyeye yarım asır içinde yetişen* Japonlar onları geçmeye başlamışlardı. Japonya birkaç asır isteyen bir yenileşmeyi pek az bir zaman içinde meydana getirdi. Bu terakki tedrici bir yükseliş olmaktan ziyade bir kademedan öbürüne müthiş sıçramalardır.

Eskiye tepip yıkarak yeniliklere doğru o kadar büyük ve öyle atlayışlar ki, Japonlar zayıf, düşünceleri kut bir millet olsalardı, hiç şüphesiz apışıp şaşırırlar; ne yapacaklarını bilemezler, bir türlü bu yeniliklere ısınamazlardı.

Japonlar Avrupalılaştı, diyoruz. Acaba ne dereceye kadar Avrupalılaştılar? Kendi fikir ve düşüncelerini itikat ve kanaatlerini, şahsiyetlerini kaybettiler mi? Hayır, Japonlar *Avrupalılardan yalnız yenilik usullerini aldılar, kendi benliklerini tamamiyle muhafaza ettiler. Yeni Japon'da eskiden olduğu kadar bir samuray, bir kahraman ruhu vardır*" (age, 100) (*italik bana aittir*).

Bu alıntıda öncelikle idari yöntemdeki değişimden, yani Avrupa'nın önemli yeniliklerini aldığından söz edildiği dikkat çekmektedir. Bunlardan bazıları derebeylik idaresinin değişmesi ve ülkede bir meclis açılmasıdır. Japonya'nın sanayi hamlesine de değinilmiş, ülkenin kendi silahlarını ürettiği belirtilmiştir. Aynı zamanda ordunun tanzim edilmesiyle de Rusya gibi güçlü ülkelerle girdiği savaşlarda büyük başarılar elde etmiştir. Japonya'nın diğer ülkelerin büyüklüğünün altında ezilmeyi reddetmesi, "Avrupa gibi güçlü" olmayı hedeflemesi ve bu

hedefinde başarılı bir sonuç elde etmiş ve “Avrupa ayarına” gelmiş olması ülkenin askeri gücü ve silah sanayinde gelişimiyle doğrudan ilişkilendirilmiştir. Bu atılımın çok kısa bir süre zarfında gerçekleşmiş olduğuna dikkat çekilmiştir, bunun nedeni olarak da akıllı ve güçlü bir millet olan Japonların eski alışkanlıklarını hızla geride bırakarak yenilenme hareketini hızlıca benimsemiş olması gösterilmiştir. Ancak geleneklerine sıkı sıkıya bağlı olan Japonlar tüm bu değişime karşın kendi kültüründen, adetlerinden ve düşüncelerinden feragat etmemiştir. Özünde bir “Samuray” bir “kahraman” olan Japonlar hala da bu özelliğini korumaktadır.

Japonya’nın hikâyesinin Türk okuyucular için bir ilham kaynağı olmasının amaçlandığı iddia edilebilir. Türk halkının da Japonlar gibi var gücüyle çalışarak ülkeyi kısa sürede “muasır medeniyetler seviyesi”ne getirmesi mümkündür. Japonya örneği üzerinden çizilen modele göre Türklerin yapması gereken birkaç hamle vardır. Ulaşım ve iletişim altyapısı hazırlanmalı, ordu güçlendirilmeli ve sanayileşme hareketine ivme kazandırılmalıdır. Ancak en önemlisi halkın zihninin yenileşmeye ve değişime açık olmasıdır. Türkler “zayıf, düşünceleri kıt insanlar” olmadığı için Türkiye’nin de kısa sürede bunları başarabileceğinin erek metinde ima edildiği yorumu yapılabilir.

Tanzimat Dönemi’nden itibaren birtakım reformlar yapılmış, Cumhuriyet’in ilanından sonra bu reformlar daha ileri seviyeye taşınmıştır. *Çocuk Ansiklopedisi*’nin ikinci cildinde yer alan “Eski ve Yeni İran” başlığı altında Türkiye’nin İran’a olumlu bir örnek teşkil ettiği belirtilmiştir:

EM 23:

“Şark tarihinde eski medeniyet ve sanatı pek mühim bir yer tutar. Denilebilir ki İran şarkın medeniyet itibarıyla en ileri gitmiş milletlerinden biri idi. Bugün yeniyile eski İran’ın sanat eserleri hürmetle anılır. Fakat İran da nihayet diğer şark medeniyetleri gibi yavaş yavaş zayıfladı, küçüldü ve eski kuvvet ve haşmetini kaybetti. Bu gün eski büyük İran medeniyetinin yerinde senelerce uyuduktan sonra uyanmak üzere bulunan taze ve yeni bir millet vardır. Yeni İranlılar garb medeniyetini henüz almaya başlamışlardır. Türk inkılabı İran’da da tesirini göstermiş, orada yenilikler başlamıştır” (age, 696).

Osmanlı İmparatorluğu kültür, dil, siyaset, edebiyat gibi alanlarda İran’ın etkisinde kalmıştır. Serteller özellikle de dil ve edebiyatta başlayan yenileşme hareketini desteklemekte, Farsça sözcüklerin temizlenmesini ve genel anlamda “Şark kültürü”ne bağlılıktan kurtulmayı Batılılaşma bağlamında önemli bir koşul olarak görmektedir. Yüzyıllarca “saygın görülen” ancak artık güçsüz konuma düşen İran medeniyeti de Batı medeniyetinin üstünlüğünü kabul etmiş ve Batılılaşmaya başlamıştır. Serteller bu değişimde Türkiye’nin de bir rol oynadığını, Osmanlı

döneminin aksine, artık İranlıların Türkiye’yi kendilerine örnek almaya başladığını erek metinde belirtmiştir.

İran, Çin ve Japonya ile ilgili burada sunulan örneklerden yola çıkarak, Sertellerin artık eski ve köklü Doğu medeniyetlerinin dahi Batı medeniyetinin gücüne teslim olduğunu, dolayısıyla Türkiye’nin de artık Doğu ile olan bağı koparıp yüzünü Batı’ya çevirmesi gerektiği anafikrini çocuklara aşıladığını söylemek mümkündür.

Aslında Batı medeniyetinin üstünlüğünün çok da yeni bir mevzu olmadığı, Doğu medeniyetinin çöküşünün yüzyıllar öncesinde başlamış olduğuna yönelik bilgiler *Çocuk Ansiklopedisi*’nin ikinci cildindeki “Avrupa Medeniyeti Nasıl Başladı?” bölümünde ele alınmaktadır. Roma İmparatorluğu’nun kuruluşu, gelişimi ve çöküşünün anlatıldığı bu bölümün başlığında “Avrupa Medeniyeti” ifadesinin kullanılmış olması dikkat çekicidir. Roma İmparatorluğu döneminde Doğu medeniyetinin güç kaybetmeye başlayarak yerini bu yeni Batılı medeniyete bıraktığı açıklanmıştır:

EM 24:

“Yunanistan çok yükseldiği zamanlarda vahşi Garbde yaşayan garip bir milletten bahsedilmeye başlanmıştı. Bu garip millet Latinler veya Romalıları. Medeniyeti ile o günün bir Atinalının ağzında bir tebessümle bu garip milletten bahsedilişini göz önüne getirebilirsiniz. Öyle ya Yunanlı dünyanın en medeni en yüksek milletine mensuptu. Ona başka bir milletten bahsettikleri zaman o gülmez de ne yapardı? Çünkü tarih henüz garbi tanımıyordu. Bütün medeniyet şarkta toplanmıştı. Bütün büyük padişahlar, bütün büyük mucizeler şarktan doğuyordu. İnsanın hayatı hep şarkta geçmişti. Tarih ilk defa garbi işitiyordu. Böyle gece gibi karanlık bir memleketle kim meşgul olacaktı?

Halbuki şark ihtiyarlamıştı. Garb genç ve taze idi. Hayat şarktan garbe döndü” (1927, 487) (italik bana aittir).

Yukarıdaki alıntıda Doğu medeniyetinin “yaşlı” olarak nitelendirildiği görülmektedir. Serteller de Doğu ile olan bağı koparılmasını, Türkiye’nin kendisine Batılı ülkeleri örnek alması gerektiğini savunmuştur. Bugünkü medeniyeti anlayabilmemiz için Batı medeniyetinin temelini atan Romaları anlamamız gerektiği erek metinde belirtilmiştir (age, 491).

The Book Of Knowledge: The Children’s Encyclopædia’nın 17.cildinde “The Grandeur That Was Rome” [“Haşmetli Roma”] başlığı altında Roma İmparatorluğunun tarihçesi anlatılmaktadır (1911, 5259- 5268). Bu maddenin girişindeki resmin *Çocuk Ansiklopedisi*’ndeki “Avrupa Medeniyeti Nasıl Başladı?” maddesinin girişinde de kullanılmış olması dikkat çekmiş, metinler karşılaştırıldığında her iki metnin de Roma İmparatorluğu’nun tarihçesini anlatıyor olduğu tespit edilmiştir. Yapılan incelemede Doğu medeniyetinin “yaşlı” Batı

medeniyetininse “genç ve taze” olduğuna dair ifadelerin yer almadığı görülmüştür. Kaynak metinde “Augustus, Who Ruled the World When Jesus Was Born” [“İsa Doğduğunda Dünyaya Hükmeden Augustus”] alt başlığında şöhreti ve başarılarıyla dünyayı büyük ölçüde etkilemiş olan kişinin “güçlü” İmparator Augustus değil, onunla aynı dönemde yaşamış olan Hz. İsa olduğu söylenmiştir (1911, 5266). Bu başlık altındaki paragrafta Augustus’un nüfus sayımı emri vermesi üzerine sayıma katılmak için yola çıkan Hz. Meryem Hz. İsa’yı dünyaya Betlehem’de getirdiği, bu doğumun, her ne kadar Augustus bunu bilmiyor olsa da, yeni bir çağı başlattığı belirtilmiştir. Sözü edilen paragrafa erek metinde yer verilmemiştir.

Kaynak ve erek metinler arasındaki bu farklılıklardan hareketle Sertellerin erek metne bir takım eklemeler ve çıkarmalar yaptığı sonucuna varılmıştır. Erek metindeki söz konusu ekleme ve çıkarmaları, Batı medeniyetinin Doğu medeniyetinden daha “üstün” olduğu bilgisini vererek okurları yönlendirme çabası olarak değerlendirmek mümkündür.

Çocuk Ansiklopedisi’nin dördüncü cildinde Türkiye’nin bulunduğu coğrafi konum vurgulanarak Türk halkına düşen görevler şu şekilde belirtilmiştir:

EM 25:

“Geçen defa bu sayfalarda Kafkasya’yı anlattığımız zaman Ruslardan bahsetmiştik. Bu defa Rusların kendi memleketlerini gezeceğiz. Bu suretle Asya’dan Avrupa’ya geçmiş olacağız. Rusya Avrupa’nın hemen hemen yarısını kaplayan büyük bir memlekettir. Yüz milyondan fazla adamın yaşadığı bu Rusya’yı gördükten sonra sırasıyla diğer Avrupa memleketlerini dolaşacağız. Nihayet döneceğiz. Kendi memleketimize geleceğiz. O zaman *Avrupa ile Asya’da bir köprü teşkil eden sevgili insanımızı tetkik edeceğiz ve dünyanın ne mühim bir yerinde bulunduğumuzu ve bu vaziyet dolayısıyla biz Türklere düşen medeniyet vazifesinin ne mühim olduğunu öğreneceğiz*” (1928, 1457) (italik bana aittir).

Yukarıdaki alıntıda Türkiye’nin Asya ve Avrupa arasında köprü vazifesi gördüğü, dolayısıyla Türk çocuklarına “mühim bir medeni vaziyet düştüğü” belirtilmiştir. Buradan hareketle Sertellerin aslında çocuklara Doğu ve Batı medeniyetlerinin tam ortasında yaşadıklarını, dolayısıyla birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan bu toprakları ve insanları tanımalarının ve ülkelerine sahip çıkmalarının elzem olduğunu ima ettiği tartışılabilir.

Sertellerin ansiklopedideki şeker ve pamukla ilgili maddelerde sanayileşme vurgusunu yinelediği görülmektedir. Birinci ciltteki “Hepimizi Giydiren Beyaz Çiçek” başlığı altında pamuğun nasıl elbise haline geldiği açıklanmıştır. Türkiye’deki pamuk üretimiyle ilgili bazı bilgilerin de erek metne eklendiği görülmektedir:

EM 26:

“[...]Biz bunu iki kelime ile söylemiş olduk. Fakat hakikatte bu o kadar basit bir şey değildir. Bizde büyük iplik fabrikaları yoktur. Fakat elbise ve çamaşır yapan memleketlerde pamuk tarladan çıkıp da üzerimize giyebilecek hale gelinceye kadar birçok fabrikalardan geçer.

Türkiye’de pamuğu ile meşhur yer Adana’dır. Adana’nın geniş ovasında güzel pamuk yetişir. Son zamanlarda pamukları *fennî surette ekmek ve fennî surette yetiştirmek* için birçok makineler getirilmiştir. Fakat en zengin pamuk, iplik ve elbise fabrikaları İngiltere’nin (Lancaster) eyaletindedir.

Dünyanın en güzel pamuğu Mısır’da Nil nehrinin iki tarafında yetişir. Hindistan’da, Afrika’da ve Avustralya’da da güzel ve çok pamuk yetiştirilir. Pamuk sıcak iklimlerde yetişir. Bütün dünyanın pamukları hemen de yalnız İngiltere’nin elindedir. Amerika’ya Japonya’da da pamuk fabrikaları varsa da bütün dünyanın muhtaç olduğu elbise ve çamaşırların dörtte üçünü İngiliz fabrikaları yapar. Pamuk İngiltere’yi bir asır içinde *küçük bir millet halinden çıkararak büyük bir millet yapmıştır*” (1927, 155) (*italik bana aittir*).

Türkiye, pamuk üretiminde bir takım yenilikler yapmaya başlamıştır. Bu yeniliklerin “fennî” nitelikte olduğu vurgulanmıştır. Ancak önemli olan kaliteli ürün yetiştirilmesi değil, ürünün işlenmesidir. Türkiye’de kaliteli pamuk yetiştiriliyor olmasına rağmen pamuğun işlenebileceği büyük tesisler kurulmamıştır. İngiltere gibi “büyük bir millet” olmanın yolunun sanayileşmekten geçmektedir. Sertellerin okuyucuların zihnine tarım ve sanayi alanlarında kalkınmanın bir ülkenin refahı ve kalkınması adına büyük bir rol oynadığı fikrini yerleştirmeye çalıştığı iddia edilebilir.

Buna benzer bir diğer örnek de “Şeker Nasıl Yapılır?” maddesinden gösterilebilir:

EM 27:

“Bu sene bizde de iki şeker fabrikası yapıldı. Biz şimdiye kadar şekerlerimizi yalnız Avrupa’dan getirtirdik. Şimdi biri (Alpullu)da ötekisi (Uşak)ta iki şeker fabrikası açıldı. Artık kendi şekerlerimizi kendimiz yapıyoruz” (age, 29).

Serteller Türkiye’nin tarım ve sanayicilik alanında yaptığı atılımlara erek metinde yer vermiş, böylelikle diğer ülkelere bağımlı kalmayacağımızın altı çizilmiştir. Pamukla ilgili maddede Japonya ve Amerika gibi diğer gelişmiş ülkelerde de pamuk bitkisi yetiştiriliyor olmasına karşın “dünyanın muhtaç olduğu elbise ve çamaşırların dörtte üçünü” İngiltere’nin ürettiği vurgulanmıştır. Erek metinde dünyanın büyük bir çoğunluğunun İngiltere’ye “bağımlı” olduğunun, Türkiye’nin, her ne kadar Kurtuluş Savaşı’ndan sonra bağımsızlığını ilan etmiş olsa da, tam anlamıyla bağımsız olmak için tarım ve sanayi alanında kalkındırılması gerektiğinin ima edildiği söylenebilir. Sonuç olarak, bağımsızlığa giden yolun sanayileşmeden geçtiği mesajının okurlara verildiği çıkarımını yapmak mümkündür.

7.5.4. “Emperyalizm” Bağlamında Yönlendirmeler

Çeviri metinler incelendiğinde Sertellerin ideolojik görüşlerine dair izlere rastlamak mümkündür. Burada ideolojik görüşten kastedilen Sertellerin sosyalizm ve komünizm yanlısı olmalarıdır. Tezin “Türk Yayıncılık Hayatında Serteller” başlıklı bölümünde Sertellerin emperyalizme karşı sergiledikleri duruştan söz edilmiştir. *Çocuk Ansiklopedisi*’nin ikinci cildinde yer alan Irak’la ilgili maddede Kurtuluş Savaşı esnasında Osmanlı İmparatorluğu’nun İngiltere, Rusya, Fransa gibi ülkeler tarafından işgal edilmiş olduğu ve savaş sonrasında toprak kaybedildiği şu şekilde açıklanmıştır:

EM 19:

“Bu memleket senelerce bizim idi. Bağdat ve Basra vilayetlerimizi teşkil ediyordu. Ahalinin ekserisi Arap’tı. Bundan on sene kadar evvel dünyada büyük bir muharebe oldu. Hemen bütün büyük devletler birbirleriyle kavgaya giriştiler. Biz Türkler de o zaman Almanlarla bir olarak İngilizler, Fransızlar Ruslarla harbe tutuştuk. İngilizlerin öteden beri bu Irak gibi Arabistan gibi memleketlerde gözü vardı. Vaktiyle ellerine geçirmiş oldukları Hindistan’a Akdeniz kıyılarından giden kara yolları hep bu memleketlerden geçiyordu. Onun için bu büyük muharebede İngilizler Irak’a asker döktüler. Türkler senelerce onlara karşı memleketi müdafaa ettiler. Hatta Kut’ül Ammare de İngiliz generali Townshend’i ordusuyla beraber esir ettiler. Fakat nihayet sulh yapmak bu memleketleri bırakmak lazım geldi. İngilizler Irak’ta bir Arap krallığı meydana getirdiler. Bu krallığı Hicaz kralı Hüseyin’in oğlu Emir Faysal’a verdiler. Ve böylece güya bir serbest Irak hükümeti meydana çıktı ama hakikatte memleket İngilizlerin elindedir” (1927, 757-758) (italik bana aittir).

Irak’ta “güya serbest bir hükümet” kurulduğu ifadesinden Türkiye’nin Kurtuluş Savaşı sonrası elde ettiği bağımsızlığın “tam” veya “gerçek” bir bağımsızlık olduğu anlamı çıkarılabilir. Hindistan’a giden yol Irak ve Arabistan’dan geçerken, Irak ve Arabistan’a giden yol ise Türkiye’den geçmektedir. Bir önceki bölümde verilen alıntıda Türkiye’nin coğrafi konumunun önemi belirtilmiştir. Bu alıntılardan hareketle emperyalist ülkelerin daima Türk topraklarında gözü olduğu, dolayısıyla Türk halkının bunun bilincinde olarak ülkesinin birlik ve bütünlüğünü sağlaması gerektiği mesajının okurlara verilmek istendiği çıkarımı yapılabilir.

Çocuk Ansiklopedisi’nin birinci cildindeki “Tibet’te Kimlerin Gözü Var?” ve “Ecnebilere Kapısını Kapayan Bir Memleket” alt başlıklarında, adlarından da tahmin edilebileceği üzere, Tibet’in sömürgeci devletlere karşı verdiği mücadele şöyle aktarılmıştır:

EM 16:

“On dokuzuncu asrın ortalarına kadar Tibet Avrupalılara kapalı kaldı. Bir kere bu memlekette seyahat öyle kolay bir iş değildi. Bundan başka Tibetliler memleketlerine ecnebilere gelip gitmesini istemiyorlardı. İngilizler Hint yoluyla birkaç defalar Tibet’e sokulmak istediler. Maksudumuz sizinle dostça alışverişte bulunmaktır diyorlardı. Lakin gerek Tibetliler gerek Tibet’in tâbi olduğu Çinliler buna razı olmuyorlardı. Hatta birkaç defa İngilizler Tibet’e biraz

asker de gönderdiler. Fakat bu dağlık, çıplak memlekette ilerlemek kolay iş değildi. Böyle olmakla beraber bir defasında İngilizler Lasa'ya kadar girdiler. O zamandan beri Tibet ile Hindistan arasında ticaret münasebeti başladı. 1 Aralık 1910'da Çinliler tekrar buralara geldiler, Lasa'ya girdiler, o zaman Tibetlilerin başı olan Dalai Lama Hint'e kaçtı. Bunu fırsat bilen İngilizler, Dalai Lama'ya çok izzet ve ikram ettiler. İyice gönlünü aldılar. Sonra 1912'de Tibet yakasından Çinlileri silkti attı ve artık Çin'i tanımadığını ilan etti. Şimdi Tibet'te Çin askeri yoktur" (1927, 366) (*italik bana aittir*).

Hint coğrafyasındaki din sorunu, *Çocuk Ansiklopedisi*'nin ikinci cildindeki "Hindistan Şark'ın İncisi" başlıklı maddede ele alınmıştır. Bu madde *The Book Of Knowledge: The Children's Encyclopædia*'daki "India, The Pearl Of The East" ["Hindistan, Doğu'nun İncisi"] (1922, 1630) başlıklı maddenin çevirisidir.

Erek metinde Müslümanların yanı sıra az da olsa Hristiyan nüfusun bulunduğu belirtilmiş, Müslüman ve Hindular arasındaki gerilimle ilgili başka detaylar da verilmiştir:

EM 15:

"Hint Müslümanları kendilerine bir asker nazarıyla bakar ve vaktiyle gelmiş memleketi zapt etmiş kahraman bir kavmin nesli olduklarını söylerler. Hindularla hiç geçinemezler" (1927, 428).

KM:

"These Musslumans think of themselves as soldiers, descended from a race of victorious soldiers, who have been rulers of the country in the past, and there is a gret division between them and the Hindoos, whom they look upon as infidels. Hindoos and Musslumans keep seperate; they do not marry each other, and in many parts of the country, even under British rule, they can hardly be kept from fighting each other" (1922, 1636).

["Bu Müslümanlar kendilerini geçmişte ülkeye egemen olmuş olan muzaffer askerlerin soyundan görür ve kâfir gözüyle baktıkları Hindularla aralarında büyük bir ayrım vardır. Hindular ve Müslümanlar birbirlerinden ayrı durur; birbirleriyle evlenmezler ve ülkenin birçok bölgesinde, İngiliz egemenliği altında olmalarına rağmen, aralarındaki savaş güçlkle engellenebilmektedir."]

Kaynak metinde daha detaylı bir şekilde verilen Müslüman ve Hinduların arasındaki anlaşmazlığın erek metinde tek bir cümleyle verildiği yukarıdaki alıntılarda görülmektedir. Oysaki kaynak metindeki asıl vurgu Hindistan'ın İngiltere'nin egemenliği altında olmasının ülkedeki olası çatışmalara engel olduğu, İngilizlerin bölgede barış ve huzuru olabildiğince sağladığıdır. Bu vurgunun erek metinden çıkarıldığı, bölgedeki İngiliz egemenliğinden söz etmediği görülmektedir. Sabiha Sertel'in emperyalizme kesin suretle karşı durduğu, *Çitra Roy ile Babası* (1936) adlı bir telif romanında İngiliz emperyalizminin Hindistan üzerindeki olumsuz etkilerini okurlarına anlatmış olduğu göz önünde bulundurulacak olduğunda, ideolojik görüşleri doğrultusunda erek metinden İngiltere'nin Hindistan'da "barışı" ve "huzuru" sağladığına yönelik ifadeleri çıkardığı söylenebilir.

7.5.5. Toplumsal Cinsiyet Yönlendirmeleri

Sabiha Sertel kadın hakları konusunu gazete ve dergilerdeki yazılarında sıklıkla gündeme getirmiş, kadınların toplum içerisindeki konumu ve rolünü okurlarına açık bir şekilde belirtmiştir. Zekeriya Sertel'in *Hollandalı İkizler* çevirisinde erkek metinde bazı yönlendirmeler yapıldığı saptanmıştır:

EM 28:

"Yemek hazırды. İkizler çikolatalarını masanın ortasına sıraladılar. Kit saymaya başladı.

-Biri babaya, biri anneye, biri Kat'a, biride bana.

Anneleri çok sevindi:

-*Görüyorum ki pazarda çok işler görmüş, birçok şeyler öğrenmişsiniz, inşallah büyüdüğünüz zaman her vakit babanızla beraber gidersiniz*" (1928, 38) (italik bana aittir).

KM:

"Dinner was all ready, and the Twins set the four St. Nicholas dolls in a row, in the middle of the table.

"There's one for Father, and one for Mother, and one for Kat, and one for me," said Kit.

"O Mother," said Kat, "Kit can think! He thought just how many dolls he could buy when they were one for one cent! Isn't it fine that he can do that?"

"You've learned a great deal at the market," said Vrouw Vedder. But Kit didn't say a word. He just looked proud and pleased and put his hands in his pockets.

"By and by, when you are four and a half feet high and are called Christopher, you can go with Father every time," said Vrouw Vedder.

"I can think a little bit, too," said Kat. "Can't I go?"

"No," said Vrouw Vedder. *"Girls shouldn't think much. It isn't good for them. Leave thinking to the men. You can stay at home and help me"* (Perkins, 1911, 52) (italik bana aittir).

[“Yemek hazırды ve ikizler sofranın ortasına dört tane Aziz Nikolas bebeğini dizmişti.

“Bir tane babama, bir tanesi anneme, bir tanesi de Kat'e,” dedi Kit.

“Anne,” dedi Kat, “Kit düşünebiliyor! Tanesi bir centten kaç tane bebek alabileceğini düşündü! Bunu yapabilmesi ne güzel, değil mi?”

“Bugün pazarda birçok şey öğrendiniz,” dedi Bayan Vedder. Ama Kit tek kelime etmedi.

Yalnızca ellerini cebine sokup gururlu ve mutlu bir şekilde gülümsedi.

“İleride boyun dört buçuk fit olduğunda ve sana Christopher diye hitap edildiğinde her seferinde babanla birlikte gidebilirsin,” dedi Bayan Vedder.

“Ben de birazcık düşünebiliyorum,” dedi Kat. “Ben gidemez miyim?”

“Hayır,” dedi Bayan Vedder. *“Kızlar çok düşünmemelidir. Bu onlar için iyi değildir. Düşünmeyi erkeklere bırak. Evde kalıp bana yardım edebilirsin”*] (italik bana aittir).

Yukarıdaki alıntılarda erkek metinden “Kızlar çok düşünmemelidir. Bu onlar için iyi değildir. Düşünmeyi erkeklere bırak. Evde kalıp bana yardım edebilirsin” cümlelerinin çıkarılmış olduğu, yerine “Görüyorum ki pazarda çok işler görmüş, birçok şeyler öğrenmişsiniz, inşallah büyüdüğünüz zaman her vakit babanızla beraber gidersiniz” cümlesinin eklendiği görülmektedir. Kaynak metinde kız çocuğu babasıyla pazara gitmek yerine evde annesiyle kalmak ve ev işleriyle ilgilenmekle mükelleftir. Ancak erkek metinde hem kız hem de erkek çocuğun “büyüdükleri zaman” babalarıyla birlikte pazara gidebilecekleri söylenmektedir.

Bu örneğe dayanarak kız çocuklarının ev işleriyle ilgilenmek yerine dışarıya çıkıp çalışabileceği yargısını koymak doğru olmayacaktır. Çünkü kitaptaki kız çocuğu (Kat), erkek kardeşinin (Kit'in) aksine ev işlerinde yeteneklidir:

EM 28:

“Sonra Kit, şimdi benim sıram dedi. O da uzun müddet uğraştı. Fakat bir türlü yağ çıkmıyordu. Kat alay etti:

- Ne olacak, dedi. Erkek çocuk değil misin, elbette yağ çıkarmasını, yayık dövmesini bilmezsin. Bana ver de, bak göstereyim. Palat, palas, palat, palas.

Kat bir aşağı bir yukarı yayığı dövyordu. Az zaman sonra yayığın sapı iyice bir tabaka yağ ile örtüldü.

- Gel yağ gel, gel yağ gel” (age, 47).

Erkek çocuk ev işlerini bilmek, bu konuda becerikli olmak zorunda değildir. Bu görev kız çocuklarına atfedilmiştir. Kaynak metindeki “kızların düşünmemelidir” ifadesi çıkarılmış olmasına karşın, kız çocuklarının ev işlerine daha yatkın olmasına dair mesajın aktarılmış olduğu görülmektedir. Verilen örneklerden yola çıkarak kadınlara ilişkin özgürlük algısının Batı üzerinden şekillenmesine “kısmen” izin verildiği görülmektedir. Çevirmen Zekeriya Sertel, erkek metinde kadınların toplumsal rolüne yönelik bir “kısıtlama”yı okura sunmaktan kaçınmış, bunun aksine “geleneksel ev hanımı” rolünün neler gerektirdiğiyle ilgili kısım okuyucuya olduğu gibi sunmuştur. Sabiha Sertel’in feminizm akımından etkilendiği, kadınların muhakkak eğitim alması ve kamusal alanda var olması gerektiğine dair görüşlere sahip olduğu bilinmektedir. Sertel’in kadınların aynı zamanda evinin işlerini aksatmaması ve iyi bir ev hanımı olması koşulunu sunması ise bir çelişki yaratmaktadır. Söz konusu çelişki, çeviri metinde de kendini göstermektedir. İlginç olan bir diğer nokta ise metnin Sabiha Sertel tarafından değil eşi tarafından çevrilmiş olmasıdır. Bu bağlamda, Sabiha Sertel’in editör ve yayımcı kimliğiyle erkek metne bir müdahalede bulunmuş olabileceği, yani kendi ideolojik görüşleri uyarınca kaynak metindeki bu ifadelerin erkek metne aktarılmasını kabul etmeyip çeviri sürecini ve erkek metni yönlendirmiş olabileceği olasılığı göz önünde bulundurulmalıdır.

7.5.6. Sözcük Dağarcığının Genişletilmesi

Sertellerin çevirilerinde çocuklara yabancı dilden aktarılan yeni sözcüklerin tanıtılmasına yönelik bazı örneklerle karşılaşmıştır. Bunlardan birisi *Aya Bir Seyahat* kitabında mevcuttur:

EM 29:

“Gülle yollandıkça uzun gece de yavaş yavaş bitiverdi. Uzaklarda, dünyanın kutuplarında rastgelen “*orara yura alis*” gibi bir şafak söküyordu. Gülle yavaş yavaş Ay’ın güneş gören yüzüne yaklaşıyordu. Işıktan nasıl birdenbire zifiri karanlığa daldırılırsa, şimdi de birdenbire güneşin aydınlığına girivereceklerdi. Burası artık Ay’ın kutbu idi. Yavaş yavaş uzaklarda Ay’ın ufkunda bembeyaz kar deryaları gördüler” (1927, 44).

“Orara yura alis”in “kuzey ışıkları” veya “kutup ışıkları” anlamına gelen “aurora borealis” teriminin Türkçe okunuşu olduğu varsayılabilir. Erek metinde bu eserin Fransızca aslından mı yoksa İngilizce çevirisinden (veya başka bir aradilden) mi çevrildiğine dair herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Bu nedenle öncelikle terimin Fransızca karşılıkları olan “aurore boréale” ve “aurore polaire” terimleri metin içerisinde aratılmış, ancak bir sonuç alınamamıştır. 1900 tarihinde yayımlanan İngilizce çevirisinde de “aurora borealis” veya “northern lights” veya “polar lights” gibi bir terim bulunmamaktadır. Fennî bir roman olan *Aya Bir Seyahat*’in içinde doğayla ilgili bir terimin başka bir dilden ödünç alınarak erek metinde verilmesiyle çocuklara yeni bir terim öğretilmeye çalışıldığı düşünülebilir.

Çocuk Ansiklopedisi’nin dördüncü cildinde de yabancı bir dilden ödünç alınan bir sözcük erek metinde yer almaktadır. Ancak bu örnekte bu sözcüğün niçin tercih edildiği açıklanmıştır:

EM 30:

“Arada sırada yetişen büyük adamlar arasında büyük musiki parçaları tertip eden kompozitörler de vardır. Filvaki Türk musikisinde de Dede Efendi gibi bazı tanınmış kompozitörler vardır. Fakat biz yaptıkları eserlerle bütün dünyaya isimlerini tanıtan ve tertip ettikleri musiki parçaları her yerde aynı zevk ve heyecanla dinlenen büyük kompozitörlerden bahsedeceğiz

Kompozitör ne demektir bilir misiniz? Buna Türkçede *bestekar* derler. Musiki aleti çalanlara *bestekar* denmez, *musikişinas* denilir. Bir takım adamlar da vardır ki musikiyi kendileri yaparlar. Bunlar şiir yazar gibi musiki yazarlar. İlhamlarını ruhlarından alırlar. Ve terkip ettikleri şey, herkesin ruhuna heyecan veren yüksek bir eser olur. Binaenaleyh *musikişinas* başka, kompozitör başkadır. *Bestekar* kelimesi, kompozitör kelimesinin ifade ettiği manayı tamamen ifade edemediği için biz kompozitör kelimesini kullanmağı tercih ettik” (1927, 811) (*italik bana aittir*).

Kaynak dildeki (İngilizcedeki) “composer” sözcüğünden ödünç alarak türetilen “kompozitör” sözcüğünün karşılığının erek kültürde mevcut olmadığı belirtilmiştir. Hâlihazırda kullanılmakta olan *bestekâr* ve *musikişinas* sözcükleri kaynak metindeki anlamı tam olarak verememektedir. Çocuklara bu yeni sözcüğün anlamı ve olası Türkçe karşılıklarıyla “kompozitör” sözcüğünün arasındaki farklar metin içerisinde detaylı olarak açıklanmıştır. Erek kültürde tanınan bir sanatçı olan Dede Efendi’nin de “kompozitör” olarak nitelendirildiği görülmektedir. Böylelikle çocukların bu yeni

sözcüğü daha kolay benimsemeleri için erek kültüre tanınan bir kişiyle bağdaştırıldığı söylenebilir.

Yukarıda sunulan örneklerden anlaşıldığı üzere Serteller “Batılı” sözcükleri Türk çocuklarının sözcük dağarcığına eklemiştir. Dilin sadeleştirilmesinin yanı sıra Arapça ve Farsça sözcüklerin de dilden temizlenmesi hareketini destekleyen Sertellerin bu amaçla erek metin aracılığıyla dile yeni ve “Batılı” sözcükler kazandırdığı söylenebilir.

8. SONUÇLAR

“Manipülasyon Okulu”, “çeviri olarak görülmeyen” çeviri uygulamalarının aslında “çeviri” olduklarını gündeme getirmiş ve “çeviri olarak” betimlenmeleri gerektiğinin altını çizmiştir. Çeviribilim alanında 1980’lerde yaşanan kültürel dönüş de, çeviriye olan bakışın ve çeviri anlayışının değişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Söz konusu değişim “cultural turn in translation studies” (“çeviribilimde kültürel dönüş”) olarak literatüre geçmiştir. Her ne kadar bu adlandırmadan tam olarak belli olmasa da, bu şekilde çeviride “yönlendirici dönüş”ten (“manipulative turn”) bahsedilir hale gelmiştir. “Kültür-odaklı” “ideolojik” vurgularla yönlendirilerek dönüş(türül)en aslında toplum olmuştur. Çeviri erek kültür için üretilmektedir; dolayısıyla erek toplumu dönüştürücü gücü yadsınamaz. Bu bağlamda, çeviride yönlendirmenin (manipülasyonun), sosyo-politik ve sosyo-kültürel açıdan “toplum mühendisliği” işlevi gördüğü iddia edilebilir. Sertellerin “yetişkin” kimlikleriyle 1926-1928 yılları arasında “Resimli Ay Matbaası” ve “Sevimli Ay Matbaası”nda hem “çocuk” hem de “yetişkinler” için yayımladıkları çeviri çocuk edebiyatı eserleriyle erek kültür ve edebiyat dizgesini yönlendirmeyi ve Batı medeniyeti kavramı etrafında, merkeze Batılı ülkeleri, özellikle de Amerika’yı koyarak belli bir “kültür repertuarı” (Krş. Even-Zohar (çev. Karadağ), 2015) oluşturmayı amaçladıklarını söylemek mümkündür. İlgili döneme ilişkin yapılan diğer araştırmaların sonuçlarına koşut bir biçimde, araştırmada, yetişkinlerin de okurları arasına dahil edildiği çeviri bir tür olarak çocuk romanına genel olarak “ahlaken eğiticilik” ve “fennen öğreticilik” rolünün atfedildiği görülmektedir. Gerek çeviri eser seçiminde gerekse çeviri stratejilerinde gösterilen hassasiyet, çevirilerin “teslimiyetçi” bir yaklaşımla yapılmadığının, “dizgesel yatkınlık” (Krş. Shavit (çev. Besen), 1991, 19-24) anlayışının (“metinlerin seçimi ve işlenişi”ne ilişkin anlayışın) hâkim olduğunun altını çizmektedir. Bu anlayış, çeviride bir çeşit sansür olarak da görülüp değerlendirilebilir (Krş. Lefevere’in “patronaj” kavramı).

Çevrilen eserlerin çocukları eğitecek, eğitirken eğlendirecek ve hayal dünyalarını zenginleştirerek ihtiyaç duydukları düşünülen zihinsel esnekliği sağlayacak nitelikte olmasına dikkat edildiği tespit edilmiştir. Çevirilerde çocukların anlayabileceği sadelikte, çocuklara “dostça” gelecek bir dil ve üslup kullanıldığı görülmektedir. Batılı ülkelerde tanınan, aynı zamanda da “saygın görülen” eserlerin Türk okurlarıyla buluşturulduğu ön sözlerde vurgulanmıştır.

Serteller erek kültürün beklentilerini gözetmiş, Türk toplumu tarafından benimsenmiş normlar uyarınca kaynak metnin bütünlüğüyle oynayarak bir takım eklemeler ve çıkarmalar yapmıştır. Erek metindeki değişikliklerin hangi amaçla yapıldığının genellikle ön sözlerde okurlara açıklandığı gözlemlenmiştir. Çevirmen davranışları açısından genel bir değerlendirme yapılacak olursa, Sertellerin “anaakım” çeviri davranışlarını benimsedikleri söylenebilir. Bu davranışlardan bazıları çeviride erek-odaklı yaklaşımın benimsenmesi ve çeviri metinlerde ön sözler aracılığıyla okurlara seslenilmesi olarak sıralanabilir.

Türk toplumu ve kimliğinin dönüşüme uğradığı erken Cumhuriyet Dönemi’nde yayımlanmış olan bu çevirilerin genel anlamda devletin ideolojik çıkarlarına ve görüşlerine paralel olduğu tespitini yapmak mümkündür. Kurtuluş Savaşı’nda Mustafa Kemal Atatürk’ün önderliğinde “emperyalist” ülkelere karşı mücadele edilmiş, böylelikle “ulus-devlet” temelli bağımsız Türk devleti kurulmuştur. Ülkenin bağımsızlığını muhafaza etme görevi yeni neslin omuzlarına yüklenmektedir; dolayısıyla, çocukların Türk kimliğini benimsemesi, vatanını sevmesi, milliyetçi olması ülkenin istikbali açısından büyük önem arz etmektedir. Çocuklara verilen bir diğer görev de ülkeyi “muasır medeniyetler seviyesine” getirmektir. Serteller, Tanzimat’tan itibaren süregelen anlayış uyarınca, medeniyet odağını salt Batı’da görmüş ve Doğu medeniyetinin Türkiye üzerindeki etkisini azaltmaya çalışmışlardır. Devletin modernleşme odağının, Sertellerin çevirilerindeki vurgu noktalarıyla birçok yönden örtüştüğü söylenebilir. Ancak Serteller, “sosyalizm”i savunan siyasi görüşlerini dile getirdikleri yazılarından ve sahibi oldukları gazete ve dergilerin içeriğinden dolayı birçok kez yargılanmış, nihayetinde baskı ve tehditlere dayanamayarak ülkeyi terk etmişlerdir. Burada altı çizilmesi gereken nokta, ülkenin geleceğinin emanet edileceği çocukların çeviri eserler aracılığıyla yönlendirilmesi söz konusu olduğunda, “Batı” vurgusunun ön plana çıkması ve modernleşme bağlamında siyasi görüşlerin dile getirilmesinden özellikle kaçınılmasıdır. Başka bir deyişle, “dil”, “söylem evreni”, “poetika” ve “patronaj” bağlamında (Krş. Lefevere,

1985, 215-243) Sertellerin çocukları yönlendirmek amacıyla yayımladıkları çeviri eserlerde egemen ideolojiye hizmet etmeyi yeğledikleri söylenebilir.

Serteller hem doğrudan çocukları yönlendirmiş hem de annelere ve öğretmenlere çocuklara nasıl bir “eğitim” ve “terbiye” verilmesi gerektiğine dair görüşlerini “öğretici” bir biçimde aktarmıştır. Yalnızca çocukların değil, öğretmenlerin ve en önemli toplumsal rolü ülkesine faydalı bireyler yetiştirmek olarak görülen kadınların da çeviri eserler aracılığıyla yönlendirildiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak, Sertellerin çevirmen, yazar ve yayıncı kimlikleriyle; çevirdikleri, yazdıkları, yayınladıkları telif ve çeviri eserlerle erek edebiyat ve kültür dizgesini şekillendirmede “yönlendirici” bir güce sahip oldukları ve bu güçlerinin özellikle çeviri(bilim) bağlamında bir “toplum mühendisliği” şeklinde değerlendirebileceği iddia edilebilir.

KAYNAKÇA

- Adivar, Halide Edip. 1944. **Edebiyatta Tercümenin Rolü** (ayrı basım), İstanbul: Kenan Matbaası.
- Akbulut, Ayşe Nihal. 2011. “Tanıklıklarla Çeviri ve Cortázar”. **İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi**, s. 3. <http://www.journals.istanbul.edu.tr/tr/index.php/ceviri/article/view/11081/10338> [20.12.2014].
- Aksoy, Nazan. 2009. **Kurgulanmış Benlikler: Otobiyografi, Kadın Cumhuriyet**. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Alvstad, Cecilia. 2010. “Children’s Literature and Translation”. **Handbook of Translation Studies**. ed. Yves Gambier, Luc Van Doorslaer. vol. 2. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. 22-27.
- Andı, Fatih. 1993. “Fenni Roman”. **Dergâh**, 37, 11-18.
- Arslantaş, Sema. “Mecmua Devrinin Sol Devlerinden Resimli Ay”. **Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi (İLEF) Elektronik Dergisi**. <http://archive.is/http://ilef.ankara.edu.tr/akildefteri/yazi.php?yad=2374> [11.12.2014].
- Aslan-Ayar, Pelin. 2015. **Türkçe Edebiyatta Varla Yok Arası Bir Tür: Fantastik Roman (1876-1960)**. İstanbul: İletişim.
- Baker, Mona. 2001. “Translation Studies”. **Routledge Encyclopaedia of Translation Studies**. ed. Mona Baker. Londra, New York: Routledge. 277-80.
- _____. 2011. **In Other Words**. 2. bs. Londra, New York: Routledge.
- Bassnett, Susan. 2002. **Translation Studies**. 3. bs. Londra, New York: Routledge.
- Bassnett, Susan, André Lefevere. 1990. “General Editor’s Preface”. **Translation, History, Culture: A Sourcebook**. ed. André Lefevere. Londra, New York.
- Bengi-Öner, Işın. 1990. “A Re-evaluation of the Concept of Equivalence in the Literary Translations of Ahmed Midhat Efendi: A Linguistic Perspective”. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____. 1999. **Çeviri Bir Süreçtir... Ya Çeviribilim?**. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- _____. 2001. **Çeviri Kuramlarını Düşünürken...** İstanbul: Sel Yayıncılık.
- _____. 2006. “Çeviribilimde Bir Hacı-i Evvel: Ahmet Midhat Efendi. Merhaba Ey Muharrir!”. **Ahmet Midhat Üzerine Eleştirel Yazılar**. ed. Nüket Esen, Erol Köroğlu. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları. 338-346.

Berk, Özlem. 2004. **Translation and Westernisation in Turkey: from the 1840s to the 1980s**. İstanbul: Ege Yayınları.

Berkes, Niyazi. 2008. **Türkiye’de Çağdaşlaşma**. haz. Ahmet Kuyaş. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Bin Bir Gece Masalları. 1927. çev. (...). İstanbul: Resimli Ay Matbaası.

Birkan-Baydan, Esra. 2010. **Ideology Unveiled: Islamist Retranslations of the Western Classics**. Saarbrücken: Lap Lambert Academic Publishing.

Bozkurt, Eshabil. 2012. “Çevirmen Ön Sözlerinin Tanıklığında Halil Edib”. XII. Uluslararası Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu, 18-20 Ekim 2012, Edirne.

_____. 2013. “Türk Edebiyatının “İlk Çeviri Romanlarında Çevirmen Tanıklıkları”. II. Uluslararası Türk Dilinin ve Edebiyatının Bugünkü Sorunları ve Çözümleri Sempozyumu”. 30 Mayıs-1 Haziran 2013, İstanbul.

_____. 2014. “1908-1928 Yılları Arasında Batı Dillerinden Osmanlı Türkçesine Çevrilen Romanlarda Mukaddime Geleneği”. Doktora Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bozkurt, Eshabil, Ayşe Banu Karadağ. 2013. “Mukaddimleri Tanıklığında Bir Gazeteci, Romancı, Oyun Yazarı, Dergici, Sözlükbilimci, Dilbilimci, Ansiklopedist, Şârih ve Çevirmen: Şemseddin Sâmî”. **İstanbul Üniversitesi Dilbilim Dergisi**. C. 1. (2013): 27-53.

Bozkurt, Seyhan. 2007. “Tracing Discourse in Prefaces to Turkish Translations of Ficting by Remzi Publishing House in the 1930s and 1940s”. Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Canlı İğne. 1926. çev. Hasan Bedreddin. İstanbul: Resimli Ay Matbaası.

Catford, John Cunninson. 1965. **A Linguistic Theory of Translation**. vol. 74. Londra: Oxford University Press.

Çıkla, Selçuk. 2005. “Tanzimat’tan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı Öneriler”. **Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı**. Ağustos-Eylül (2005): 89-107.

Çocuk Ansiklopedisi. 1927. 1. Cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel]. İstanbul: Sevimli Ay Matbaası.

Çocuk Ansiklopedisi. 1927. 2. Cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel]. İstanbul: Sevimli Ay Matbaası.

Çocuk Ansiklopedisi. 1927. 3. Cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel]. İstanbul: Sevimli Ay Matbaası.

Çocuk Ansiklopedisi. 1928. 4. Cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel]. İstanbul: Sevimli Ay Matbaası.

- Daldeniz, Elif. 2010. "Islamic Publishing Houses in the Course of Transformation: The Role of Translation in these Processes". **Translation Studies Journal**. vol. 3, no 2: 216-230.
- Defoe, Daniel. 1927. **Robenson Kuruzoe**. çev. (...). İstanbul: Resimli Ay.
- Değirmenci, Uğur. 1996. "Resimli Ay Mecmuası". Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- D'hulst, Lieven. 2001. "Why and How to Write Translation Histories". **Emerging Views on Translation History in Brazil**. ed. John Milton. Crop 6, Sao Paulo: Humanitas FFLCH/USP. 21-32.
- Dimitriu, Rodica. 2009. "Translators' Prefaces as Documentary Sources For Translation Studies". **Perspectives-studies in Translatology**. 17 (3) (2009): 193-206.
- Dündar, Can. 2008. "Omuz Başımızda Boşluğu". **Milliyet Gazetesi**. <http://Www.Milliyet.Com.Tr/Bir-Komuniste--Dua-/Can-Dundar/Pazar/Yazardetay/19.10.2008/1004892/Default.Htm> [02.03.2015].
- Ekinci, Necdet, Bengi Kümbül, Serap Sarıhan. 2006. **Zekeriya Sertel Amerikan Kültür Emperyalizminin Ve Magazin Devrimciliğinin Öncüsü**. Antalya: Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları.
- Erduran, Refik. 2004. **Sabiha**. İstanbul: Remzi.
- Erkul Yağcı, Ahu Selin. 2011. "Turkey's Reading (R)evolution: A Study on Books, Readers and Translation (1840-1940)" ["Türkiye'nin Okuma (D)evrimi: Kitaplar, Okurlar ve Çeviri Üzerine Bir Araştırma (1840-1940)"]. Doktora Tezi. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____. 2011 [20.04.2012]. "Catalogue of Indigenous and Translated Novels Published Between 1840 and 1940". http://kisi.deu.edu.tr/selin.erkul/Erkul_Catalogu_July_2011.pdf.
- Ertuna-Biçer, Burcu. 2010. "Sabiha Sertel'de Kadın Sorunu ve İdeolojik Duruş". **Biyografya 9 Sabiha Sertel**. ed. Ayşegül Yaraman. İstanbul: Bağlam Yayınları. 23-152.
- Evde Mektep Annelerle Hasbihal**. 1927. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Belkıs Halim, M. Zekeriya [Sertel]. İstanbul: Sevimli Ay Matbaası.
- Evde Mektep Çocuklara Masallar**. 1927. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Belkıs Halim, M. Zekeriya [Sertel]. İstanbul: Sevimli Ay Matbaası.
- Even-Zohar, Itamar. 2012. "Yazınsal Çoğuldizge İçinde Çeviri Yazının Durumu". Çev. Saliha Paker. **Çeviri Seçkisi II: Çeviri(bilim) Nedir?**. haz. Mehmet Rifat. 2. bs. İstanbul: Sel Yayınları. 125-132.
- _____. 2015. "Kültür Repertuarının Oluşturulması ve Aktarımın Rolü". çev. Ayşe Banu Karadağ. (yayımlanmak üzere)
- Fitch-Perkins, Lucy. 1911. **The Dutch Twins**. Cambridge: The Riverside Press.

- _____. 1928. **Hollandalı İkizler**. çev. Mehmet Zekeriya [Sertel]. İstanbul: Resimli Ay Matbaası.
- Ganguly, Sumit, Swami Praveen. 2011. "Piety and Politics: Religious Leadership and the Conflict in Kashmir". **Between Terror and Tolerance: Religious Leaders, Conflict, and Peacemaking**. ed. Timothy D. Sisk. Washington: Georgetown University Press. 201-226.
- Hale, Edward Everette. 1927. **Vatansız Adam**. çev. (...). İstanbul: Resimli Ay Matbaası.
- Hartama-Heinonen, Ritva. "Translators' Prefaces: A Key to the Translation?". **Folia Translatologica**. 4 (1995): 33-42.
- Hermans, Theo. 1985. "Introduction: Translation Studies and a New Paradigm". ed. Theo Hermans. **The Manipulation of Literature: Studies in Literary Translation**. Beckenham: Croom Helm. 7-15.
- _____. 1991. "Translational Norms and Correct Translations". **Translation Studies: The State of the Art. Proceedings of the First James S. Holmes Symposium on Translation Studies**. ed. K. M. van Leuven-Zwart ve T. Naaijken. Amsterdam, Atlanta, GA: Rodopi. 155-169.
- Holmes, James S. 2012. "Çeviribilimin Adı ve Doğası". çev. Ayşenaz Koş. **Çeviri Seçkisi II: Çeviri(bilim) Nedir?**. haz. Mehmet Rifat.2. bs. İstanbul: Sel Yayınları. 107-120.
- House, Julian. 2014. "Introduction". **Translation: A Multidisciplinary Approach**. ed. Julian House. Londra, New York: Palgrave Macmillan. 1-14.
- Johanna Spyri, 1927. **Haydi**. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel]. İstanbul: Resimli Ay Matbaası.
- _____. 1928. **Keçi Çobanı**. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel]. İstanbul: Resimli Ay Matbaası.
- Jonathan, Swift. 1927. **Cüceler Memleketinde**. çev. (...). İstanbul: Resimli Ay Matbaası.
- Kansu-Yetkiner, Neslihan. 2014. "Words Apart, Worlds Apart: Peritexts from Islamized Translations of World Classics in Children's Literature". **Children's Literature In Education An International Quarterly**. vol. 45, no. 4: 340-353.
- Karadağ, Ayşe Banu. 2002. "Edebiyat ve Kültür Dizgesini Şekillendirmede 'İdeolojik' Açından Çevirinin ve Çevirmenin Rolü". Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____. 2008. **Çevirinin Tanıklığında 'Medeniyet'in Dönüşümü**. İstanbul: Diye Yayınları.
- _____. 2012. "Çeviri Tarihimizde Fennî Romanlarla Bir Kültür Repertuarı Oluşturmak". **İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi**. s. 6 (2012): 45-73.

- _____. 2013a. “Çeviri Tarihimizde “Gözle Görülür” Bir Mütercime: Fatma Âliye Hanım”. **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. vol. 37. no. 2. (2013): 1-16.
- _____. 2013b. “Tanzimat Dönemi’nden İkinci Meşrutiyet Dönemi’ne Kadın Çevirmenlerin Çeviri Tarihimizdeki ‘Dişil’ İzleri”. **Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**. 2 (2013): 105-126.
- _____. 2014a. **Çevirmenin Tanıklığında Tanzimat’tan II. Meşrutiyet’e Çeviri Tarihini Yeniden Okumak**. c. 1. İstanbul: Diye Yayınları.
- _____. 2014b. **Çevirmenin Tanıklığında Tanzimat’tan II. Meşrutiyet’e Çeviri Tarihini Yeniden Okumak**. c. 2. İstanbul: Diye Yayınları.
- _____. 2014c. “Tanzimat Dönemi/Sonrası Çeviriler Ve ‘Çekinceli’ Cesur Çevirmenler”. **Tanzimat Ve Edebiyat: Osmanlı İstanbulu’nda Modern Edebi Kültür**. haz. Mehmet Fatih Uslu ve Fatih Altuğ. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 481-504.
- Kelly, Louis G. 1979. **The True Interpreter: History of Translation Theory And Practice in The West**. Oxford: Blackwell.
- Kenny, Dorothy. 2009. “Latin Tradition”. **Routledge Encyclopedia of Translation Studies**. ed. Mona Baker ve Gabriela Saldanha. 2. bs. Abingdon, New York: Routledge. 96-99.
- Kittel, Harald, Andreas Poltermann. 2001. “German Tradition”. **Routledge Encyclopaedia of Translation Studies**. ed. Mona Baker. Londra, New York: Routledge. 418-428
- Koller, Werner 1995. “The Concept of Equivalence and the Object of Translation Studies”. **Target**. 7 (2): 191–222.
- Koş, Ayşenaz. 2007. “Analysis of The Paratexts of Simone de Beauvoir’s Works in Turkish”. **Translation Research Projects I**. ed. Anthony Pym ve Alexander Perekrstenko. Intercultural Studies Group-Taragona. 59-68. <http://isg.urv.es/library/papers/confv080208.pdf> [10.04.2015].
- McRae, Ellen. 2010. “The Role of Translators’ Prefaces to Contemporary Literary Translations into English”. Yüksek Lisans Tezi. Auckland: The University of Auckland. <https://researchspace.auckland.ac.nz/bitstream/handle/2292/5972/whole.pdf?sequence=5> [12.04.2015].
- Ladmiral, Jean-René. 2012. “Genel Çeviribilim Sorunları”. çev. Mehmet Rifat ve Sema Rifat. **Çeviri Seçkisi II: Çeviri(bilim) Nedir?**. haz. Mehmet Rifat. İstanbul: Sel Yayıncılık. 137-148.
- Le Fleuvre, A. 1928. **Ali’nin Düğmesi**. çev. Vehide Baha [Pars]. İstanbul: Resimli Ay Matbaası.
- Lefevere, André. 1985. “Why Waste our Time on Rewrites: The Trouble with Interpretation and the Role of Rewriting in an Alternative Paradigm”. **The Manipulation of Literature: Stuides in Literary Translation**. ed. Theo Hermans. Beckenham: Croom Helm. 215-243.

- _____. 1992. **Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame**. Londra: Routledge.
- Maral İşaşır, Canan. 2006. “Resimli Ay Dergisi’nde Edebî ve Fikri Gelişmeler”. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mee, Arthur ve Thompson, Holland (ed.) 1912. **The Book Of Knowledge: The Children’s Encyclopædia**. 4. cilt. Londra: Groiler Society.
- _____. 1922. **The Book Of Knowledge: The Children’s Encyclopædia**. 5. cilt. Londra: Groiler Society.
- _____. 1912. **The Book Of Knowledge: The Children’s Encyclopædia**. 17. cilt. Londra: Groiler Society.
- Munday, Jeremy. 2008. **Introducing Translation Studies**. 2. bs. Routledge.
- Neydim, Necdet. 2003. “Türkiye’de Çeviri Çocuk Edebiyatının Gelişimi ve Bu Gelişimde Fransız Dili ve Aydınlanması’nın Etkisi”, **Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi**, cilt 13: 79-92.
- _____. 2005. “Küçük Prens Çevirilerindeki Çevirmen Kararlarına Erek Odaklı Bakışla Karşılaştırılmalı Bir Yaklaşım”. **İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi**. s. 17: 99-110.
- Nida, Eugene A. 1964. **Toward A Science Of Translating: With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating**. Leiden: E. J. Brill.
- Nida, Eugene A., Charles R. Taber. 1982. **The Theory and Practice of Translation**. Leiden: E. J. Brill.
- Oktar, Lütfiye, Neslihan Kansu-Yetkiner. 2012. “Different Times, Different Themes in Lady Chatterley’s Lover: a Diachronic Critical Discourse Analysis of Translator’s Prefaces”. **Neohelicon, Acta Comparationis Litterarum Universarum**. s 39/2: 337-364.
- Paker, Saliha. 2008. “Tanzimat Döneminde Avrupa Edebiyatından Çeviriler: Çoğuldizge Kuramı Açısından Bir Değerlendirme”. **Çeviri Seçkisi I: Çeviriye Düşünenler**. haz. Mehmet Rifat. 2. bs. İstanbul: Sel Yayıncılık. 22-32.
- Peri Masalları**. 1928. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel]. İstanbul: Resimli Ay Matbaası.
- Pym, Anthony. 1995. "European Translation Studies, Une Science Qui Dérange, And Why Equivalence Needn’t Be A Dirty Word". **TTR: Traduction, Terminologie, Redaction**. 8(1): 153-176.
- Rifat, Mehmet. 2008. “Göstergebilim Açısından Çeviri Etkinliği, Çeviri Kuramı Ve Çeviri Kuramının Kuramı”. **Çeviri Seçkisi I: Çeviriye Düşünenler**. haz. Mehmet Rifat. 2. bs. İstanbul: Sel Yayıncılık. 240-252
- Robinson, Douglas. 2002. **Western Translation Theory From Herodotus To Nietzsche**. Manchester: St. Jerome Publishing.

- Saldanha, Gabriela. 2009. "Linguistic Approaches". **Routledge Encyclopedia of Translation Studies**. ed. Mona Baker ve Gabriela Saldanha. 2. bs. Abingdon ve New York: Routledge. 148-152.
- Sertel, Zekeriya, Sabiha Sertel. 1946. **Davamız ve Müdafaamız**. F – K Basımevi: İstanbul.
- Sertel, Sabiha. 1978. **Roman Gibi**. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Sertel, Yıldız. 1995. **Annem: Sabiha Sertel Kimdi, Neler Yazdı?**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Sertel, Zekeriya, Sabiha Sertel, Yıldız Sertel. 1993. **Sertel'lerin Anılarında Nâzım Hikmet Ve Babiâli**. İstanbul: Adam Yayınları.
- Sertel, Zekeriya. 1993. **Amerikan Biçimi Yaşam**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
_____. 2000. **Hatırladıklarım**. 4. bs. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Sevük, İsmail Habib. 1941. **Avrupa Edebiyatı ve Biz: Garpten Tercümeler**. c. 2.
- Snell-Hornby, Mary. 1988. **Translation Studies: An Integrated Approach**. Amsterdam ve Philadelphia: John Benjamins.
_____. 2006. **The Turns of Translation Studies: New Paradigms or Shifting Viewpoints?**. Amsterdam ve Philadelphia: John Benjamins.
- Shavit, Zohar. 1991. "Çocuk Yazını Çevirisinin Yazınsal Çoğuldizgedeki Konumu Açısından Belirlenmesi". çev. Pınar Besen. **Metis Çeviri**. Bahar (1991): 19-24.
- Sınar, Alev. 2006. "Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları". **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**. c. 4., s. 7 (2006): 175-225.
- Sönmez, Sevgül. 1999. "Yirmisi Bir Arada: 'On Kuruşa Bir Kitap'". **Virgül**. 23: 73-74.
- Steiner, George. 1998. **After Babel**. New York: Open Road. (Epub dosyası)
- Tahir-Gürçağlar, Şehnaz. 2002. "What Texts Don't Tell: The Uses of Paratexts in Translation Research". **Crosscultural Transgressions**. ed. Theo Hermans. Manchester: St. Jerome Publishing. 44-60.
_____. 2008. "Çoğuldizge Kuramı. Uygulamalar. Eleştiriler". **Çeviri Seçkisi I: Çeviriyi Düşünenler**. haz. Mehmet Rifat. 2. bs. İstanbul: Sel Yayıncılık. 193-209.
_____. 2010. "Paratexts". **Handbook of Translation Studies**. ed. Yves Gambier, Luc van Doorslaer. vol. 2. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. 113-116.
- Tellioğlu, Banu. 2015. "Çeviride 'Makul' ve 'Mühpem': Çeviri Etiği, Meslek İlkeleri ve Bireysel Ahlak". Doktora Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (devam etmekte).

- Tanpınar, Ahmet Hamdi. 1997. **19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi**. 8. bs. İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Toury, Gideon. 1985. "A Rationale For Descriptive Translation Studies". **The Manipulation of Literature: Studies in Literary Translation**. ed. Theo Hermans. Beckenham: Croom Helm. 16-41.
- _____. 2002. "Translation As A Means Of Planning And The Planning Of Translation". **Translations: (Re)Shaping Of Literature And Culture**. ed. Saliha Paker. İstanbul: Boğaziçi University Press. 148-163.
- _____. 2012a. **Descriptive Translation Studies – And Beyond**. 2. bs. Amsterdam Philadelphia: John Benjamins.
- _____. 2012b. "Çeviri Normlarının Doğası ve Çevirideki Rolü". çev. Arzu Eker. **Çeviri Seçkisi II: Çeviri(bilim) Nedir?**. haz. Mehmet Rifat 2. bs. İstanbul: Sel Yayıncılık. 149-164.
- Tracy, Michael. 1998. **The World of the Edwardian Child: As Seen in Arthur Mee's 'Children's Encyclopaedia' 1908-1910**. Hermitage.
- Türkali, Vedat. 2013. **Komünist**. 5. bs. İstanbul: Everest Yayınları.
- Türkeli, Yadigâr. 2005. "Tanzimat'tan Sonra Türkçede Roman Tercümeleri (1860-1928)". Yüksek Lisans Tezi. Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tymoczko, Maria, Edwin Gentzler. 2002. "Introduction". **Translation and Power**. ed. Maria Tymoczko, Edwin Gentzler. University of Massachusetts Press. xi-xxvii.
- Uslu, Mehmet Fatih. 2004. "Resimli Ay Magazine (1921-31): The Emergence of an Oppositional Focus Between Socialism and Avant-Gardism". ["Resimli Ay Dergisi (1929-1931): Sosyalizm ve Avangardizmin Arasında Muhafız Bir Odağın Doğuşu"]. Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Üstünsöz, İrem. 2015. "Censorship of Translations in Turkey". Doktora Tezi. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (devam etmekte).
- Üyepazarcı, Erol. 2008. **Korkmayınız Mister Sherlock Holmes! Türkiye'de Polisiye Romanın 125 Yıllık Öyküsü (1881-2006)**. c. 1-2. İstanbul: Oğlak Yayıncılık.
- Venuti, Lawrence. 2000. "1900s – 1930s". **The Translation Studies Reader**. ed. Lawrence Venuti. Londra: Routledge. 9-14.
- Vermeer, Hans J. 1988. "From Cicero To Modern Times – Rhetorics and Translation". **Translationstheorie - Grundlagen Und Standorte**. ed. Justa Holz-Manttari. Tampere: Tampere University (Studia Translatologica A 1). 93-128.
- _____. 2000. "Skopos and Commission in Translational Action". çev. Andrew Chesterman. **The Translation Studies Reader**. ed. Lawrence Venuti. Londra, New York: Routledge. 221-323.

_____. 2012. “Çevirinin Doğası – Bir Özet” çev. Şebnem Bahadır ve Dilek Dizdar. **Çeviri Seçkisi II: Çeviri(bilim) Nedir?**. haz. Mehmet Rifat. 2. bs. İstanbul: Sel Yayınları. 165-172.

Verne, Jules. 1900. **From The Earth To The Moon And Round The Moon**. çev. (...). New York: A. L. Burt Company Publishers.

_____. **Aya Bir Seyahat**. 1927. çev. (...). İstanbul: Resimli Ay Matbaası.

Yaraman, Ayşegül. 2010. “Modernist Aydının Mücadelesi, İkilemi ve Hayal Kırıklığı: Türkiye Solunun Nesilden Nesile Aktardığı Miras”. **Biyografya 9 Sabiha Sertel**. ed. Ayşegül Yaraman. İstanbul: Bağlam Yayınları. 7-15.

EKLER

1. ÇEVİRİYAZILAR

Ek 1.1. *Çocuk Ansiklopedisi*

1. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927.
Ön söz.

KIZLAR VE ERKEK ÇOCUKLARA

Çocuklar, bu kitap sizin içindir. Şimdiye kadar elinize geçen kitapların hiçbirine benzemeyen yepyeni bir kitap; meraklı hikâyelerle dolu, size birçok şeyler öğretecek çok resimli bir kitap... Ne o, kaşlarınızı çattınız... Merak etmeyiniz. Can sıkıcı bir kitap değil, sizi hiç yormadan hem eğlendirecek, hem de size bilmediğiniz birçok şeyleri öğretecek...

Siz daha yeni konuşmaya başladığınız vakit, etrafınızda bulunanlara birçok sualler sorar dururdunuz... Bu ne? Bunu kim yapmış? Neden bu böyle olmuş? Niçin şu şöyle oluyor? Şimdi büyüdünüz. Büyüdünüz ama yine birçok sualler sorup duruyorsunuz. Ekseriya anneniz bunlara bir cevap bulup veremiyor. Babanızın da sabrı tükenerek: “Ben ne bileyim... Bunları sonra sen kitaplarda görür, öğrenirsin!” diye sizi başından savıyor... O vakit siz de kendi kendinize: -“Kitaplarda mı görüp öğreneceğim? Hangi kitaplarmış onlar?.. Ben her gün mektebe giderken çantamda birçok kitaplar taşıyorum. İyi ama bu kitaplar çok ciddi şeyler... Onları okuyorum, çünkü okumam lazım. Fakat sevmiyorum. Doğrusu bunlar beni eğlendirmiyorlar da!... Benim birçok kitabım var ama hiçbirisi benimle dost gibi konuşmuyor” dersiniz.

İşte aziz çocuklar... İsteddiğiniz, beklediğiniz kitap nihayet hazırlandı... Bu kitabı daha açmadan evvel süslü, renkli kapağı sizin gözlerinizi kamaştırdı değil mi? Hele bir sayfalarını çeviriniz... Göreceksiniz ki bu kitap güzel resimlerle süslüdür. Bir iki yerinden biraz okuyunuz... Sizinle sizin anlayacağınız bir lisanla konuşuyor. Öyle şatafatlı can sıkıcı, ekseriya adamı okumaktan bıktıran lügatlerle dolu değildir. Fakat bu kitabı okumalı, içindeki her biri başka lüzumlu şeylerden bahseden hikâyeleri dikkat ile gözden geçirmeli, bilmediğiniz birçok bilgileri öğrenmelisiniz.

Kitabınıza (*Çocuk Ansiklopedisi*) ismini verdik. Fakat bu ansiklopedi sözü sizi sakın korkutmasın. Kitabın içinde rast geleceğiniz tabirlerin en ağırı bu isimdir. Bu ismi seçtik, ne yapalım? İleride siz de anlarsınız ya, bu kitaba bundan uygun başka bir isim olamazdı.

Yavrularım... İşte kitabınız. Biz onu sizin için seve seve yazdık, siz de öylece seve seve okuyunuz.

Genç, İhtiyar Bütün Kâr-ilerimize

Bu *Çocuk Ansiklopedisi* ilk defa İngiltere’de insanların yirmi asırda toplayabildikleri malumatı çocukların dahi anlayabileceği bir hale koymak fikriyle vücuda getirilmiş bir eserdir. Bu eser daha neşredildiği zaman her taraftan takdir edilmiş ve derhal diğer memleketlerde de tercüme veya taklidine teşebbüs edilmiştir. Bugün İngiltere’de, Amerika’da, Fransa’da ayrı ayrı isimler altında bu eser neşr olmuştur. *Çocuk Ansiklopedisi*, bütün dünya terbiye mütehassıslarınca çocuklara verilebilecek en mükemmel eser olarak tanınmıştır. Bu kıymetli eseri maarif vekaleti talim ve terbiye dairesinin tasvip ve himayesi ile Türk lisanına nakletmekle, Türk çocuklarının, en büyük bir ihtiyacını tatmin ettiğimize kâni’z. Bu eseri tertip ederken yazıcılar muayyen terbiye usulleri takip etmişlerdir. Çocuğun kafasına vakti gelmeden birçok kuru malumat doldurmak fikriyle değil, fakat onlara ders haricinde inkişaflarına temin edecek bir memba tedarik etmek endişesiyle bu kitap vücuda getirilmiştir. Çocuk kendi kendinin muallim ve mürebbisidir. Eğer çocuk etrafında iyi bir muhit bulursa, kendi kendini daha iyi terbiye eder. İşte *Çocuk Ansiklopedisi* ona bu muhiti hazırlayan bir eserdir.

Çocuk bu kitapta muhtaç olduğu her şeyi bulacaktır. Sokağa çıkabilen çocuk için burada ilk alakadar olduğu tabii şeyler, oyunlar ve oyuncaklar vardır. Mektepte okuyan çocuklar için ansiklopedi bir malumat hazinesidir. Muallimler, mürebbiler ve ebeveyn için ise kıymetli bir rehber vazifesini görecektir.

Çocuk Ansiklopedisi umumi malumatı noksan olan büyükler için de istifade edilebilecek zengin malumat ile doludur. Hülasa bu kitapta büyük küçük herkes her şeyi bulabilecektir. Fakat bilhassa çocuklarına iyi, temiz ve nezih bir fikri ve ahlaki terbiye vermek isteyen babalar için bu eser bulunmaz bir hazinedir.

Çocuk Ansiklopedisi çocukların lisanıyla yazılmıştır. En ağır mevzular en sade, en basit bir şekle dökülmüştür. Binaenaleyh küçük büyük herkes ansiklopediyi zevkle okuyabilir. Bu ansiklopediyi her memleket kendi lisanına naklederken, kendi muhitine göre ufak tefek tadilat yapmak mecburiyetini hissetmiştir. Biz İngiltere, Amerika ve Fransa'da ayrı ayrı isimler altında neşredilen çocuk ansiklopedilerini getirttik. Hepsini ayrı ayrı tetkik ettik. Onların takip ettiği terbiye usulüne aynen muhafaza ile beraber, bahisler bizim milli ihtiyaç ve duygularımıza uygun bir şekle konmuş, tarihimize ve memleketimize ait bazı ilaveler yapılmıştır. Bu suretle Türk *Çocuk Ansiklopedisi* kuru bir tercüme eder olmakla kalmamış, millîleştirilmiştir.

Bu eser çocuklardan ma-ada, kendilerine müracaat edecek memba bulamayan mektep muallimleri için de kıymetli bir müracaatgahdır. Her muallim dersini sınıfta tavzih için muhtaç olduğu malumat, misal ve resimleri bu eserde bulabilecektir.

Çocuk Ansiklopedisi on iki kısımdan mürekkeptir. Her kısım bir serlevha altında toplanmıştır. Bu serlevha her cüzde tekrar edilecektir. Bu suretle aynı serlevha altında yazılan yazılar bir araya getirilince bir kül vücuda gelecektir. Kitabın böyle kısa, fakat mütenevvi kısımlara ayrılması ilmi bir düşünceye müstenittir. Çocuk bir mevzu üzerinde uzun müddet dikkatini toplayamaz. Kısa bir zaman sonra çocuğun meşgul olduğu mevzu değiştirilmek icap eder. Bu sebeple kitap çocuğun canını sıkmayacak derecede kısa, mütenevvi bahislere ayrılmıştır.

Çocuk Ansiklopedisi'nde en ziyade ehemmiyet verilen nokta resimdir. Her bahis mümkün olduğu kadar resimle anlatılmaya çalışılmıştır. Kitabın son taraflarında iptidai mektep muallimlerine kıraat, hesap ve Fransızca derslerinin ne suretle öğretilmesi lazım geldiği de son terbiye usullerine göre nakledilmiştir. Ansiklopedinin her cüzünde bunulacak bahisler şunlardır:

1-Dünya ve Komşuları: Bu sütunda dünyanın bütün harikaları izah olunacaktır. Çocuk burada dünyanın nasıl teşekkül ettiğini, yıldızların ne olduğunu, dünyanın bunlar arasındaki mevkiini, hülâsa gökyüzünde ve yeryüzünde mevcut her türlü tabii hadiseleri öğrenecektir.

2-Meşhur Adamların Hikâyesi: Yaptıkları işler hiç unutulmayacak olan büyük adamların hayatı bu sütunda bulunacaktır. Çocuk bu sütunda dünyanın

büyük muhterilerini, büyük kâşiflerini, büyük sanatkârlarını, büyük dâhilerini ve yaptıkları işleri öğrenecektir.

3-Tabiat Kitabı: Karada, denizde, havada yaşayan canlı mahlûkatın hayatları ve harikaları naklölünacaktır. Çocuk burada kuşların, balıkların, yılanların ve haşeratın nasıl yaşadığını öğrenecektir. Aynı zamanda etrafımızda daima gördüğümüz çiçekler, ağaçlar, otlar da resimlerle gösterilecektir.

4-Masal ve Hikâyeler: Her vakit ve her yerde söylenen ve bütün dünya çocuklarının seve seve dinledikleri masallar, hikâyeler, milli efsaneler, hayvan hikâyeleri, çocuk şiirleri vesaire.

5-Tarih: Dünyaya ilk geldiği günden bugüne kadar insanın hayatı izah olunacaktır.

6-Hayat Bilgisi: Her gün etrafımızda görüp de anlayamadığımız birçok şeyler vardır. Mesela cam nasıl yapılır, şeker nasıl yapılır? Giydiğimiz, yediğimiz şeyler nasıl yapılır? Nereden gelir? Büyük fabrikalar nasıl çalışır?

7-Kendimiz: Kendi vücudumuzla, vücudumuzu teşkil eden harikalar: Beyin, ruh-ı vücut, sonra bize müteallik şeyler: mesela haklarımız, vazifemiz vesaire... Hep bu serlevha altında toplanacaktır.

8-Memleketler: Dünya üzerinde yaşayan bütün milletler nasıl ve nerelerde yaşarlar?

9-Resimli Atlas: Bu atlaslarda dünyadaki memleketlerin sırasıyla mahsulatı, sanayii, vesait-i nakliyesi gösterilecektir.

10-Suallere Cevap: Çocuğun aklına gelebilen her sorunun cevabı bu sütunlarda bulunacaktır.

11-Oyuncaklar ve Eğlenceler: Çocukların ev içinde ve ev dışında kendi kendilerine yapabilecekleri oyuncaklar, el işleri, dikiş, bilmece, meseleler ve tecrübeler bulunacaktır.

12-Mektep Dersleri: Okumak, yazmak, hesap ve Fransızcaya ait ders numuneleri gösterilecektir.

Çocuk Ansiklopedisi on beş günde 64 sayfalık bir cüz neşredilmek suretiyle sekiz ciltten ibarettir. Her altı cüz 384 sayfalık bir cilt teşkil eder. Tam eser üç bin sayfayı mütecavizdir.

Analara, Babalara Muallimlere Ve Çocukları Seven Herkese

Bu kitap gençlik için yazılmıştır. Çocukları sevindirecek, onlar için en sevgili bir arkadaş, sizler için de pek kıymetli bir dost olacak. Çünkü size düşen genç fikirlerin tahsil ve terbiyesi gibi asil, tatlı fakat pek güç vazife için bu kitap en sadık yardımcınızdır. Hiç şüphesiz içinizde bir çoklarınız: “Of, bu çocuklar, bitmez tükenmez sualleriyle kafamın etini yiyorlar. Bu suallerin hepsini ben nereden cevap bulup da vereyim...” diye kaç defalar söylendiniz ve sonra düşündünüz:

-Bari elimizde bir kitap olsaydı! Böyle suallere cevap verecek hakiki bir aile kitabı... Küçük kız ve ergen çocukları fikirlerini bozan, hayallerini zehirleyen manasız hikâyeler yerine faydalı bahisler öğreten bir kitap. Sade, çocukların anlayacakları bir lisanla yazılmış, basit fakat istifadeli bir eser... Küçüklerin kolayca anlayacakları ve büyüklerin de memnuniyetle okuyacakları bir kitap... Öyle bir kitap ki güldürerek öğretsin... İyi ama işte böyle bir kitap yok!...

İşte şimdiye kadar mevcut olmayan bu kitap, size takdim ettiğimiz bu (*Çocuk Ansiklopedisi*)dir. Fakat bu kitap, hakiki ansiklopediler gibi soğuk ve ciddi bir müracaat kitabı olacak değildir. Böyle birçok malumatın üst üste yığıldığı kırkambar gibi bir kitap olsaydı, onu bir baştan bir başa okumak kimsenin hatırına gelmezdi. Hayır, bizim kitabımızda ansiklopedi kelimesi başka manaya alınmıştır. Bu kitapta, bütün insanların bilgileri küçük taze dimağların anlayabilecekleri bir şekilde gösterilecek, kâinatın bütün esrarlı, meraklı harikaları birer birer genç çocukların önünden geçirilecek ve bunları iyice tanımalarına, öğrenmelerine çalışılacak. İşte bu kitaba her bahsi ihtiva edeceği, her şeyden bahsedeceği için ansiklopedi dedik.

Uzun zamanlar, tedrisat yalnız ders kitaplarına merbut kaldı. Şimdiye kadar, merak ve tecessüsün genç dimağları her türlü garip ve meraklı hadiselerle açık bulundurduğu yaşlarda, çocukların zihnini bir takım kelimeler ve hadiselerle

doldurduk. Başka bir şey yapmadık. Çocuğun zekâsını uyandırmaya gayret etmedik. Onu hadiseler üzerinde düşünmeye sevk etmedik. Onları kelimeler arkasına gizlenen hakikatleri kendiliklerinden bulup çıkartmaya alıştırmadık. Bilmek iyidir, fakat görmek daha iyidir. Öğrenmek lazımdır, fakat anlamak tercih edilir. İşte biz bu kitapta çocuklarda şahsi tenebbu ve taharri zevklerini uyandırmaya ve onlara güzel ve doğruya muhabbet hislerini vermeye çalıştık.

Maksadımız çocuklara mektep haricinde faydalı ve güzel bir arkadaş temin etmekle beraber, ebeveyne ve muallimlere de her vakit müracaat edebilecekleri, evlatlarına seve seve verebilecekleri bir kitap vücuda getirmektir.

İşte yapmak istediğimiz iş budur. Bu teşebbüsümüzde muvaffak olup olmadığımız hakkındaki takdirinizi, bu esere karşı göstereceğiniz alaka ve rağbet ile bildirmiş olacaksınız. Eğer eserimiz hakikaten istediğimiz gibi iyi ve yeni bir şey olmuşsa ve biz zannettiğimiz gibi memlekete nafi bir hizmet yapmışsak, bunu yine sizin takdirleriniz bize bildirecektir.

Ek 1.2. *Vatansız Adam*

çev. (...), 1927.

Küçük kitaplar serisinin 18. kitabı

Leyla Mucizeler Diyarında

Son seneler zarfında yazılmış ve az zaman içinde beynelmilel bir şöhret kazanmış bu küçük roman adapte suretiyle lisanımıza nakledilmiştir. Yirmi gün sonra neşredilecektir.

Bu çocuk külliyyatı mükemmel bir küll teşkil edecek ve her çocuğun en zengin kütüphanesini vücuda getirecektir.

Ek 1.3 Ali'nin Düğmesi

çev. Vehide Baha, 1927.

HAYDİ

Ankara Himaye-i Etfal Cemiyeti son zamanlarda memlekette çocuklarımızın istifade ile okuyabilecekleri temiz ve nezih eserler bulunmadığını nazar-ı dikkate alarak bir çocuk kütüphanesi vücuda getirmeye karar verdi. Türk çocuğunun fikri, ahlaki ve bedeni terbiyesine yardım edecek eserlere şiddetle ihtiyaç vardı. Çocuğunun her sahadaki mahrumiyetine karşı lakayt kalamayan cemiyet bu ihtiyaç karşısında da faaliyete geçmek lüzumunu hissetti. Bütün dünyaca tanınmış çocuklara ait şaheserleri lisanımıza naklettirmeye başladı. Ve ilk eser olarak *Haydi* kitabını neşretti. *Haydi* bütün dünya lisanlarına tercüme edilmiş bir eserdir. Medeni dünyada (*Haydi*)yi okumamış çocuk yok gibidir. Çocuklarına nezih ve temiz kitaplar okutmak isteyen babalara bu kitabımızı emniyetle tavsiye edebiliriz. (*Haydi*) saf ve temiz havada büyüyen temiz bir çocuğun hayatından bâhistir. Bu kitap çocuklara ahlaki bir terbiye vermek gayesini gözeterek sade çocuk lisanıyla yazılmıştır. Türk çocuğu bu eseri zevkle ve istifade ile okuyabilir. Fiyatı 75, ciltlisi 100 kuruştur

Ek 1.4. Evde Mektep Annelerle Hasbihal

çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], 1927. Ön söz.

Birkaç söz

Mektep çağında bulunan çocukların muhtaç oldukları malumatı temin maksadıyla “Çocuk Ansiklopedisi”ni neşre başladığımız zaman, henüz mektep çağına gelmemiş olan çocukları programımız haricinde bırakmaya mecbur olmuştuk. Hâlbuki tahsil ve terbiye küçük yaşta başlar. Şimdiki ruhiyatçılara göre bir insanın hayatı üzerinde en ziyade tesiri haiz olan zaman üç yaş ile altı yaş arasındır. Çocuk bu müddet zarfında geçirdiği tecrübeleri unutmaz, aldığı itiyadları terk edemez. Onun içindir ki mektepten evvel çocuklara iyi itiyadlar öğretmek, onları ileride hayatları üzerinde tesir icra edecek faydalı tecrübelerle karşı karşıya bulundurmak maksadıyla (ana mektepleri – kinder gartenler) vücuda getirilmiştir.

(Ana mektepleri - kinder gartenler) medeni dünyanın her tarafında tesis edilmiştir. Bugün Avrupa’nın her memleketinde Japonya’da hatta Çin, Hindistan’da bile kinder gartenler vardır. Sırbistan’da Yunanistan’da ve Rusya’da kinder garten teşkilatına büyük ehemmiyet verilmektedir. Fakat kinder gartene en ziyade ehemmiyet veren memleket Amerika olmuştur. (Ana mektebi- kinder garten) her çocuğa hayata en doğru yoldan başlamak imkânını veren bir yerdir.

Halbuki bizim memlekette (ana mektepleri – kinder gartenler) henüz taammüm edememiştir. Ötede beride tesis edilen (ana mektepleri- kinder gartenler) yetişmiş muallim bulunamaması yüzünden asri ve fennî bir müessese addedilemezler.

Diğer memleketlerden ziyade ana mektebine (kinder gartene) muhtaç olan bir yer varsa o da Türkiye’dir. Milyonlarca Türk çocuğu ailelerinin ihmali ve cehli neticesi olarak muzır ve fena itiyadlar edilmekte, müstakbel hayatları üzerinde fena izler bırakacak bir hayat geçirmektedirler.

Binaenaleyh memlekette hükümet tarafından resmen tesisi daha bir müddet mümkün olmayan kinder gartenleri “ana mekteplerini” evlerde tesis etmek mecburiyeti vardır. İşte bu kitabı uzun seneler mekteplerde tecrübe görmüş mütehasşis muallim ve terbiyecilerden mürekkep bir heyet sırf bu maksatla yazmıştır. Müellifler mukaddemlerinde diyorlar ki:

Amerika’da bugün kinder garten çağında dört milyon çocuğumuz vardır. Bunların ancak yarısı ana mektebine (kinder gartene) gidebilmektedir. Birçok çocuklar تنها köylerde münferit bir hayat yaşadıkları için kinder garten tesisatından istifade edemiyorlar. Anneler bu terbiye tarzından çocuklarını da nasıl istifade ettirebileceklerini bilmek isterler. Her kinder gartenin (ana mektebinin) günlük bir programı vardır. Bu programda masallar, hikâyeler oyunlar ve oyuncaklar bulunur. Ev kinder garteni içinde en iyi program bu programdır. Evde oturan çocuklar da hikâye, masal ve kendi ve kendilerine yapabilecekleri oyun ve oyuncaklar isterler. Her çocuğun sorduğu suale büyüklerden birinin cevap vermesini istemesi hakkıdır. Her çocuk zamanında annesinden masal veya hikâye istemekte veya onlarla oyun oynamakta yerden göğe kadar haklıdır. İşte bu vazife annelere düşer. Çocuğunun ilk mürebbisi annesidir. Çocuğa ilk yardımı yapmak hususunda anne cemiyetin bir memuru sayılır. Fakat her anne çocuğuna verilecek terbiyeyi bilmez, çocuğu nasıl terbiye edeceğine vakıf değildir. Muhtaç olduğu malumatı nerede bulabilir? İşte bu kitap uzun senelerden beri bu hususta tecrübeleri bulunan muallimler tarafından yavrularına hakiki bir rehber ve mürebbi olmak isteyen annelere yardım maksadıyla vücuda getirilmiştir. İşte biz de bu kitabı aynı maksatla tercüme ve nakil ediyoruz. Her Türk evi bir kinder garten, her Türk annesi bir kinder garten muallimi olabilmelidir. Bunun için muhtaç oldukları bütün malumatı bu kitapta bulacaklardır.

Birinci kitap “Annelerle Hasbihal”e hasır edilmiştir. Bu ciltte annelerin çocuklara karşı olan nokta-i nazarlarını tevsi edecek malumat verilmiştir. Bu kitabı okuduktan sonra anne çocuğu daha iyi ve daha yakından tanıyacak ve ona yapılması lazım gelen muameleyi daha iyi takdir edecektir.

İkinci cilt masallara tahsis edilmiştir. Bu masallar ana mektebinde çocuklara söylenen masallardan seçilip toplanmıştır.

Üçüncü ciltte de oyunlar ve oyuncaklar yazılmıştır. Kinder gartende gösterilen ekseri oyun ve oyuncaklar bu ciltte toplanmıştır. Bu oyunlar masrafsız ve çocuğun seve seve yapabileceği basit ve güzel eğlencelerden ibarettir.

Bu kitap aynı zamanda bizde tesise başlayan kinder garten muallimleri için de iyi bir rehber olabilecektir.

Evde Mektep kitabı *Çocuk Ansiklopedisinin* mektep haricindeki çocuklar için yapılmış bir cüzü gibidir. Binaenaleyh bu kitap *Çocuk Ansiklopedisi*’nin bıraktığı

boşluğu doldurmuş olacaktır. Bize bu hizmeti ifa imkânını verdiğiinden dolayı Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti merkez-i umumiyesine pek müteşekkiriz.

Sabiha Zekeriya, Belkıs Halim, M. Zekeriya

Ek 1. 5. *Haydi*

çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], 1927. Ön söz.

HAYDİ'Yİ NİÇİN TERCÜME ETTİM?

İki sene evvel “*Sevimli Mecmua*”yı neşrederken, bütün dünya çocuklarının seve seve okuduğu *Haydi*’yi tercümeyle başlamıştım. *Haydi* her lisana, hatta Çince’ye bile tercüme edilmiş, dünya klasikleri arasına girmiş bir romandır. Her millet çocuğunun okuduğu ve sevdiği bu güzel romandan Türk çocuklarını mahrum bırakmamak, beynelmilel bir kahraman olan (Haydi’yi onlara da tanıtmak istemiştım. Bazı zaruretlerle *Sevimli Mecmua*’yı kapadığım gün bir çocuğım ölmüş kadar müteessirdim. Çünkü Türk çocuklarının da dünya çocukları gibi iftihar ve istifade ile okuyacakları bir mecmuayı, bir mefkûreyi tatminden mahrum kalmış, *Haydi*’yi yarıda bırakmıştım.

Mecmua kapandıktan sonra küçük kâr-ilerim bana yüzlerle mektup yazarak *Sevimli Mecmua*’yı, hiç olmazsa “*Haydi*”yi istediler. Bu mecmuayı kapamaktan mütevellit tesirimi izale eden yegâne teselliydi. Onlar mecmualarını ve *Haydi*’yi unutmamışlardı. Ben de onları unutmadığımı ispat edecek günün gelmesini bekliyordum. Şimdi küçük kâr-ilerim Himaye-i Etfal Cemiyeti’nin yardımı ile yine *Haydi*’yi size verirken, sizden ziyade ben memnunum.

Haydi’yi okumazdan evvel, *Haydi* hakkında size söyleyeceklerim var. *Haydi*’yi okurken bir çocuk romanı, basit bir eser diye omuzlarınızı silkerek okumayınız. *Haydi* küçük büyük herkesin okuduğu ve sevdiği bir romandır.

Haydi bir dağ kızıdır. Ruhu tabiatın sadeliği, inceliği ve temizliği içinde yükselmiş, saf ve nezih bir ruhtur. Bütün kitaptaki insanlar, tipler hakiki hayatın adamlarıdır. Alp’in üstünde esen temiz hava, çamların önündeki kulübe, çayırlar, kanatlarını gererek uçan kartallar, keçiler, bütün bu güzel manzaralar hiç birimizin kolaylıkla unutamayacağımız nefis manzaralardır.

Köyde oturan insanların konuşması bir kitap lisanı değil, aynen hayat lisanıdır. Hatta her keçinin bir şahsiyeti vardır. Hele hikâyenin küçük kahramanını, *Haydi*’yi yalnız romanda yaşayanlar değil, okuyanlar bile aynı cazibeyle severler.

Bu güzel kitabı İsviçre’de Johanna Spyri namında bir İsviçreli 1829 tarihinde Almanca olarak yazdı. Fakat eser ilk neşrolunduğu günden itibaren meşhur edebi eserler arasına karıştı ve yazılan çocuk romanları arasında birinciliği kazandı.

(*Haydi*) bir kahraman gibi yavaş yavaş kendini her millete tanıttı, her milletin kütüphanesine girdi. Otuz kırk lisana tercüme edildi. Başka başka milletlere mensup çocuklar karşı karşıya geldikleri zaman birbirlerini hiç tanımazlardı, fakat *Haydi*’yi tanıdıkları için birbirleriyle çabuk dost olurlardı. İşte her milletin kütüphanesine giren Haydi, şimdi Himaye-i Etfal’in sizler için açtığı kütüphaneye ilk kitap olarak girmekle müftehirdir.

Haydi’yi bu derece meşhur eden yalnız hikâyenin tertibindeki muvaffakiyet değil, lisandaki sadelik, çocuk ruhunu tetkikteki kabiliyettir. Ben *Haydi*’yi tercüme ederken bu ruhu, lisanın bu sade ve güzelliğini kaybetmemeye çalıştım. Ne dereceye kadar muvaffak olduğumu bilmiyorum, bu hükmü okuduktan sonra siz verirsiniz.

Sabiha Zekeriya

Ek 1.6 Keçi Çobanı

çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], 1928. Ön söz.

Mukaddime

Haydi'nin çocuklar arasında gördüğü rağbet, onlar üzerinde yaptığı tesir, aynı müellifin *Keçi Çobanı* isimli bu küçük romanını da nakil için bana cesaret verdi. *Keçi Çobanı*, ahlaki bir gaye ile yazılmış temiz ve nezih bir çocuk romanıdır. Bunda da tabiatın temiz ve sade güzelliği içindeyiz. Bir köy çocuğunun saf ve masum kalbinde geçen bir mücadeleyi öğreniyoruz. Eser baştan başa o kadar temiz hislerle doludur ki, hiç bir çocuk bu güzellik karşısında mütehassis olmaktan kendisini menedemez.

Keçi Çobanı'nı tercüme etmedim. Kendi muhitimize adapte ederek çocuğa daha ziyade yakın bir hale getirmeğe çalıştım.

Sabiha Zekeriya

Ek 1.7. Cüceler Memleketinde

çev. (...) 1927. Ön söz.

“Güiver” Cüceler Memleketinde

“Swift” isminde bir muharririn “*Güiver’in Seyahatleri*” isminde çok meşhur bir eseri vardır. Bu eser bütün dünya lisanlarına tercüme edilmiş bir çocuk romanıdır. “Swift” bu eserinde insanların bütün emel ve gayelerinin manasız olduğunu izaha ve bugünkü insanı garip bir mevkiye düşürmeğe çalışmıştır. Dünyada hiçbir eser bunun kadar çok yayılmamış ve bunun kadar çok okunmamıştır. “*Güiver’in Seyahatleri*” yalnız çocukların değil büyük insanların da sevdiği bir eserdir. “*Güiver’in Seyahatleri*” dört kısımdan ibarettir. Bu dört kısım birbirinden tamamen ayrı ve müstakil dört hikâyedir. Bu kitapların birincisi “*Cüceler Memleketine Seyahat*”tir. “Swift” bu kitapta bu küçük insanlar arasındaki hileleri, hasetleri, harpları ve garip adetleri tasvir etmek suretiyle, insanların bugünkü itiyad ve telakkîlerinin de garâbetini meydana çıkarmak istemiştir. Bu kitap tam iki asır evvel yazıldığı halde bugün bütün dünya çocuklarının elinde dolaşan, seve seve okunan bir eserdir.

Ek 1.8. *Peri Masalları*

çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], 1928. Ön söz.

Mukaddime

Grimms'in "*Peri Masalları*" muhtelif milletlerin çocukları arasında şöhet bulmuş masallardır. Bunların ilk önce kimin tarafından ve hangi lisanda neşredildiği meçhuldür. Çünkü eski zamanlarda hikâyeler yazılıp basılmaz, ağızdan ağza nakledilirdi. Bunlar kitap halinde neşredildiği için ilk nakillerinin kimler olduğunu bulmak mümkün değildir. Bu masallar bizden çok seneler evvel yaşamış büyükanne ve büyükbabalarımızın anlattığı hikâyelerdir. Bugün şüphesiz bizler bu hikâyelere inanmayız. O devrin insanları her itibar ile bizden geri idiler. Onların bizler gibi şimendiferleri, arabaları, matbaaları yoktu. Şüphesiz yalnız kendi küçük kasabalarında yaşayan bu adamların düşünüşleri de bizden geri idi. Onlar bu hikâyeleri dinler ve buna inanırlardı. Onlar insan cemiatlarının çocukluk devrinde yaşadıkları için düşünceleri nakıs, yalnız hayalleri zengindi. Bugün hiçbir çocuk civanların lisana geldiğine, cinlerin perilerin yaşadığına, evlerin çarpıldığına inanmaz. Bu yalnız eski hikâyeleri hayallerinin zenginliği ve güzelliği için okur ve bundan zevk alır.

Hayal çocukların en tabii bir gıdasıdır. Oyun ve espri nasıl çocuğun bir ihtiyacı ise, hayal de öylece bir ihtiyaçtır. Mekteplerde hayat ve dersler artık fen ve hakikate istinad eder. Çocuk bunların içerisinde mana-i gıdasını bulamaz. *Peri Masalları* daha hakikati hazma muktedir olmayan küçüklerin bedii fikirleri ve ruhu tenemmüvlerine hizmet eden, muhayyilelerini zenginleştiren bir amildir. Çocuğun yalnız dikkat ve muhakeme hassaları terbiyeye muhtaç değildir. Muhayyilesinin de terbiye ve tenemmüvüne şiddetle ihtiyacı vardır. Hayali kuvvetli olmayan bir adam yaratıcı olamaz. Çocuklar hayallerinde yaşayan şeylere can vermeye çalışır, icat ve keşfe erişirler. Her icadın menşei bir hayaldir.

Bundan başka her masalın ahlaki ve hissi bir tesiri vardır. Çocuk masalı dinleye dinleye bu tesiri mas eder. Çocuğa masalı bir defa anlatmak kâfi değildir. Çocuk bu tesirleri muhtelif defalarda alır. Hatta muhtelif defalar anlatıldıktan sonradır ki çocuk ancak masalın manasını kavrayabilir. Masalın matlub olan ahlaki gayesini bulup söylemek de doğru değildir. Çocuk masalı dinleye dinleye bu şahısların yaptıkları

hareketleri, fiilleri hayatta cereyan eden vakaların neticelerini kendi bulmaya çalışmalı, muhayyilesi ile beraber muhakeme de işlemeye alışmalıdır.

İşte bu hikâyelerden, bu masallardan maksat çocuğun kafasını tembelliğe sevk etmeden düşünmeye sevk ederek neticeleri istihraç etmesi temin ve hayalleri bedii zevklerini zenginleştirmektir.

Grimms'in masalları terbiye-i usule riayet ederek yazılmış ve çocuk edebiyatı arasına dâhil olmuştur. Şimdi bu masalları Himaye-i Etfal'in külliyatı arasına karıştırırken, böyle mühim bir vazife göreceğini bilmekle müteselliyim.

Sabiha Zekeriya

Ek 1.9. *Hollandalı İkizler*

çev. Mehmet Zekeriya [Sertel], 1927. Ön söz.

Bu Kitabı Niçin Naklediyorum?

Kit ile Kat bütün dünya çocukları arasında tanınmış meşhur ikiz kardeşlerdir. El işlerinde, mendillerde, çocuklara ait oyuncaklarda bile bu ikiz kardeşlerin resimlerine tesadüf edilir. İşte bu küçük kitap, bütün dünya çocuklarının tanıdığı bu ikizleri Türk yavrularına da tanıtmak için nakledilmiştir.

Bu kitap çocuklara yabancı memleketler hakkında hikâye tarzında malumat vermek için tertip edilmiş bir serinin birinci kitabıdır. Şimdi yeni mekteplerde coğrafya dersini kaldırıyor, çocuklara coğrafi malumatı bu tarz hikâyelerle veriyorlar. Bu kitabı okuduktan sonra çocuk yabancı bir memleketin hususiyetlerini, adetlerini bir coğrafya kitabından öğreneceğinden daha iyi bir şekilde öğrenmeye muvaffak oluyor. Bu itibarla ilk mektep muallimlerinin çocuklara bu kitabı tavsiye etmeleri temenni edilir.

M. Zekeriya

Ek 1.10. *Bin Bir Gece Masalları*

çev. (...), 1927. Ön söz.

Mukaddime

Binlerce seneden beri bütün şark medeniyetlerinin büyüklerini küçüklerini eğlendiren milyonlarca insana tatlı kış geceleri geçirten bin bir gece efsanelerinin tarihi henüz meçhuldür. Bunu şarkta bir padişahın sarayında geçmiş bir vaka olarak kaydederler. Fakat hangi devirde hangi memlekette geçmiş bir vaka olduğu meçhuldür. İhtimal ki Hintliler bu hikâyeyi Çinlilerden almışlar, biraz daha süsleyerek ve ilaveler yaparak İran'a nakletmişler. Oradan da Arabistan'a ve İslamlılara geçmiş, her millet ona biraz daha ilaveler yaparak nihayet bugün bütün dünyaca meşhur olan büyük Bin Bir Gece Masalları vücuda gelmiştir. Bu efsanelerin ne muharriri bellidir ne de menşei. Fakat ihtiva ettiği edebi kıymet ve hayali kuvvet bütün dünyanın itiraf ve teslim ettiği yer hakikattir. Bu masallar bütün dünya lisanlarına tercüme edilmiş, bütün dünya çocukları bu hikâyeleri okuyarak hoş vakitler geçirmişlerdir. Yalnız Türkçede bu masallar bir küll halinde mevcut değildir. Bu noksanı nazar-ı dikkate alan müessesemiz bu eseri lisanımıza nakletmeğe karar vermiştir. Eser küçük kitaplar halinde neşredilecektir. Bu birinci kitaptır. Her on günde bir kitap neşrolunacak ve umumi bir küll teşkil edecektir.

Ek 1.11. Evde Mektep Çocuklara Masallar

çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], 1927. Ön söz.

İkinci Cildin Mukaddimesi

Bu cilde cemedilen masal ve hikâyelerin gayesi çocukların hayal, muhakeme ve dikkat hassalarını kuvvetlendirmek hayatta öğrenecekleri birçok şeyleri en basit bir şekilde hikâye ve şiir lisanı ile öğretmektir. Çocukların masal, hikâye ve şiir ihtiyaçları yemek, oynamak ve uyumak kadar müberremdir. Fakat bizde şimdiye kadar masallar peri ve cin masalları şeklinde kalmış, çocukların yalnız muhayyilelerini birçok süslü hayallerle tenmiye etmiştir. Fakat masal başka hiçbir gaye gözetmeyerek sadece hayalden ibaret olursa çocuk üzerinde yapabileceği en kuvvetli tesirlerden terbiyevi, ahlaki, fikri hassalardan mahrum olur. Bilhassa bir yuva çocuğuna hatta daha yuvaya bile gitmeyip annesinin koynunda büyüyen çocuğa anlatılacak hikâyeler tamamen ilmi bir intihab ve tasnife tâbi olmalıdır. Her masalın çocuk üzerinde bir tesiri vardır. Bu tesirler çocuğun dimağı havaassını inkişaf ettirmeye hizmet eder. Eğer bunları ilmi bir kontrol altına almaz çocuğa gelişigüzel masal anlatacak olursak bazen fayda yerine zarar dahi vermiş oluruz. Bu ciltteki masallar çocuklara hayatı şiir, hayal, hikâye içinde öğretmeyi gaye edinmiştir. Bu hikâye ve şiirler beş yaşından on üç yaşına kadar olan çocukların anlayabileceği şekilde yazılmıştır. Bu hikâyelerde ders saatlerinden hariç zamanları da validelerin çocuklarına öğreteceği faydalı malumat cemedilmiştir. İşte bütün bu nukatı düşünerek toplanmış olan bu masal ve hikâyeler çocukların dikkat ve alakalarına göre tasnif edilmiştir.

1. Sabah hikâyeleri: Çocuklara sabah yapacakları işleri öğretmek için tertip edilen bu hikâyeler çocukların en ziyade hoşlandığı hayvanlardan bahseder ve bu hayvanların insanlara neler verdiğini ve hayattaki muhtelif faaliyetlerini gösterir.
2. Tabiat hikâyeleri: Çocuklar tabiatın ağaçların çiçeklerin gökte gördükleri güneşin ve ayın meftunudurlar. Çocukların küçük kafalarına pek esrarengiz görünen bu tabiatı onlara mücerret bir şekilde anlatmak ne mümkündür ne de doğrudur. Fakat çocuklara kafalarının anlayabileceği şekilde nebatlar,

yapraklar ağaçlar hakkında malumat vermek mümkün ve faydalıdır. Tabiat hik yelerinin gayesi çocuklara tabiata dair küçük bir malumat vermek, yormaksızın, onlara bu merak ettikleri şeyleri   retmektir. Küçük palamut akçe yapraklarının hikâyesi vesaire bu zemindeki hikâyeler çocuklara tabiat hakkında fikir veren en güzel mevzualardır. Bunlar  ocukların bedii terbiyeleri üzerinde de müessirdir.

3. Hayvanlara ait hikâyeler: Çocukların dikkat ve alakasını en çok celbeden şey hayvanlardır. Hayvanların hikayatında çocukların alacakları birçok hayat dersleri ve ahlaki dersler vardır. Bunları  ocuklara ders şeklinde anlatmak neticesiz mücerret bir fıkra halinde söylemek onları yorar. Fakat hikâye şeklinde olunca  ocuk hikâyeyi alaka ile dinler, neticesini kendi kendine bulur. Bilhassa bu neticeyi muallim veya anne hiçbir zaman hik yeden çıkarmamalı, çocuğun kendi dima ını i leterek bulmasına meydan vermelidir. Okudu u hik yeden çıkaracağı hisseyi  ocuk bulmalıdır. Çocuklara hayvanların konuşmalarını, hayatlarını  iirle öğretmek en faydalı bir usuldür. Bu sebeple bu şiirler kısmen Emin Recep Bey tarafından manzum olarak nakledilmiş ve kısmen diğer  airlerimizin mevcut yazılarından toplanmıştır.
4. I  hayatı ve bu hayattaki insanlar: Çocuklar hayatta mevcut eşyanın meydana nasıl getirildiklerini öğrenmeye pek hahi gerdirler. Bu malumatı yedi ya ında bir çocuğa bir ilim eşya dersi gibi vermek küçük bir  ocuk için çok yorucu bir şey olur. Mesela bir ata nasıl nal vuruldu unu kır at hikâyesi çocuğun sevdiği bir lisan ile cümleleri tekrar ede ede   retir ki  ocuk bunu büyük bir zevk ile dinler ve kendi kendine nal yapmak için nelere ihtiyaç olduğunu öğrenir. Zaten son terbiye nazaryeleri çocuklara gerek kıraatte gerek masallarda söylenecek kelimelerin mahdud olması ve bu cümlelerin takdiri suretiyle öğretilmesi lüzumunu kabul etmiştir. Çocuğun kelime l gati çok mahduddur. Hik yede yalnız muayyen kelimeleri kullanmak ve bunları tekrar ederek çocuğun kavramasını teshil etmek lazımdır. Bu hikâyeleri çocuklara nakleden annelerin bu hususa itina etmeleri şarttır.

5. Merasim ve bayramlar: Çocuklara merasim günlerini, bayramları öğretmek zaten heyecan duydukları bu günler hakkında fikir vermek icap eder. Bu ciltte sekiz yaşına kadar çocuğun anlayabileceği bayramlardan bahsedilmiştir. Cumhuriyet Bayramı'nda çocuklara vatan fikri telkin edilebilir. Gerek Şeker Bayramı'nda gerek Kurban Bayramı'nda çocuklara fukaraya yardım etme hissi kazancın zekâtını vermek hissi verilmiştir.
6. Yabancı memleketlerdeki çocuklar: Bu hikâyeler küçüklere kendilerinden uzak memleketlerde yaşayan çocukların memleketleri, adetleri, hayatları hakkında bir fikir vermek gayesiyle ve çocukları alakadar edecek bir lisan ile yazılmıştır.
7. Gülünç fıkralar: Çocuklar eşyanın ve insanların gülünç taraflarını bulmaya pek heveskârdırlar. Bu nev hikâye çocuk zekâlarını tenmiyeye çok hizmet eder ve hakiki hayattan mizah bulup çıkarmak hususunda çocuklara yardım eder.
8. Uyku zamanı hikâyeleri: Bu kısım çocuklar yatağa giderken anlatılacak masal ve şiirlere havidir. Bilhassa Türk çocuklarının uyku beldesinden getirip bayraklarına taktıkları yıldız eleğim sağmaya binerek yıldızın üzerine taktıkları ay her Türk çocuğuna yatağına giderken anlatılacak güzel bir efsanedir.

Bu hikâyeler evde annelere yuva, muallimlerine bir rehber olduğu gibi birinci, ikinci, üçüncü sınıfa kadar çocuklar için zevkle ve istifade ile okuyacak yazılardır. Şimdiye kadar masalı hayalden ibaret tanıyanlar için bu nev masal ve hikâye belki de ruhsuz ve zevksiz görünür. Fakat yarınki hayat, yarınki çocuğu yalnız hayalden yapılmış bir insan değil tabiat ve hayat içinde büyümüş ve hayatla mücadeleye kabiliyetli yetişen bir insan olarak istiyor. Bu kitap işte bu insanı hazırlamak ve çocuklara hayatı tabiat içinde basit bir lisan ile öğretmek için yazılmıştır.

Ek 1.12. Çocuk Ansiklopedisi

3. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927: 1129.

Her Vakit Her Yerde Okunan Meşhur Kitaplar

Deniz Altında Tahtelbahirle Seyahat eseri Jules Verne'in fennî icatlara ait yazdığı eserlerin en güzellerinden biridir. Jules Verne 1837'de bu kitabı yazdığı zaman daha insanlar tahtelbahrin ne olduğu bilmiyor, denizlerin altına girmeğe cesaret edemiyorlardı. Jules Verne'in bu kitabına birçokları hayal deyip gülmüştü. Denizlerin derinliklerinde gezebilecek böyle bir aleti o zaman düşünüp hayal etmek cidden dâhilere mahsus bir kabiliyetti. Bundan sonra insanlar böyle bir tahtelbahir icat ettiler. Fakat hala Jules Verne'in hayalinde yaşayan şeyleri denizin altında göremediler. Fakat herhalde tahtelbahirle suların arasında gezen insanlar bir gün denizin dibinde de gezmeye muvaffak olacaklardır.

Deniz Altında Tahtelbahirle Seyahat

(Jules Verne)'in Hikâyelerinden

1866 senesinde Avrupa ile Amerika arasında seyahat eden bütün denizciler, denizlerin altında peyda olan esrarengiz bir şeyden şikayet ediyorlardı. Mütefenninler, kaptanlar, bu esrarengiz şeyin ne olduğunu bir türlü anlayamıyorlardı. Birçok gemiler, denizin muhtelif yerlerinde uzun ve balık gibi çabuk yürüyen, balina balığından daha geniş garip bir şeye rast geliyorlardı. Bu garip şey ekseriya geceleri görünürdü. Suyun üstüne çıkar, bir müddet suyun üstünde gittikten sonra yine suyun içine dalarlardı. Bu bir balık değildi, fakat ne idi?

Her hâlde bu ucubenin birçok vapurlar batırdığına şüphe yoktu. Hususıyla Eskonya ismindeki vapurun Liverpool'a giderken bu ucubenin hücumuna maruz kaldığı muhakkaktı. Eskonyan'ın dış tarafında üç köşeli bir delik açılmıştı. Eğer bu delik biraz daha derin olsaydı, vapurun batması muhakkaktı. Eskonya birkaç gün müşkülâtla seyahat ederek Liverpool'a geldi. Vapuru tamir için limana aldılar. Ve bu tamir esnasında bu deliğin ne suretle açılabileceğini tedkik ettiler. Bu sıralarda

meçhul sebeplerle birçok vapurlar kaybolmuştu. Eskonya'nın maruz kaldığı bu garip hücum herkesin dikkatini bu esrarengiz ucubenin üzerine celp etti. Gerek Avrupa ve gerek Amerika'da bu ucubeyi tedkik için bir heyetin gönderilmesi hakkında bir cereyan uyandı. Hatta bu ucube ile icap ederse mücadele edilip bu ucubenin batırılmasını istediler. Birçok mütefenninler bunun gayr-ı tabii şekilde büyümüş bir balina azmanı olduğunu da tahmin ettiler.

Şimdi size bu satırları yazan, ben, Paris müzesinin tarih-i tabii profesörü Pierre Aronokis, bu heyecanlı devirlerde Amerika'da bulunuyordum. (Nebraska'ya) fennî bir tedkik için gitmiştim. New York'a sadık muavinim Fonseyy ile beraber çıktım. Denizlerin altındaki esrara ait yazdığım bir kitap sebebiyle fen aleminde iyi bir şöhret kazanmıştım. Birçokları deniz seyahatlerine ait birçok meselelerde benimle meşveret ederlerdi.

Ek 1.13. Aya Bir Seyahat

çev. (...), 1927: 7.

Barbikeyn tasvirini başarabilmek ve bahsi kazanmak için hemen işe başladı. Dünyanın en büyük riyaziyununun, en büyük heyet şinaslarının, en maruf kimyagerlerinin fikirleri alındı. Bu fen adamlarının her birisi bir şey tavsiye etti. Barbikeyn bunların hepsinden istifade etti. Topun Amerika'da Tampa şehrine yakın bir noktada inşasına karar verildi. Bu teşebbüsü gazeteler dünyanın her tarafında ilan ettiler. Dünyanın her memleketinde herkes bu iş için iane vermeye davet edildi.

Bu davet üzerine her taraftan pek fazla bir cömertlikle o kadar çok para aktı ki, paranın bolluğuna değil Yüzbaşı Nikol, Barbikeyn bile şaşıtı. İane verilmesi ilan edildikten üç gün sonra yalnız Amerika'dan verilen paranın miktarı dört milyon doları buldu. Avrupa'dan ve başka yerlerden de bir buçuk milyon dolar kadar bir para geldi. Barbikeyn Amerika'nın en büyük demir fabrikalarıyla mukaveleler imzalamaya başladı. Bu mukavelelere göre o fabrikalar muayyen bir tarihe kadar topu hazırlamamış olurlarsa, ay birkaç ay sonra geleceği vaziyete tekrar bir ikinci defa gelinceye kadar ona o vaziyet ancak on sekiz sene, on bir gün sonra gelebilirdi. Barbikeyn'e her gün yüz dolar tazminat vereceklerdi.

Ek 1.14 Çocuk Ansiklopedisi

4. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1928: 1176.

Her Vakit Her Yerde Okunan Meşhur Kitaplar

Vatansız Adam hikâyesi vatanından uzakta yaşamaya mahkum olmuş bir adamın çektiği elem ve ızdırabı tasvir eder. Hikâye o kadar kuvvetli bir suretle tasvir edilmiştir ki okuyanların bir çoğu Filip Nolan'ın başından geçen macerayı hakiki sanmışlardır. Filip Nolan bir vatan hainidir ve ömründe vatanının ismini ağzına almamaya mahkum olmuştur. Bu mahkumun deniz üzerinde geçen acıklı ve feci hayatı, vatan muhabbetinin ne kadar derin bir ihtiyaç olduğunu çok kuvvetle göstermektedir. Kız ve erkek her çocuk bu hikâyeyi mutlaka okumalıdır.

“Filip Nolan” Amerikan ordusuna mensup parlak, yakışıklı, atılgan bir zabıt idi. “Erinbör” namında riyakar, hileci bir diplomat vardı. İşte bir gün bu Filip Nolan'ın o zaman bulunduğu Massak şehrine gitmişti. Bir çay ziyafetinde Nolan hileci diplomatın nazar-ı dikkatini celb etti. Bir taraftan genç zabıt öbür taraftan derras diplomat birbirlerine tanıtıldılar. Bittabi diplomatın ağzından billur gibi tatlı sözler akmağa başladı. Genç zabıt de onu hayretle dinledi. Aradan yarım saat geçmeden Nolan, şeytan diplomatın ağzından billur gibi tatlı sözler akmağa başladı. Genç zabıt de onu hayretlerle dinledi. Aradan yarım saat geçmeden Nolan, şeytan diplomatın ileri sürdüğü isyankar fikirlerin ateşli bir taraftarı oldu. Birkaç gün sonra “Erinbör” Masak şehrinden ayrıldı. Zavallı Nolan ona uzun uzun mektuplar yazardı. Fakat diplomattan hiç cevap gelmezdi. Hatta bir ara Nolan'ın arkadaşı bulunan zabıtlar Nolan ile eğlenmeğe başladılar. Çünkü gelip kendileriyle iskambil kağıdı oynayarak hoşça vakit geçireceğine diplomata mektup yazacağım diye zihnini yorup kendini üzdüğüne şaşıyorlardı. Birkaç ay sonra “Erinbör” arkasına birkaç ihtilalci takarak Masak'a geldi. “Erinbör”, arkasında bulunan bu birkaç baldırı çıplak asiye bir ordu farz ediyordu. Önündeki fena akıbeti de bir devlet zannediyordu. Neyse “Erinbör” Masak'a gelir gelmez hemen Nolan'a koştu. Nolan “Erinbör”ün onunla beraber olması için yaptığı teklife ne “evet” dedi ne de “hayır”! Günün birinde ihtilal patladı. Sonra ihtilal bastırılınca ihtilale iştirak edenleri birer birer divan-ı harbe sürüklediler. Bunların arasında Nolan da divan-ı harbe çekildi. Nolan gibi nispeten kabahati daha

hafif olanlar kaldılar. Nolan'ın mahkemesi bitmişti. Belki de muhakemede beraat edecekti. Lakin divan-ı harp reisi muhakemeyi bitirip kararı Nolan'a okumazken evvel “Vatanına sadık olduğuna dair bir diyeceğin var mı?” diye sorduğu zaman pür hiddet ne dese beğenirsiniz? “Amerika cehennemine dibine gitsin. Hayatımda bir daha Amerika'nın ismini bile işitmek istemem” diye bağırmasın mı? Mahkeme reisi kaymakam Morgan bu sözleri işitince kendisine bir tokat vurulmuş gibi sendeledi. Rengi gül gibi soldu. Kaşları çatıldı, çene kemikleri kabardı. Mahkemenin öbür aşamaları ise hem Amerika'nın istiklali için evvelce yapılan büyük ihtilale iştirak ederek canlarını başlarını tehlikeye koymuş adamlardı.

Ek 1.15. Çocuk Ansiklopedisi

2. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927: 428.

Hint'teki Müslümanlar Ve Hindular

Hint ahalisinin dinleri de bir değildir. En ziyade yayılmış olan din Brahma dinidir. 211 milyon adam bu dini tanır. 11 buçuk milyon kadar da Buda dinini tanıyanlar vardır. Buda dinini tanıyanlar Seylan adasında, Keşmir vadisinde ve Himalayalar'da Nepal ve Butan memleketlerinde bulunurlar. Brahma dininden sonra Hindistan'da en çok yayılmış olan din Müslümanlıktır. Hint'te 70 milyondan fazla Müslüman vardır. Müslümanların 30 milyon kadarı Binkale ve 20 milyon kadarı Pencap'ta yaşar. Hint Müslümanları kendilerine bir asker nazarıyla bakar ve vaktiyle gelmiş memleketi zapt etmiş kahraman bir kavmin nesli olduklarını söylerler. Hindularla hiç geçinemezler. Brahma dininde birçok Allahlar takdis edilir. Brahmanların garip garip ibadet şekilleri vardır. Vaktiyle pek müthiş fenalıklar da olurdu. Mabetlerde insanlar kurban edilir, birçok Hindular bu Allahlar uğruna kendilerine birçok işkence yaparlardı. Yüz seneden az evvellere gelinceye kadar Hindistan'da bir başka feci adet daha vardı. Bir adam öldüğü vakit cesedi yakılırdı ve bu ceset yakılırken bu adamın dul kalan karısının diri diri bu cesetle beraber yakılması da adetti. Halk toplanır, Brahmanlar dualar okur, bir takım merasim yapılır ve bu arada zavallı kadıncağız ortaya yığılan ve üzerinde ölen kocasının cesedi bulunan odun yığını üzerine çıkar, yatarı. O zaman oduna ateş verilir ve zavallı kadıncağız herkesin gözü önünde acı acı feryatlarla yakılırdı. Bir zamanlar Brahmanlar ölülerini Ganj Nehri'ne atarlardı. Çünkü bu nehir Brahmanlarca mukaddestir. Bu nehrin böyle aka aka nihayet cennete gittiğini zannederler, bunun için ölülerini bu nehre atacak olurlarsa ölünün kolayca cennete kavuşacağını sanırlardı. Bugün bu adet de men edilmiştir. Artık Hindular ölülerini Ganj Nehrine atmazlar, ama bakınız şimdi de ne yapıyorlar. Ölüleri getirip Ganj Nehri kenarına yığdıkları odun kütükleri üzerinde yakıyorlar ve külünü nehre atıyorlar. Benaris, Ganj Nehri kenarında Hindularca pek mukaddes sayılan bir şehirdir. Buraya her zaman Hint'in her tarafından ziyaretçiler gelir ve sabahları binlerce adam Ganj Nehri'nde yıkanır.

Ek 1.16. Çocuk Ansiklopedisi

1. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927: 365-367.

Dünya Üzerinde Muhtelif Memleketlerde Yaşayan İnsanlar

Dünyanın Damında Yaşayan İnsanlar

Tibet'te Kimlerin Gözü Var?

Tibet Orta Asya'nın yarı müstakil memleketlerinden biridir. Yarı müstakil diyoruz çünkü Çin'e sorarsanız Tibet benimdir der. Tibet yaylasının eteğinde, zengin Hindistan'da yerleşmiş olan İngilizlerin de Tibet'te gözleri vardır. Bir aralık buralara pek sokulmuş olan Ruslar da Tibet'i ele geçirmek istemişlerdi. Bu memleket Himalaya ve Karakurum silsilesi ile Kürelon denilen eski dağlar arasında uzanan büyük bir yayladır. Fakat bu yayla dünyanın başka taraflarındaki yaylalara hiç benzemez. Tibet çok yüksek bir yayladır. Birçok yerleri deniz seviyesinden 5000-6000 metre irtifada bulunur. Yaylanın vasatı irtifağı 4000 metreden aşağı düşmez. İşte bunun için Hintliler Tibet'e dünyanın damı ismini verirler. Hakikaten Tibetliler bir dam üzerine tünemiş kuşlar gibi bu koca yaylanın birkaç köşesine sığırır yaşarlar. Bu memleketin mesahası iki milyon kilometre murabbağını bulur, ama içinde yaşayan insanların miktarı azdır. Bir kilometre murabbağına bir kişi bile düşmez.

Tibet'in şarkı yüksek dağlarla kaplıdır. Asya'nın bu kısmında kuvvetle esen mevsim rüzgarları buralara kadar sokulur. Çin'i sulayan Yani-çe ile Hint Çini'ye inen Mikuni gibi büyük nehirler buradan doğar. Bilakis Tibet'in şimali bir damla yağmur yüzü görmez, kuraklıktan kayalar çatır çatır çatlar ve çıplak sivri kayaların dibinde biriken döküntüler gittikçe artar. Buralarda bazı nadir çukurlardaki türlü su birikintilerinden başka nehir ve göl görünmez. Hava pek kuraktır ve gece ile gündüz arasında 70 dereceden fazla hararet farkı görülür. Gündüzleri ortalık yanar, gece olmaz mı her taraf birden soğur ve donar. Bu soğuk taş çölünde in cin yoktur. Fakat Tibet'in cenubu bu kadar çıplak değildir. Hindistan üstünden aşan mevsim rüzgarları buralara kadar sokulabilir ve Himalayaların arkasındaki ikinci sıra dağlar olup Tibet damının kenar saçaklarını teşkil eden silsileler üzerine biraz yağmur getirir. Bu suretle bu iki

silsile arasındaki uzun çukurlardan bir takım nehirler akmaya başlar. Bir kısmı garba gider ki bunlar Hint'in meşhur Sent nehri ile bunun bir kolu olan Satlaç'tır. Şarka giden nehre Canpu derler. Hindistan'a girdikten sonra Brahma Putra ismini alan nehir budur. İşte pek yükseklerde doğan bu nehirlerin vadileri Tibet'te 3000 metre irtifaa kadar iner ve dağlar arasında kalan bu vadi bhusus yazları daha mülayim bir iklim gösterir. Yazın güneşin buralara pek kuvvetli olarak vurması, arpa gibi hububatın süratle yetişmesini mucip olur ve dağların yamaçlarında yaban koyunları, keçiler ve yak denilen bir nevi uzun tüylü misk öküzleri otlar. Bu hayvan Tibetlilerin işine pek yarar, hem yük taşır hem de eti yenir.

Ecnebilere Kapısını Kapayan Bir Memleket

On dokuzuncu asrın ortalarına kadar Tibet Avrupalılara kapalı kaldı. Bir kere bu memlekette seyahat öyle kolay bir iş değildi. Bundan başka Tibetliler memleketlerine ecnebilerin gelip gitmesini istemiyorlardı. İngilizler Hint yoluyla birkaç defalar Tibet'e sokulmak istediler. Maksudımız sizinle dostça alışverişte bulunmaktır diyorlardı. Lakin gerek Tibetliler gerek Tibet'in tâbi olduğu Çinliler buna razı olmuyorlardı. Hatta birkaç defa İngilizler Tibet'e biraz asker de gönderdiler. Fakat bu dağlık, çıplak memlekette ilerlemek kolay iş değildi. Böyle olmakla beraber bir defasında İngilizler Lasa'ya kadar girdiler. O zamandan beri Tibet ile Hindistan arasında ticaret münasebeti başladı. 1 Aralık 1910'da Çinliler tekrar buralara geldiler, Lasa'ya girdiler, o zaman Tibetlilerin başı olan Dalai Lama Hint'e kaçtı. Bunu fırsat bilen İngilizler, Dalai Lama'ya çok izzet ve ikram ettiler. İyice gönlünü aldılar. Sonra 1912'de Tibet yakasından Çinlileri silkti attı ve artık Çin'i tanımadığını ilan etti. Şimdi Tibet'te Çin askeri yoktur.

Buda'nın Yeryüzündeki Gölgesi

Dünya üzerinde eski zaman adetlerini Tibet kadar muhafaza etmiş bir memleket tasavvur edilemez. Tibetlilerin yaşayışı bize Kurun-ı Vusta'yı hatırlatır. Dalai Lama denilen bir ruhani reis memleketi idare eder. Tibetlilerin dini Buda dinidir. Tibetliler Dalai Lama'yı budanın dünyada yaşayan bir gölgesi sayarlar ve bir Dalai Lama öldü mü ruhunun, bu vücuttan yeni doğan bir çocuğun vücuduna geçtiğine inanırlar. Bu cihetle bütün memlekette büyük Lama'nın öldüğü gün doğan çocukların kimler

olduğu aranır. Bunlar arasında hangisinin Buda'nın ruhuna sahip olduğunu bulmak için bazı işaretler ve alametler aranır ve çocuk bazı tecrübelerle tâbi tutulur. Bunlarda muvaffak olan çocuk istikbalin büyük Lama'sı olmak üzere terbiye edilir, yetiştirilir. Fakat Tibetliler daha birçok Lama'ları tanırlar ve bunların hepsinde Buda ruhunun yaşadığına inanırlar. Ama içlerinde en kuvvetli ve kudretlisi Büyük Lama denilen Dalai Lama'dır. Dalai Lama'nın huzuruna çıkan veya yolda ona tesadüf eden Tibetli yerlere kapanır ve güneşe bakar gibi elini gözlerinin önüne kor ve bu büyük reisin çehresinden çıkacak şiddetli ışık ile gözlerinin kör olmamasına ancak bu suretle mani olabileceğini zannederler.

Nüfusunun Beşte Biri Rahip Olan Memleket

Tibetliler çok dindar adamlardır. Dünyanın hiçbir tarafında Tibet'teki kadar rahip yoktur. Bu memlekette rahiplerin yekunu 500,000'i bulur. Bütün memlekette iki milyon nüfus bulunduğuna göre beş adama bir rahip düşüyor demektir. Bu rahipler Tibet'in her tarafında tesadüf olunan büyük manastırlarda yaşarlar. Bu manastırlar yalçın kayalar üzerine kurulmuş birer kartal yuvası gibidir. Tibet'te üç binden fazla manastır vardır. Burada rahipler her gün dua ile meşgul olurlar. Tibetlilerin dua etmesi de tuhaftır. Dua için mahsus değirmenleri vardır. Kimi büyük, kimi küçük. Mabetlerdeki değirmenler bir nevi çıkırık gibi bir şeydir. Bu çıkırığın etrafına, üstüne bir takım dualar yazılı bir kağıt sarılmış ve çıkırık, teneke veya tunç bir kap içine geçirilmiştir. Çıkırığın ucundaki kolu döndürülünce çıkırık ve üzerindeki kağıt döner. Tibetliler bu çıkırığın her dönüşünde o kağıda sarılı ne kadar dua var ise hepsini söylemiş, tekrarlamış olacaklarına kanaat ederler. Bu dua değirmenlerine Tibet'in her tarafında tesadüf edilir. Dağ başlarında, yollarda büyük büyük değirmenler sıralanır, her yolcu buradan geçerken atından inerek bir kere çıkırığı çevirir. Duasını yapmadan yoluna devam eden bir tek Tibetli görmek mümkün değildir. Bu değirmenlerin su kenarlarında daima işleyenleri olduğu gibi rüzgarla dönenleri de vardır. Hiç değirmenle dua olur mu diye Tibetlilerin bu haline şaşmayınız. Hristiyanların kiliselerde mum yakmaları, bazı Müslümanların evliya türbelerinin parmaklıklarına ipler bağlamaları ve adak adamaları da garip değil midir?

Ek 1.17. *Hollandalı İkizler*

çev. Mehmet Zekeriya [Sertel], 1927: 113-117.

Büyükanne masalını anlatırken saat de durmaksızın işliyordu. Vakit akşama geliyordu. Güneşin battığı yer kıpkırmızı olmuştu. Mutfağın içi karanlık olmaya başlamıştı.

Anneleri,

- Şimdi neredeyse Bayram Baba gelecek, dedi. Yere bir örtü açtı. Ateşi karıştırdı. Ev de ateşten çıkan ışıkla aydınlandı. Kit ile Kat küçük sandalyelerinde oturuyor, meraktan açılmış gözleri ile ne olacağını görmek istiyorlardı.

- Saat altıya beş var şimdi neredeyse gelir. Haydi Kit ve Kat, kalkın da, siz şarkılarınızı söylemeye başlayın.

İkizler kalktılar ve şarkı söylemeye başladılar.

Onlar şarkı söylerken kapıda bir ses işitildi. Sonra birden bire kapı açıldı. Kat ile Kit'in etrafına ve yere açılan bez üzerine bir çok çörek, şeker ve çikolata düştü. Kapıda da Bayram Baba göründü. Hem gülüyor, hem üzerindeki karları silkeliyordu. Beyaz atı dışarda duruyordu. Kit ile Kat atın kişnediğini görüyorlardı.

Şarkı söyleyemez oldular, nefes bile alamıyorlardı, o kadar heyecan duymuşlardı. Donmuş gibi oldukları yerde kaldılar. Bayram Baba'ya hayretle baktılar. Bayram Baba'nın bir elinde büyük paketler öteki elinde bir sopa vardı.

- Burada iyi çocuklar var mı? diye sordu.

Kit korkak bir sesle hemen cevap verdi.

- Var Bayram Baba.

- Annelerini, babalarını, büyükannelerini, büyükbabalarını, seven ve kavga etmeyen çocuklar var mı?

Bayram Baba söylerken Kat'a baktı. Fakat Kat bir şey söyleyemedi. O vakit anneleri atıldı:

- Bayram Baba, dedi, burada çok iyi çocuklar var.

- O halde bu hediyeleri onlara bırakacağım. Bu sopayı da fena çocuklara götüreceğim. Buralarda fena çocuklara pek rast gelmedim.

Bunu söyler söylemez bir paket Kit'e verdi, bir paket de Kat'a verdi.

Kit ile Kat teşekkür ettiler. Bayram Baba onlara güldü, elini sallayarak selam verdi ve kapıyı kapayıp gitti.

Kit ile Kat yere atıldılar, şekerleri, çikolataları topladılar. Herkese bir tane dağıttılar. Anneleri lambayı yaktı. Sonra Kit ile Kat paketlerini açmak üzere oturdular. Anneleri babaları da onları etrafına aldılar.

Annesi Kat'a:

-Evvela seninkini aç, dedi.

Kat o kadar heyecana düşmüştü ki bir türlü ipi çözemiyordu. Nihayet paketi açtığı zaman içinden güzel bir elbise çıktı. Kat o kadar sevindi ki tahmin edemezsiniz. Annesine, babasına , büyükannesine, büyükbabasına sarıldı, öptü, kucakladı.

-Ah, Bayram Baba keşke seni de kucaklayabilseydim dedi. Sonra Kit de paketini açtı. Onun içinde de güzel gümüş düğmeli bir kadife elbise çıktı. Elbisenin cepleri de vardı. Bir cebine elini soktu. Orada bir beş kuruş buldu. Sonra öteki cebine bir elini soktu. Orada bir beş kuruş daha buldu.

Kat bunu görünce kıskandı.

-Bakalım benim elbisemin de cebi var mı dedi elbisesini aldı. Aradı, aradı, aradı. Nihayet güç hak ile ufak bir cep buldu. Filhakika onda da para vardı.

Sonra anneleri elbiseleri çocuklara giydirdi. Elbiseler çocuklara o kadar güzel yakıştı ki.

Kat:

- Bayram Babası bizim boyumuzu bile biliyor galiba, dedi.

-Keşke bu bayram bir hafta devam etseydi.

Anneleri saate baktı:

-Aman yarabbi, dedi. Saat on buçuk bu çocuklar hala yatmadılar. Haydi yavrularım çabuk olun gelin elbiselerinizi çıkarayım.

-Elbiselerinizi yatağımızın yanına alabilir miyiz anne?

-Bu defalık alabilirsiniz, çünkü bu gece bayram gecesidir.

İkizler annelerini, babalarını, büyükannelerini, büyükbabalarını öptüler. Onlara hayırlı geceler temenni ettiler. Sonra yataklarına girdiler. Anneleri perdelerini kapadı.

-Geceniz hayırlı olsun yavrularım dedi ve ayrıldı. Biz de onlara geceler hayır olsun diyelim.

Ek 1.18. *Hollandalı İkizler*

çev. Mehmet Zekeriya [Sertel], 1927: 32-38.

İkizler daha bir müddet babalarına yardım ettiler. On saymasını ve daha birçok şeyler yapmasını öğrendiler. Sonra babaları onlara sattıkları lahana ile soğanın parasını verdi ve:

-Haydi bakalım, dedi, pazarda dolaşın. İki kuruşa alabileceğiniz en iyi şeyi alın sonra tekrar buraya gelin. Haydi göreyim sizi...

Kit ile Kat beraberce yola çıktılar. İkisi de ellerinde paralarını sıkıyor öteki elleri ile de birbirlerini tutuyorlardı. Pazarda bin bir türlü şey vardır. Yığın yığın çiçeklerle dolu sepetler vardı. Şurada kafesler içinde birçok kuşlar cıvıldaşıyorlardı. Kafesin birisinde bir sıraya oturmuş beş kuş vardı. Kat onları görünce dayanamadı,

-Kit, gel şunları alalım, dedi.

Kuşları satan kadına bu kuşları iki kuruşa alabilip alamayacaklarını sordular. Kadın,

-Alamazsınız, yavrularım, bu kuşlar elli kuruş eder dedi.

Görüyorsunuz ya şimdi ikizler ona kadar saymayı öğrendikleri için elli kuruş eden bir şeyi iki kuruşa alamayacaklarını anlıyorlardı.

Biraz daha yürüdüler. Bir sergide tavuk ve ördek gördüler. Fakat evlerinde kıyamet kadar tavukları vardı. Onun için orasını geçtiler. Babasının sergisine benzeyen sergiler de vardı. Bazı dükkanlarda et, balık bazılarında odun ve tahta satıyorlardı. İkizler bir türlü iki kuruşa alabilecekleri bir şey bulamıyorlardı.

Nihayet ne görseler beğenirsiniz. Kendilerinden lahana satın alan şişman kadın karşıdan gülerek onlara bakıyordu. Sergisinde birçok tatlılar, çikolatalar, pastalar her türlü güzel şeyler vardı. İkizler hemen koştular. Avuçlarında sıktıkları parayı kadına uzattılar. Masa üzerinde birçok çikolatadan bebekler vardı. İkizler bunları görünce derhal kararlarını verdiler. Bunlardan daha iyisini bulamazlardı.

Kat sordu:

-Bu bebeklerin tanesi iki kuruş eder mi?

Şişman kadın gülerek:

-Hayır dedi, bir tanesi bir kuruştur.

İkizlerin cesareti kırılmıştı. Kat,

-Galiba bu pazarda iki kuruşa alacak bir şey bulamayacağız, diye sızlandı.

Kat:

-Dur bakayım dedi, hele ben bir düşüneyim. Oracıkta kenara oturdular. Kit başını ellerine dayadı ve düşünmeye başladı. O kadar çok düşündü ki başı ağrıdı.

Sonra kardeşine döndü:

-Kat, bak sana söyleyeyim, dedi. Eğer bu çikolata bebeklerin tanesi bir kuruşa ise, zannediyorum iki kuruşa iki tane alabiliriz.

-Ne de iyi düşünüyorsun Kit. Gel kadına soralım bakalım. Sen utanıyorsan ben sorarım.

Tekrar dükkana geldiler. Kat:

-Kit diyor ki, dedi. Eğer bebeklerin tanesini bir kuruşa satıyorsan, iki kuruşa biz iki tane alabilirmişiz öyle mi?

-Tabi öyle.

O vakit Kat sevinç içinde Kit'e döndü.

-Bana bak Kit, dedi. Senin iki kuruşun var. Benimki artacak değil mi?

-Dur bakayım onu da bir düşüneyim, dedi.

Kit biraz düşündükten sonra:

-Biliyor musun ne yapalım, dedi, sen iki kuruşunla iki bebek alırsın, ben de benimkisiyle iki tane alırım. Ben bir tanesini anneme veririm, sen de bir tanesini babana verirsın.

-İşte bu iyi, böyle yaparız.

Kadına dönerek:

-Biz dört tane bebek isteriz, dediler.

-Vay, vay, vay... İyice hesap ettiniz mi?, dedi ve bebekleri vermeye başladı.

-Bu Kit için, bu Kat için, bu baba için, bu anne için, bu da iyi hesap ettiğiniz için..

Kat sevindi,

-Bize bir tane fazla veriyor. Gel şunu burada yiyiverelim. Teşekkür ederiz, madam.

Derhal fazla olan bebeği hemen oracıkta yiyiverdiler. Evvela ayaklarından başladılar. Kit bir ayağını ısırdı Kat diğer ayağını yedi. Bu suretle nöbetleşe bebeği sonuna kadar yediler.

Sonra öteki dört taneyi aldılar. Babalarının sergisine döndüler. Babaları bütün mallarını satmış, eve dönmek üzere hazırlanmıştı.

Boş şeyleri beraberce gemiye taşıdılar. Biraz sonra yola çıkmıştılar. İkizler bir sıra üzerine oturdular. Ellerinin sıcaklığı içinde erimeye başlayan bebeklerini sıkı sıkı tutuyorlardı.

Gemi bomboştu. Su üzerinde yağ gibi kayıyor, geldiklerinden daha çabuk gidiyorlardı. Uzakta ağaçların arasına gizlenen şu küçük ev onlarındı. Kapısında anneleri onları bekliyordu.

Yemek hazırđı. İkizler çikolatalarını masanın ortasına sıraladılar. Kit saymaya başladı.

-Biri babaya, biri anneye, biri Kat'a, biri de bana.

Anneleri çok sevindi:

-Görüyorum ki pazarda çok işler görmüş, bir çok şeyler öğrenmişsiniz, inşallah büyüdüğünüz zaman her vakit babanızla beraber gidersiniz.

Ek 1.19. Çocuk Ansiklopedisi

2. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927: 757-758.

Dünya Üzerinde Muhtelif Memleketlerde Yaşayan İnsanlar

Asya'nın garbında İran yaylasının ötesinde büyük çöl memleketlerine tesadüf ediyoruz. Bu memleketler Irak, Arabistan ve Suriye gibi bugün ekseriyetle Arapların yaşadıkları yerlerdir. Fakat bu çöllerin ortasında bazen pek zengin pek güzel köşeler de vardır. Mesela Irak'ı alınız. Bu memlekette iki büyük nehir akar ve bu iki nehir sebebiyle Irak insanları için pek kıymetli bir yer halini alır. Tıpkı Mısır gibi burası da bu sular sayesinde zenginleşir. Arabistan da öyle. Asya'nın bu koca yarımadası da hep kum ve taş çölleriyle kaplıdır. Ama Yemen gibi, Hicaz gibi, Hadramut gibi bazı köşeleri insanların yerleşmesine müsaittir. Hatta bu memleketlerde pek eski zamanlarda mühim medeniyetler de kurulmuştu. Irak'ta asırlarca hüküm süren Babililer, Asuriler o devirlerin pek kuvvetli ve pek ileride hükümetleri idi. Bu memleketler nasıl yerlerdir? Bu eski kavimler kimlerdi ve nasıl ilerleyip nasıl dağıldılar. Bugün bu memleketlerde kimler yaşıyor ve nasıl yaşıyorlar? İşte bu sayfalarda bütün bunları araştıracağız.

İki Nehir Arasındaki Cennette Yaşamış Ve Yaşayan Kavimler

Daha Birkaç Sene Evvel Bizim Olan Güzel Bir Memleket

Asya'nın garbında insanların pek eski zamanlardan beri yaşadıkları bir memleket vardır. Buraya bugün Irak denir. Bu memleket senelerce bizim idi. Bağdat ve Basra vilayetlerimizi teşkil ediyordu. Ahalinin ekserisi Arap'tı. Bundan on sene kadar evvel dünyada büyük bir muharebe oldu. Hemen bütün büyük devletler birbirleriyle kavgaya giriştiler. Biz Türkler de o zaman Almanlarla bir olarak İngilizler, Fransızlar Ruslarla harbe tutuştuk. İngilizlerin öteden beri bu Irak gibi Arabistan gibi memleketlerde gözü vardı. Vaktiyle ellerine geçirmiş oldukları Hindistan'a Akdeniz kıyılarından giden kara yolları hep bu memleketlerden geçiyordu. Onun için bu büyük muharebede İngilizler Irak'a asker döktüler. Türkler senelerce onlara karşı memleketi müdafaa ettiler. Hatta Kut'ül Ammare de İngiliz generali Townshend'i

ordusuyla beraber esir ettiler. Fakat nihayet sulh yapmak bu memleketleri bırakmak lazım geldi. İngilizler Irak'ta bir Arap krallığı meydana getirdiler. Bu krallığı Hicaz kralı Hüseyin'in oğlu Emir Faysal'a verdiler. Ve böylece güya bir serbest Irak hükümeti meydana çıktı ama hakikatte memleket İngilizlerin elindedir.

Irak Çöller Ortasında Bir Cennettir

Irak, Dicle ile Fırat nehirleri tarafından sulanan büyük ve dümdüz bir ovadır. Bunların ikisi de Türkiye den bizim memleketimizden çıkar ve birçok yüce dağları aştıktan sonra bu ovaya inerler. Bu iki nehir olmasa Irak kup kuru Sahra-yı Kebir gibi bir çöl olurdu. Zaten nehirlerden biraz uzaklaşınca hemen çöl başlar ya ve bu çöl bir yandan ta Suriye'ye Lübnan dağlarına diğer taraftan Arabistan sahillerine kadar uzanır. Hem bu memlekette yağmur da pek az yağar. Yazları pek sıcak olur. Hele rüzgarlar çölden estiği vakit sıcak daha artar, gündüz o kadar sıcak olur ki şehirlerde kimse sokağa çıkmaya cesaret edemez. Hemen herkes yer altında kazınmış olan mahzenlere çekilir ve orada akşamın gelmesini bekler. Gündüz bu kadar sıcak olduğu halde gece olunca şiddetli bir serinlik basar. Fakat bu memleketin toprağı çok iyidir, eksiği sudur. İşte suyu da iki büyük nehir Dicle ile Fırat Türkiye dağlarından indiriyorlar. Yalnız nehirlerin suyunu uzaklara her tarafa götürmek lazım ki bu geniş ovada iyi bir ziraat yapılabilsin. Eskiden buralarda yaşayan Keldaniler, Babililer bu ihtiyacı hissetmişler ve nehirler etrafında birçok kanallar açmışlar ve bu sayede suyu istedikleri yerlere kadar götürebilmişlerdi. Bu eski devirden kalma kanalların harabeleri el-ân görülür. Sonraları bu kanallara bakan olmamış, ihmal edilmiş, ziraat de pek gerilemiş. Bugün arazinin yüzde biri bile mezru değildir. Türkler son zamanlarda bu kanalların tamirine başlamışlardı. Memleket iyi sulanacak olursa çok mahsul verir. İyi buğday, darı, pirinç ve külliyyetli pamuk yetiştirebilir.

İnsanın Her Türü İşine Yarayan Bir Meyve Ağacı

Memleketin en büyük serveti hurmadır. Dicle ile Fırat'ın birbirleriyle birleştikleri yerde başlayan hurma ormanları ta Basra körfezine kadar Şattülarap ismini alan nehrin iki sahilini kaplar. Hurma çok faideli bir meyvedir. Pek fakir olan ahalinin büyük bir kesimi hurma ile geçinir. Bu ağacın meyvesini yerler, usaresinden şurup, sirke yaparlar, çekirdeklerini odun gibi yakarlar. Gövdesinden kereste olur,

kabuklarından ip, yapraklarından yelpaze ve sepet, dallarından yatak ve sandalye yapılır. Gördünüz ya hurma ne çok işe yarar bir ağaçmış. Fakat bu memlekette yaşayan Arapların çoğu bedavidir. Göçebedir. Bunlar koyun, deve gibi hayvan besler ve sürülerini önlerine katarak mera aramaya çıkarlar. Deve bedevi Arapların pek işine yarar. Malum ya deve çöllerden geçmek için en tahammüllü hayvandır. Ağır yük taşır, uzun yola gelir ve açlığa hele susuzluğa çok tahammülü vardır. Fakat bedevi Arapların daha büyük bir merak ile besledikleri hayvan atlardır. Arap atlarının güzelliğini dünya bilir. Bu bedevi Araplar deve kılından ördükleri çadırlar altında yaşarlar ve bir takım şeyhlerin idaresi altındadırlar. Her kabile ayrı küçük bir imaret gibidir. Bu kabileler arasında daima geçimsizlikler olur. Birbirleriyle kavga eder dururlar.

Ahalinin çoğu Türk olan bir şehir: Musul

Irak'ta ahalinin ekseriyeti Arap'tır. Ama başka milletler de vardır. Mesela şimalde Türkler ve Kürtler çoktur. Dicle üzerinde 90,000 nüfuslu güzel bir şehir olan Musul ile bu civar ahalisinin çoğu Türk'tür. Böyle olmakla beraber Türkiye Musul'u Irak'ta bırakmaya mecbur olmuştu. Hem buranın başka bir ehemmiyeti daha vardır. O da bu havalide zengin petrol kuyuları bulunmasıdır. Irak hükümeti bu petrollerde yirmi beş sene müddet için Türkiye'ye bir hak tanımıştır.

Ek 1.20. Çocuk Ansiklopedisi

3. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927: 841.

Her Gün Etrafımızda Görüp De Bilmediğimiz Şeyler

Bu Sayfadaki Yazılar Bize Ne Öğretecektir?

Bir söz söylediğimiz zaman hava titrer. Her kelime havada başka türlü bir titreme yapar. Havanın bu titremesine biz hava dalgaları diyoruz. Fakat hava dalgaları sesi çabuk ve uzağa götürmez. Onun için telefon kullanırız. Telefonda hava dalgaları elektrik dalgalarına döner. Elektrik dalgaları telefon teli boyunca gider. Bir dalga telefonun ahizesine gelince orada tekrar hava dalgası olur. Ve bu suretle uzak bir yerden söylenen sözü işitmek mümkün olur. İşte bu sayfalarda bunun nasıl bulunduğunu ve nasıl yapıldığını anlatacağız.

Telefon Nedir ve Ne İçin Yapılmıştır?

Medeni dünyada telefon en büyük ihtiyaçlardan biri olmuştur. Telefonun medeni insanların hayatında oynadığı büyük rolü anlamak için bugün hiçbir evin, hiçbir ticarethanenin telefonsuz yaşayamadığını düşünmek kafidir. Avrupa ve Amerika'da her evde, her ticarethanede telefon vardır. Hayatın bütün işleri telefon hatları üzerinde görülür.

Türkiye'mizde telefon henüz o kadar çok yayılmamıştır. Fakat bir defa telefon kullanan adamın bir daha telefonsuz yaşaması mümkün değildir. Hastanız varsa telefon sayesinde doktorunuzu çabucak çağırabilirsiniz. Mühim bir işinizi telefon başından bir iki dakikada görebilirsiniz. Vaktin kıymetini anlayan insanlar için telefon kadar mühim bir şey olabilir mi?

Bu telefon nasıl yapılmıştır? Biliyoruz ki konuştuğumuz zaman hava titrer. Hani küçük bir havuza bir taş attığınız zaman nasıl ufak ufak dalgacıklar yaparsa, ağızımızdan çıkan her kelimede hava da böyle dalgacıklar yapar. Biz bunlara hava dalgaları deriz. Bu dalgalar, su dalgaları gibi etrafa yayılır. Fakat yayıldıkça zayıflar ve nihayet başka istikametlerden gelen hava dalgalarıyla çarpışarak kırılır, kaybolur.

Onun için ses çok uzağa gidemez ve çok uzaktan söylenen bir söz işitilemez. Zaten sada dalgaları çok uzaklara kadar yayılamaz. Bir topun atılışına dikkat ediniz. Evvela bir duman veya ateş görürsünüz, birkaç saniye sonra sadayı işitirsiniz. Çünkü ziya, sadadan daha süratle yayılır. Çok zaman evvel sada dalgalarının havadan ziyade bir maden vasıtasıyla daha uzaklara nakli mümkün olduğunu bulmuşlardı. Bunun üzerine iki yüz sene kadar evvel oyuncak kabilinden bir telefon yapmışlardı. Hani evlerde kibrit kutularıyla çocukların yaptıkları telefonlar vardır. İşte onun gibi bir şey. Maamafih bu oyuncak da telefon hakkında insana bir fikir verebilir. İşte telefon da böyle bir oyuncaktan doğmuştur.

Ek 1.21. Çocuk Ansiklopedisi

1. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927: 225-231.

Dünya Üzerinde Muhtelif Memleketlerde Yaşayan İnsanlar

Dünyanın En Kalabalık Milleti: Çinliler

Bugün Dünyadaki Hükümetlerin En Eskisi Çindir

Çin Asya'nın dörtte birini kaplayan büyük bir memlekettir. Bütün Avrupa'dan daha büyük ve daha kalabalıktır. Çin, asıl Çin ile Çin'e tabi olan Tibet, Çin Türkistan'ı, Moğolistan ve Mançurya gibi bir takım parçalara ayrılır. Yalnız asıl Çin bile başlı başına büyük bir memlekettir. Anadolu yarımadasının on mislidir. Dünyadaki hükümetlerin en eskisi Çin'dir. İngiltere İmparatorluğu'ndan sonra dünyanın en çok nüfuslu memleketi de Çin'dir. Çin'in büyük şehirlerinde, mümbit ovalarında, nehirlerinin kenarlarında ve dağlar arasındaki yaylalarda 436 milyon adam yaşar.

Çin dünyanın en büyük, en eski ve en kalabalık memleketidir ama arzın meskun yerleri içinde en az tanınanı da bu garip memlekettir. Biz Çin'in mahsulatından bazılarını biliriz: ipeklilerini, porselenlerini, fildişi işlerini pek beğeniriz. Çin'den gelen çayı da içeriz. Bazen de bu sarı ciltli, çekik gözlü, tekerlek suratlı, yanak kemikleri çıkık adamları sokaklarımızda görürüz. Fakat bu adamların memleketleri hakkında bildiğimiz pek umumi şeylerden ibarettir. Bu memleket içinde pek az yabancı seyyah dolaşmış, şehirlerini görmüş, dağlarını gezmiş, çöllerinden geçmiş ve geçen asırlarda asıl Çin'e doğru Garp'tan taşan muhaceret sellerinin doğduğu iç memleketlere ayak atabilmiştir.

Muhtelif Yaşta Çin Çocuk Tipleri

Çin'de çocukların pek fena bir âdeti vardır. Pek küçük yaşta sigara içmeye başlarlar. Bakınız şu küçücük Çinliye. Elinde sigara var. Çocuklar abur cubur ellerine ne geçerse yemesini pek severler. Hele Çin çocuklarının çenesi hiç durmaz, daima oynar. Çinliler yemek yerken çatal kaşık yerine ufak çöp parçaları kullanırlar. Ufak

yaşıta çocuklar bile bu çöpleri iki parmakları arasında tutar, hiç düşürmeden mükemmel pilav yerler.

Çin Asırlarca Harice Karşı Kapalı Kalmıştır

Çin harice karşı kısmen tabii manialarla kapalıdır. Deniz [?] Bahr-i Muhit-i Kebir üzerindedir. Eski zamanın hafif ve küçük gemileri bu engin denizi kolay kolay aşamazlardı. Kara cihetinde memleket büyük ormanlarla çevrilmiştir, bir tarafta yüksek dağlar uzanır, diğer tarafta dünyanın en kurak çölleri görülür. Bu cihetle eski zamanlarda ne kimse kolayca Çin'e girebilir, ne de Çin dünyanın sair yerleriyle temas ederdi. Çin o kadar uzun zamanlar kendi başına, bir köşede yaşadı, kendi kendini idare etmeye ve kendi yağıyla kavrulmaya o kadar alıştı ki kendi haricine başka dünya var mıymış yok muymuş bunu aramaya lüzum görmedi, dünyada ne var ne yok olduğunu aramaya merak etmedi. Elinden geldiği kadar harice karşı kapalı kalmaya çalıştı. Hayat hakkında kendine göre bir düşüncesi vardı. Bir tarihi, bir ilmi, bir dini ve bir medeniyeti vardı. Dünyanın sair yerlerinde yaşayan insanlar, kulaktan kulağa geçen masallar ve hikâyeler sayesinde dünyada bir Çin olduğunu duyarlar, öğrenirlerdi. Eski İbraniler, Yunaniler ve Romalılarca Çin esrarla kaplı bir memleketti. Daha pek yakın zamanlara gelinceye kadar Çin Avrupalılar için de yine böyle esrarlı bir şekilde kalmıştı. Halbuki Çin son derecelerde çalışkan, sabırlı ve maharetli insanlarla meskundur. Şimdiye kadar kendi köşesinde uyumuş gibi görünen bu kalabalık kitlede son zamanlarda bir hareket oldu. Bir uyanıklık görünüyor. İleride Çin'den neler çıkacak, bu dünyanın büyük meselelerinden biridir.

Sedd-i Çin'i Çinliler Niçin Yapmıştır?

Çin'in nasıl memleket olduğunu tanımak için seyahatimize içerilerden, Asya'nın orta yerinden başlamalıyız. Çünkü şarki Çin'e hayat ve bereket getiren ve bu sayede milyonlarca nüfusu besleyen iki büyük nehir, buralardan doğar. Çin'e doğru vaktiyle akan insan selleri de buralardan doğmuştur. Çinlilerden daha az kalabalık olan yabancı ırklar Çin'e yerleşmişler ve asırlarca bu memleketin idaresini ellerine almışlardı. O zamanlar Çin'in en büyük derdi, zengin ovalarında yerleşmiş olan milyonlarca nüfusunu, etrafındaki kurak ve çıplak dağlık yerlerde yaşayan miktarda az fakat pek kuvvetli kavimlere karşı müdafaa edebilmek meselesi idi. Hatta bir zamanlar Çinliler memleketleri hududuna büyük kale duvarları yaparak bunun

arkasında kendilerini müdafaaı bile düşündüler. Milattan üç asır evvel meşhur Sedd-i Çin'i yaptılar. Bu duvar Liatung Körfezi'nden başlıyor ve Kansu eyaletinin şimal gerisine kadar uzanıyordu. Tuli 5000 kilometre idi. Dağları, tepeleri, ovaları aşmak üzere hiç fasılasız ilerliyordu. Altı metre irtifaında olan bu kalın duvarda her iki yüz adımda bir on iki metreye yükselen bir kale yapılmıştı. Fakat bu set 1244'te Mançuların Çin'i istilasına mani olamamıştı.

Sonraları Çinliler kuvvetlendiler ve civardaki dağlık arazide yaşayan ahaliyi kendileri idareye başladılar. Bu suretle Tibet, Çin Türkistan'ı, Moğolistan ve Mançurya Çin'in oldu. Yakın zamanlarda ise Çin yeniden zayıf düşünce bu memleketlerin çoğu Çin idaresini sırtlarından kısmen attılar. Tibet ve Moğolistan gibi. Bunlar yarı müstakil memleketler haline geldiler.

Çin'de Bugün Büyük Bir Kargaşalık Var. Buna Nihayet Vermek İçin Çin'e Fedakar Ve Vatanperver Bir Büyük Adam Lazım

Çin bugün bir cumhuriyet halindedir. Pekin'de toplanan bir mebuslar meclisi vardır. Merkez hükümeti, Çin'i teşkil eden on sekiz büyük eyaleti bir araya toplamaya çalışır. Fakat senelerden beri buna muvaffak olabildiği de yoktur. Bu eyaletleri tevçun denilen ordu kumandanları idare eder. Bu generallerin birçoğu Pekin hükümetini tanımıyorlar, mesela cenubda kanton merkez olmak üzere başka bir ikinci cumhuriyet teşekkül etmiştir. Bunun başında başka bir general vardır. Bu suretle 1911 den beri Çin'de daimi bir kardeş kavgası hüküm sürüyor. Ecnebi memleketler yalnız Pekin hükümetiyle münasebete girerler ve Çin'in ecnebi memleketlerdeki sefirlerini de Pekin hükümeti gönderir. Velhasıl Çin'de bugün büyük bir karışıklık vardır. Dünyanın en eski milleti olan ve pek eski medeniyete malik olan Çinliler asrileşmeye adım atmak isterlerken büyük bir kargaşalığa uğradılar. Kendilerine, memleketi yeniden tanzim etmek kudretine malik erbaş bulamadıkları için bocalayıp duruyorlar. Çinlilere dünyayı tanıyan, namuslu ve vatanına karşı büyük bir muhabbet besleyen, fedakar bir büyük adam lazım. Bu adamı bulduğu gün, Çin bu karışıklıktan kurtulacak ve belki de dünyanın en kuvvetli hükümeti olacak.

Eski Ve Yeni Çin

Çin'in yazılı 4000 senelik bir tarihi vardır. Garbi Avrupa medeniyetinin tarihi ise 2000 seneyi az geçer. Bu kadar eski bir medeniyete malik olan Çin acaba niye terakki edemedi, olduğu yerde kaldı? Bunun sebeplerinden biri Çinlilerin dini ve bazı adetleridir. Çinliler cedlerine büyük bir hürmet hissi beslerler ve babalarından ne gördüler ne öğrendilerse bunu aynen muhafaza etmeyi mukaddes bir vazife bilirler. Birçok asırlar bütün dünyaya karşı kapılarını kapattılar, kendi köşelerinde kaldılar, buna da sebep kendilerini başka milletlerden üstün görmeleri idi. Yabancılardan alınacak, öğrenecek bir şeyleri olmadığına ve kendi medeniyetlerinin bütün diğer medeniyetlerden yüksek bulunduğuna kâni idiler.

Fakat şimdi bu fikirler ve bu kanaatler Çin'de de pek ziyade sarsılmıştır. Pek eski zamanlardan kalma birçok adetleri de şimdi değiştiriyorlar. Çinliler umumiyetle başlarını tıraş eder ve kadın erkek saçlarını bellerine kadar uzatır ve ortadan ördükleri tek bir örgü halinde arkalarına salıverirler. Son zamanlarda birçok Çinliler bu uzun saçları kesmeye başlamışlardır. Vaktiyle ecnebilere ve başka medeniyetlere karşı çekingen bir tavır alan Çinliler şimdi tahsil için dünyanın her tarafına dağılıyorlar. Avrupa ve Amerika darülfünunlarında tahsile giden pek çok Çinli vardır. Bu talebenin miktarı 50000'i bulur. Çin'deki mekteplerin çoğu eski usulde olmakla beraber Garp usulleri ile açılmış mektepler de vardır. Bu mekteplerde tahsil gören birçok Çinli kadınların giyinme ve kuşanmalarında, tavır ve hareketlerinde bir Avrupalı kadından farkları yoktur.

Ek 1.22. Çocuk Ansiklopedisi

1. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927: 100.

Japonya Asırlar Süren Bir Uykudan Uyanıyor

O zamana kadar Avrupalılardan korkan, çekinen Japonya, bu andan sonra Avrupalılaşmayı gaye bildi. Elli sene içinde memleket tamamıyla değişti. Eski derebeylik usulleri yerine asrın en mühim yenilikleri Japonya'ya girdi. Japonlar yeni usulleri öğrenmek için Avrupa'ya yüzlerce talebe gönderdiler ve oradan birçok mütehassıs getirttiler. Memlekette yollar, köprüler, demir yolları yapıldı. Telgraf, telefon, banka, fabrika gibi yenilikler süratle ilerledi. 1889 da Mikado memlekette meşrutiyet tesis etti. Bir parlamento açıldı. Tahsil ve terbiyede yeni usuller kabul edildi. Japonya bu yeniliklere en evvel kuvvetlenmek ile başladı. Öyle ya Avrupalılar kuvvetleri sayesinde ta uzak yerlerden Japonya'ya gelmiş, zırhlılarının toplarını Japon'un güzel sahillerine çevirmiş ve hiç kimseden emir almaya alışmamış olan bu millete istediği şeyleri yaptırmıştı. Bu, Japon için bir tahkirdi, bir küçüklüktü. İşte Japon bu küçüklük altında kalmak istemiyordu. O halde Avrupalılar gibi kuvvetli olması lazımdı. Bu suretle Japonya birkaç sene içinde kuvvetli bir ordu ve ehemmiyetli bir donanma vücuda getirdi. Japonya topunu, tüfeğini, mitralyözünü, zırhlısını, tahtel bahrini, torpidosunu, mühimmatını kendi yaptı hazırladı; her tarafta fabrikalar açıldı, tersaneler yapıldı. Hummalı bir faaliyet senelerce devam etti. 1894 de Çin ile ve 1903-1904'te Rusya ile yaptığı parlak muharebeler Japonların ne derecelerde ilerlemiş olduğunu meydana koydu. Avrupalılar ayarına gelen, onların bulunduğu seviyeye yarım asır içinde yetişen Japonlar onları geçmeye başlamışlardı. Japonya birkaç asır isteyen bir yenileşmeyi pek az bir zaman içinde meydana getirdi. Bu terakki tedrici bir yükseliş olmaktan ziyade bir kademededen öbürüne müthiş sıçramalardır.

Eskiye tepip yıkarak yeniliklere doğru o kadar büyük ve öyle atlayışlar ki, Japonlar zayıf, düşünceleri kıt bir millet olsalardı, hiç şüphesiz apışıp şaşırırlar; ne yapacaklarını bilemezler, bir türlü bu yeniliklere ısınamazlardı.

Japonlar Avrupalılaştı, diyoruz. Acaba ne dereceye kadar Avrupalılaştılar? Kendi fikir ve düşüncelerini itikat ve kanaatlerini, şahsiyetlerini kaybettiler mi? Hayır, Japonlar Avrupalılardan yalnız yenilik usullerini aldılar, kendi benliklerini tamamiyle muhafaza ettiler. Yeni Japon'da eskiden olduğu kadar bir samuray, bir kahraman ruhu vardır.

Ek 1.23. Çocuk Ansiklopedisi

2. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927: 696.

Keyhüsrev'den Sonra İran Ne Oldu?

Keyhüsrev'den sonra hükümdar olan Keykavus çok zalim ve fena bir adam idi. Kardeşlerini öldürttü Mısır'ı zapt etti fakat İraniler Keykavus'tan sonra idareyi eline alan Dara zamanında daha ziyade ilerlediler. Dara'nın hayatını bize öğreten taş üzerine oyulmuş kitabelerdir. Bunların en meşhuru Behistun kitabeleridir. Dara muzafferiyetlerinin hatırasını yaşatmak için bu abideyi yaptırmıştı. Babil'den Akıbatı'na giden dağ yolu kesme bir kayanın eteğinden geçiyordu. Bu yolun üzerinde yüz metre irtifadan itibaren dağın tepesine kadar bütün kaya resimlerle kaplıdır. Bu resimler Dara'nın muharebelerini ve zincire vurulmuş düşmanlarının Dara'ya nasıl teslim olduklarını gösterir.

Dara zamanında İranlılar Hindistan'dan Hazar denizine Akdenize ve Mısır'a kadar her tarafı ele geçirdiler. Hatta Dara büyük bir ordu ile İstanbul Boğazı'ndan Avrupa'ya geçti. Tuna memleketlerinden Don ve Dinyaper nehirlerine kadar ilerledi. Bundan sonra Dara Yunanlılar üzerine yürümüş ise de Maraton muharebesinde mağlup olmuştur. Dara öldükten sonra yerine geçen oğlu Serkes büyük bir ordu hazırladı. Bu orduda kırk altı millet vardı. Bunların kimi piyade, kimi süvari idi. Bazıları fillere, develere biniyorlardı. Serkes bu büyük ordu ile Çanakkale Boğazı'na geldi. Orada gemilerden bir köprü kuruldu. Bu koca ordu bu gemilerden avrupa kıyısına yedi gün yedi gecede geçti. Serkes bu ordu ile Yunan memleketinde evvela büyük muvaffakiyetler elde ettiyse de nihayet Yunanlılar'a ezildi. Ve İran'a kaçtı. Ve bundan sonra İran devleti artık zayıfladıkça zayıfladı. Nihayet üçüncü Dara meşhur kumandan Büyük İskender'e mağlup oldu ve İran İmparatorluğu dağıldı. İranlılar büyük bir medeniyet kurmuşlardı. İran hükümdarlarının saraylarında büyük bir debdebe vardı. Dara'nın Persepolis'te ve ikinci Ardeşir'in Şuş şehrindeki sarayları çok büyük ve çok muhteşem idi. Persepolis sarayı mermerden yapılmıştı. Sarayın kubbesi altındaki sütunlar on yedi metre uzunluğunda idi. Üç adam bu sütunları zor kucaklayabilirdi. Sarayın duvarları mineli tuğlalarla süslenmişti. Bu tuğlalar tabii büyüklükte insan ve harp resimlerini gösterirdi. Şark tarihinde eski medeniyet ve sanatı pek mühim bir yer tutar. Denilebilir ki İran şarkın medeniyet

itibariyle en ileri gitmiş milletlerinden biri idi. Bugün yeniyle eski İran'ın sanat eserleri hürmetle anılır. Fakat İran da nihayet diğer şark medeniyetleri gibi yavaş yavaş zayıfladı, küçüldü ve eski kuvvet ve haşmetini kaybetti. Bu gün eski büyük İran medeniyetinin yerinde senelerce uyuduktan sonra uyanmak üzere bulunan taze ve yeni bir millet vardır. Yeni İranlılar garb medeniyetini henüz almaya başlamışlardır. Türk inkılabı İran'da da tesirini göstermiş, orada yenilikler başlamıştır.

Ek 1.24. Çocuk Ansiklopedisi

2. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927: 487-491.

İnsanın Dünyaya Geldiği Günden Bugüne Kadar Geçen Hayatı Avrupa Medeniyeti Nasıl Başladı?

Yunanistan çok yükseldiği zamanlarda vahşi Garbde yaşayan garip bir milletten bahsedilmeye başlanmıştı. Bu garip millet Latinler veya Romalıları. Medeniyeti ile o günün bir Atinalının ağzında bir tebessümle bu garip milletten bahsedilişini göz önüne getirebilirsiniz. Öyle ya Yunanlı dünyanın en medeni en yüksek milletine mensuptu. Ona başka bir milletten bahsettikleri zaman o gülmez de ne yapardı? Çünkü tarih henüz garbi tanımıyordu. Bütün medeniyet şarkta toplanmıştı. Bütün büyük padişahlar, bütün büyük mucizeler şarktan doğuyordu. İnsanın hayatı hep şarkta geçmişti. Tarih ilk defa garbi işitiyordu. Böyle gece gibi karanlık bir memleketle kim meşgul olacaktı?

Halbuki şark ihtiyarlamıştı. Garb genç ve taze idi. Hayat şarktan garbe döndü.

Roma, Tiber nehri sahiline yedi tepe üzerine kurulmuş ufak bir şehirdi. Civar komşularına karşı galebe çala çala kuvvetini büyüttü, hududunu genişletti. Bu suretle büyüye büyüye Roma İtalya'da yerlilerin göğsünü kabartacak, komşuların kıskançlığını uyandıracak bir hale geldi.

Roma'da gözü olan ecnebi devletlerden biri (Kartaca) idi. Kartaca tüccarları Roma'nın kuvvetlenmesinden korkmaya başlamışlardı. Kartaca'da evlerinden dışarı çıkamayan zenginler Roma'yı yok etmeyi kolay sanıyorlardı. Onlar evlerinden dışarısını görmüyor, Roma'nın kuvvetini anlayamıyorlardı. Roma'yı kim müdafaa edecekti, fakir köylüler değil mi? Onlar da kolayca ezilebilirdi. Halbuki bu köylüler Roma'yı hem seviyor hem de ona ana baba nazarıyla bakıyorlardı. Romalıları İtalyanları itaate mecbur etmişlerdi. Fakat aynı zamanda onların kalplerini de kazanmışlardı.

Roma Kartaca'yı devirdi. Bu, tarihte büyük bir hadise idi. Çünkü garp şarka kendisini göstermiş oluyordu. Fakat genç Anibal büyük bir ordu ile Alpleri geçerek Romalıları yine mağlup etti. Roma'nın en mükemmel ordularını perişan etti. Fakat Romalıları denizlere hakim kalmışlardı. İtalyanlar Romalılara sadık kaldılar. Roma yine dirildi. Denizi tekrar aştı ve Kartaca'yı baştan başa yaktı. Girdikleri yerlerde

muntazam ordularla muvaffakiyetten muvaffakiyete yürüdüler. Her tarafa Roma'nın kuvvet ve nüfusunu yaydılar.

Romalılar nereye gidiyorlarsa sulhu da beraberlerinde götürüyorlardı. Onun için tüccarlar onlardan memnun bile oluyorlardı. Romalılar gittikleri yerlerde yollar, su yolları, köprüler yapıyor, hayatı kolaylaştırıyorlardı. Şark daha böyle şeyi görmemişti. Garpten gelen bu barbarlar hiç olmazsa hayatı daha yaşanır bir hale koyuyorlardı. Roma İtalya'daki aşiretlere karşı bir akraba, bir komşu, istila ettiği ecnebi milletlere karşı bir dost gibi hareket ediyordu. Bu sayede Roma, büyük, dünyanın şimdiye kadar görmediği çok büyük bir imparatorluk oldu. Hatta bir zamanlar bütün dünyayı imparatorluk haline kalbedeceği zannedildi.

Fakat nasıl oldu da bu büyük imparatorluk bir gün Mısır gibi, Yunanistan gibi, çöküp gitti. Haritadan silindi ve ismi yalnız tarihlerde kaldı?

Bu büyük muammayı anlamak için sizinle beraber biraz Romalıları tetkik edelim. Bu Romalılar ne cins insanlardı? Bunların Mısırlılardan, Fenikelilerden, Yunanlılardan ne farkları vardı?

Evvela Romalılar çok basit ve çok ameli kimselerdi. İlahlarının çoğunu Yunanlılardan almışlardı. Fakat onların ilahları daha ahlaklı idi. Tarlaya, ticarete karşı daha ziyade alaka gösteriyordu. Romalılar adalete de büyük bir ehemmiyet veriyorlardı. Yunanlılar yumuşak, kararsız, meraklı insanlardı. Mısırlılar, Hintliler ve Çinliler bedbin milletlerdi. Kartacalılara gelince, bunlar yalnız ticarete paraya ehemmiyet veriyor manevi şeylere kıymet vermiyorlardı

Romalıların bütün bu şark milletlerinden ayrıldığı noktayı göstermek için şu hikâyeyi dinleyiniz. (Regulos) isminde bir Roma generali vardı. Kartacalılar bunu esir etmişleri. Bu general beş sene evinden, çocuklarından, memleketinden uzak yaşadı. Sonra Kartacalılar bunu Roma'ya gönderdiler. Orada Romalıları sulh yapmaya kandıracaktı. Memleketinden uzun müddet ayrı yaşadığı için sulha ondan daha ziyade meraklı kimse olmaz sanmışlardı. Çünkü sulh yapmaya muvaffak olamazsa tekrar Kartaca'ya döneceğine dair kendisinden söz almışlardı

(Regulos) Roma'ya gitti. Fakat Romalıları sulh yapmayı değil Kartacalıları mağlup edinceye kadar harbe devam etmeyi tavsiye etti. Sonra Kartaca'ya döndü. Karısı arkasından ağladı. Arkadaşları onu Roma'dan alıkoymak için uğraştılar. Fakat o sözünü tuttu. Kartaca'ya döndü ve orada işkence içinde öldü.

İşte Romalılar böyle mert ve kahraman kimselerdi. Korkuya nefretle bakarlardı. Her türlü işkenceye tahammül ederlerdi. Namussuzluğa ölmeyi tercih ederlerdi

Roma sadelik içinde yükseldi, haşmet içinde boğuldu. İlk Romalılar basit ve sade bir hayat yaşıyorlardı. Malumatları da basit idi. Nizam ve intizama, cesaret ve sadakate alışmışlardı. Kendilerini idare için asilzadelerden bazılarını intihap ederlerdi. Şarktan birçok şeyler öğrenmek istiyorlardı. Bunun için hatta Atina'ya bir heyet göndermişlerdi.

İsa'nın doğuşundan 100 sene evvel İtalya'da, şimdiye kadar ismi unutulmayan bir adam doğmuştu. Bu adamın ismi (Sezar)dı. Kader (Sezar)a Roma'yı şan ve şerefine en yüksek zirvesine kadar çıkarmak vazifesini vermişti. Kartaca ortadan kalktığı günden sonra Roma çok değişmişti. Köylüler ve çiftçiler köylerini ve tarlalarını bırakarak şehre inmişlerdi. Roma ayanı berbat bir şekil almıştı. Bir vakit adalete, vatanperverliğe ehemmiyet veren ayan, şimdi bozulmuş, çürümüş ve iğrenç bir şekle girmişti. Tarlalar şehirlerde oturan zenginlerin malı idi. Fakat tarlada çalışanlar kölelerdi. Ahali iki kısma ayrılmıştı. Bir kısmı ahlakı bozuk zenginlerdi. Diğer tarafta da devletin sırtında yaşayan fakirler vardı. Bunlar Tufeylilerdi.

Nihayet zenginlerle fakirler arasında kavga başladı. Bu kavga birçok katillere sebebiyet verdi. Ansızın Roma garpten tehdit edilmeye başlamıştı. Almanya'dan birtakım kabileler İtalya üzerine yürüyorlardı. Bunlar mağlup edildiler. Fakat dahildeki kavga daha ziyade alevlendi ve tam üç sene sürdü. Bu kavgalar Roma'da siyasi birtakım ayrılmalara sebebiyet verdi. Roma generalleri iki fırkaya ayrıldılar. Ordular artık memleket için değil, generaller için harp ediyordu.

Bu generallerin en kuvvetlisi (Sezar)dı. O parlak zaferlerle bütün kuvvetleri arkasına topladı ve memleketin başına geçti.

(Sezar)ın en büyük rakibi (Pompeii) idi. Müthiş bir muharebeden sonra Pompeii mağlup edildi. Sezar'ın arkadaşları Pompeii'ye yardım edenleri öldürmek istediler fakat Sezar buna müsaade etmedi.

Sezar başa geçtikten sonra siyasete ehemmiyet verdi. Devletin sırtından geçinen Tufeylilere hücum etti. Şekavedi men etti. Yollar, kanallar, su yolları, büyük binalar yaptırdı. Köleliği kaldırdı. Ayana iyi bir şekil vermek istedi. Roma'da ilk umumi kütüphaneyi yaptırdı. İlim ve edebiyat adamlarını Roma'ya davet etti.

Sezar zenginlerin istibdadına nihayet verebilirdi. Fakirlere yardım edebilirdi. Fakat bu iki sınıf arasında memlekete destan olacak iyi bir sınıf yaratamazdı. Romalıların ahlakını değiştiremezdi. Harp, süs, haşmet ve debdebe eski Romalıların basit hayatını yitirmişti. Yeni Romalıların ruhu birçok yeni günahlarla bozulmuştu. Romalıların en ziyade övündükleri şey süslü elbiseleri, debdebeli yaşayışları idi. En

ziyade zevk aldıkları şey kanlı manzaralar seyretmekti, gladyatörlerin kanlı mücadelelerini seyretmekti. Vahşi ve aç hayvanları meydana salar, onların boğuşmalarını seyrederek eğlenirlerdi.

Sezar Böyle Bir Millete Ne Yapabilirdi?

Sezar elli altı yaşında iken katledildi. Sezar öldüğü zaman Roma henüz muhteşem bir devletti. Fakat Ougust zamanında Roma maddi gösterişe çok ehemmiyet veriyordu. (Ougust)a Allah nazarıyla bakarlardı. Ougust, Roma'yı ilk tesis edenlerden daha müdebdeb bir hayat yaşıyordu. Ougust'un bu debdebeli hayatına rağmen zamanında sanat çok ileri gitti. Bugün bile Ougust'un zamanından hayretle bahsederler. Fakat Ougust'tan sonra Roma kuvvet ve haşmetini kaybetti. Hayat tekrar yavaş yavaş geçiyordu. Roma artık ahlaken bozulmuştu. Süslü bir padişah şaraplı ve kadınlı eğlenceler Roma'yı yaşatmaya kafi değildi. Roma artık ölüme ve sukuta mahkumdu. Artık ahlaken düşmüş olan Roma'nın kurtulup yaşaması mümkün değildi. Haşmetli bir padişah bir milletin hayatını temine kafi gelmezdi. Bu hale gelmiş bir milleti kurtarmak için Ougust veya diğer Roma imparatoru ne yapabilirdi?

Romalılar zannetmişlerdi ki dünya kendi zevkleri için yaratılmıştı. Elde ettikleri büyük muvaffakiyetin kendilerinden çok daha asil olan cedlerinin fedakarlığı sayesinde olduğunu düşünememişlerdi.

Romalılar içinde bu tehlikeyi görenler yok değildi. Fakat bunu görenler maatteessüf sükut eden Roma'yı kaldıracak kuvvette değillerdi.

Mamafih Roma göçüp giderken bugünkü medeniyete büyük miraslar bıraktı. Bugünkü medeniyetler kanunu, askerliği, nizam ve intizamı Roma'dan öğrendiler. Roma, hakiki manasıyla garb medeniyetinin başlangıcı ad edilir. Roma, belki sanatta Yunanlılar kadar ilerlememişlerdi. Fakat onların medeniyeti tamamen başka ve maddi bir medeniyetti. Zaten Roma medeniyetini ölüme mahkum eden sebeplerden biri de fikri ve ahlaki meselelere ehemmiyet vermemeleri olmuştu. Roma garbde doğan ilk medeniyettir. Bugünkü medeniyetleri anlamak için de bilmek lazımdır.

Ek 1.25. Çocuk Ansiklopedisi

4. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1928: 1457.

Dünya Üzerinde Muhtelif Memleketlerde Yaşayan İnsanlar

Geçen defa bu sayfalarda Kafkasya'yı anlattığımız zaman Ruslardan bahsetmiştik. Bu defa Rusların kendi memleketlerini gezeceğiz. Bu suretle Asya'dan Avrupa'ya geçmiş olacağız. Rusya Avrupa'nın hemen hemen yarısını kaplayan büyük bir memlekettir. Yüz milyondan fazla adamın yaşadığı bu Rusya'yı gördükten sonra sırasıyla diğer Avrupa memleketlerini dolaşacağız. Nihayet döneceğiz. Kendi memleketimize geleceğiz. O zaman Avrupa ile Asya'da bir köprü teşkil eden sevgili insanımızı tetkik edeceğiz ve dünyanın ne mühim bir yerinde bulunduğumuzu ve bu vaziyet dolayısıyla biz Türklere düşen medeniyet vazifesinin ne mühim olduğunu öğreneceğiz. Ondan sonra da diğer kıtalara geçerek nihayetsiz çöller, içine adam girmeyecek kadar sık ormanları, zengin elmas ve altın madenlerine malik memleketleri ile tanınan Afrika'yı, harikalar memleketi olan Amerika'yı ve nihayet zengin adalarla süslü olan Okyanusya'yı dolaşacağız.

Ek 1.26. Çocuk Ansiklopedisi

1. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927: 155.

Pamuk Elbise Oluncaya Kadar Ne Şekillere Girer

Hepimizi Giydiren Beyaz Çiçek

Küçük bir çiçek vardır ki insanların dörtte üçünün elbise ve çamaşırlarını temin eder. Buna pamuk derler. Tarlaları kar yağmış gibi bembeyaz ve sevimli bir çarşaf haline koyan bu küçük çiçek hepimizin giydiği elbise ve çamaşırları vücuda getirir.

Fakat pamuk elbise ve çamaşır oluncaya bin bir elden geçer, birçok şekillere girer. Evvela iyi pamuk alabilmek için tarlada çalışırlar. Sonra makinelerde pamuğun çekirdeğini çıkarırlar. Çekirdeği ayıklanmış pamuğu büküp iplik yaparlar. İplikten de çamaşır veya elbise vücuda gelir.

Biz bunu iki kelime ile söylemiş olduk. Fakat hakikatte bu o kadar basit bir şey değildir. Bizde büyük iplik fabrikaları yoktur. Fakat elbise ve çamaşır yapan memleketlerde pamuk tarladan çıkıp da üzerimize giyebilecek hale gelinceye kadar birçok fabrikalardan geçer.

Türkiye’de pamuğu ile meşhur yer Adana’dır. Adana’nın geniş ovasında güzel pamuk yetişir. Son zamanlarda pamukları fennî surette ekmek ve fennî surette yetiştirmek için birçok makineler getirilmiştir. Fakat en zengin pamuk, iplik ve elbise fabrikaları İngiltere’nin (Lancaster) eyaletindedir.

Dünyanın en güzel pamuğu Mısır’da Nil nehrinin iki tarafında yetişir. Hindistan’da, Afrika’da ve Avustralya’da da güzel ve çok pamuk yetiştirilir. Pamuk sıcak iklimlerde yetişir. Bütün dünyanın pamukları hemen de yalnız İngiltere’nin elindedir. Amerika’ya Japonya’da da pamuk fabrikaları varsa da bütün dünyanın muhtaç olduğu elbise ve çamaşırların dörtte üçünü İngiliz fabrikaları yapar. Pamuk İngiltere’yi bir asır içinde küçük bir millet halinden çıkararak büyük bir millet yapmıştır.

Ek 1.27. Çocuk Ansiklopedisi

1. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927: 29.

Her Gün Yediğimiz Şeker Nereden Gelir, Nasıl Yapılır?

Şeker Nasıl Yapılır?

Şeker vücudumuzun en büyük gıdasıdır. Sabahleyin sütümüzü onunla içeriz. Yemeklerimizdeki tatlıları onunla yaparız. Çok sevdiğimiz şekerler, çikolatalar, şekerlemeler, helvalar hep onunla yapılır.

Her gün size bu kadar çok lazım olan bu beyaz tatlı şeyin nereden geldiğini ve nasıl yapıldığını kendi kendinize hiç sordunuz mu? Farz ediniz ki biri size böyle bir sual sordu, ne cevap verirdiniz?

Geliniz bu sualin cevabını beraber araştıralım. Evvelce insanlar şeker nedir bilmezlerdi. Tatlı bir şey yemek istedikleri zaman incir, üzüm, bal yer, bizim bildiğimiz şekerlemeleri, tatlıları yiyemezlerdi.

Daha elli sene evveline kadar şeker fakirlerin ağızlarına koyamayacakları kadar pahalı bir şeydi. Halbuki şimdi en fakirin bile satın alabileceği kadar ucuzladı. Dünyanın en ıssız yerlerinde yaşayan insanlara kadar ulaştı.

Bu sene bizde de iki şeker fabrikası yapıldı. Biz şimdiye kadar şekerlerimizi yalnız Avrupa'dan getirtirdik. Şimdi biri (Alpullu)da ötekisi (Uşak)ta iki şeker fabrikası açıldı. Artık kendi şekerlerimizi kendimiz yapıyoruz.

Ek 1.28. *Hollandalı İkizler*

çev. Mehmet Zekeriya [Sertel], 1927: 46-48.

İkizlerin babaları bahçede çalışıyordu. Karşıdan alayın geldiğini gördü. Önde kazlar geliyor, ürkek ve kızgın görünüyorlardı. Arkalarından Kit geliyordu. Elindeki değneğin bütün yaprakları dökülmüştü. Ondan sonra elindeki kovaıyla Kat, onun arkasından da anneleri geliyordu.

Kazlar yerlerine kapandıktan, taze sütü de soğutmak üzere bir kenara koyduktan sonra, anneleri yayığı çıkardı, iyice temizledi sonra içine kaymağı attı, sapını geçirdi. Sonra ikizleri çağırdı.

- Şimdi Kit ve Kat, gelin bakalım, dedi, nöbetle yayığı dövün. Bakalım hanginiz yağı çıkaracaksınız. Yalnız dikkat edin ki sapı muntazam kaldırıp indiresiniz, yoksa yağ çıkmaz.

Kat evvela ben başlayacağım, dedi ve başladı. Kit karşısında küçük bir iskemle üzerine oturdu ve bir müddet onu seyretti. Kat yayığın sapını bir aşağı bir yukarı, bir aşağı bir yukarı kaldırıp indirdi. Kolları yoruluncaya kadar uğraştı.

Sonra Kit, şimdi benim sıram dedi. O da uzun müddet uğraştı. Fakat bir türlü yağ çıkmıyordu. Kat alay etti:

- Ne olacak, dedi. Erkek çocuk değil misin, elbette yağ çıkarmasını, yayık dövmesini bilmezsin. Bana ver de, bak göstereyim. Palat, palas, palat, palas.

Kat bir aşağı bir yukarı yayığı dövüyordu. Az zaman sonra yayığın sapı iyice bir tabaka yağ ile örtüldü.

- Gel yağ gel, gel yağ gel.

Hem yayığı dövüyordu, hem de şarkı söylüyordu. Annesi yayığı açtığı zaman içinde kalın bir parça yağ toplanmıştı. Anneleri yağı aldı, bir kaba koydu. Sonra ikizlerin ikisine de birer bardak ayran verdi.

Ek 1.29. Aya Bir Seyahat

çev. (...), 1927: 44.

Yolcular büyük bir tehlike atlattmışlardı. Eğer kuyruklu yıldız patlayıp kendiliğinden dağılmamış olsaydı ona çarpıp yanacakları muhakkak idi. Bu dünyadan kalkalıdan beri karşılaştıkları ikinci tehlike de bu oldu. Gülle yollandıkça uzun gece de yavaş yavaş bitiverdi. Uzaklarda, dünyanın kutuplarında rastgelen “orara yura alıs” gibi bir şafak söküyordu. Gülle yavaş yavaş Ay'ın güneş gören yüzüne yaklaşıyordu. Işıktan nasıl birdenbire zifiri karanlığa daldırılırsa, şimdi de birdenbire güneşin aydınlığına girivereceklerdi. Burası artık Ay'ın kutbu idi. Yavaş yavaş uzaklarda Ay'ın ufkunda bembeyaz kar deryaları gördüler.

Buz ovasını da nihayet geçtiler. Şimdi güllenin altındaki satıh birçok dağlar, uçurumlar, dik vadilerden ibaret idi. Anlaşılan Ay'ın bu tarafındaki kaşrı çok zelzele, çok tufan ve fırtına görmüştü. Güllenin içinde hüküm süren sükutu yine Mişel Arden ihlal etti. “Şimdi nereye gidiyoruz?” diye sordu.

Barbikeyn'de “Biz kamerin etrafında bir daire resmediyoruz, güllemiz Ay'ın yanından geçerek boşluğa dalıp gideceğine, Ay'ın etrafında dönüyor” dedi.

Ek 1.30. Çocuk Ansiklopedisi

3. Cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1928: 811.

Yaptıkları Unutulmayacak Olan Büyük Adamlar

Dünyanın Büyük Kompozitörleri

Musiki, insanın ruhunun en büyük gıdasıdır. Yalnız yiyip içmek, yatıp kalkmak kafi değildir. Biraz da ruhumuzu beslemek lazımdır. Ruhumuzun beslenmesi için en iyi gıda musikidir.

Arada sırada yetişen büyük adamlar arasında büyük musiki parçaları tertip eden kompozitörler de vardır. Filvaki Türk musikisinde de Dede Efendi gibi bazı tanınmış kompozitörler vardır. Fakat biz yaptıkları eserlerle bütün dünyaya isimlerini tanıtan ve tertip ettikleri musiki parçaları her yerde aynı zevk ve heyecanla dinlenen büyük kompozitörlerden bahsedeceğiz.

Kompozitör ne demektir bilir misiniz? Buna Türkçede bestekar derler. Musiki aleti çalanlara bestekar denmez, musikişinas denilir. Bir takım adamlar da vardır ki musikiyi kendileri yaparlar. Bunlar şiir yazar gibi musiki yazarlar. İlhamlarını ruhlarından alırlar. Ve terkip ettikleri şey, herkesin ruhuna heyecan veren yüksek bir eser olur. Binaenaleyh musikişinas başka, kompozitör başkadır. Bestekar kelimesi, kompozitör kelimesinin ifade ettiği manayı tamamen ifade edemediği için biz kompozitör kelimesini kullanmağı tercih ettik.

Dünyaya ilk gelen kompozitör George Frederic Handel'dir. Handel Alman'dır. 1685 tarihinde Halle, ismindeki küçük şehirde doğmuştur. Babası hem doktor, hem dişçi, hem de berberdi. Oğlunu avukat yapmak fikrinde idi. Fakat (Handel)in kanında musiki vardı. Onu hiçbir şey musikiden uzaklaştıramadı. Handel o vakit kullanılan musiki aletlerinden bir tanesini evin dam arasında olan kendi odasına götürmüştü. Herkes uykuya daldığı zaman, orada kendi kendine çalardı.

2. OSMANLICA METİNLER

Ek 2.1. Çocuk Ansiklopedisi

çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927. Ön söz.

قىز واركان چوققار

فقط سه و ميورم. دوغروسى بونلرني اكلندير-
ميورلرده!... بىم برچوق كتاب وارامه، هيچ
برى ناله دوست كي قونوشمور... ديرسكنز.
ايسته عزيز چوققار... ايستديكنز،
بكله ديككنز كتاب نايث حاضر لاندى. بو كتابى
داها آچادن اول سوسلى، رنگلى قايغى سزك
كوزلر كىزى قاماشدردى دكلى؟ هله بر
صيفه لى چويرىكنز... كورده چكسكنز كه
بو كتاب كوزلر رىملرله سوسلودر. بر
ايكى بىرندن بر آزاوقو بو كىز... سزكه سزك
آكله چىكنز بر لسانه قونوشور. اويله
شاطافلى، جان صيغى، اكثريا ادامى
اوقومقدن بيقديران لغتله دولو دكلدر.
فقط بو كتابى اوقومالى، ايجنده كي هر برى
باشقا لزوملى شىلردن بحث ايدن حكايله لى
دقت ايله كوزدن كچيرمه لى، بيايمه ديككنز
برچوق بىلكيلرى اوكره نىلسكنز...

كتابكيزه (چومور) آنىقلايدىسى
اسمى وردك. فقط بو آنىقلايدى سوزى
سزى صاقين قورقونماين. كتابك ايجنده
راست كله چككنز تىيىرلرلك اغىرى بو
اسمدر. بو اسمى سچدك، نه ياپالم؟ ايلريده
سزده آكلارسكنز يا، بو كتابه بوندىن
اوينون باشقا بر اسم اولامازدى.

ياورولرم... ايسته كتابكيز. بزاوى
سزك ايجون سهوه سهوه يازدق، سزده
اويله جه سهوه سهوه اوقوبو كىز.

چوققار، بو كتاب سزك ايجوندر.
شىمدى به قادار الكزه نكن كتابلر كه هيچ
برينه بكنزه مين يپ يكي بر كتاب؛ مراقلى
حكايله لرله دولو، سزه بر چوق شىلر
اوكره تىجك چوق رىملى بر كتاب...
ناه، قاشلر بكنزى چانديكنز... مراق
ايتمه بكنز. جان صيغى بر كتاب دكل،
سزى هيچ يورمادن هم اكلندير تىجك،
همده سزه بيلمه ديككنز بر چوق شىلرى
اوكره تىجك...

سزداها بكي قونوشمغه باشلايدىكنز وقت،
اطراف كىزده بولونانلر بر چوق سؤاللر
صورار دوروردىكنز... بونه؟ بونى كيم
يايمش؟ ندىن بو بويله اولمش؟ بيجون شو
شويله اولوبور؟ شمدى بو بودىكنز. بو بودىكنز
آماينه برچوق سؤاللار صوروب دورىيور-
سكنز. اكثريا آنه كىز بونلر بر جواب
بولوب ويره ميور. بابا كىزكده صبرى
توكنه رك: «بن نه بيلهيم... بونلرى
صوكراسن كتابلرده كورور، اوكره نىرسك!»
دييه سزى باشندن صاوييور... او وقت
سزده كندى كندى كىزه:

«كتابلردى كوروب اوكره نه چكم؟
هانكى كتابلر مش اولنر... بن هر كون مكته
كىدر كن چانطه مده برچوق كتابلر طاشيورم.
ايي آما، بو كتابلر چوق جدى شىلر...
اونلرى اوقوبورم، چونكه اوقومام لازم.

کنج، اختیار بوتونه قارئانریمزه

چوجوق آنسیقلوبه دیسی ایلک دفعه انکاتره ده سالارک یکریمی عصرده ملولایه بیلدکاری معلوماتی چوجوقلرک دنلی آکلایه بیلجکی برحاله قویق فکریله وجوده کتیریلش بر اثردر . بو اثر داها نشرایدیلدیکی زمان هر طرفدن تقدیرایدیلش ودرحال دیگر مملکتلرده ده ترجمه ویا تقلیدینه تشیت ایدیلشدر . بونکون انکاتره ده، آمریقادا، فرانسه ده، آیری آیری اسملر آلتنده بو اثر نشر اولوغشدر . چوجوق آنسیقلوبه دیسی، بوتون دنیا تربیه متخصصلرنجه چوجوقلره ویریله بیلجک ایلک مکمل اثر اولارق ملاغشدر . بو قیمتی اثری معارف وکالتی تعلیم و تربیه دائره سنک تصویب وحمایه سیله تورک لسانته نقل ایتمکله، تورک چوجوقلرینک، ایلک بو بونکون بر احتیاجنی تطمین ایتدیکمزه قالغز . بونکون تربیه ایدره کن یازیلرلر معین تربیه اصولری تعقیب ایتملردر . چوجوقلرک قافاسنه وقتی کله دن بر چوق قوری معلومات دولورمقی فکریله دکل، فقط اولره درس خارچنده انکشافلرنی تأمین ایدره جک بر منبع تدارک ایتمک اندیشه سیله بو کتاب وجوده کتیریلشدر . چوجوق کندی کندی شک معلم وهریسیدر . اگر چوجوق اطرافنده ای بر محیط بولورسه، کندی کندی داها ای تربیه ایدره . ایسته چوجوق آنسیقلوبه دیسی اوکا بو محیطی حاضرلایان بر اثردر .

چوجوق بو کتابده محتاج اولدینی هر شیئی بولاجقدر . سواقه چیقایلن چوجوق ایچون بوراده ایلک علاقه دار اولدینی طبیی شیلر، او بونلر و او بونجاقلر واردر . مکتبده اوقویان چوجوقلر ایچون آنسیقلوبه دی بر معلومات خزینه سیدر . معلملر، هر بیلر وایون ایچون ایسه قیمتی بر رهبر وظیفه سنی کوره جکدر . چوجوق آنسیقلوبه دیسی، عمومی معلوماتی نقصان اولان بو بونکون ایچون ده استفاده ایدیله بیلجک

زنکین معلومات ایله دولودر . خلاصه بو کتابده بو بونکون کوچوک هر کس هر شیئی بولایله جکدر . فقط بالخاصه چوجوقلرینه ای، نیز ونیزه بر فکری و اخلاقی تربیه ویرمک ایسته ین بالبالر ایچون بو اثر بولونماز بر خزینه در .

چوجوق آنسیقلوبه دیسی چوجوقلرک لسانته یازیلشدر . ایلک آغیر موضوعلرک ساده، ایلک بسط بر شکله دوکولشدر . بناء علیه کوچوک بو بونکون هر کس آنسیقلوبه دی ذوقله اوقوبایلر . بو آنسیقلوبه دی بر هر مملکت کندی لسانته نقل ایدره ک، کندی محیطنه کوره اوافق تفک تعدیلات یاقتی مجبوریتنی حسن ایتمشدر . بزانکاتره، آمریقا و فرانسه ده آیری آیری اسملر آلتنده نشر ایدیلن چوجوق آنسیقلوبه دیلرنی کتیرتدک . هبسنی آیری آیری تدقیق ایتدک، اولرک تعقیب ایتدیکی تربیه اصولی عیناً محافظه ایله برابر، بحثلر بزم ملی احتیاج و دویونلریمزه اویغون بر شکله قوغش، تاریخیمزه و مملکتیمزه عائد بعضی علاوه لر یازیلشدر . بو صورتله تورک چوجوق آنسیقلوبه دیسی قورو بر ترجمه اثر اولقله قلامش، میلشدر برلشدر .

بونکون چوجوقلردن مامدا، کندیلرینه مراجعت ایدره جک منبع بولامایان مکتب معلملری ایچون ده قیمتی بر مراجعتگاهدر . هر معلم درسنی صنفده توضیح ایچون محتاج اولدینی معلومات، مثال و رسملری بو اثرده بولایله جکدر .

چوجوق آنسیقلوبه دیسی اون ایکی قسمدن هر کیدر . هر قسم بر سرلوحه آلتنده ملولایمشدر . بو سرلوحه هر جزوده تکرار ایدیله جکدر . بو صورتله عینی سرلوحه آلتنده یازیلان یازیلر بر آرایه کتیریلنجه بر کل وجوده کله جکدر . کتابک بویه قیسه، فقط متنوع قسملره آیریلایلی علمی بر دوشونلجه مستنددر . چوجوق بر موضوع اوززنده اوزون مدت دقتی ملولایماز.

قیسه بر زمان سوکرا چوجوگك مشغول اولدینی موضوع ده کیشدر بلك ایجاب ایدر . بو سبيله کتاب چوجوگك جانی سیغما بئجی درجه ده قیسه ، متنوع بحثله آیریلشدر .

چوجوق آنسیغلوپه دیسنده اك زیاده اهمیت ویریلن نقطه رسمدر . هر بحث ممکن اولدینی قادار رسله آنکلیله چالیشیلشدر .

کتابك صوك طرفلر ده ابتدائی مکتب معلملرینه قرائت ، حساب و فرانسوزجه درس لر بلك نه صورتله اوکره تیلسی لازم کلدیکی ده صوك تربیه اصوللرینه کوره نقل ایدیلشدر . آنسیغلوپه دینك هر جزونده بولونا جی بحثلر شولردر :

۱ — دنیا و قومشوری : بو ستونده دنیایك پوتون خارقه لری ایضاح اولونا جقدر . چوجوق بوراده دنیایك ناصل تشکيل ایتدیکنی ، ییلدیزلرک نه اولدینی ، دنیایك بولر آراستنده کی موقعی ، خلاصه کولک بوزنده ویر بوزنده موجود هر درلو طبیی حادثه لری اوکره نه جکدر .

۲ — مشهور آدم لریک عطارسی : بایقلری ایشلر هیچ اولودولا یا جی اولان بویوک آدم لریک حیاتی بو ستونده بولونا جقدر . چوجوق بو ستونده دنیایك بویوک مختصرلری ، بویوک کاشغلری ، بویوک صنعتکارلری ، بویوک داهیلری و بایقلری ایشلری اوکره نه جکدر .

۳ — طبیعت کتابی : قاراده ، ده کیزده ، هوا ده یاشایان جانلی مخلوقاتك حیاتلری و خارقه لری نقل اولونا جقدر . چوجوق بوراده قوشلرک ، بالقلرک ، ییلانلرک و خسرانك ناصل یاشادیقی اوکره نه جکدر . عینی زمانده اطرافزده دائمی کوردیکمز چیچکلر ، آغاچلر ، اوتلرده رسملرله کوسته ریله جکدر .

۴ — ماصال و عطارسی : هر وقت و هر یرده سوبله نمن و پوتون دنیا چوجوقلرینك سه وه سه وه دیکلرک لری ماصاللر ، حکایه لری ، ملی افسانه لری ، حیوان حکایه لری ، چوجوق شعرلری و سائره .

۵ — تاریخ : دنیایه ایلک کلدیکی کوندن بویوک قادار انسانک حیاتی ایضاح اولونا جقدر .

۶ — هیات بیلگیسی : هر کون اطرا - فزده کوروبده آنسیغلوپه نمن برچوق شیلر واردر . مثلاً جام ناصل یاییلر ، شکر ناصل یاییلر ؟ کییدیکمز ، ییدیکمز شیلر ناصل یاییلر ؟ نره دن کلیر ؟ بویوک قاریرلر ناصل چالیشیر ؟

۷ — کیمیز : کندی وجود عزمه ، وجود عزی تشکيل ایدن خارقه لری : بین ، روح وجود ، سوکرا بزه متعلق شیلر : مثلاً حقلر عزمه ، وظیفه من و سائره ... هر بو سرلوحه آلتنده طویلانجه قدر .

۸ — مملکتلر : دنیا اوزرنده یاشایان پوتون ملتلر ناصل و نره لرده یاشارلر ؟

۹ — رسمی اطموسی : بو آطاسلرده دنیایه کی مملکتلرک صیراسیله محصولاتی ، صنایعی ، وسائل نقلیه سی کوسته ریله جکدر .

۱۰ — سؤاللر و جواب : چوجوگك عقلنه کلپلن هر سؤالك جوابی بو ستونلرده بولونا جقدر .

۱۱ — اویونجاقلر و اکلنلر : چوجوقلرک او ایچنده و او دیشنده کندی کندیلرینه یاییلله جکلری اویونجاقلر ، ال ایشلری ، دیکیش ، بیلجه لری ، مسئله لری و تجربه لری بولونا جقدر .

۱۲ — مکتب درس لری : اوقومق ، یازمق ، حساب و فرانسوزجه عائد درس عونملری کوسته ریله جکدر .

چوجوق آنسیغلوپه دیسی اون بش کونده ۶۴ صحیفه لک بر جزؤ نشر ایدیلک صورتله سکرز جلدن عبارتدر . هر آلتی جزؤ ۳۸۴ صحیفه لک بر جلد تشکيل ایدر . تام اثر اوچ بیک صحیفه یی متجاوزدر .

آثاره، بابالره، معلماره و چوچوقلری سه وده هر کسه

بو کتاب کنبهک ایچون یازلشد. چوچوقلری سه ویندیره چک، اولنر ایچون کسوکلی بر آرقاداش، سزلر ایچون ده بک قیمتی بر دوست اولاجق. چونکه سزه دوشه کنبه فکرلرک تحصیل و تربیه سی کی اصل، طائی فقط بک کوچ و ظیفه ایچون بو کتاب الک صادق یاردیجیکزد. هیچ شبهه سز ایچیکزده برچوقلریکنز: «اوف، بوچو-چوقلر، بیتیز توکنیز سؤالریله قافامک اتی بیورلر. بو سؤالرک هپسه بن نره دن جواب بولوبده ویرهیم...» دیبه قاج دفعه لر سولندیکز و صوکرا دوشودیکز:

— باری آلمزده بر کتاب اولسه دی! . بویه سؤالره جواب ویره چک حقیقی بر عائله کتابی... کوچوک قیز وارکک چوچوقلره فکرلری بوزان، خیاللری زهرله بن معناسز حکایه لر برینه فائده لی بحثلر اوکرمه تن بر کتاب. ساده، چوچوقلرک آکلایاجقلری بر لسانله یازلش، بیسط فقط استفاده لی بر اثر... کوچوکلرک قولایچه آکلایاجقلری و بوچوکلرکده ممنونیتله اوقویاجقلری بر کتاب... اویه بر کتاب که کولدرمک اوکرمه تسون... ای اما، ایشته بویه بر کتاب بوق! .

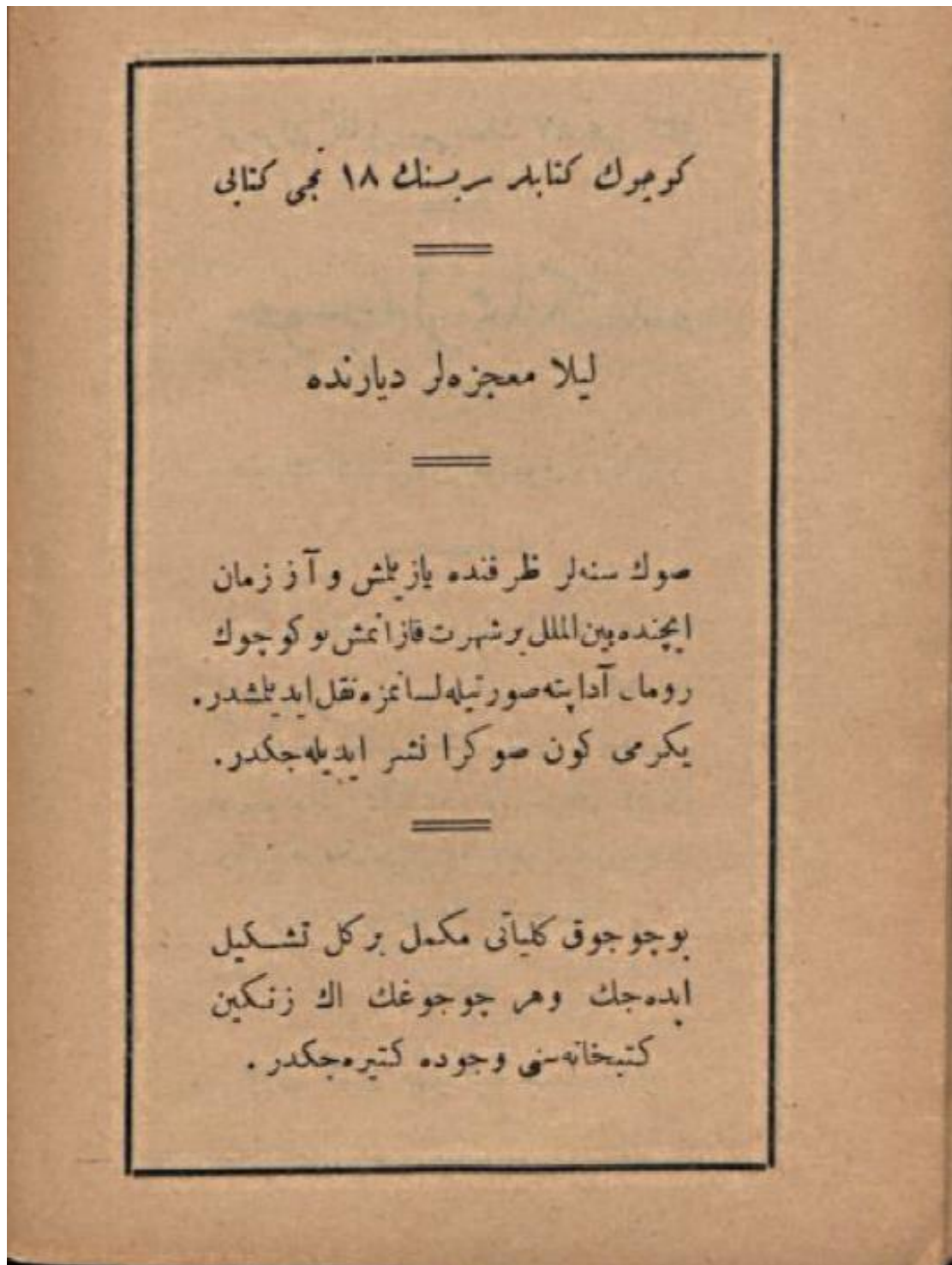
ایشته شیمیدی به قدر موجود اولمایان بو کتاب، سزه تقدیم ایشدیکمز بو (چوچوقلره آتسیقلوبه دیسی) در. فقط بو کتاب، حقیقی آتسیقلوبه دیلر کی صوثوق وجدی بر مراجعت کتابی اولاجق دکلد. بویه بر چوق معلوماتک اوست اوسته بیغیلدنی فرق آتبار کی بر کتاب اولسادی، اونی بر باشدن بر باشه اوقومق کیمسه نک خاطرته کلزدی. خایر، بزم کتابزده آتسیقلوبه دی کله سی باشقا معنایه آتشد. بو کتابده، بوتون انسانلرک بیلکیلری کوچوک تازه دماغلرک آکلایه بیله چکلری برشکلده کوسته ریله چک،

کاشانک بوتون اسرارلی، مراقلی خارقه لری برر بررکنج چوچوقلرک اوکندن کچیریله چک و بو. نلری ایجه طائیلرینه، اوکرمه نلرینه چالیشیلاجق. ایشته بو کتابه هر بحثی احتوا ایده چکی، هر شیدن بحث ایده چکی ایچون آتسیقلوبه دی دیدک.

اوزون زمانلر، تدریسات بالکنز درس کتابلرینه مربوط قالدی. شیمیدی به قادر، مراق و تجمیسه کنبه دماغلری هر تورلو غریب و مراقی حادثه لره آچیق بولوندردینی یاشلرده، چوچو-قلرک ذهنی برطاقم کله لر و حادثه لره دولوردرق. باشقا برشی باعادیق. چوچوغلک ذکاسنی اویاندیرمه غیبت ایتدک. اونی حادثه لر اوزرینده دوشومکک سوق ایتدک. اولنری کله لر آرقاسته کیزله بن حقیقلری کندیلکلرندن بولوب چیقارمه آلیشدرمادیق. بیلیمک ایدر، فقط کورمک داها

ای در. اوکرمه نمک لازم در، فقط آکلایمه ترجیح ایدیلر. ایشته بز بو کتابده چوچوقلرده شخصی تبع و تحری ذوقلری اویاندیرمه و اولنره کوزه له و دوغری به محبت حسلری و بریمکک چالیشدی. مقصدیز چوچوقلر بزمه مکشب خارچنده فائده لی و کوزل بر آرقاداش تأمین ایتکله برابر، اویونه و معلنلرده هر وقت مراجعت ایده بیله چکلری، اولادلرینه سه وده سه وده ویره بیله چکلری بر کتاب وجوده کتیرمکدر.

ایشته باعقی ایسته دیکمز ایش بودر. بوتشیمزده موفق اولوب اولمادیغمز حقنده کی تقدیریکزی، بو اثره قارش کوسته ره چککزه علاقه و رغبت ایله بیلدیرمش اولاجسکز. اکر اثریمز حقیقه ایسته دیکمز کی ای ویکی برشی اولمشه، و بز ظن ایشدیکمز کی مملکته نافع بر خدمت یاعشقه، بونی نه سزک تقدیرلریکنز بزه بیلدیره چکدر.



صهای اطفال جمعیتی جو جوق کلپانی

آنقره صهای اطفال جمعیتی سوک زمانترده عملکند، جو جوقلرئک استفاده ایلداوقویلا. بیهچکاری تمیز و تزییه اثرلر بولونادینقی نظر. قنه آلارقی بر جوجوق کتبخانهسی وجوده کنیرمکه قرار ویردی. نورک جوجوغنک فکری، اخلاق ویدی تریبهنه باردیم ایدمچک اثرلر شدتله احتیاج واردی. جوجوغنک هر ساحهدهکی محرومننه قارشى لاقید قالمایان جمعیت، بواحتیاج قارشیننده فعالیته کیک لزومنی حس ایتدی. بوتون دنیاچه طلائش جوجوقلر، عائد شاه اثرلری لائزه نقل ایتدیرمکه باشلادی وایلاک اثر اولوق.

هایدی

کتابخی نصر ایتدی. هایدی، بوتون دنیا لسانلرینه ترجمه ایدلش بر اثر در. مدنی دنیاده (هایدی) بی اوقومامش جوجوق بوق کیندر. جوجوقلرینه تزییه و تمیز کتابلر اوقوتقی ایستهن بابالره بو کتابغزی امنیتله توصیه ایدم بایلر (هایدی)، صاف و تمیز هواده بویون تمیز بر جوجوغنک حیاتندن باخدر. بو کتاب جوجوقلره اخلاقی بر تریبه ویرمک غایهسی کوزهدهرک ساده جوجوق لسانیه یازیلشدر. نورک جوجوغنی بو اثری ذوقله واستفاده ایلداوقویلا بایلر. فیثاقی 75، جلدلیسی 100 غروشدر.

بری ماصاللری

بر جوجوق سوده نه قادر محتاجسه، معناده ماصاله او درجه محتاجدر. ماصاللر بویون جوجوق، خیالی بسله مکدن محروم قالمش جوجوقدر. بری ماصاللری جوجوغنک بواحتیاجنه جواب ویرمن، بوتون دنیاچه مشهور اولان ماصاللردن ترجمه ایدیلشدر. جوجوق بوماصاللرده معنوی غداسنی بولور، کندی عالمی اولان خیال عالنده یاشامنه مقتدر اولور. فیثاقی 50 جلدلیسی 75 غروشدر.

بر قاج سوز

مکتب چاغنده بولونان چوجوقلرک محتاج اولدقلری معلوماتی تأمین مقصدیله «چوجوق آنسیقلوبه دیسی» نشره باشلادیغمز زمان ، هنوز مکتب چاغنه کلمش اولان چوجوقلری پروغرائمز خارجنده براقغه مجبور اولمشدق . حالوکه تحصیل و تربیه کوچوک یاشده باشلار . شیمدیکی روحانیلره کوره بر انسانک حیاتی اوزرنده الک زیاده تأثیری حائر اولان زمان اوچ یاش ابله آلتی یاش آراسیدر . چوجوق بو مدت طرفنده کچبردیکی تجربه لری اونوتماز ، آلدیغی اعتیادلری ترک ایدمز . اونک ایچوندرکه مکتبدن اول چوجوقلره ایی اعتبارلر اوکوره ملک ، اونلری ایلریده حیاتلری اوزرنده تأثیر اجرا ایدمچک فائده لی تجربه لرله قارشى قارشى به بولوندرمق مقصدیله (آنا مکتبلری - کیندر غارتلر) وجوده کتیریلشدر .

(آنا مکتبلری - کیندر غارتلر) مدنی دنیانک هر طرفنده تأسیس ایدیلشدر . بوکون اوروپانک هر مملکتشده ، ژاپونیا ، حتی چین ، هندستانده بیله کیندر غارتلر واردر . صربستانده ، یونانستانده و روسیه ده کیندر غارتن تشکیلاتنه بویوک اهمیت ویریلکده در . فقط کیندر غارتنه الک زیاده اهمیت ویردن مملکت آمریکا اولمشدر . (آنا مکتبی - کیندر غارتن) هر چوجوغه حیاته الک دوغرو بولدن باشلامق امکاتى ویردن بر بردر .

حالوکه بزم مملکتشده (آنا مکتبلری - کیندر غارتلر) هنوز تعمیم ایدمه مشدر . اوتفده بریده تأسیس ایدیلن (آنا مکتبلری - کیندر غارتلر) یقشمش معلم بولوناماسی یوزدن ، عصری و فنی بزمؤسه عد ایدیه مزله .

دیگر مملکتلردن زیاده آنا مکتبته (کینده دغا رتنه) محتاج اولان بریر وارسه اوده تورکبه در . میلیونلرجه تورک چوجوغی ، عائله لربنک اهملی و جهلی نتیجه سی اولارق مضر و فنا اعتیادلر ایدیتمکده ، مستقبل حیاتلری اوزرنده فنا ایزلر براجق بر حیات کچیرمکده درلر .

بناءً علیه مملکتده حکومت طرفدن رسماً تاسیسی دها بر مدت ممکن اولمایان کینده دغا رتنلری « آنا مکتبلری » اولرده تاسیس اتمک مجبوری واردر . ایشته بو کتابی ، اوزون سنلر مکتبلرده تجربه کورمش متخصص معلم و تربیه جیلردن مرکب بر هیئت صرف بو مقصدله یازمشدر . مؤلفلر مقدمه لرند دبیورلرکه :

« آمریقادا بو کون کینده دغا رتن چاغنده درت میلیون چوجوغمز واردر . یونترک آنجق باریسی آنا مکتبته (کینده دغا رتنه) کیده بیلیمکده در . بر جوق چوجوقلر ، تنها کویلرده منفرد بر حیات یاشادقلری ایچون کینده دغا رتن تاسیس اتمدن استفاده ایده میورلر . آنلر ، بو تربیه طرزندن چوجوقلری ده ناصل استفاده ایتدیره بیلر جکلری بیلیمک ایتلر . هر کینده دغا رتنک (آنا مکتبنک) کونلک بر پروغرومی واردر . بو پروغرامده ماساللر ، حکایه لر ، اویونلر و اویونجاقلر بولونور . او کینده دغا رتی ایچون ده الکانی پروغرام ، بو پروغرامدر . اوده اوطوران چوجوقلرده حکایه ، ماسال ، و کندی و کندیلر بیلیمکده جکلری اویون و اویونجاقلر ایتلر . هر چوجوغک موردینی سؤاله بو یوکلردن برینک جواب برمه سی ایشته مه سی حق در . هر چوجوق زماننده آنه سندن ماسال ویا حکایه ایشته مکده ویا اونلرله اویون اوینامقده یردن کوکه قادار حقلیدر .

« ایشته بو وظیفه آنلرله دوشر . چوجوغک ایلک مریمیسی آنه سیدر . چوجوغه ایلک یاردیمی یایمق خصوصنده آنه جمعیتک بر مأموری صاییلر . فقط هر آنه چوجوغه و بریله جک تربیه ی بیلیمز ، چوجوغی ناصل تربیه ایده جکته واقف دکلددر . محتاج اولدینی معلوماتی نرمدده بولاییلر ؟ ایشته بو کتاب ، اوزون سنلردن بری بو خصوصده تجربه لر ی بولونان معلملر طرفدن

ياورولرپه حقيقى بر رهبر و مربى اولق ايسته ين آنه لرله يارديم مقصديله وجوده
كتيريلشدر . .

ايسته بزده بوكتابى عيى مقصدله ترجمه و نقل ايدىيورۇ . هر تورك اوى
بر كنده رغازتن ، هر تورك آنه سى بر كنده رغازتن معللى اولايىلمليدور . بونك
ايچون محتاج اولدقلى بوتون معلوماتى بو كتابده بولاجقردور .

برنجى كتاب « آنه لرله حبال » . حصر ايدىلشدر . بوجلدده ، آنه لرله
جوجوقلره قارشى اولان نقطه نظرلرى توسيع ايدىلشدر . بوجلدده ، آنه لرله
بوكتابى اوقودقن موكر آنه جوجوغى داها اى وداها ياقندن طانياجق
واوكا يايلىمى لازم كلن معاملهى داها اى تقدير ايدىلشدر .

ايكنجى جلد ماصالره تخصيى ايدىلشدر . بو ماصالر آنا مكنينده
جوجوقلره سويله ين ماصالردن سچيلوب طويلاشمشدر .

اوچنجى جلدده ، اويونلر و اويونچاقلر يازيلشدر . كنده رغازتنده كوستريلن
اكترى اويون و اويونچاقلر بوجلدده طويلاشمشدر . بو اويونلر مصرفسز و جوجوغلر
سوه سوه ياييله چكى بسط و كوزمل اكلنجهلردن عبارتدر .

بوكتاب عيى زمانده بزده تاسه باشلايان كنده ر عارتن معلملرى ايچونده
اى بر رهبر اولاييله چكدور .

« اوده مكتب » كتابى ، جوجوق آتيفلوه ديسك مكتب خارچنده كى
جوجوقلر ايچون يايلىمى بر جزوى كيدر . بناءً عليه بوكتاب جوجوق
آتيفلوه ديسك برافدينى بوشلى دولدوروش اولاجقدور .

بزه بوخدمتى افا امكاتى و برديكندن دولاي توركيا حماة اطفال جمعيتى
مرکز عموميسه بك منشكرز .

صبر زكربا ، بلفيس علم ، م . زكربا

هایدی نی یحییٰ ترجمه ایتدم ؟

ایکی سنه اول سویملی مجموعه، بی نشر ایدرکن ، بوتون دنیا چوجوقلرینک
سوه سوه او قودینی هایدی بی ترجمه باشلامشدم. هایدی هر لسانه، حتی چینجه به
بیله ترجمه ایدیلش ، دنیا قلاسیقلری آراسنه کیرمش بر روماندر . هر ملت
چوجوقلرینک او قودینی وسودیکی بو کوزمل روماندن تودک چوجوقلرینی محروم
براقامق ، بین الملل بر قهرمان اولان (هایدی) بی اولرده طایتمق ایسته مشدم.
بعض ضرورتلرله سویملی مجموعه بی قاپادیم کون بر چوجوغم اولمش قادار متاثر دم.
چونکه تودک چوجوقلرینک ده دنیا چوجوقلری کی افتخار واستفاده ایله او قو-
یاجقلری بر مجموعه بی ، بر مضکور بی تطبیق محروم قالمش ، هایدی بی یلریده
براقشدم .

مجموعه قاپاندقندن سوکرا کوچوک قارلرم بکا بوزلرله مکتوب بازارق سویملی
مجموعه بی ، هیچ اولمازسه هایدی بی ایسته دیلر ... بو، مجموعه بی قاپامقدن متولد
تأریمی ازاله ایدن یکانه تسلی ایدی. اولر مجموعه لرینی وده هایدی بی اونو تمام شلردی،
بنده اوللری اونو تمامدیغی اثبات ایدر جک کونک کلمه سنی بکلر یورددم. شیعدی
کوچوک قارلرم حایه اطفال جمعیتک یاردیمی ایله یته هایدی بی سزه ویررکن،
سزدن زیاده بن ممنونم .

هایدی بی او قومازدن اول، هایدی حقتده سزه سویله به جکلرم وار . هایدی بی
او قورکن بر چوجوق رومانی ، بسط بر اثر دیه اوموزلریکزی سیلکه دک
او قومایکیز. هایدی کوچوک بووک هر کسک او قودینی وسودیکی بر روماندر .
هایدی برداغ قیزیدر . روحی طبعنک ساده لکی ، انجه لکی و تمیز لکی
ایچنده یوکه لاش ، صاف و نزه بر روحدر . بوتون کتابده کی انسانلر ، تیلر

حقیقی حیاتک آدمایدر . آلیک اوستنده اسهن نیمز هوا ، جاملرک اوکنده کی
قولوبا ، چایرلر ، قنادلرینی کرمرک اوچان قارنالر ، کچیلر ، بونون بوکوزمل
منظرلر هیچ بریمزک قولایقله اونودامه جعمر نفیس منظرلردر .

کوبده اوطوران انسانلرک قونوشاسی برکتاب لسانی دکل ، عیناً حیات
لسانیدر . حتی هرکچنک بر شخصیتی واردر . هله حکایه نیک کوچوک قهرمانتی ،
هایدی نی یالکز رومانده یاشایانلر دکل ، اوقویانلر بیله عینی جاذبه ایله سوه درلر .

بوکوزمل کتانی اسویچرده جوهانما اسپری نامنده براسویچردلی ۱۸۲۹
تاریخنده آلمانجه اولارق یازدی . فقط اثر ایلیک نشر اولوندینی کوتدن اعتباراً
مشهور ادبی اثرلر آراسنه قاریشدی . و یازیلان چوجوق رومانلری آراسنده

برنجیلکی قازاندی .

(هایدی) برقهرمان کی یاواش یاواش کندینی هرملته طایندی ، هرملتک

کتبخانه نه کیردی . اونوز قرق لسانه ترجمه ایدیلدی . باشقا باشقا ملتله

منسوب چوجوقلر قارشی قارشی به کلدکلری زمان بربرلرینی هیچ طایمازلردی ،

فقط هایدی نی طایندقیری ایچین بربرلرله چابوق دوست اولورلردی . ایسته

هرملتک کتبخانه نه کیردن هایدی ، شیمدی حایماطفالک سزلر ایچین آجدینی

کتبخانه یه ایلیک کتاب اولارق کیرمکه مفتخردر .

هایدی نی بودرجه مشهور ایدن یالکز حکایه نیک تونینده کی موفقیت دکل ،

لسانده کی ساده لک ، چوجوق روحی تدقیقه کی قابلیتدر . بن هایدی نی ترجمه

ایده رکن بو روحی ، لسانک بو ساده و کوزللیکنی قایب ایتمه مکه جالبشدم .

نه درجه به قدار موفق اولدینمی بیلیمورم ، بو حکمی اوقودقین سوکرا سز

ویرسکنز .

صبره زکریا

Ek 2.6. Keçi Çobanı

çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], 1928. Ön söz.

مقدمه

«هایدی» نك چوجوقلر آراسنده كوردېكى رغبت، اونلر اوززنده ياپدېنى
تأثير، عېنى مۇلفك (كېي چوبانى) اسملى بو كوچوك رومانى ده قىل ايچين بكا
جسارت و بردى . كېي چوبانى، اخلاقى برغايه ايله يازىلش تىمىز تىزىه بر چوجوق
رومانيدىر . بوندەده طبيعتك تىمىز و ساده كوزەللىكى ايچندەيز . بر كوى چوجوغلك
صاف و معصوم قلىندە كىن بر محادله يى اوكرە نيورۇ . اثر باشدن باشه اوقادار
تىمىز حسىلرله دولودركە ، هيچ بر چوجوق بو كوزەللك قارشىبىندە متحس
اولمقندن كىندىسىنى مع ايدەمز .
كېي چوبانى ترجمه ائىمەدم . كىندى محىطىمىزە آدابىتە ايدەرك چوجوغە
داها زياده باقىن بر حالە كىتىرمكە چالیشدم .

صبيح زكريا

« كوليودر » جوجەلر مملكتىندە

« سوېت » اسمىدە بىر ئىچىرىك « كوليودر »
سباحىلىرى « اسمىدە چوق مەشھۇر بىر ئىچىرى وادىسى. بۇ
ئىچىرى بۇتۇن دۇنيا ئىسلىمىدە تەرجىمە ئىچىلىش بىر چوق
دومانىدۇر. « سوېت » بۇ ئىچىرىدە ئىسلىمىدە بۇتۇن ئىچىرى
و ئىچىلىشكە مەنسۇپ ئىچىلىشنى ئىچىلىشكە و بۇ كۈنكى
ئىچىرى غەرىپ بىر مۇقەددەس دۇشۇرۇشكە چالغۇشۇدۇر. دۇنيادە
ھېچ بىر ئىچىرى بۇتۇن ئىچىرى چوق بايلىقىمىش و بۇتۇن ئىچىرى
چوق ئوقۇشۇدۇر. كوليودر ك سباحىلىرى ئىچىلىش
چوقچۇقلىك دىكى بۇتۇن ئىسلىمىدە سودىچى بىر ئىچىرى.
كوليودر ك سباحىلىرى دۇت قىسمىدىن ئىچىلىشكە
بۇ دۇت قىسمى بىر ئىچىرىدە ئىچىلىشكە و مەشھۇر دۇت-ئىچىلىشكە.
بۇ كىتابلىق بىر ئىچىلىشكە چوقچۇقلىق مەشھۇر سباحىلىرى.
« سوېت » بۇ كىتابىدە بۇ كۈنكى ئىسلىمىدە ئىچىلىشكە
چوقچۇقلىق، چوقچۇقلىق، چوقچۇقلىق و غەرىپ ئىچىلىشكە

اینگ سورتیله، سانلرک بوکولکی اعتیاد وتلفیلرینکده
 غرابنی میدانله چیقارمق ایستمشدر .
 بو کتاب تام ایکی عصر اول یازیلدی حالده بوکون
 بوتون دنیا چوچوقلرینک الله دولاشان ، سوه سوه
 اولوتان بر انردر .

بسه اوره سطرلوق بمقصد

کولیوره ، بر قاج دغه یکن کیشیله جنوب
 دکلرینه وارمق ایچون بر چوق ماجرا کچیر بر . نهایت
 داها بوپوک برکی بولمق ، ویاک ایچمه کیشی آلاق
 بوله چیقار و جنوب دکلرینه قادار کچیر . لکن وان
 دیهمن آله لرینک جنوب غریبنده قیرطینا به ملو بولورلر .
 کی باطیق اولره ایکن طائفه من آتی کیشی ایله کولیوره
 بر قایق ایندی برلر ، و اوزاقده کوردکلری بر قارا
 دیرجه سنه دوغرو بوللانیرلر . قیرطینا آراده ، قایق
 دوریلر و طائفه لرک هبسی بوغولور . کولیوره بو کتابده
 ناصل قورنولوب قارایه چیقادیقنی و قاراده تهر کوردیکسی
 اکلاسیور .

مقدمه

غریبیمک پری ماحاللری مختلف ملتیرک چوجوقلری
آراسنده شهرت بولمش ماحاللردر. بونلرک ایلمک اوکجه
کیمک طرفندن و هانکی لسانده نشر ایدلیدیجه بولدر.
چونکه اسکي زمانلرده حکایه لری یازیلوب باصلاماز، آغزندن
آغزه نقل ایدیلیدی. بونلر کتاب حالتده نشر ایدلیدی
ایچون ایلمک ناقللرینک کیملر اولدیغی بولمق ممکن دکلدر.
بوماصاللر بزدن چوق سنلر اول یاشامش بو یوک آنته
و بو یوک بابالریمک آکلاندیغی حکایه لردر. بو کون شهبه سز
بزلر بو حکایه لره اینانماز. او دورک انسانلری هر اعتبار
ایله بزدن کری ایدیلر. اونلرک بزلر کی شومندو قورلری،
آدابالری، مطبعه لری بوقدی. شهبه سز یالکیز کندی
کوجوک قصه لرند یاشایان بو آدمیلرک دوشونش لری ده
بزدن کری ایدی. اونلر بو حکایه لری دیکار و بوکا
اینانیرلردی. اونلر انسان جمعیتلرینک چوجوقلق
دورنده یاشادق لری ایچون دوشونجه لری ناقص، یالکیز
خیاللری زنکیندی. بو کون هیچ بر چوجوق حیوانلرک
لسانه کلدیکنه، جینلرک، بربلرک یاشادیغنه، اولرک
چاریلدیغنه اینانماز. یالکیز بو اسکي حکایه لری خیاللرینک
زنکینلکی و کوزمه لکی ایچون اوقور و بوندن ذوق آلیر.



خیال چو جوقلرک اڭ طبعی بر خداسیدر -
 او یون و اسبور نامل چو جوقلرک بر احتیاجی ایسه ،
 خیالده اولهجه بر احتیاجیدر . مکشیرده حیات و دوسر
 آرتق فن و حقیقه استاد ایدر . چو جوق بونلرک
 ایچریستده معنوی خداسی بولامز . بزی مصللری
 دها حقیقی «ضد» مقدر اولیان کوچوکلرک بدیی ،
 فکری و روحی قورسده خدمت ایدن ، غیلهلری
 زککلهشدیردن بر ناملدر . چو جوقلرک بالکنر دقت
 و محاکمه خاصه لری تربیه عتاج دکلدن . غیلهستکده
 تربیه و تحویه شدنه احتیاجی واردن . خیالی قوتل
 اولیان بر آدم پراچی اولامز . چو جوقلرک خیاللر نده یاشایان
 شیره چن و برمه چالیشیر ، ایجاد و کشفه آیشیرلر .
 هر ایجادک منشائی بر خیالدر .
 بوندن باشقا هر ماصالک اخلاقی و حسی بر
 تأثیری واردن . چو جوق ماصالی دیکلهه دیکلهه بوتأثیری
 مص ایدر . چو جوقه ماصالی بر دفعه آکلامق کافی
 دکلدن . چو جوق بو تأثیرلری عتلتب دفعه لرده آلیر ،
 حتی عتلتب دفعه لری آکلاپلقدن سوکرادرکه
 چو جوق آتقی ماصالک معناسی قورایه نیلیر . ماصالک
 مطلوب اولان اخلاقی غایه سی بولوب سوله مندده
 دوعرو دکلدن . میو جوق ماصالی دیکلهه دیکلهه بو
 شخصلرک یالده لری حرکتلری ، فعللری حیاده جریان
 ایدن . وقه لرک قییملری کندنی بولنه چالیشالی ،
 غیله سی ایله برار محاکمه سی ده ایشله مکه آیشالیدر .



ایشته بو حکایه لردن ، بو ماصالردن مقصد چو جوقلرک
 وفاسی تپلرک سسوق ایچدن دوشونه سسوق ایدرک
 نتیجه لری استخراج ایتنی تأمین ، و خیاللری ، بدیی
 ذوقلری زککلهشدیرمکدر .
 غریبک ماصاللری تربیوی اسوله رعایت ایدرک
 یازلش ، و چو جوق ادبیاتی آراسته داخل اولمدر .
 شیمدی بو ماصالاری حمایه اطفالکلیانی آراسته قارلشدیرر .
 کن ، بوله مهم بر وظیفه کوردجکی بیامکله منسلیم .
 صبر زکریا

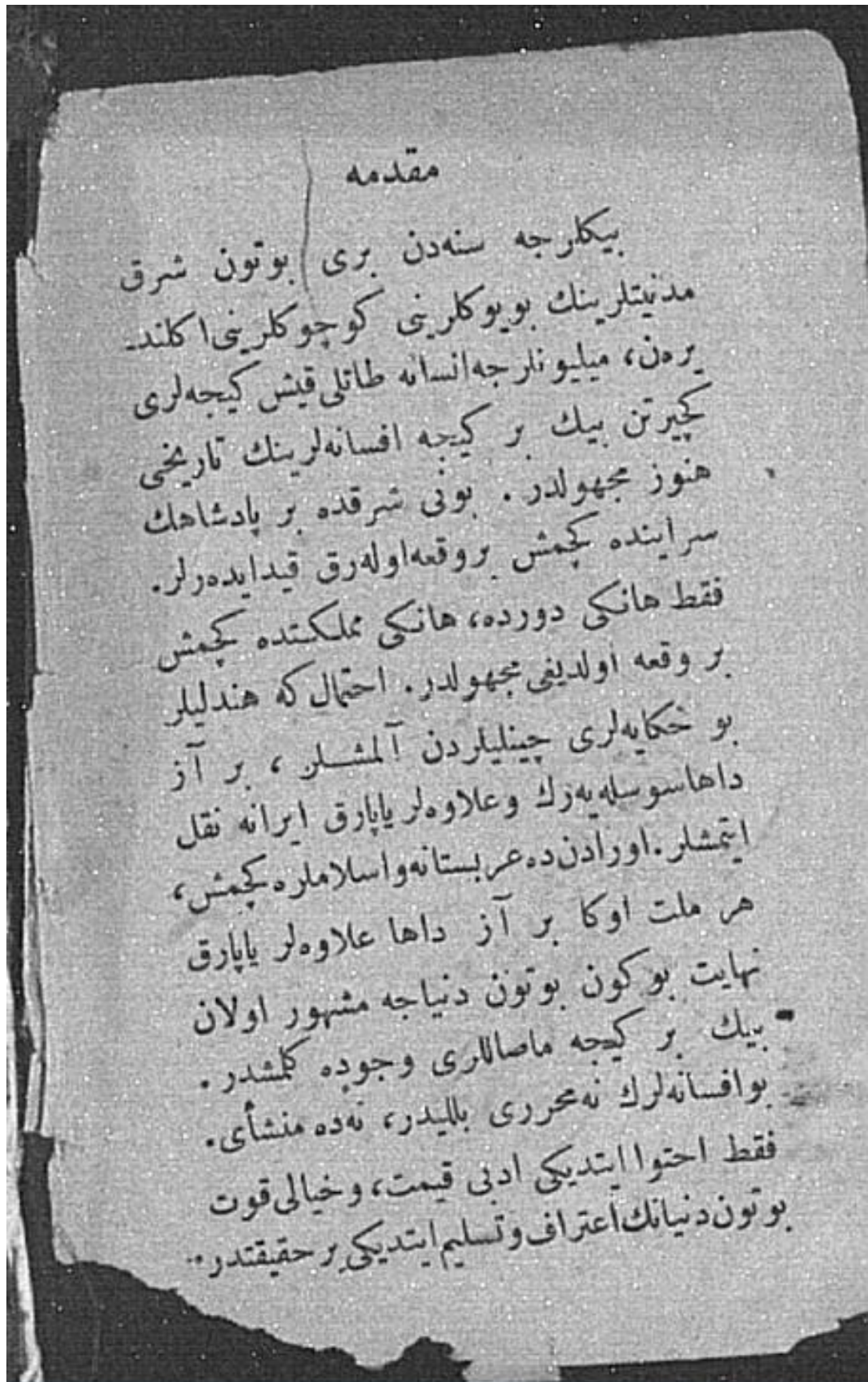


بو كىتابى نىچون نقل ايدىيورم ؟

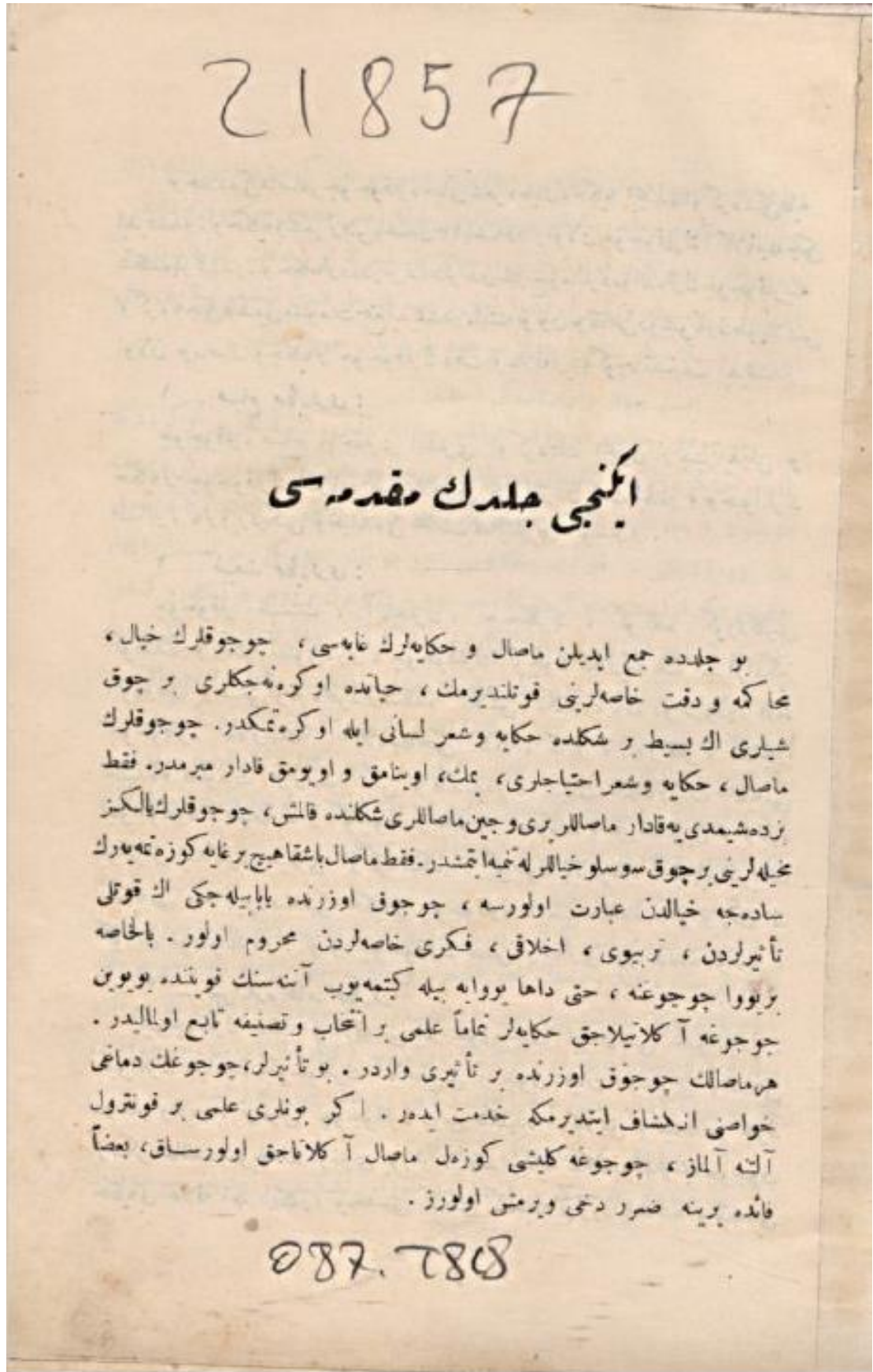
كىتاپلار قات بىر تون دىيا جوجوقلرى آراسىندە طابخىش مشهور ايكيز قاردهشلردىر . ال اينسلارندە ، مندىلاردە ، جوجوقلار عايد او يوحاقلردە بىلە مو ايكيز قاردهشلىك وسملرىنە تصادفى ايدىلار . ايشته بو كوچوك كىتاب ، بىتون دىيا جوجوقلرىنىك طابخىشنى بو ايكيزلرى ، تورك ياوردولرىندە طابخىشنىچون نقل ايدىلدىر .

بو كىتاب جوجوقلار ياباغى مملكتلر حقتندە حكايە طرزندە معلومات وىرمك اىچون تريب ايدىلش برىرىنىك برىنجى كىتابىدر . شىعمدى بىكى مكىتبلردە جوجوقلار دىرسى قالدىرىيور ، جوجوقلار جوجوقلار معلوماتى بو طرز حكايەلرلە وىرىيورلر . بو كىتابى اوقودقدن سو كرا ، جوجوق ياباغى بر مملكتنىك خصوصىتلرى ، عادىلرى بر جوجوقلار كىتابىندە او كىتابىندە داها اى بر شىكلدە او كىتابىنىك موافق اولويور . بو اغتازلە اىللا مكىتب معلملىرىنىك جوجوقلار بو كىتابى نوسىه ايتىلرى نى ايدىلار .

م . زىكرىيا



بو ماصالار بوتون دنيا لسانلرينه ترجمه
ايديلش، بوتون دنيا چوققارلى بو حكايله لرى
اوقويارق خوش وقتلر كچيرمشلردر . يالكنز
تور كچه ده بو ماصالار بر كل حالده موجود
ده كيلدر . بو نقصانى نظر دفته آلان
مؤسسه من بو اثرى لسانلره نقل ايتمه
قرار ویرمشدر . اثر كوچوك كتابلر حالده
نشر ايديله جكدردر . بو ، برنجى كتابدردر .
هر اون كونده بر كتاب نشر اولونا جق
وعمومى بر كل تشكيل ايله جكدردر .



بوجلدده کی ماصالر چوجوقلر حیاتی شعر، خیال، حکایه، اینجنده اوکره تمکی غایه ایدیشدر. بوحکایه و شعر لریش یاشندن ۱۳ یاشنه قادار اولان چوجوقلرک آکلایا بیلجکی شکلده یازیلشدر. بوحکایه لرده درس ساعتلر بدن خارج زمانلرده والده لرک چوجوقلرینه اوکره نه جکی فائده لی معلومات جمع ایدیلشدر. ایسته بونون بونقاطی دوشونه لرک طولانیلش اولان بوماصال و حکایه لر چوجوقلرک دقت و علاقه لرینه کوره تصنیف ایدیلشدر:

۱ - صباح مظهری :

چوجوقلر صباح یاپاققیری ایشلری اوکره نملک اینچون ترتیب ایدیان بو حکایه لر چوجوقلرک الشزاده خوشلانیدی حیوانلردن بحث ایدر و بوحیوانلرک انسانلره نه لروردیکنی و حیانه کی مختلف فعالیتلری کوستریر.

۲ - طبیعت مظهری :

چوجوقلر طبیعتک ، آغلجلرک ، چیچکلرک ، کؤکده کوردکلری کونشک و آبلک مفتونی درلر . چوجوقلرک کوچوک قاقالربنه پک اسرارانکیز کورونن بوطیعتی اولنره مجردر شکلده آکلایمق نه تمکندر، نه ده دوشوردر. فقط چوجوقلر قاقالرینک آکلایا بیلجکی شکلده نباتلر ، یاراقلر ، آغلجلر حقتده معلومات ویرمک ممکن و فائده لیدر . طبیعت حکایه لرینک غایه سی چوجوقلر ، طبیعته دائر کوچوک بر معلومات ویرمک ، یورمق سزین ، اولنره بومراق ایتدکلری شیلری اوکره تمکندر . کوچوک بالاموط ، آتجه یاراقلرینک حکایه سی وسائر بوزمینده کی حکایه لر چوجوقلر طبیعت حقتده فکر ویردن اک کوزهل موضوعلردر . بونلر چوجوقلرک بدیی تربیه لری اوزرنده ده مؤثردر .

۳ - میراندره عام مظهر :

چوجوقلرک دقت و علاقه سی اک چوق جلب ایدن شی حیوانلردر . حیوانلرک حیانه چوجوقلرک آلاچقلری بر چوق حیات درسلی و اخلاقی درس لر واردر . بونلری چوجوقلر درس شکلده آکلایمق ، نتیجه سز مجرد بر فکر حالتده سوبله ملک اولنری یورار . فقط حکایه شکلده اولونجه چوجوق حکایه ی علاقه ایله دیکلر، نتیجه سی کندی کندیت بولور. بالخاصه بونتیجه یی

معلم ویا آنته بیج بر زمان حکایه دن چقار ماملی، چو جوغل کندی دماغی ایشله تهرک
بولماسنه میدان و برملیدر. او قودینی حکایه دن چقار اجنی حصه بی چو جوق بولمالیدر.
چو جوقلره حیوانلرک قونوشمالرینی، حیاتلرینی شعرله اوکره تمک اک فائده لی بر
اصولدر. بوسیله بو شعرلر قسماً امین رجب بک طرفدن منظوم اولارق نقل
ایدلش و قسماً دیگر شاعرلریمزک موجود یازیلردن طوبلانمشدر.

۴ - اینه میانی بربر میانه کی انسانلر:

چو جوقلر حیاتده موجود اشیانک میدانه ناصل کنیرلرکلی اؤکره تمکه
بک خواهشکر درلر. بوملومانی بدی باشنده بر چو جوغه بر علم اشیادرس کی ویرمک
کوچولک بر چو جوق اینچون جوق یوروجی برشی اولور. مثلاً، بر آتیه ناصل
نال وورولدیغنی، قیرآت حکایه سی چو جوغلک سودیکی بر لسان ایله،
جمله لری تکرار ایدمه اوکره تیرکه، چو جوق بونی بو بوک بر ذوق ایله دیکلر و کندی
کندی نال بامق اینچون نلره احتیاج اولدیغنی اوکره تیر. ذاتاً سولک تریبه نظریه لری
چو جوقلره کرک قراشته، کرک ماصالارده، سوله نه جک کله لرک محدود اولماسی
و بوجله لرک تکرری صورته ایله اوکره تیلمه سی لزومی قبول ایشدر. چو جوغلک
کله لغتی جوق محدوددر. حکایه ده یالکیز بومعین کله لری قوالامق و بونلری
تکرار ایدمه لک چو جوغلک قوراماسی تسهیل ایتک لازمدر. بو حکایه لری چو جوقلره
نقل ایدمه آنلرک بو خصوصه اعتنا ایتلری شرطدر.

۵ - مراسم و بایراملر:

چو جوقلره مراسم کونلرینی، بایراملری اوکره تمک، ذاتاً هیجان دودقلری
بو کونلر حقا، فکر و برمک ایجاب ایدر. بوجله ده سکیز یاشنه قدار چو جوغلک
آکلا بایله جکی بایراملردن بحث ایدیشدر. جمهوریت بایرامنده چو جوقلره
وطن فکری تلقین ایدله بیلیر. کرک شکر بایرامنده کرک قوربان بایرامنده چو جوقلره،
فقرا یه یاردیم ایتک حسی، قازانچک ذکاتی و برمک حسی ویریشدر.

۶ - بابایی مملکتلرده کی موبوقلر:

بو حکایه لر کوچولرک کندیلردن اوزاق مملکتلرده یاشایان چو جوقلرک

مملکتلری، عادتلری، حیاتلری حقیقده بر فکر ویرمک نایه سبله و چو جوقلری
علاقه دار ایده جک بر لسان ایله یازیلشد.

۷ - کولونج نفره ۱ :

چو جوقلر اشیانک و انسانلرک کولونج طرفلری بولمیه یک هوسکاردرلر. بونوع
حکایه نر چو جوق ذکالری تخییه جوق خدمت ایدهر و حقیق حیاتدن مزاحی
بولوب چیقارمق خصوصنده چو جوقلره یاردیم ایدهر.

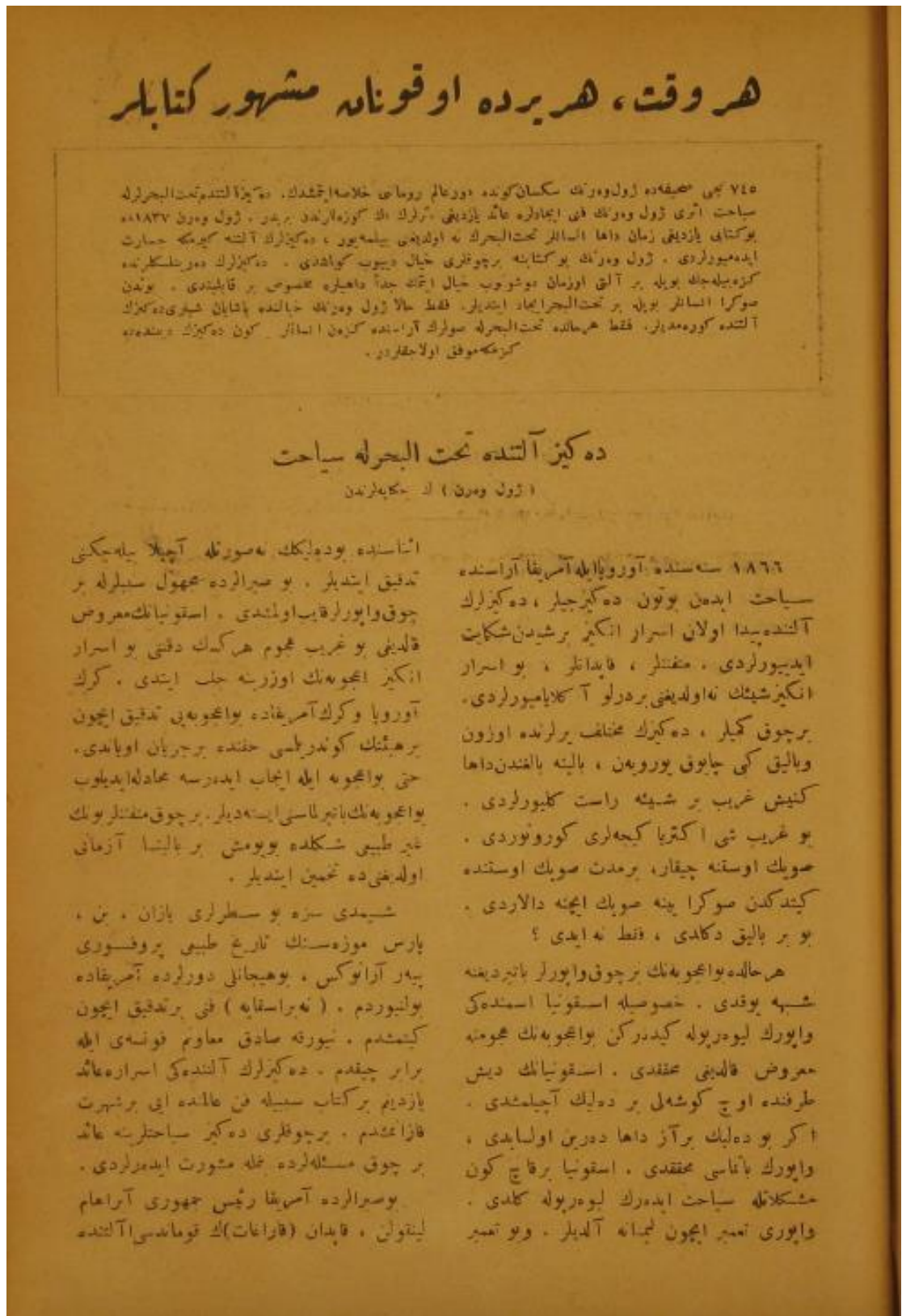
۸ - اویغر زمانی مطایری :

بو قسم چو جوقلر یاتاغه کیده رکن آ کلاتیلاجق ماصال و شعرلری حاویدر.
بالخاصه تورک چو جوقلرینک اویغر بلده سندن کیتروب بایراقلرینه طاقده قلی بیلدیز،
الکم صاعمایه بنه رک بیلدیزک اوزرینه طاقده قلی آی مر تورک چو جوغه
یاتاغه کیده رکن آ کلاتیلاجق کوزمل بر افسانه در.

بو حکایه لر اوده آنه لر، بووا معلملرینه بر رهبر اولدنی کی برنجی،
ایکنجی، اوچنجی صنفه قادار چو جوقلر ایچون ذوقله واستفاده ایله اوقولاجق
یازیلردر. شیعدییه قادار ماصالی خیالدن عبارت طانیانلر ایچون بونوع ماصال
و حکایه بیلکده روحسز و ذوقسز کور و نور. فقط یارینکی حیات، یارینکی چو جوغی
یلکسز خیالدن یاپیلمش بر انسان دکل، طبیعت و حیات ایچنده بویومش و حیاته
مجادله یه قابیلتی بقیشن بر انسان اولارق ایسته یور. بو کتاب ایسته بوانسانی
حاضر لاق و چو جوقلره حیاتی طبیعت ایچنده بسیط بر لسان ایله اوکره تمک
ایچون یازیلشد.

Ek 2.12. Çocuk Ansiklopedisi

3. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927: 1129.

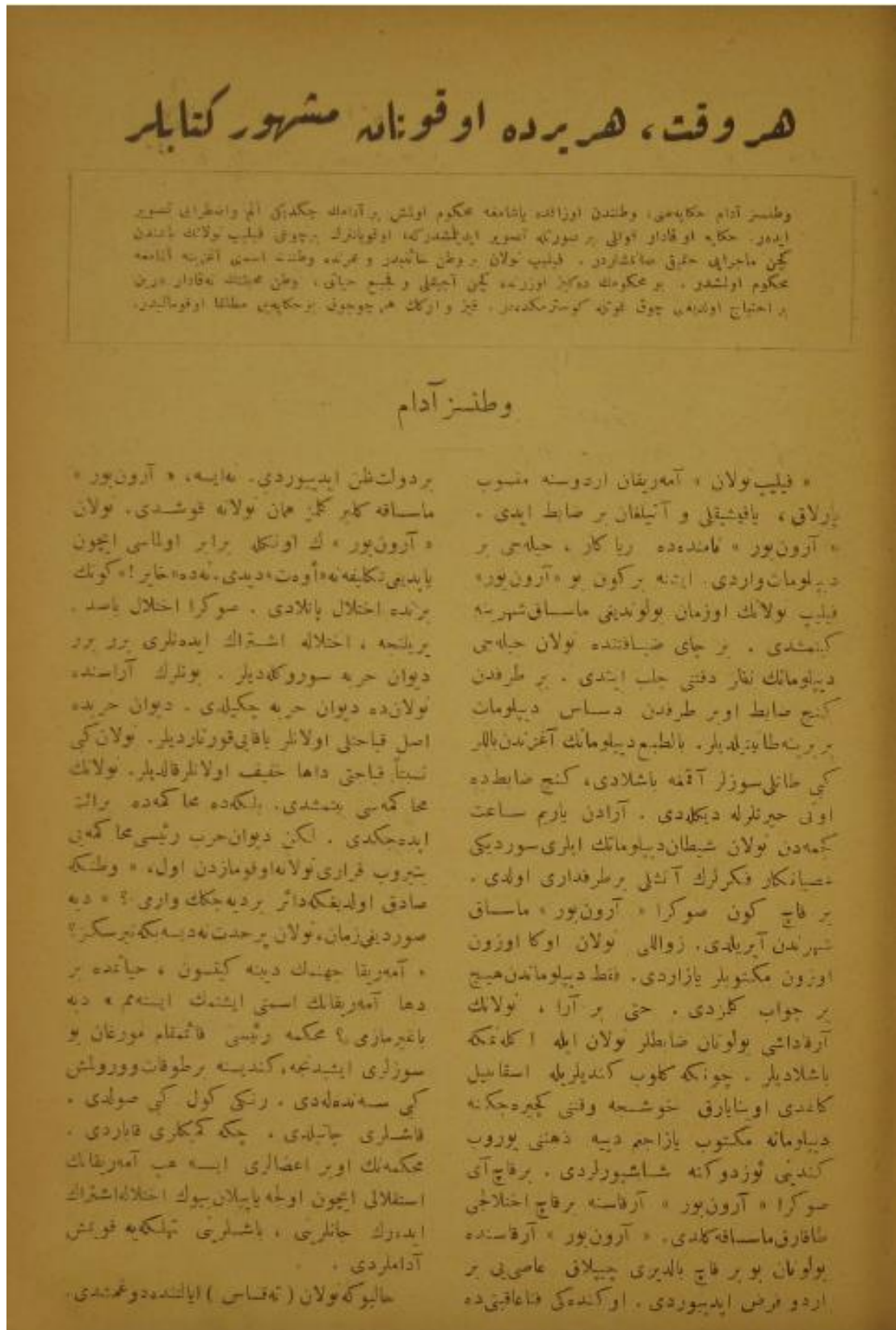


باريکهين تصويري باشارا بيلمک و بئحي قازانق ايچون
هان ايشه باشلادی . دنيانک اک بويوک رياضيوننک، اک
بويوک هيئت شناسلرينک ، اک معروف کيميا کرلرينک
فکرلری آلندی . بو فن آداملرينک هر بريسي بر شي
توصيه ايتدی . باربي کهين بونلرک هيپسندن استفاده
ايتدی . طوپک آمريقادا تاميا شهرينه ياقين بر نقطه ده
انئاسنه قرار ویرلدى . بو تشيئي غزته لر دنيانک هر
طرفنده اعلان ايتديلر . دنيانک هر مملکتنده هر کس
بو ايش ايچون اعانه ویرمکه دعوت ايدلدى .

بو دعوت اوزرينه هر طرفدن پک فضلہ برجومر دلکله،
او قادار چوق پارا آقدى که ، ياردنک بوللوغنه دکل
يوزباشي نيقول، باربي کهين بيله شاشدی . اعانه ویرمه سي
اعلان ايدلدکن اوچ کون صوکر ا يالکز آمريقادن
ويريلن پارانک مقداری درت ميلیون دولاری بولدى .
آوروپادن وباشقه يرلردن ده بر بوچوق ميلیون دولار
قادار بر پارا کلدى . باربي کهين آمريقانک اک بويوک
دمير فابريقالريله مقاوله لر امضالامغه باشلادی . بو مقاوله لر
کوره اوفابريقالر معين بر تاريخه قادار طوپي حاضرلامامش
اولورلرسه ، آي بر قاچ آي صوکر ا کلهجکی وضعيته
تکرار بر ايکنجی دفعه کلينجه يه قادار [که او وضعيت
آنجق اون سکرسنه ، اون بر کون صوکر ا کله بيليردى]
باربي کهينه هر کون يوز دولار تضمينات ویره جکلردی .

Ek 2.14. Çocuk Ansiklopedisi

4. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1928: 1176.



مہم سہا دن یاپیش اولان بونالر اسلام مدیتنک
اک مہم اثر لیدر .

هندستان تانہ روز بیکدن فضلہ نقوسی اولان
 اوتوز اوچ شهر وادرد . فالتکونادہ ۱,۳۰۰,۰۰۰
 نقوسی بر میلیونی کچہر . فالتکونادہ ۱,۳۰۰,۰۰۰
 بومیادہ ۱,۳۰۰,۰۰۰ آدمی ایشار . مادر اسک
 نقوسی یاریم میلیوندن فضلہ در . حیدر آباد
 برلی حکومتلرک اک مهم شهریدر .

اسکي شهر لڙ اچينده اڪ مهڻي دلي در .
 بوشهر بر جوق عصر لڙ بويوڪ موغول حڪمدار لڙ نڪ
 پاڻي تختي اوليندي . آغراد . ڪوزل بر شهر در .
 بوشهر ده تاج محل دهنين تر به دنياڪ اڪ ڪوزل
 بناسي اولقي اوزره طاينير . بونانڪ رسني بو
 صحيفه لڙده ڪوريور سڪز . باقلم سزده بو بناي
 نڪنه حڪم سڪز ؟

هندستانده دولاشاق اولورسا گز برلیر
آراسنده بیاض چهره لی آدم لره بیکده بر تصادف
ایده رسکز . عمومیتله هندیلیر اسر جلدیلیر .
کیکی قو بو اسر ، کیکی آجیق اسر اولور .
هندده پک چوق جنس اهالی وار ایسه ده هند
لیرلی باشلیجه ایکی عرقده طویلامق عکندر .
برینه هندولر ده نیر . بونلر هندستانک یارم آدا
قسمده نهر بوددا وماهانا دی نهر لیک شالنده
غاش وسند اوو اولرند ، یاشار . اکثریت بونلر ده در .
هان ۲۴۰ میلیون قادار . دیکر لری ۶۰ میلیون
قادار اولان دراویدیه نلر در . بونلر یاریم آدناک
جنوبنده بولونور . جلدلری چوق اسر ، عادتا
سیاه ، صاجلری قیو رجیقدر . بونلر آراسنده
داغلرده وحشت حالنده یاشایان قوم لر یله واردر .
بونلر ایصیتای باناقفلر ده ، چالیرلر آراسنده ،
ده لیکرده ویا قو وولر ده پک سفیلانه یاشار ،
آغاچ کوکالر ، باباق میوه لر امله کچینلر .

ہندوہ کی مسلمانوں و ہندو

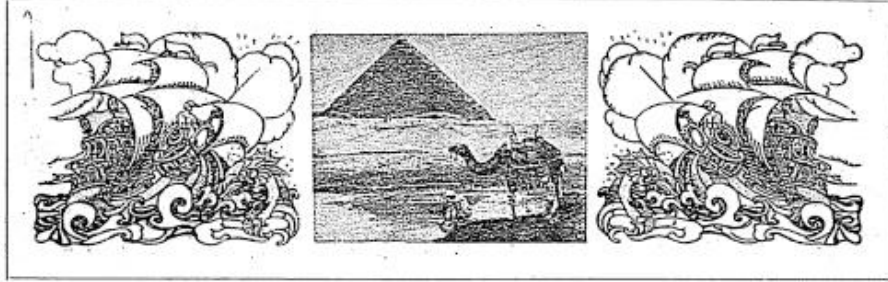
هنداها لسنك دينلری ده بر دكددر. اك زياده
يايلدن اولان دين بر اها ديندر. ۲۱۱ ميليون
آدام بودني طائير. ۱۱ بوجوق ميليون قادارده
بودا ديني طائيرلر واردر. بودا ديني طائيرلر
سنانلار آداسنده، كشمير واديسنده و همالايالارده

[illegible]

Ek 2.16. Çocuk Ansiklopedisi

1. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927: 365-367.

دنيا اوزرنده مختلف مملكتلرده ياشايان انسانلر



دنيانك دامنده ياشايان انسانلر

آملكتك مساحتى ايكي
ميليون كيلومترو مساحتى
بولور، آما اينجند ياشايان
انسانلر كمقدارى آزدور.
بر كيلومترو مساحتى بركيشى
بيله دوشموز.

تبتك شرق بو كهك داغلرله
قابليدر. آسيانك بو قسمنده
قوتله آسن موسم روزكار
لر بورالره قادار سوقولور.
چيني صولايان يانغ - چه
ايله هند چيني به ايشن
مه قونغ، سالون كي بوبوك
نهرلر بورادن دوغار. بالعكس
تبتك شمالي برداملا يغمور

پوزى كورموز، قورالقدن قايلار چانير چانير
چانلار، و چييلاي شيبوزى قايلارك ديشنده
بيريكن دوكونيلر كيتكجه آرتار. بورالده بعضى
نادر چوقورلرده كي طورلو صو بيريكنيتلرندن
باشقا نهر و كول كورونور. هوا بك قورالدر
وكيجه ايله كوندوز آراسنده ۷۰ درجه دن فضله
حرارت فرق كورولور. كوندوزلر اورتالقي
يامار، كيجه اولمازى هر طرف بردن صوئور
ودونار. بوسوئوق طاش چولنده اينجين بوقدر.
فقط تبتك جنوبى بو قادار چييلاي دكلدر.



تبتك برك قياغى

تبتك كيمرك كوزى رار؟

تبت اورتا آسيانك يارى
مستقل مملكتلرندن بريدور.
ياري مستقل ديپوز. چونكه
چينه سوراسا كز تبت
مدر دير. تبت يايلاسانك
آنكند، زنكبن هندستانده
برله شمش اولان انكليز -
لكه ده تبتك كوزلر واردر.
بر آراتي بورالره بك سو -
قولش اولان روسلرده تبتى
آله كچيرمك ايسته مشلردى.
بو مملكت هيايلاوقار افروم
سلسله سى ايله كوه لون
ده نيلهن اسكي داغلر آراسنده

اوزانان بوبوك بر يايلادر. فقط بو يايلا دنيانك
باشقا طرفلرده كي يايلالره هيچ بكمزموز. تبت
چوق بوبوك بر يايلادر. بر چوق برلر ده كز
سوبه سندن ۵۰۰۰ - ۶۰۰۰ مترو ارتفاعده
بولور. يايلاك وسطى ارتفاعى ۴۰۰۰ مترو دن
آشاغى دوشموز. ايشته بونك ايچون هندايلىر تبتك
دنيانك دامى اسنى ويريرلر. حقيقه تبتلر
بر دام اوزرنه تونكله مش قوشلر كي بو قوجا
يايلاك بر قاج كوشه سته صيفينر ياشارلر. بو

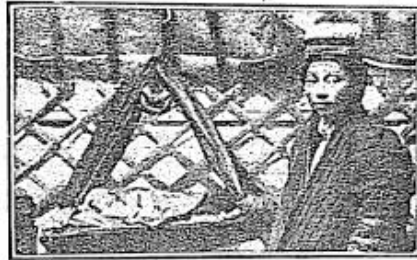
ایسته میورلردی. انکیزلر هند بولیه بر قاج دفعه لر
تیپته سوقولتی ایسته دیلر. مقصدیم سزنگله دوستجه
آلیش ویریشده بولونقدر دیورلردی. لکن
کرك تیتیلر کرك تیتیک تابع اولدینی چیتیلر بوکا
راضی اولما یورلردی. حتی بر قاج دفعه انکیزلر
تیپته بر آز عسکرده کونده ردیلر. فقط بوداغلق،
چیپلاق، ملکتده ایله رله مک قولای ایش دکلدی.
بولیه اولغله برابر بردفده سنده انکیزلر لاسایه
قادر کیردیلر. اوزماندن بری تیت ایله هندستان
آراسنده تجارت مناسبتی باشلادی. بر آراق
۱۹۱۰ده چیتیلر تکرار بورالره کلدیلر، لاسایه
کیردیلر، اوزمان تیتیلرک باشی اولان راولی بوما
هنده قاجدی. بونی فرصت بیلن انکیزلر، دالائی
لامایه چوق عزت واکرام ایتدیلر. ایجه کولکی
آلدیلر. سوکرا ۱۹۱۲ده تیت یاقاسندن چیتیلری
سیلکدی آندی و آرتق چینی طایفادیفی اعلان
ایتدی. شیمدی تیپته چین عسکری یوقدر.

بودانک بر بوزمه کی کولکسی

دنیا اوزرنده اسکی زمان عادتلیخی تیت
قادر محافظه ایش بر مملکت تصور ایدیلر من.
تیتیلرک یاشاییشی بزه قرون وسطایی خاطر لاتیر.
دالائی لاماده نیلن بر روحانی رئیس مملکتی اداره ایدر.
تیتیلرک دینی بودا دینی در. تیتیلر دالائی لامای
بودانک دنیاده یاشایان بر کولکسی صایارلر و بر
دالائی لاما تولدیمی بودا روحنک، بوجوددن



تیتیلرک قیافتی



پرتیپتی قادین ویشیکنده اویویان یاوروسی - تیتیلر،
پشکلیری بر ایپله دیوارده کی بر چنگله آسار و بوسورتله
چوچوقلری یالکز پراقدرلی وقت باشی یوش دولشان
کوتلرک دیشلندن قورتارمش اولورلر.

هندستان اوستندن آشان موسم روز کارلری
بورالره قادر سوقولایلیر و هیالایلرک آرقاسنده کی
ایکنجی صبرا داغلر اولوب تیت دامنک کنار
صافاقلری تشکیل ایدن سلسله لر اوزرنه بر
آز یاغور کتیر بر. بو صورتله بو ایکی سلسله
آراسنده کی اوزون چوقورلردن بر طاقم نهرلر
آقغه باشلار. بر قسی غریبه کیده، که بونلر هندک
مشهور سند نهری ایله بونک بر قوی اولان
ساتلچدر. شرقه کیدن نهره جان بو دیرلر.
هندستانه کیردکن سوکرا براها بو طرا اسینی
آلان نهر بودر. ایشته پک بوکسه کارد دوغان
بو نهرلرک وادیلری تیپته ۳۰۰۰ مترو ارتفاعه
قادر اینر وداغلر آراسنده قالان بو وادی
باخصوص یازلری داما ملایم بر اقلیم کوسته بر.
یازین کونشک بورالره پک قوتلی اولارق وورماسی،
آریا کی حیواناتک سرعتله یتشمه سنی موجب اولور
وداغلرک یاماجلرنده یابان قوبولری، کچیلر
و یاقه ده نیلن بر نوع اوزون توپلو مسک
اوکوزلری اوتلار. بو حیوان تیتیلرک ایشته پک
یارار، هم بونک طاشیر، همده آتی یانیر.

اجنبیلره قایرینی قایایامه بر مملکت

اون دوقوزنجی عصرک اورتالرنه قادر تیت
آوروایلره قابلی قالدی. بر کره بو مملکتده
سیاحت اولیه قولای بر ایش دکلدی. بوندن
باشقا تیتیلر مملکتلرنه اجنبیلرک کلوب کیتمه سنی

یکی بویوک، یکی کوچوک. معبدلرده کی ده کیرمنلر بر نوع چیقیریق کی بر شی در. بو چیقیریق اطرافنه، اوستنه بر طاقم دعا لر یازیل بر کاغذ صاریلش و چیقیریق، تنکه ویا طوغ بر قاب ایچنه کیریلشدر. چیقیریق اوچنده کی قوی دوندورولونچ چیقیریق واوزرنده کی کاغذدونه. تیتیلر بوچیقیریق هه دونوشنده اوکاغده صاریل نه قادر دعا وار ایسه هپسی سوله مش، تکرار.

لامش اولاجقارینه قناعت ایدهرلر. بو دعا ده کیرمنلرینه تیتیک هه طرفنده تصادف ایدیلر. داغ باشلرنده، بولرده بویوک بویوک ده کیرمنلر صیرا. لایر، هه بولجی بورادن کچهرکن آتیدن اینرک بر کره چیقیرینی چه ویریر. دعاسی یامادن یولنه دوام ایدهن برتک تیتیل کورمک ممکن دکلدیر. بو ده کیرمنلرک سوکنارلرنده دائما ایشله ینلری اولدینی کی روز کارله دونشلی ده واردر. هیچ ده کیرمنله دعا اولوری دییه تیتیلرک بو حالنه شاشایکیز. خریستیانلرک کلیسارده موم یاقارلی، بعضی مسلمانلرک اولیا تره لرینک بارماقلرینه ایسلر باغلامالری و آدای آدمالری ده غریب دکلی در؟

تیتیلر موغول جیسنده کوزلری چکیک، یاناق کیکلری چیقیری ووداقلری قالیندر. چینیلرله چوق ناسلری اولمشدر. حق بودا دینی بیله تیتیه چیندن کچهرک کلشدر. فقط تیتیلر، چینیلر کی بویوکرینه حرمت ایچکی چوق سه وه لر و حکومتلرینه پک مطیعدرلر. انتظامه رعایت ایدهرلر، ایچلرنده خرسزلیق، حرامیلک ایدهرلر بیله بویله در. فی الحقیقه بو مملکتده داغ باشلرنده، بولرده پک چوق سوپوچی واردر. سنه نیک آتی آئنده مملکتده حرامیلک ایدهن بر تیتیل سنه نیک دیگر آئنده

یکی دوغان بر چوجو غک وجودینه کچدیکنه اینانیرلر. بوجتهلر بوتون مملکتده بویوک لامانک اولدیک کون دوغان چوجو قنرک کیملر اولدینی آرانیر. بونلر آراسنده هانکیسک بودانک روحنه صاحب اولدینی بواقی ایچون بعضی اشارتلر و علامتلر آرانیر و چوجوق بعضی تجربه لره تابع طوتولور. بولرده موافق اولان چوجوق استنبالک بویوک لاماسی اولاق اوزره تریه ایدیلر، بدشدر بیلر.



تیتیل بر راهب. تیتیه راهبره لاما دیرلر. بو مملکتده پک چون راهب واردر. نفوسک پشده بری راهبدر. راهبک آئنده کوردیککیز بر کوچوک دعا ده کیرمنلر.

فقط تیتیلر داها بر چوق لامالری طانیرلر و بونلرک هپسندره بودا روحنک یاشادیفته اینانیرلر. آما ایچلرنده اک قوتی و قدرتلیسی بویوک لاما ده نیلن دالائی لامادر. دالائی لامانک حضورینه چیقان ویا یوله اوکا تصادف ایدهن تیتیل یولره قاپانیر و کونشه یاقار کی آلی کوز. لرینک اوکنه قور و بو بویوک رئیسک چهره سندن چیقاجق شدتلی ایشیق ایله کوزلرینک کور اولماسنه آنجی بوسورنله مانع اولایله جکی ظن ایدهر.

فهرستک بشره بری راهب اولونه مملکت

تیتیلر چوق دیندان آدا- ملردر. دنیا نیک هیچ بر طرفنده

تیتیه کی قادر راهب یوقدر. بو مملکتده رانه لک بکونی ۵۰۰۰۰ ی بولور. بوتون مملکتده ایکی میلیون نفوس بولوندیفته کوره بشن آدانه بر راهب دوشو بور دیمکدر. بو راهب تیتیک هه طرفنده تصادف اولونان بویوک ماناسلرله یاشارلر. بوماناسلر یالچین قایلراوزرینه قورولش بر قارتال یوواسی کیدر. تیتیه اوچ بیکدن فضله مناسر واردر. بوراده راهب هه کون دعا ایله مشغول اولورلر. تیتیلرک دعا ایتمه سی ده نوحادر. دعا ایچون مخصوص ده کیرمنلری واردر.

بو بوک آتیه بوسؤال قاشینده برآز دوشوندی . صو کرا شو جوانی
و بردی :

- ظن ایدم . هدیه سز براقق اونلری داهایا ایلکه سوق ایدم
دیه دوشونوبورده اونک ایچون . .
بو بوک آتیه ماصالنی آکلاتیرکن ساعت ده دورمق سزین ایشله یوردی .
وقت آقشامه کلیوردی . کونشک بادیفی برقیب قبرمنی اولمشدی . موطغاعک
ایچی قازا کلق اولغه باشلامشدی .
آتیه لری ،

- شیمدی نرده ایسه بایرام بابا کله جک ، دیدی . بره براورتو آجدی .
آتشی قاریشیدیردی . اوده ، آتشدن جیقان ایشیقله آیدینلاندی .
کیت ایله قات کوچوک صندالیه لرئده اوطورویور ، مراقدن آچیلش
کوزلریله نه اولاجغنی کورمک ایسته یورلردی .
- ساعت آلتییه بنس وار ، شیمدی نرده ایسه کلیر . هایدی کیت وقت
قالقک ده ، سز شر قیلریکیزی سویله مکک باشلا بیک .
ایکیزلر قالقدیلر و شرقی سویله مکک باشلادیلر .
اونلر شرقی سویلر کن قابیده برسس ایشیدیلدی . صو کرا بردن بره قابو آجیلدی .
قات ایله کیتک اطرافنه و بره آجیلان بزاوزرینه برچوق جورده کشکر وجوقولانا
دوشدی . قابودده بایرام بابا کورونوبوردی . هم کولویور ، هم اوزرئده کی
قارلری سیلکیوردی . بیاض آنی دیشارده دورویوردی . کیت ایله قات آتک
کیشنه دیکنی کورویورلردی .

شرقی سویله یه مز اولدیلر ، نفس بیه آلامیورلردی ، اوقادار هیجان
دومشلردی . دوکش کی اولدیلری نرده قالدیلر . بایرام بابایه جبرئله باقدیلر .
بایرام بابامک برالنده بو بوک پاکتیر ، اوتنه کی الده بر صوبا واردی .

- بوراده ابی جوجوقلر وارمی ؟ دیه سوردی .

کیت قورقاق برسله همان جواب و بردی .



— وار بایرام بابا .
— آنه‌لری ، بابالری ، بویوک آنه‌لری ، بویوک بابالری سون وقوغا
ایشین چوجوقلر وارمی ؟
بایرام بابا سویلرکن قته یاقدی . فقط قات بر شی سویله‌یه‌مدی .
اووقت آنه‌لری آتیلدی .
— بایرام بابا دیدی ، بوراده چوق ایی چوجوقلر وار .

— اوحالده بوهدیه‌لری اونلره براقچم . بو سویلایده فنا چوجوقلره
کونوره‌جکم . بورالرده فنا چوجوقلره بک راست گفتم .
بونی سویلر سویله‌مز . بر پاکت (کیت) ووردی ، بر پاکت ده
(قات) ووردی .
کیت ایله قات تشکراستیدیلر . بایرام بابا اونلره کولدی ، آلی سالالایارق
سلام ووردی و قابونی قاپوب کیتدی .
کیت ایله قات بره آتیدیلر ، شکرلری ، چوقولانلری طوبلادیلر . هرکه
برر دانه داغ‌تیدیلر . آنه‌لری لامبای یاقدی . سوکرا کیت ایله قات پاکت‌لری
اجیق اوزره اوپوردیلر . آنه‌لری بابالری ده اونلرک اطرافنی آلدیلر .



آنه‌سی قاته :

— اولاسکنکی آج ، دیدی .
قات او قادار هیجانله دوششیدی که ، بر دورلو ایی جوزمه‌موردی . نهایت
پاکتی آجده‌یی زمان ایچندن کوزهل بر البسه چیقدی . قات اوقار سویندی که
تخمین ایدمه‌سکیز . آنه‌سه ، پالسه ، بویوک آنه‌سه ، بویوک بابا‌سه
سازیلدی ، اوبدی ، قوجاقلادی .
— آه ، بایرام بابا کاشکه سنده قوجاقلایا بیلسه‌یدم ، دیدی . سوکرا
کیتده پاکتی آجیدی . اونک ایچنده‌ده کوزهل کوموش دوله‌لی بر قدینه
البسه چیقدی . البسه‌لک جیلری ده واردی . بر جینه‌الی سوقدی . اوراده
بر بش غروش بولدی . سوکر ' اوتکی جینه برالی سوقدی . اوراده بر بش
غروش داهای بولدی .
قات بونی کورونجه قیصقلادی .
— یاقلم نیم البسه‌لک نه جیی وارمی ، دیدی . البسه‌سی آلدی . آزادی ،
آزادی ، آزادی . مه‌یت کوچ‌حاک‌ایله اوقاق برجیب بولدی . فی‌الحقغه اونده‌ده
پارا واردی .
سوکرا آنه‌لری البسه‌لری چوجوقلره کیدیردی . البسه‌لر چوجوقلره دار
کوزهل یارالشدی که :
قات — بایرام بابای زیم بویغزی ییله بیلیور غالباً ، دیدی .
— کاشکه بو بایرام برهفته دوام ایسه‌یدی .
آنه‌لری ساعته یاقدی :
— آمان‌باری ، دیدی ، ساعت اون بوجوق . بوجوجوقلر حالایاتادیلر .
هایدی یاورولرم ، چابوق اولک . کلک البسه‌لرکیزی چیقارایم .
— البسه‌لری یی یالامغزک یالنه آلا بیلیری ز آنه ؟
— بودقه‌لی آلا بیلیرسکیز ، چونکه بو کجه یارام کجه‌سیدر .



ایکیزلر آنه‌لری ، بابالری ، بویوک آنه‌لری ، بویوک بابالری اوبیدیلر .
اونلره خیری کجه‌لر تخی ایدیلر . سوکرا پاتاق‌لره کیدیلر . آنه‌لری !
برده‌لری قاپدی .
— کجه‌کز خیر اولسون یاورولرم ، دیدی و آیریلدی . بژده اونلره کجه‌لر
خیر اولسون ، دیم .

Ek 2.18. Hollandalı İkizler

Hollandalı İkizler, çev. Mehmet Zekeriya [Sertel], 1927: 32-38.

هولاندالی ایکیزلر

۳۲

سوکرا قانه امر ایشدی :

— سن ده اون سوغان ویر قت .
چونکه کندیس اونه قادار صابا بیه چکندن امین دکلدی . اولک ایچون کندیس لاحتانی اوزانش ، قانه د صوغانلری صاباسنی سوله مشدی .
قت بوندن قورقوردی . سیتدن بر آووج صوغان آلدی . قانه کوسرودک ،
— بوراده اون دانه واری ؟ دیدی .
قانه قانه برلکده صوغانلری دقله صابیلر . اون بردانه صوغان جیقیدی .
قانه بونلردن بردانه سی کیری وردی . سوکرا (قت) ، صوغانلرک پاراسنی .
(کیت) ، ده لاحتانک پاراسنی اوهدی ، کیدی .
بابالری چوقولرینک بو آلیش ویریشندن نمون اولدی .
— بکا یاقک ، دیدی ، تکرار آجیقدهک زمان سزده بو قدهک سر کینه کیده ، اوندن اونه بری صابین آلیسکیز . اولک دکاشده بیه چک طانی شیر بولونور .
کیت وقت فوق العاده سونیدیلر .
— اوخ ... اوخ ... نهایی ، دیدیلر . بز آرتق آجیقدهک بیه . شیمیدی کیده مزمی یز ؟
— خایر ، شیمیدی اولماز ، اولای شیمیزی بیتیرم .
ایکیزلر داهار مدت بابالری یاردیم آیدیلر . اون صاباسنی وداها بر چوق شیر یاماسنی اوکره ندیلر . سوکرا بابالری اونلره صاندقلری لاحتانی ایه صوغانک پاراسنی وردی و :
— هایدی باقیم ، دیدی ، بازارده دولاشک . ایکی غروشه آلییه چککیز الک ای شیشی آلیک . سوکرا تکرار بوراه کلک . هایدی کورده میزی ...
کیت ایه قت برابرجه بوله جیقیدیلر . ایکیسیده اللرنده پارالری صیقور

هولاندالی ایکیزلر

۳۳

هولاندالی ایکیزلر بازارده

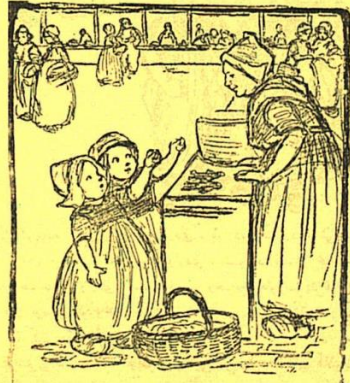


اونه کی اللریلده بربرلری ملو توپوردی . بازارده بیک بردلو شی لوردیلر .
بیغین بیغین چیککلره دولو سیتلر واردی . شورواده قفسلر ایچنده بر چوق قوشلر جیویلدلر . قفسلر برینده بر سر به او ملورمش قوش واردی .
قت بونلری کوروچه دایلامادی ،
— کیت ، کل شونلری آلام ، دیدی .
قوشلری سنان قده بوقوشلری ایکی غروشه آلیایوب آلاما جیقیرلی سوردیلر . قانه ،
— آلاما سکز ، یاورولرم ، بوقوشلر ایکی غروش ایدم دیدی .
کوروپورسکریا شیمیدی ایکیزلر اونه قادار صاباسنی اوکره ندیکاری ایچون ایکی غروش ایدم بریشی ایکی غروشه آلاما جیقیرلی آکلا بوردی .
بر آرز داهار بورودیلر . برسر کیده طاووق واوردهک کوردیلر . فقط اولرنده قیات قادار طاووقلری واردی . اولک ایچون اوراسنی کجیدیلر . بابالریک

هولاندالی ایکیزلر

۳۴

هولاندالی ایکیزلر بازارده



سر کینه بکیزدن سر کیلده واردی . بعضی دکانلرده ات ، بالق ، بعضیلرنده اودون و تاحتا صابورلدی . ایکیزلر بردلو ایکی غروشه آلییه چککیزی برشی بولامیوردی .
نهایت نه کورسه ل بکیزسکز . کندیلرندن لاحتا صابین آلان شیشمان قانه قارشیدن کولهک اونلره باقوردی . سر کینده برچوق طانیلر ، چوقولانلر ، پسته لر هر دلو کوزل شیر واردی . ایکیزلر هان قوشیدیلر .
آووجلرنده سیدقلری پارای قانه اوزاندیلر . مامه اوزرنده برچوق چوقولانلارن بیکار واردی . ایکیزلر بونلری کوروچه درحال قرارلری ویردیلر . بونلردن داهار اپسی بولامازلردی .
قت سوردی :
— بویکلرک دانه سی ایکی غروش ایدمیزی ؟
شیشمان ویرن کولهک :
— خایر ، دیدی ، بر دانه سی بر غروشه یز .
ایکیزلرک جبارتی قیریشدی . قت ،
— غالباً بویازده ایکی غروشه آلا جی برشی بولاماجقیز ، دیه صیللادی .
قت :
— دور باقیم ، دیدی ، هله بن بر دوشونیم .
اوراجقده بر کتاه او طور دیلر . کیت باشی اللرنه دایلدی و دوشونمکه باشلادی . او قدار چوق دوشوندی که باشی آغریدی .
سوکرا زردمشه دوندی .
— قت ، باق سکا سولهیم ، دیدی ، اگر بوجوقولان بیکلرک دانه سی بر غروشه ایسه ، ظن ایدم ایکی غروشه ایکی دانه آلیاییز .
— نه ده ای دوشو بویورسک کیت . کل قده صورالم باقم . سن اونانیورسک بن سوردم .
تکرار دکاه کیدیلر . قت :

هولاندالی ایکیزلر

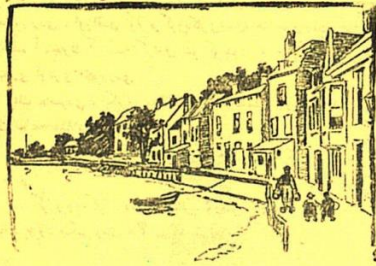
۳۵

هولاندالی ایکیزلر بازارده

هولاندالی ایکیزلر بازارده



— کیت دچورکه ، دیدی ، اگر بیکرکه دانه سی رغوشه صابورسه ک ،
ایکی غروشه بز ایکی دانه آلابیرمئیز . اوله می ؟
— طیبی اوله .
او وقت قات سونج ایچنده (کیت) دوندی .
— بکباتی کیت ، دیدی ، سگ ایکی غروشک وار . چکی آرتاجق دگی ؟
— دورباقیم اولی ده بردوشونیم ، دیدی .
کیت برآز دوشوندکن صو کرا :
— بیلورمیسک نه بابا ، دیدی ، سن ایکی غروشکله ایکی بک آلبرسک ،
بن ده چمککله ایکی دانه آلبیرم . بن بردانه سی آتیمه ویریم ، سن ده بردانه سی
بابا که ویررسک .
— ایسته بو ای ، بویه باباز .
— قدبه دونه زک :
— بز دوت دانه بک ایستز ، دیدیلر .
— وای ، وای ، وای . . . ایچه حساب ایتدیکیزم ؟ دیدی و بیکری
ورمکه باشلادی .
— بو کیت ایچون ، بو قات ایچون ، بو بابا ایچون ، بو آتیه ایچون ،



بوده ای حساب یادایمکیز ایچون ..
— قات سونجی ،
— بزه بردانه فضله ویریر . کل شونی بوراده بیورم . تشکر
ایدمز ، مادام .
— درحال فضله اولان سی هن اورا چنده بیوریدیلر . اولا آتایلدن باشلادیلر .
کیت بر آتانی ایصیری ، قات دیگر آتانی بییدی . بو صورته نوشته بیکی
صو کته قادار پیدیلر .
— صو کرا اوتکی دوت دانه ای آتیلر . بابا لری سگ سر کیسه دوندیلر . بابا لری
بوتون ماللری صانتش ، اوه دوتک اوزره حاضریلاشتی .
— بوت شیلری برابرجه کی به طاشیدیلر . برآز صو کرا بوله چیمشدیلر .
ایکیزلر برصره اوزرته اوطوردیلر . االریسک سیجاقانی ایچنده ارعکه
باشلایان بیکری صیتی طوتوبوردی .



— کی بوم پوشدی . صو اوزرنده باغ کی قاپور ، کلدکلرندن داهاجایوق
کیدیلوردی . اوزاقدن اولری کوردکلری زمان داهاجا جوق زمان کیمه مشدی .
— اوزاقدن آتاجلرک آراسنه کزله ن شو کوچوک او اونلر کدی . قابوسنده
آتیلری اونلری بکله بوردی .
— بک حاضردی . ایکیزلر چوقولاتلری ماساک اورمانسه صبرالادیلر .
کیت صایغه باشلادی .
— بری بابایه ، بری آتیه به ، بری قته ، بری ده بکا . آتیلری جوق
— سونجی :
— کورو بوم کبابازده جوق ایشر کورمش ، بر جوق شیلر او کرم تشکیز ،
انشالله بو بودیکیز زمان هروقت بابا کزله برابر کیده رسکیز .



Ek 2.19. Çocuk Ansiklopedisi

2. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927: 757-758.

دنيا اوز زنده مختلف مملكتلرده ياشايان انسانلر

آسيانك غربنده، ايران يادلاستك اوتهنده بويوك چول مملكتلرته تصادى ايدنيوز. بو مملكتلر عراق، عربستان وسوريه كي بويوك اكرتيله عربلر ياشادقلرى يرلردو. فقط بوچوللر اورتاسنده بعضاً يك زيكين، يك كوزل كوشلرده واردو. مثلاً: عراق آليكن . بومملكتده ايكي بويوك نهري قارويوايكي نهر سبيله عراق انسانلر اچون يك قيمتلى بر ير حالى آليبر . طيبقى مصر كي بوراسي ده بوصولر سايه سنده زيكينلرير. عربستانده اوله . آسيانك بو قوجا ياريم آدامي ده هپ قوم و طاش چوللريله قابلدو، اما يين كي ، حجاز كي حضرموت كي بعضى كوشلرى انسانلر يرلشمه سته مساعدو . حتى بومملكتلرده يك اسكي زمانلرده مهم مدنيتلرده قورولشدى . عراقده عصرلرجه حكيم سوزدن ، بابيلر ، آتوريلر او دورلر يك قوتلى و يك ايلرده حكومتلر ايدى . بومملكتلر تاسل يرلردو؟ بواسي قوملر كيملردى و تاسل ايلريله بوپ تاسل داغيديلر؟ بويوك بومملكتلرده كيملر ياشايور و تاسل ياشايورلر؟ ايسته بوصيفه لرده بوتون بولرلر آراشديرده جغزو.

ايكي نهر آراسنده كي جتده ياشامش وياشاين قوملر

قراللى حجاز قرالى حسينك اوغلى امير فيصله ويرديلر . بويلهجه كونا بر سربست عراق حكومتى ميدانه چيقدى اما حقيقتده مملكت انكليزلرلك النده در .

عراقه جوللر اورتاسنده بر ميشتدو

عراق، دجله ايله فرات نهرلرى طرفندن صولانان بويوك و دودوم دوز براو واردو . بولرلك ايكي سى ده توركيه دن ، بزم مملكتلرزدن چيقار و بر چوق بوچه داغلى آشدقن صوكرا بو اووايه ايلرلر . بو ايكي نهر اولماسه عراق قوب قورى صيراي كبر كي بر چول اولوردى . ذاتاً نهرلردن بر آز اوزاقلاشنجه جان چول باشلايا ... و بو چول برياندن تاسوريه يه لبنان داغلىرته ، ديكر طرفدن عربستان ساحللىرته قادار اوزانير . هم بومملكتده ياغميررده يك آز ياغار . يازلرى يك صيچاق اولور . هله روزكارلرچولدن اسديكي وقت صيچاق داها آرتار ، كوندوز اوقادار صيچاق اولور كه شهرلرده كيمسه سوقاغه چيقدو ، جسارت ايدو من . جان هر كس ير آلتنده قازيلش اولان مخزنه نلره چكيلىر واوراده اقسامك كلنى بگهر ، كوندوز بوقادار صيچاق اولدني حالده كيجه اولنجه ده شدتلى بر سربلك باصار . فقط بو مملكتك طوپراغى چوق ايسدر .

داها برقاج سئ اول بزم اولوه كوزل بر مملكت

آسيانك غربنده انسانلر يك اسكي زمانلردن بر ياشادقلرى كوزل بر مملكت واردو . بورايه بويوك عراقه ده نير . بو مملكت سئ لرجه بزم ايدى . بغداد و بصره ولايتلر نهرى تشكيل ايدى بوردى . اهلينك اكرتيسى عربدى . بوندن اون سئ قادار اول دنيا ده بويوك بر محاربه اولدى . جان بوتون بويوك دولتلر بر بزليله قاوغايه كي ريشديلردى . بزوركلرده اوزمان آلانلرله براولارق انكليزلر ، فرانسلر ، روسلرله جربه طوتوشدقدى . انكليزلرلك اوتهدن برى بو عراق كي ، عربستان كي مملكتلرده كوزى واردى . وقتيله اللرينه كيچرمن اولدقلرى هندستانه آقده كيز قيبيلردن كيدن قره بولارى هپ بومملكتلردن كيچوردى . اولك اچون بويوك محاربه ده انكليزلر عراقه عسكر دوكديلر ، توركلر سئ لرجه اولنره قارشى مملكتى مدافعه ايتديلر . حتى كره العمارة ده انكليز جنرالى طاونسهندى اردوسيله برابر اسير ايتديلر . فقط نهايت صلح ياقى ، بومملكتلرلى بر افاقى لازم كلدى . انكليزلر عراقده بر عرب قراللى ميدانه كتيرديلر و بو

ا کسکی سودر. ایشته سوینی ده ایکی بویوک نهر، دجله ایله فرات، تورکیه داغلرندن ایندی بریورلر. یالکیز نهرلرک سوینی اوزاقلره، هر طرفه کورمک لازم که بوکنیش اوواده ای برزراعت بابیلا بلسین. اسکیدن بورالده یاشایان کلدانیلر، بابیلر بو احتیاجی خس ایشلر ونهرلر اطرافنده برچوق قانالر آچشلر و بوسایده سوئی ایستدکاری برلره قادار کورمه یلشلردی. بوسکی دوردن قانالر قانالرک خرابه لری آلان کورولور. سوکرالری بوقانالره باقان اولامش، اعمال ایشلش، زراعتده پک کرهلمش. بوکون اراضینک یوزده بری بیله ضرورع دکدر. تورکار سوک زمانلرده بوقانالرک تمیرینه باشلامشلردی. مملکت ای صولانا جی اولورسه چوق محصول ورر. ای بوغدا، داری، پریج وکلیلی پاموق یتیشد بره بیلر.

اسانلک هر نهر لر ایشته یاه ایایه بر میوه آغاجی

مملکتک اک بویوک ثروتی خورمادر. دجله ایله فراتک بر برلرله برله شدکاری برده باشلایان خورما اورمانلری تا بصره کورفزیسه قادار، شط العرب اصمنی آلان نهرک ایکی ساحلی قابلا. خورما چوق قاندهلی بر میوه در، پک فقیر اولان اهالینک بویوک بر قسسی خورما ایله کچنیر. بو آغاجک میوه سنی بیرلر، عصاره سندن شراب، سرکه یاپارلر، چکر دکاری اودون کی یاقارلر. کوده سندن کراسته اولور، قابو قلدن ایپ، یاپراقلدن بلیازه وسیت، دالاردن یاتاق و سندانیه یاپیلر. کوردیکزیا، خورما نه چوق ایشه یارار. بر آغاجش.

فقط بومملکتده یاشایان عربلرک چوغی بدویدر. کوچیه در. بونلر قویون، دوه کی حیوان بسلر و سورولری اوکرینه قانارق صراعا آرافه چیقارلر. دوه بدوی عربلرک پک ایشته یارار. معلوم یا دوه چولاردن کچمک ایچون اک تحمیلی حیواندر. آغیر بویوک طاشیر، اوزون بوله کلیر و آچلفه هله سوسزلفه چوق تحمیل واردر. فقط بدوی عربلرک داهای بویوک بر صراق ایله

بسنله دکاری حیوان آتلردر. عرب آتلیرک کوزلاکنی دنیا بیلر. بویودی عربلر دوه قیلندن اور دکاری چادرلر آلتنده یاشارلر و بر طاقم شیخلرک اداره سی آلتنده درلر. هر قبیله آبری کوچوک برامارت کیدر. بوقبیله لر آرا سنده داهای کچمه سزلکار اولور. بر برلرله قاوغا یده ردورولر.

اهالیلک چوغی نهرک اولایه بر شهر: موصل

عراقده اهالینک اکثریتی عربدر، اما باشقا ملتدره واردر. مثلاً شایله تورکار و کوردلر چوقدر. دجله اوزرینده ۹۰۰.۰۰۰ نفوسلی کوزل بر شهر اولان موصل ایله بو جوار اهالیلک چوغی تورکدر. بویله اولفله برابر تورکیه موصلی عراقده بر اقمه مجبور اولمشدر. هم بورانک باشقا بر اجمیتی داهای واردر. اوده بو حوالیده زنگین پتول قوبولری بولو غاسیدر. عراق حکومتی بو پتوللرده بکری بش سنه مدت ایچون تورکیه بر حق طایمشدر.

عراقک اک بویوک اک کوزله شهری ۱۷۰.۰۰۰ نفوسلی بغداددر. بغداد عباسی خلیفه لرندن هارون الرشید زماننده پک مشهوردی. اوزمان اسلام عالمک اک پارلاق صرکزی ایدی. بصره شط العربک بصره کورفزیسه قاریشدینی برده ۹۰.۰۰۰ نفوسلی بر تجارت شهریدر.

فقط بومملکتک شیمدیکندن چوق پارلاق بر ماضیسی واردر. عراقک اسک حالی تدقیق ایتک ایچون اتی بیک سنه اولدن باشلامالی بز. اوزمانلر عراقده سومه ریلرله آقادرلر یاشارلردی. سومه ریلر مونقول عرقندندی، بورالره اورنا آسپادن کلشلردی. خط میخی ده نیلن ایجه سیوری سیوری حرفلردن مرکب یازی بی سومه ریلر بولشلردی. لسانلری ده چینجه یه یاقیندی. آقادرلر ایسه عربستاندن یا خود سوریه دن بورالره کلش اولمالیلردی. ایشته بویکی قوم بر برینه قاریشمش و بولردن کلدانیلر میدان کلشدر.

سومه ریلرک یازیسی اک اول، مصر لیلرک کی کی بر طاقم رسملردن عبارتدی. سوکر ا کلدانیلر و آتوریلر زماننده بو یازی باشقا

Ek 2.20. Çocuk Ansiklopedisi

3. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927: 841.

هر کون اطرافنزه کور و بده بیلر دیگمز بیلر

بوصفده کی یازیلر بده ندر اکره زم کدر ؟

بر سوز سوله دیگمز زمان هوا تیتدر . هر کله هواده باشقا دورلو بر تیتدره یازار . هوانک بوتیتدره معنه بر هوا دالغاری دیورز . فقط هوا دالغاری سسی چاپق واوزغه کوتورم . اونک ایچون تلهفون قولاییز . تلهفونده هوا دالغاری الکتریق دالغارینه دوتر . الکتریق دالغاری تلهفون لی یوزجه کیدر . بر دالغا تلهفونک آندده سنه کاتجه اوراده تکرار هوا دالغاسی اولور . و بوصورته اوزق بریردن سوله ن سوزی ایشتمک ممکن اولور . ایشته بوصیفه لرده بوتک ناسل بولوندیغی و ناسل یایلدیغی آکاداجن

تلهفون نه در و نه ایچون یایلدشدر ؟

قبریلر، قاب اولور . اونک ایچون سس چوق اوزغه کیده سن ، و چوق اوزاقدن سوله ن برسوز ایشیدیلر . ذاتاً صدا دالغاری چوق اوزاقلر قادر یایلاماز . برطوبک آتیشنه دقت ایذیکز . اولا بر دومان ویا آتش کورورسکز ، بر قاج ثابیه سوکرا صدای ایشیدیرسکز . چونکه ضیا ، سدادن دالغا سرعتله یاییلر .

چوق زمان اول صدا دالغارینه هوادن زیاده بر معدن واسطه سیه دالغا اوزاقلر نقلی ممکن اولدیغی بولشلردی . بوتک اوزرینه ایکی یوز سنه قادر اول او بونجاق قیبلندن بر تلهفون یایشلردی . هانی اولرده کبریت قولولرله چوجوقلرک یایدلری تلهفونلر واردر . ایشته اونک کی بر شی . مع مانیه بو اوبونجاقده تلهفون حقنده انسانه بر فکر و بر بیلر . ایشته تلهفونده بویه بر اوبونجاقدن دوغمشدر .

۱۸۳۷ ده آمریقاد (چرلس بهج) اسمنده بری ، الکتریق جریانلرینه صدا دالغاری نقل ایده بیلجکنی بولشدی . ۱۸۵۴ ده (شارل بورسول) اسمنده بر فرانسز ، سسک الکتریقله نقل ایده بیلجکنی سوله مشدی . فقط بو فکر نی تطبیق ایله اوغراشما دی . ۱۸۶۰ ده (یوهان فیلیپ رایز) اسمنده بر آلمان قابا

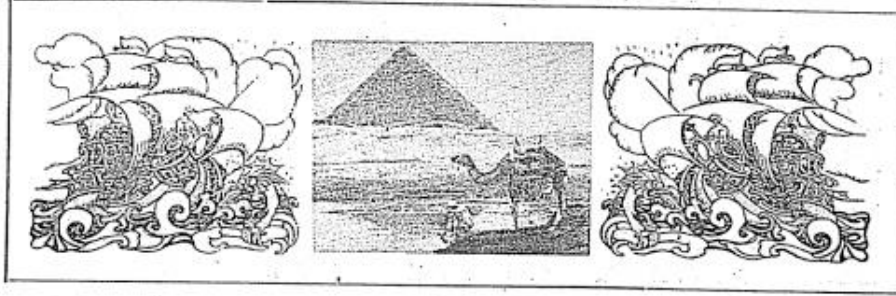
مدنی دنیا ده تلهفون اک بو بونک احتیاجلردن بری اولمشدر . تلهفونک مدنی انسانلرک حیانتده اونادینی بو بونک رولی آکلامق ایچون بو کون هیچ بر اؤک ، هیچ بر تجارتخانه ک تلهفونسز یاشایامادیغی دوشونمک کافیدر . آوروپا و آمریقاد هر اوده ، هر تجارتخانه ده تلهفون واردر . حیانت بون ایشلری تلهفون خطلری اوزرنده کورولور . تورکیه مده تلهفون هنوز اوقادار چوق یایلدمشدر . فقط بر دفعه تلهفون قوللانان آدامک بر دالغا تلهفونسز یاشاماسی ممکن دکلدز . خاستاکز وارسه تلهفون سایه سنده دو قنوریکزی چاپجاق چاغیراییلر سکز . مهم بر ایشیکزی تلهفون باشنده بر ایکی دقیقه ده کورده بیلر سکز . وقتک قیمتی آکلایان انسانلر ایچون تلهفون قادر مهم بر شی اولاییلری ؟

بو تلهفون ناسل یایلدشدر ؟ بیلورزکه قونوشدیغز زمان هوا تیتدر . هانی کوچوک بر ساوشه بر طاش آتدیغکز زمان ناسل اوفاق اوفاق دالغاجلر یازارسه ، آغزیمزدن چیقان هر کله ده هواده بویه دالغاجلر یازار . بزبونلر هوا دالغاری دیرز . بودالغار ، سودالغاری کی اطرافه یاییلر . فقط یایلدیجی ضیقلار و نهایت باشقا استفادتلردن کلن هوا دالغاریله چار بشارق

Ek 2.21. Çocuk Ansiklopedisi

1. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927: 225-231.

دنيا اوزرنده مختلف مملكتلرده ياشايان انسانلار



دنيانك الك قالابالق ملتي : چينلر

چين دنياك الك بوبوك، الكاسكي والك قالابالق
مملكتيدر اما ازك مسكون يرلري ايجنده الك
آز طائيفاني ده بو غريب مملكتيدر . بز چينك
محصولاتندن بعضيلرني بيليرز : ايسكيلرني ،
پورسلانلرني ، فيل ديشي ايشلرني بك بگه نيرز .
چيندن كان چاي ده
ايجهرز . بعضاده بو
صاري جلدلي ، چيك
كوزلي ، نكرلك صو-
رائي ، ياناق كيكلري
چيقيق آداملري سوكا-
قلمزده كورورز . فقط
بو آداملرك مملكتلري
حقنده بيلدكلرني بك
عمومي شيلردن عباريدر .
بو مملكت ايجنده بك آز
يابانچي سباح دولاشمش ،
شهرلرني كورمش ،
داغلرني كرمش ، چولار-
ندن بكمش وچن عصر-
لرده اصل چينه دوعرو
غريدن طاشان مهاجرت
سيللرنيك دوعديني ايج
مملكتلره آياق آنا-

بوكونه دنياده كي مكمولمرك الك

الكيسي مينصر .

چين آسيانك درنده برني قابلايان بوبوك بر
مملكتيدر . بوتون آوروپادن دها بوبوك وداها

قالابالقدر . چين ، اصل
چين ايله چينه تابع
اولان تيت ، چين
توركستاني ، موغولستان
و مانچوريا كي بر طاقم
بارچالره آيريلير . يالكز
اصل چين بيله باشلي
باشنه بوبوك بر مملكتيدر .
آنادولي ياربم آدامنك
اون مثليدر . دنياده كي
حكومتلرك الك اسكيسي
چيندر . انكلتره ايمبرا-
طور لقسندن صوكرا
دنيانك الك چوق نفوسلي
مملكتيده چيندر . چينك
بوبوك شهرلرده ، منبت
اووالرلنده ، نهرلرنيك
كنارلرده وداغلر آرا-
سنده كي يايلارده ۴۶
ميليون آدام ياشار .



يكين سرفاقرلنده برسيار اشجي : پيمور صاير . بيلمشدر .



مختلف بائرمہ میں موجود نیپلری

چېندە چوچوقلار ئىكنا بىر جادى
 وادىر، لىك چوچوق ئاشىدە سىغا
 ۋىچەكە ئاشلاىر . باقىن
 ئۇك چوچوك چىلى . لئندە
 سىغا وار .

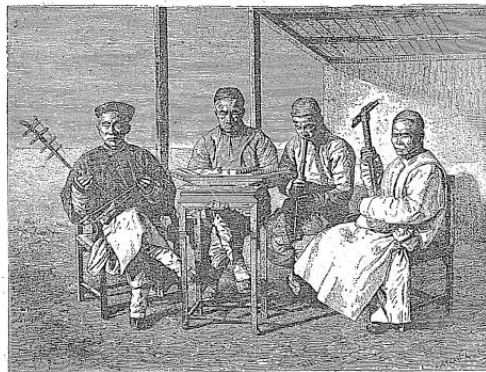
چوچوقلار ئۆز جويۇرۇ كىرىنە تە كىرە
 چىنەن كەكەمۇرلر . ھلە چىن چوچوقلار ئىك
 چىسى ھىچ دورماز ، دالما اويىنار .

چىنلىرىك يىك يىركىن چالال قاشىق . بىرنە
 اوقاق چوپ پارچىلىر . قوللاىرلر . اوقاق
 باشىدە چوچوقلر بىرە چوچولرى اىكى
 پاراملىرى آراسىدە سۇتاز ، ھىچ
 دىغورەدەن كىكل بلاو بىر .

صافی اجمعی. اُشدن کلیدی دادر خارجه
فوری‌نالی فاعله‌جمعی. حاقه‌جند کنبه
کارنده‌جمعی. واری. بر تارخی،
بر علمی، بر دخی وری‌مندی واری. دناک
سار رماله‌ پیاپیان سار، فولاند فولاند
کین مامله و کچک‌ز ساسنده زاده. دخی
اولدنی‌وار، دخی‌آوردی. سار، ساریز،
و تاپایزور مامله‌جین بر سار‌اف‌سار کنبه‌جی.
داهاک‌ایق زما‌نه کنبه‌جی دادرچین آوروپایز
آوردده بین ساریز اسراند برکند قاشی،
ایلوکین بین سولک ددرجده. سار‌اف‌سار
مامله‌ای اسراند سکوتدر. شیدی‌جی دادر
کندی اسراندله اویوش کین کوروش ی
فالاقی کنبه‌جی سولک دادر حرک اودی.
بر اویوش‌کین کوروشور. دخی‌جین تار
بجاقی. و دوناک بولک مش‌ل‌ل‌ر بریزر.

صحن عصر لرہ ہمارے فارسی قابلی قاطعہ

چين خارجه فارسي قىيا طيبى سامهاله قايلايدر.
ده كىز ج. هر عيط كيز اورمدهد. اسكى
قورقلى خفيف و اوڭى كىلار ي وازىك ده كىزى
تومال اولار. اوڭى كىلار دى. قارا چىئنه تىلك
پوروك اورمانلىك چورلىدور، بىر طرفده
داغلار اوڭازىر، دىك طرفده دىكلك اىق وراق
چورلى كورودور. بى چىئنه اسكى زامانده
توكىسه فولاچ چىئنه كىرەبىر، نەدە چىن دىكلك
ساتر برلىق سالى بىردىرى. چىن او قادار
اوزون زامانلىق باشى، بىر شىغە ياشايدى،
كندى كندى. اداره اىچكە و كندى ياغىلا-
قوراولمه او قادار ايشىق كندى خارچە-
ياغشا وادىر. بىر قىش بونى خارچە زوم
كورمەدى، دىئەندە نوار قىش اىلارنى
اىلارنى



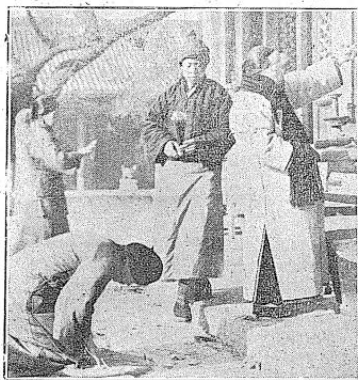
میں مالفیئر

اول مشهور سدینی پایدیلر. بودیوار لواتونق
کورئزندن باشلاپور وقان - سو ایلتك شاپ
غریسته قادار اوزانوردی. طولی ۵۰۰۰ کیلو
مئو ایدی. داغلری، تپلری، اووالری آشتق
اوزده هیچ فاسلهسز ایرویلوردی. آلتی مئو
ارتقاعنده اولان بو قالین دیوارده هر اکی یوز
آدمچهره ۱۲ مئروه یوکهله ن بقرلمه پایلشدی.
قطعه، سده ۱۶۴۴ اده مایجورلك چنی استیلاسه
ماتم اولمامغیسه

صوكرالى چينبىلر قولىندىلر چوۋادەكى داغلق اراضىدە ياشايدان اھالىنى كىندىلىرى ادارەمە بىلادىلر . بىر سۈرەتتە ، چين تۈركىنى ، موغۇلىستان مانجۇرىيا چىنگىز ادلى . ياقىن زامانلاردا ، اىسە چين بىكىدن دۈشۈنچە بولمىكلىككە چۈشۈ چوۋ ادارەسى سىرتلىرىدىن قىسقا آندىلر . چوۋ موغۇلىستان كى . بىزنى يارى سىستىل مىلكىتلىر ھالەت كىلدىر .

سر چیفی سینڈیلر نوریہ یا محسار ؟

چېنگ نامن، ملڪت اولادى مائىن اجون
سايه زهر اجوردر، چن سايه اورا بولار بالا
سايه زهر، چوگه تر چنه چنه اب تر كرن
ووسايدو، يوليوز چنه قوس سلهن اكي بويوك
نهر، ورازدر دوزار، چنه دوزر وقيه
اااااااا سايه زهر، ورازدر دوزر دوزر
چينيلدر دها اااااااا اولان باياني نهر
چنه ريشلدر وصره زهر بويوككلا دوزر
اااااااا اااااااا. اورمازلر چېنگ اكي بويوك
دردى، زوكين اوراواندره ليرش اولان
يوليوز چنه زهر، افرامدى كرن اااااااا
دافلى برده اااااااا مفرجاره اااااااا
قوتله زهر، افرامدى اااااااا مائىن اااا.
چنه برمازلر چنه اااااااا اااااااا اااااااا
چنه بارازر اااا اااااااا اااااااا اااااااا
مافانه اااا دوزر اااا. مالاك اااا اااا
اااااااا اااااااا اااااااا اااااااا

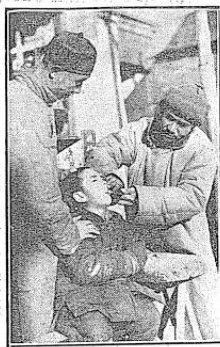
[illegible]

چين قاندىلىرىنىڭ سوقان قابىلىرى ياندن پرچىلى اوزون اپكىلى اتارىلارد. قاندىلار كوپچە
آقاي اولۇق مودەدەر، بوجەتە قايلانىش سەۋرە جەندە قوپۇرۇقىقار، اوۋاتمە چالېبىرلەر.

چينلىلاردا: عصرىيە شىۋىزلىرى.
پەكىن دە: كىبار چينلى قادىنلىرى
قىزاقلىرى

اوزه باشقا بر ايكنچي
 جمهوريت تشكىل اعتمدر.
 بوك باشنده باشقا بر
 جئرال وارددر. بو سوتله
 ۱۹۹۱ دن برى چيئنده
 حاكم بر قاردهش غاوغاي
 حكي سوريور. اجي
 ملكفتر يالكر. بكن
 حكومت چيئنه اناسيانه
 كپررلر و ايلهك اجي
 ملكفتر دهكي سفير بريد
 بكن حكومت كرده بريد
 والحاصل چيئنده بوكون
 بو بوك بر قاردهش
 وارددر. دنياك لك
 ملك ملتي اولان ولك
 اسكي نر مدنيته ملك

نه او كرهه نديلر سه بوني عينا محافظه ايمني مانديس
برونظيه بايلير . برچوق عصرلر بوتون دنياه
قارشي قابولوني قايديلر ، كندى كوشلر لنده
قايديلر ، بوكاده سبب كنديليري باشقا ملاردن
اوستون كورمزي ايدى . يايانچيلردن انجى ،
اوكره نهكج بر شيئاري اولاد يفته و كندى
مديتيرلنك بوتون ديكر مديتيردن بوسك
بولونديغه قائم اديلر .



چین - وقتاؤزئە دیش چکن
ر داتچە

فقط شهیدی بود که زنده ماند و بقواتلر چینه ده یک
زیاده مارسل شد. یک اسکی زماندار قالم برچوق
عادلری شدی ده کیشد بریورلر. چینیلر عومیتله
باشلری طراش ایدر، وقادین اركك ساجلری
بلرینه قادار اوزتیر، واورتادن اوردنکری
مک بر اورک حالته ارقالیرن سالیورلر.
سولک زمانداره برچوق چینیلر باوزون ساجلری
کسکه باشلاملر. وقته احبیلر، باشقا



أولئك قايومى اوكتىده كوچوك چىقل ياورولر

مدتیله قاشی چکنک بر
 لور آلان چیلیل شیدی
 خصله ایجون دناک هر
 ترنه داغیلور. لور
 و آمدیقا داندان اولورده
 خصله کیده یک جوق
 چینی وارد. و طلبه یک
 مقداری الی بیکی لور.
 اسکنده مکملیکه چوخ
 اچیسوله اولله هر
 غرب اسوالری ایله
 اچیلش تکمیلده دوارد.
 و مکملیله دخیل کوردن
 بر جوق چینی قاشی لور
 کیمشه و قوشا غلرله
 لور و هر کلرنده بر
 اوربای قادیان قرغلی
 بودر.

Ek 2.22. Çocuk Ansiklopedisi

1. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927: 100.

اون دو قوزنجی عصرک اورنارنه دوغرو ،
 ژاپونیا ده بوبوک برده کیفیکلک اولدی . آرادن
 کچن راحت ، ساکن سنه لر ایچنده ژاپونلر
 چوق چالیشمیلر، چوق ایلمه مشلردی. چیفتجیلک،
 باخصوس چای زراعتی کیتدیگه آرمش ، آل
 ایله ایشله ن سنه لرده پک ماهر اوستلریشمیش،
 هله جانا چوملکچیلک پک ایتمیشدی . فقط
 خلقک بوره کنده کیزی بر درد واردی: حالندن
 نمون دکلدی. کیتشله مک، بوبوک، ایلمه مک احتیاج
 جبری ایچین ایچین آله وله نیوزدی. ایشته نام بوسیرالده
 ۱۸۵۳ ده قابودان پهری قومانداسنده بر آسریقا
 دوناغاسی ژاپون سولرینه کلدی، ژاپون لمانلرینک
 آسریقالیلره آچیلما سنی ایسته دی . بوته دید
 فارشیشنده ژاپونلر بویون اکسکه جیور اولدیلر.
 اولا آسریقالیلره ، سوکرا ۱۸۵۶ ده انکلیزلره
 و هولاندالیلره ۱۸۵۸ ده روسلره و فرانسزلره
 برقاچ لمانه کبرمک مساعد سنی و بر دیلر . فقط
 اهالی آقاقلاندی . آوروپالیلری ثولدیردی .
 بونک اوزرینه انکلیز ، فرانسز ، آلمه رقا
 و هولندا فیلوسی کلدی، سیمونوزاکی قلمه سنی
 طویه طوتدی . بو مداخله خلقی داها زیاده
 قیزدیردی، شوغونلره فارشی مدعش بر عصیان
 اولدی و بوسورنه کچ بر میقادو، موتسو-هیتو
 ایش باشنه کلدی .

ژاپونیا عصرلر سورمه بر اریقودنه اربانیور
 اوزمانه قادار آوروپالیلردن قورقان ، چکین
 ژاپونیا ، بو آندن سوکرا آوروپالیلارشی غایه
 بیلدی. الی سته ایچنده مملکت عامیله ده کیشدی.
 اسکی دهه بیکلک اصوللری برینه عصرک اک مهم
 یکیکلاری ژاپونیا به کیردی . ژاپونلریکی اصوللری
 اوکره نمک ایچون آوروپا به یوزلرجه طلبه کونده ردیلر،
 و اورادن بر چوق متخصص کتیر تدیلر. مملکتده
 یوللر، کوپرلر، دهمیر یوللری بایلدی. تلفراف،
 تفون ، بانقا ، فابریقا کبی یکیکلار سرعتله
 ایلمه دی. ۱۸۸۹ ده میقادو مملکتده مشروطیت
 تأسیس ایتدی . بر پارلامنتو آچیلدی . تحصیل

و تربیه ده یکی اصوللر قبول ایلدی . ژاپونیا
 بو یکیکلار اک اول قونله نمک ایلمه باشلادی .
 اوپله یا آوروپالیلر قوتلری سایه سنده تا اوزاق
 برلردن ژاپونیا به کیش ، زرهیلارینک طویلری
 ژاپونک کوزله ساحلارینه چه ورمش و هیچ
 کیمسه دن امر آلمه آیشیامش اولان بومله ایسته دیکی
 شیلری بایدرمشدی. بو، ژاپون ایچون بر تحقیردی،
 بر کوچو کلک کلدی . ایشته ژاپون بو کوچو کلک
 آلتنده قانق ایسته میوردی . احواله آوروپالیلر
 کبی قوتلی اولغانی لازمدی . بو صورته ژاپونیا
 بر قاچ سنه ایچنده قوتلی بر اردو و اهمیتلی بر
 دوناما وجوده کتیردی . ژاپونیا طویلی ،
 توفکنی، متالیوزنی، زرهیلانی تحت البسری،
 طوریدوسی، مهماتی کندی بایدی حاضرلادی؛
 هر طرفه فابریقالر آچیلدی ، ترسانه لری بایلدی.
 حالی بر فعالیت سنه لرحه دوام ایتدی. ۱۸۹۴ ده
 چین ایله و ۱۹۰۳ - ۱۹۰۴ ده روسیه
 ایله بایدینی پارلاق محاربه لر ژاپونلرک نه درجه لرده
 ایلمه میش اولدینی میدانه قویدی . آوروپالیلر
 عیارینه کلن ، اونلرک بولوندینی سوویه
 یاریم عصر ایچنده یتیشن ژاپونلر اونلری
 یکیمکه باشلامشلردی. ژاپونیا برقاچ عصر ایسته ن
 بریکله شمه نی پک آز بر زمان ایچنده میدانه کتیردی.
 بوترقی تدریجی بر یوکه لیش اولغدن زیاده بر قده دن
 او برینه مدعش صیچر مالدر .

اسکی بی تیوب ییقار یکیکلار ده غروا و افادار
 بوبوک و اوپله آتلایشلرک ، ژاپونلر ضعیف ،
 دوشونجه لری قیط برملت اولسالدی ، هیچ
 شبهه سز آپشوب شاشیر برلر ، نه پایاچق لری
 بیله منلر، بر تورلو بوبیکلار ایصینا مالزدی .
 ژاپونلر آوروپالیلارشدی، دینیوز، عجبانه درجه به
 فادار آوروپالیلارشدیلر؟ کندی فکر و دوشونجه لری
 اعتقاد و قناعتلری، شخصیتلری قایب ایتدیلری؟
 خایر ، ژاپونلر آوروپالیلردن یالکز یکیکلک
 اصوللری آلدیلر ، کندی بیکلک لری عامیله
 محافظه ایتدیلر . یکی ژاپونده اسکیدن اولدینی
 قدر بر سامورای ، بر قهرمان روحی واردر .

Ek 2.23. Çocuk Ansiklopedisi

2. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927: 696.

قرات نهری بابل شهرینک اورتاسندن کچوردی. کیشرو نهرک سولرینی باشقا بر طرفه دوغرو چه ووردی. نهرک یانغی قوروپونجه اورادن عسکرلرینی نهره سوقدی و بابل بویه آله کچوردی. کلدانییه ده ایرانیلرک اولوبوردی. بو ظفردن صوگرا کیشرو شرقه دوندی. وسند نهرینه قادار هندستانه دوغرو بوتون بو مملکتلری ده اداره سی آلتنه آلدی. کیشرو ۲۹ سنه سورهن حکومتی اشانسنده دنیا تک اک بووک سلطنتلردن برینی قورمشدی.

کیشرو ده صوگرا ابراهیم اولری ؟

کیشرو دن صوگرا حکمدار اولان کیکاوس چوقاق ظالم و فاجر آدم ایدی. قارده شلرینی قولدوردی، مصری ضبط ایتدی ؟ فقط ایرانیلر کیکاوسدن صوگرا اداره یی آلتنه آلان دارا زماننده داهاز یاده ایلرله دیلر. دارانک حیاتی بزه اوکره تن طاش اوزرینه اوپولش کتابه لدر. بونلرک اک مشهوری بهستون کتابه لدر. دارامظفر بیلرینک خاطره سنی یاشانغی ایچون بو آیده یی پایدی بره شیدی. بابلدن اقباتانه کیدن داغ بولی کسمه بر قایانک آنکندن کچوردی. بو بولک اوزرنده بوز مترو ارتفاعدن اعتباراً داغک تپه سنه قادار بوتون قایا ریسملره قابیلدر. بو ریسملر دارانک محاربه لرینی و زنجیره و ورولش دوشمانلرینک دارابه ناملر تسمه اولدق لرینی کوسته ربر.

دارا زماننده ایرانیلر هندستاندن حزر ده کزینه، آق ده کیزه و مصره قادار هر طرفی آله کچردیلر. حتی دارا بووک بر اردو ایله استانبول بوغازندن آوروپا یه کچدی، طونه مملکتلر. ندن، دون و دنیه بر نهرلرینه قدار ایلرله دی. بوندن صوگرا دارا یونانیلر اوزرینه یورومش ایسه ده مارانون محاربه سنده مغلوب اولمشدی. دارا اولدکن صوگرا برینه کچن اوغلی سرخس بووک براردو حاضرلادی. بوردوده فرق آتی

ملت واردی. بونلرک کیچی پیاده، کیچی سوار ی ایدی. بعضیلری فیله ره، ده و لره پتئورلردی. سرخس بو بووک اردو ایله چاناق قلعه بوغازینه کلدی. اوراده کیلردن بر کوپرو قورولدی. بو قوجا اردو بو کیلردن آوروپا قیسنه بدی کون بدی کجه ده کچدی. سرخس بو اردو ایله یونان مملکتنده اولا بووک موفقیتلر آله ایتدیسه ده نهایت یونانیلره ازیلیدی و ایرانه قاچدی و بوندن صوگرا ایران دولتی آرتقی ضعیفلا دجه ضعیفلا دی. نهایت اوچنچی دارا، مشهور قوماندان بووک اسکندر ده مغلوب اولدی و ایران ابراطورانی داغیلدی.

ایرانلیلر بووک برمدیت قورمشلردی. ایران حکمدارلرینک سربا لرنده بووک برده ده واردی. دارانک برسه پولیسده و ایکنچی آردشیرک سوز شهرنده کی سربا لر چوقاق بووک و چوقاق محشم ایدی. برسه پولیس سربا یی صمردن پایله شیدی. سربا یی قبه سی آلتنده کی ستونلر اون بدی مترو اوزونلقتده ایدی. اوچ آدم بو ستونلری زور قوجا قلا یایلیردی. سربا یی دیوارلری مینه لی طوغلا لرله سوسلنمشدی. بو طوغلا لر طبیعی بووک کده انسان و حرب ریسملرینی کوسته ربردی. شرقی تاریخنده اسکی ایران مدینت و صنعتی پک مهم بریر طوتار. ده نیله بیلرکه ایران شرقک مدینت اعتبارله اک ایلری کیتیش ملتلردن بری ایدی. بوکون نیله اسکی ایرانک صنعت اثرلری حرمتله آکیلر. فقط ایرانده نهایت دیگر شرقی مدینت لر کی یاواش یاواش ضعیفلا دی، کوچولدی و اسکی قوت و حشمتی قایب ایتدی. بوکون اسکی بووک ایران مدینتک برنده سنه لرجه اوپودقن صوگرا، او یانغی اوزره بولنان تازه ویک برملت واردر. یکی ایرانلیلر غرب مدینتی هنوز آلفه باشلامشلردر. تورک انقلابی ایرانده ده تأثیرینی کوسترمش، اوراده یکیلرک باشلامشدر.

انسانك دنيایه كلميكی كوندنه بوكونه قادار كچن حیاتی



آوروپا مدنیتی ناصل باشلادی ؟

کینشله تدی . بو صورتله بوییه بوییه روما
ایتالیاده برلیرک کوکسی قارتاجی، قومشولرک
قیصقانیجی اواندیراجی برحاله کلدی .

روماده کوزی اولان اجنی دولتلردن بری
(قارتاجه) ایدی . قارتاجه تجارلری رومایک قوتله
نمسنده قورقنه باشلامشلدی . قارتاجه ده اولردن
دیشاری چیقمايان زنکیلر رومای یوق ایتکی
قولای سانیورلردی . اونلر اولردن دیشاریسی
کورمیور ، رومایک قوتی آکلایمورلردی .
رومای کیم مدافعه ایدمکدی ، فقیر کویلیلر
دکلی ؟ اونلرده قولایجه نه زیله بیلیردی . حالبوکه
بوکویلیلر رومای هم سویور ، همده اوکا آنا
بابا نظریله باقیورلردی . رومایلیر ایتالیانلری
اطاعته مجبور ایتشلردی . فقط عینی زمانده اونلرک
قلبری ده قازانمشلدی .

روما قارتاجه بی ده ویردی . بو ، تاریخده
بووک بر حاده ایدی . چونکه غرب شرقه
کندیسی کوسترمش اولوروردی . فقط کنج
آنیبال بووک بر اردو ایله آلیری کچرک
رومایلیری ینه مغلوب ایتدی . رومایک الک مکمل

یونانستان چوق بوکله دیکی زمانلرده وحشی
غریبه یاشایان غرب بر ملتدن بحث ایدیلکه
باشلامشدی . بوغریب ملت لاتینلر ویا رومایلردی .
مدنی ایله اوکون بر آتله لیک آغزنده برتسمله
بوغریب ملتدن بحث ایدیشی کوز اوکته کتیره .
بیلیرسکز . اوله یا یونانی دنیایک الک مدنی الک
بوکسک ملتیه منسوبدی . اوکا باشقا بر ملتدن
بحث ایتدکری زمان اوکولمده نه یاپاردی ؟
چونکه تاریخ هنوز غربی طایمبوردی . بوتون
مدنیت شرقده طویلانمشدی . بوتون بووک
پادشاهلر ، بوتون بووک معجزه لر شرقدن دوغو-
یوردی . انسانک حیاتی هب شرقده یکمشدی .
تاریخ ایلك دفعه غربی ایشیدیبوردی . بویله
کیجه کی قارا کلق بر مملکتله کیم مشغول
اولاجقدی ؟

حالبوکه شرق اختیارلامشدی . غرب کنج
وتازه ایدی . حیات شرقدن غربه دوندی .

روما ، تیر نهری ساحلنه یدی تیه اوزرینه
قورولش اوفاق بر شهردی . جوار قومشولرینه
قارشى غلبه چالا چالا قوتی بویتدی ، حدودینی

حتیٰ بر زمانہ بوتون دنیای بر اے پرا طور لق حالہ
قلب ایدہ جکی ظن ایدہ بندی .

فقط نازل اولدی ده بو بویوک ایمپراطورلوق
برکون مصر کبی ، یونانستان کبی ، چو کوب
کیتدی . خریطه دن سیلیندی واسی بالکیز
تاریخلرده قالدی ؟

بو بويوك معماي آكلامق ايچون سزكله برابر
برآز روماليلرى تدقيق ايدهلم . بو روماليلر
نه جنس انسانلردى ؟ بونلرك مصريلردن ،

اردولریخی پریشان ابتدی. قططر و مالیر ده کیزله
حاکم قالمشردی. ایتالیانلر رومالیرله صادق
قالدیلر. رومانییه دیریلدی. ده کیزی تکرار
آشدی و قازا تاجیهی باشند باشدی. کیزدکاری
برلرده منتظم اردولرله موفقیدن موقتیه یوردیلر.
همارنه رومانک قوت و نفوذنی یابدیلر.

رومالیل نره یه کیدیورلر سه صلجی ده برابر-
لر نده کونور و بوزلردی . اونك ایچون تجارلر
اونلردن ممنون بیله اولوبوزلردی . رومالیلر



اسکی رومہ میں بیک وقت موجودہ کتب خانہ کی جو بک روم شہر میں بہت منظرہ

فئىكە ئىلدىن ، يونانىلاردىن نە فرقلۇرى باردى ؟
اولار روماليلار چوقىسىمۇ چوقىسىمۇ ئىكەنلىكىنى بىلىدى.
ئالەمنىڭ چوڭىنى يونانىلاردىن ئالەمدى . ئىكەنلىكىنى .
اونىڭ ئالەمى داھا اخلاقى ئىدى . ئارالاي ،
تجارىتى قارشى داھا . زىيادە . غەلىقە كۆستۈرۈردى .
روماليلار عدالتتە بويۇك براھىمىتى بويىچە ئىدى .
يونانىلار يۇمۇشاق ، قارامىز ، ھەقىقىي ئىنسان .
ئىدى . مىسىرلىلار ، ھىندىلار ۋە چىنىلار بىلەن
مىللەردى . قارمىقىدا ئىكەنلىكىنى ، ئونلار ئالەمنىڭ تاجى .

کیندکلی یزلده یولار، منو یولاری، لوپولر
 یاپور، حیاتی قولایلاشدیریپورلری. شرق
 داها بویه شی کورمه مشدی. غریبن کلن بو
 باربارلر هیچ اولمازسه حیاتی دها یاشانیر برحاله
 قوپورلری. روما ابتالیاده کی عشرتله قارشی
 ر اقربا، بر قومشو، استیلا استیدی اجنبی
 ملتله قارشی بردوست کبی حرکت ایدیوردی.
 بوسایده روما بویوک، دنیاک شیمیدییه قادار
 کورمه دیکی چوق بویوک برءراطورلئی اولدی.



رومانك مشهور حكمران زنده سزار

پارايە اهمىت وېرىپور معنوى شىلرە قىمت وېرىمورلردى .

رومالىك بوتون بوشىق ملتىزىدن آيرىلدىنى نقتىلىنى . كوستىمك ايجون شوخكايەنى دىكەيكىز . (رەغولوس) اسمنده برروماجىزلى واردى . قارتاجە لىلر بونى اسىر ايتىلدى . بو جىزال بىش سەنە اوندن ، چوقۇقلىرىدن ، مىلكىتىدن اوزاق ياشادى . سوكرى قارتاجە لىلر بونى رومايە كوندردىلر . اورادە روماللىرى صلح يامغە قاندىراجىقى . مىلكىتىدن اوزون مدت آبرى ياشادىنى ايجون صلحە اوندن دىھا زىادە مىراقلى كىمە اولاماز صامىشلىرى . چونكە صلح يامغە موقيق اولامازسە تىكرار قارتاجە يە دونه چىكنە دائىر كندىسىدن سوز ايتىلدى .

(رەغولوس) رومايە كىتدى . فقط روماللىرە صلح يامغى دىكل ، قارتاجە لىلرى مغلوب ايدىنچە يە قادار خىرە دوام ايتكى تومبە ايتدى . سوكرى قارتاجە يە دوندى . قارىسى آرقاسىدن آغلادى . آرقاداشلىرى اونى رومادە آلفوئىق ايجون اوغرا . شىدىلر ! فقط او سوزىنى طوتدى . قارتاجە يە دوندى واورادە اشكنجە ايجندە ئولدى .

ايشتە روماللىر بولە سەرد وقهرمان كىمە لردى . قورقوبە نىقزىلە باقارلردى . ھەدرلو اشكنجە يە تىمىل ايدە رلردى . ناموسىزلىقە ئولمىكى . ترجىج ايدە رلردى .

روما سادەلك ايجندە بو كەلدى ، حىمت ايجندە بوغولدى . ايلك روماللىر بىسىط و سادە برحىيات باشا بورلردى . مىلوماتلىرى دە بىسىط ايدى . نظام وانتظامە ، جىسارت و سداقە ايتىمىشلىرى . كندىلرىنى اداره ايجون اصىل زادە لردن بعضىلرىنى اتخاب ايدە رلردى . شىرقىدن برچوق شىلرە او كره نىك ايتىتە بورلردى . بونك ايجون حىتى آتە يە برھىت كوندە رىشلىرى .

عيسىك دوغوشىدن بوز سەنە اول ايتا يادە ، شىدىنى يە قادار اسىنى اونو توپايان بر آدام دوغىشىدى . بو آدامك اسىنى (سەزار) دى . قدر (سەزار) . رومايى شان و شىركەك بو كىسك ذرو سەنە قادار چىقارمىق و نىقە سىنى وېرىشىدى .

قارتاجە ۳ اورتادن قالغىدىنى كوندن سوكرى روما چوق دە كىشىشىدى . كويلور وچىقتىلر كويلرىنى و تارلارلىنى بر قارقى شىرە ايتىلدى . روما اعىيانى بر باد برشكىل ايتىلدى . بروقت عداكە ، و تىپرورلكە اهمىت وېرن اعىيان ، شىدىنى بوزولش ، چورومش و ايكىرەنج برشكىل كىرەشىدى . تارلار شىرلردە او طوران زىكىنلىك مالى ايدى . فقط تارلادە چالشا نلر كوله لردى . اھالى ايكى قىسمە آيرىلشدى . برقىسى اخلاقى بوزوق زىكىنلىرىدى . دىكىر طرقدە دە دولتك سىرتندە ياشايان قىقىلر واردى . بونلر طفىلىلردى .

نھایت زىكىنلىرلە قىقىلر آراسىندە قاوغا ياشلادى . بو قاوغا برچوق قىلارە سىبىت وېردى . آكسىزىن روما غىرىدن تىدىدايدىلكە باشلامىشىدى . آلمانىدان بر طاقم قىبىلە لراىتاليا اوزىرە يورورلردى . بونلر مغلوب ايدىلدىلر . فقط داخلىدەكى قاوغا دىھا زىادە آله ولندى و تام اوچ سەنە سوردى . بو قاوغا نر رومادە سىياسى بر طاقم آيرىلارە سىبىت وېردى . روما جىزاللىرى ايكى فرقە يە آيرىلدىلر . اردولر آرتقى مىلكىت ايجون دىكل ، جىزاللر ايجون حرب ايدىيوردى .

بو جىزاللارك الكوتلىسى (سەزار) دى . او پارلاق ظىفرلە بوتون قوتلىرى آرقاسىنە طوبىلادى و مىلكىتك باشنە كچدى .

(سەزار) ك الك بو يوك رقىبى (پومپىنى) ايدى . مدھش بر مىخاربە دن سوكرى (پومپىنى) مغلوب ايدىلدى . سەزارك آرقاداشلىرى پومپىنى يە ياردىم ايدە نلرى ئولدى بىر مىك ايتىتە دىلر . فقط سەزار بو كا مساعده ايتەدى .

سەزار باشە كچىد كدن سوكرى سىياسىيە اهمىت وېردى . دولتك سىرتىدن كچىن طفىلىلرە هجوم ايتدى . شقاوتى منع ايتدى . بولار ، قانالار ، سو بوللرى ، بو يوك بىنالىر ياپىدىرى . كوله لىكى قالدىرىدى . اعىيانە يىكى برشكىل وېرىمك ايتىتەدى . رومادە ايلك عموى كىتبخانە يى ياپىدىرى . علم وادىيات آداملىرىنى رومايە دعوت ايتدى .

سەزار زىكىنلىك استىدادىنە نھایت وېرە بىلەردى قىقىلرە ياردىم ايدە بىلەردى . فقط بو ايكى صىنف

آراسنده مملكتته دهستك اولاجق يكي برستف ياراتامازدى. روماليرك اخلاقى ده كيشد بزه مىدى. حرب ، سوس ، حشمت و دبدبه اسكى روماليرك بسىط حياتى ييتيرمىدى . يكي روماليرك روسى برچوق يكي كناهترله بوزولمىدى . روماليرك اكزىاده اوكوندكارى شى سوسلو البسهلى ، دبدبهلى ياشاپشلى ايدى . اكزىاده ذوق آلدقلى

شى قانلى منظره لر سىر ايتكىدى ، غلاديا تورلرك قانلى مجادله لرى سىر ايتك ايدى . وحشى و آچ حيوانلرى ميدانه سالار ، اونلرك بوغو . شالرخى سىر ايدىرك اكته نىرلردى .

سه زار بويه برمكه نه ياپايليردى ؟

سه زار الى آلتى ياشنده ايكن قتل ايدىلى . سه زار اولدىكى زمان روما هنوز عتشم بر دولتى . فقط او غوست زمانده روما مادي كوستريشه چوق اهميت و برپيوردى . (اوغوست) ه الله نظريله باقارلردى .

اوغوست ، روماني ايلك تأسيس ايدنلردن

داها مدبدب بر حيات ياشاپوردى . اوغوستك بو دبدبهلى حياتنه رغما زمانده صنعت چوق ايلرى كيتدى . بوكون بيله اوغوستك زماندن حيرتله بحث ايدىرلر .

فقط اوغوستدن سوكراروما قوت وحشمتى قايب ايتدى . حيات تكرار ياواش ياواش كچيوردى . روما آرتق اخلاقاً بوزولمىدى . سوسلو بر بادشاه ، شرابلى وقادىنلى اكنجهلر روماني ياشانغفه كافى

دكلدى . روما آرتق ثولومه وسقوطه محكومدى . آرتق اخلاقاً دوشمش اولان رومانك قورتولوب ياشاماسى ممكن دكلدى . حشمتلى بر بادشاه برمكك حياتى تايمينه كافى كلتمىدى . بو حاله كلش برماني قورتارمق ايجون اوغوست و يادىكر روما ايمپراطورى نه ياپايليردى ؟

رومالير ظن ايتشلردى كه دنيا كندى ذوقلرى

ايجون ياراتيلمشدر . الله ايتدكارى بو يوك موقيتك كنديلردن چوق داها اسيل اولان جدلرئك فداكارلى سايه سنده اولدينى دوشونه مشلر ايدى .

رومالير ايجنده بو تهلكهلى كوره نلر بوق ده كلدى . فقط بوق كوره نلر ، مع التأسف سقوط ايدىن روماني قالد براجق قوتده دكلر ايدى .

مع مانيره روما كوچوب كيدر كن بوكونكى مدنيتنه بوكونكى ميرائلر براقدى . بوكونكى مدنيتلر قانونى ، عسكرلكى ، نظام وانتظامى رومانن اوكره نديلر .

روما ، حقيقى متناسيله غرب مدنيتك باشلانغيجى

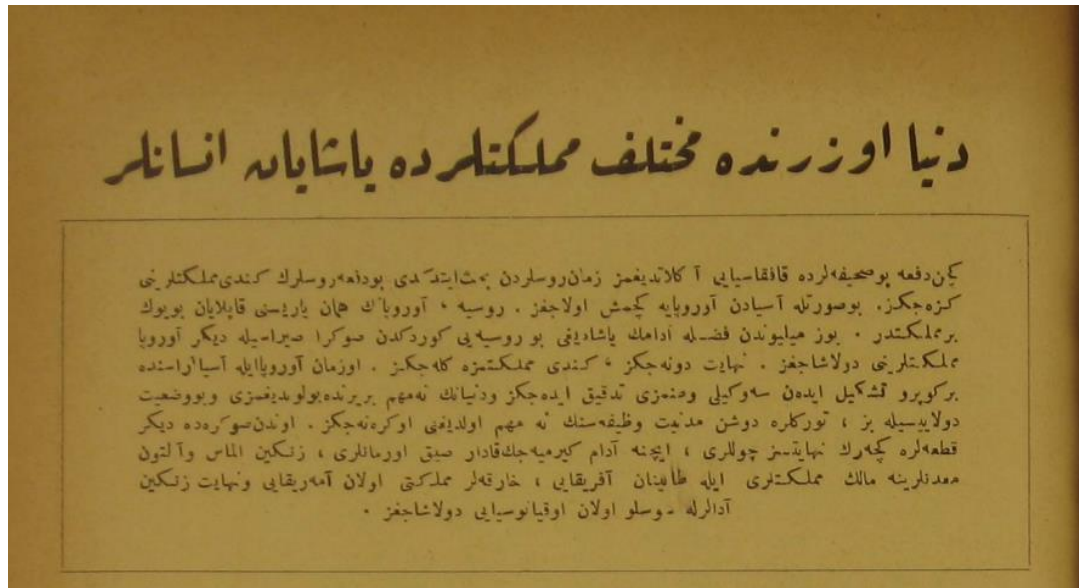
عدايديلر . روما ، بلكه صنعتده يونانيلر قادار ايلرله مشلردى . فقط اونلرك مدنيتى تماماً باشقا ومادى برمديتندى . ذاتاً روما مدنيتى ثولومه محكوم ايدىن سبيلردن برى ده فكرى و اخلاقى مسئلهله اهميت و برمىلرى اولمشدر . رومانغريده دوغان ايلك مدنيتدر . بوكونكى مدنيتلرى آكلامق ايجون ده بيلمك لازمدر .



اسكى رومانك السهرسى اولونه روما

Ek 2.25. Çocuk Ansiklopedisi

4. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1928: 1457.



Ek 2.26. Çocuk Ansiklopedisi

1. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927: 155.

پاموق الیسه اولونجهیه قادار نه شکلله کیره ؟



هپمزی کیدره ن پاموق چیچک

آلته نك كنيش اوواستده كوزل پاموق يئيشير .
سوك زمانلرده پاموقلری نى صورتده اكك و نى
صورتده يئيشدirmek ايجون برچوق ماكنه لر
كتير يئيشدر ، فقط اكك نك ين پاموق ، ايلك
و الیسه فابریقالری انكتره نك (لاشا شير)
ایالتده در .

دنیا نك اك كوزل پاموق مصرده ، نيل
نهر نك ابكى طرفده يئيشير . هندستانده ،
آفریقا ده و اوسترا لیا ده ده كوزل و چوق پاموق
يئيشدیر یلر . پاموق صیجا ق اقلده لرده يئيشير .
بوتون دنیا نك پاموقلری مانده يالكر انكتره نك
آلده در . آمريكا و ژاپونیا ده ده پاموق فابریقالری
وارسه ده بوتون دنیا نك عتاج اولدی الیسه
و جاما شيرك درنده اوچى انكلىز فابریقالری یایار .
پاموق انكتره نى برعصر ايجنده كوچوك برملت
حالتدن چيقارارق بويوك برملت ياتقشدر .
پاموك تارلادن نوپاريله قدن اعتباراً الیسه
و جاما شير اولونجهیه قادار كچيردىكى صفه لر بوراده
رسملرله كوسته ريلشدر .

كوچوك برچيچك واردركه انسانلرك درنده
اوننك الیسه و جاما شيرلری نى تأمین ایدهر . بوكا
پاموق ديرلر . تارلاری قار ياغمش كى پاموق
وسونى برچارشاق حانه قویان بو كوچوك چيچك
هپمزه كيدىكى الیسه و جاما شيرلری وجوده
كتيرير .

فقط پاموق الیسه و جاما شير اولونجهیه قادار
بيك برلدن كچير ، برچوق شكلله كچير . اول
ای پاموق آلا بيلمك ايجون تارلاده چالیشيرلر .
سوكر اما كنه لرده پاموك چكردنه كنى چيقار برلر .
چكردنه كنى آيغلاغش پاموق بو كوك ايلك يایارلر .
ايلك كندنده جاما شير ویا الیسه وجوده كتير .
بزبون ایكى كله ايله سوله مش اولدى . فقط
حقیقته بو اوقادار بسيط برشي دكندر . بزده
بويوك ايلك فابریقالری يوقدر . فقط الیسه
و جاما شير یایان عملكترده پاموق تارلادن چيقوب ده
اوزر يزه كيه ييله چك حاله كلنجهیه قادار برچوق
فابریقالردن كچير .
توركیده پاموقی ايله مشهور ير آلته ندر .

Ek 2.27. Çocuk Ansiklopedisi

1. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1927: 29.

هر کون اطر افزده کور و بده بيلمه دیکمز شیار



بو صیفه زده کی یازیلر بده نر اوکره نه بیکر ؟

هر کون اطر افزده بيلمه دیکمز ، معناسی ، تاریخی و حکایه سی آکلادیمیز شیار وارد . مثلا بو اوقودیمیز کتایک کاشورلی بو حله کتجه به قدر نه شکاره کیرمش چیمشدر . کاشور به دن یایلیر ؟ اوزر بکزه کیدیکمز البسه یاموق تارلاستدن سزک اوزر بکزه کتجه به قادی قاج آلدن کیم ؟ ده کیز اوزر نه یوزدن واپرور ناصل یایلیر ؟ انسانلر هواده ناضل اوچار ؟ خلاصه هر کون کور و بده بيلمه دیکمز بر شیرلک سری نه در ؟ ناصل وجوده کلیر ؟ اطر افزده باقلیمیز . هر کون راست کلدیکمز حالده آکلادیمیز ؛ بيلمه دیکمز شیرلی بو صیفه زده ایضا ؟ چالیشاجیز . یوزلیری اوقویان چوقور کندیارنه یالیمیز اولان واپرور حیرته دوشوردن هر شوک نه وقت ؛ نرده و ناصل یایلیمیز تماماً اوکره نه بيلمه جکلر ؟



هر کون بیدیکمز شکر نرده دن کلیر ، ناصل یایلیر ؟

بوسنه بزده ده ایکی شکر فابریقاسی یایلیدی . بزشمیدی به قادیار شکر لری می یالکیز آوروپادن کتیر تیردک . شمدی بری (آبوللی) ده او نه کیسی (عشاق) ده ایکی شکر فابریقاسی آچیلیدی . آرتق کندی شکر لری می کندی بپوروز .

شکر نرده یایلیر ؟

میوه لرده و بعضی آغاج لرده شکر وارد . فقط ابلک دفته شکری ، شکر قامیشی ده نیلین اوتدن چیقاردیلر . بوئی اولاجینیلر کشف ایتدیلر . اونلردن هندیلر و بجمیلر اوکره ندیلر . عربلر ، بجمیلردن آلارق آوروپا به یایدیلر . بو صورتله شکر قامیشدن شکر چیقارمق اصولی بو تون دنیا به یایلیدی .

بزم ملک شک آق ده کیز ساحلر نرده آزمقدارده و فنا جنسدن شکر قامیشی بئیشیر . فقط اصل شکر قامیشی جوق صیجاق ملک لردن ائی بئیشیر . شکر قامیشی مصر فدانته بکزه در . اوزونانی مصر بویندن اوزوندر . هرسته کسبیلر ، فقط کو کندن یکی فیلیز سوردر . اسکی کوکلردن چیقان کی فیلیز لر ، ابلک قامیش قادیار شکر ویرمز .

شکر ناصل یایلیر ؟

شکر وجود یزک اک بو بوک غذا سیدر . سیاحلین سوغزی اونکله ایچرز . بکار بزمده کی طاتیلگری اونکله یاراز . جوق سه و دیکمز شکر لر ، چوقو لاتالر ، شکر له ملر ، حلوالر هپ اونکله یایلیر .

هر کون سزه بو قادیار جوق لازم اولان بو بیاض طاتیل شیک نرده دن کلدیکمی و ناصل یایلیمیز کندی کندی بکزه هیچ سور دیکزمی ؟ فرض ایدیکمزه که بری سزه بویه برسوال سوردی ، نه جواب ویر بیدیکم ؟

کلیمیز بوسوالک جوابی برابر آراشدیرالم . اولجه انسانلر شکر نه در بيلمز لردی . طاتیل بر شی یک ایسته دکلی زمان انجیر ، اوزوم ، بال بیر ، بزم بيلمه دیکمز شکر له ملر ، طاتیلری بیه مز لردی .

داها الی سنه اولنه قادیار شکر فقیرلرک آغز لری نه قویا ماچقاری قادیار بهالی بر شیدی . خالبو که شمدی اک فقیرک بيله ضاتین آلابله جکی قادیار اوجوز لادی . دنیا تک اک ایصمز بر لرنده یاشایان انسانلر قادیار اولاشدی .

Ek 2.28. *Hollandalı İkizler*

çev. Mehmet Zekeriya [Sertel], 1927: 46-48.

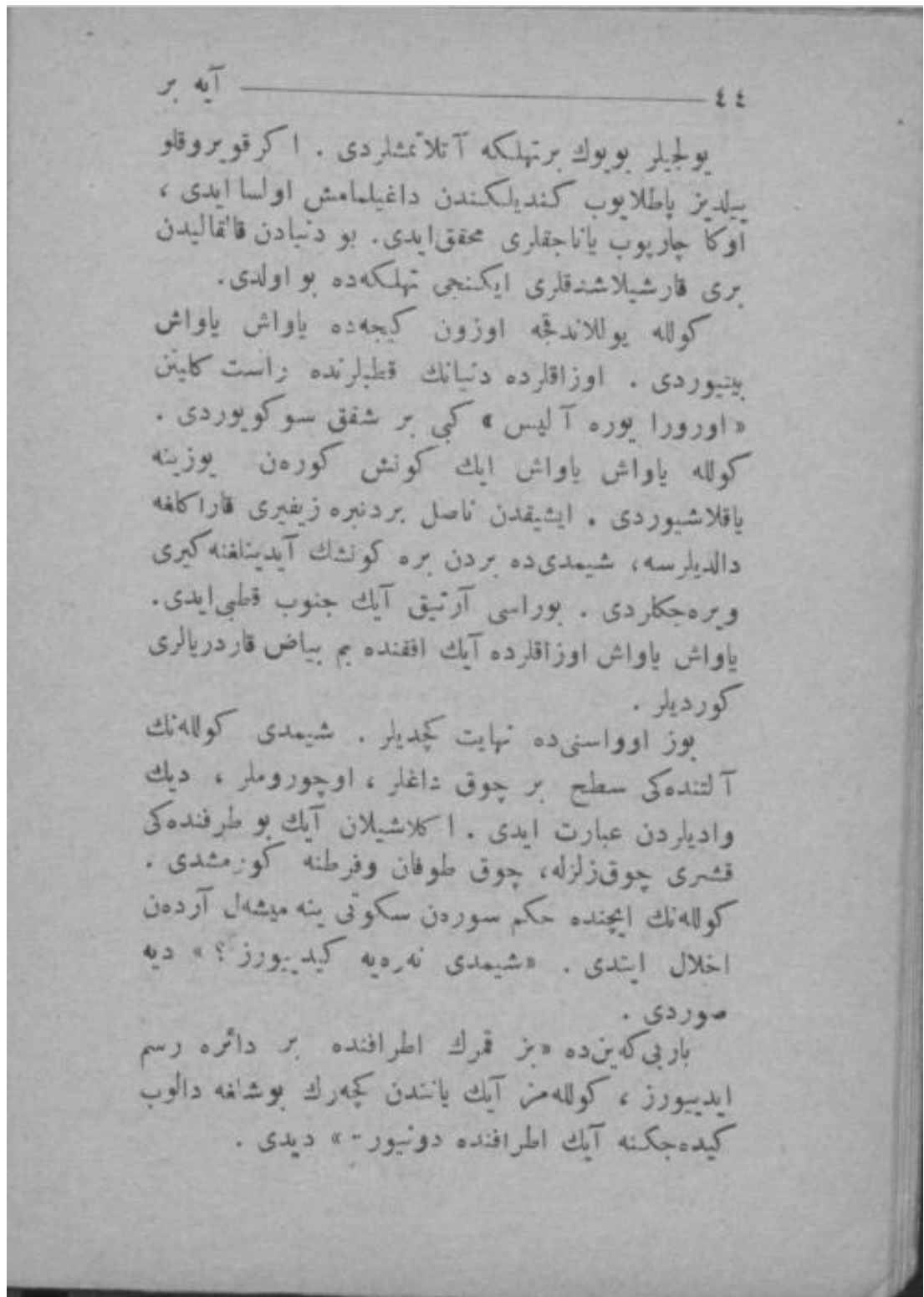




بلات ، بلاس ، بلات ، بلاس . قات بر آشانغی بر یوقاری یایینی دوو ووردی .
آز زمان سوکرا یایینگ صابی اینجه بر طبقه یاغ ایله اورتولدی .
« کل یاغ کل ، کل یاغ کل .

هم یایینی دوو ووردی ، همده شرقی سوله یوردی . آتیه سی یایینی آجیدی
زمان اینجده قالین بر بارجا یاغ طوبلا تمشدی . آتیه لری یاغی آلدی ، بر قابه قویدی .
سوکرا ایکیزلرک ایکیمسده بر بارداق آبران ووردی .
ایکیزلر آبرانلری اینجک آتیه لری یایینی تمیزله دی و برینه قویدی . بوتون
ایش یتدیکی حالده هنوز صباح ایزکندی . چونیکه بوسباح جوق ابرکن
قالقمش لردی . آتیه لری :

— شیمدی اوی تمیزله یلم ، دیدی .
قالقدی . بزنی فیرچاسنی ، سوپورکسنی چیقاردی و تمیزلکه باشلادی .



Ek 2.30. Çocuk Ansiklopedisi

3. cilt. çev. Sabiha Zekeriya [Sertel], Faik Sabri [Duran], M. Zekeriya [Sertel], 1928: 811.



ÖZGEÇMİŞ

GSM: 0 533 697 81 55
E-posta: niluferalimen@gmail.com
Adı Soyadı: Nilüfer ALİMEN
Doğum Tarihi: 21.07.1986

Öğrenim Durumu:

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	İngilizce Mütercim Tercümanlık	İzmir Ekonomi Üniversitesi	2008
Yüksek Lisans	Translation Studies	Aston University	2010
Doktora	Diller ve Kültürlerarası Çeviribilim	Yıldız Teknik Üniversitesi	2012- Devam ediyor

Yabancı Diller:

İngilizce: 8,0 (IELTS, 2012, Temmuz)
İspanyolca: A2 seviyesinde (İzmir Ekonomi Üniversitesi)

Yüksek Lisans Tezi: “The Ideological Aspect of the Pseudotranslations in Turkey: An Analysis of Kemal Tahir’s Pseudotranslations of Mike Hammer Series” [“Türkiye’deki Sözde Çevirilerde İdeoloji: Kemal Tahir’in Sözde Çevirilerinden Mike Hammer Serisi Üzerine Bir İnceleme”], Aston University, School of Languages and Social Sciences, Danışman: Prof. Dr. Christina Schäffner.

Doktora Tezi: “Bir Yönlendirme Aracı Olarak Çeviri: Serteller ve Çeviri Çocuk Edebiyatı”, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Danışman: Doç. Dr. Ayşe Banu Karadağ, Eş Danışman: Yrd. Doç. Dr. Eshabil Bozkurt.

Yayınlar

Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

Karadağ, A. Banu; Bozkurt, Eshabil ve Nilüfer Alimen. 2015. “Çeviri ve Yönlendirme: Sabiha ve Zekeriya Sertel’in Çeviri Çocuk Edebiyatı Eserleri”, *RumeliDe Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. No 2 (2015): 93-112.

Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitabında basılan bildiriler:

Bozkurt, Eshabil ve Nilüfer Alimen. 2014. “Çevirmenin Kimliği ve Çeviri Politikası Üzerine Bir İnceleme: Hasan Bedreddin’in Polisiye Roman Çevirileri”, *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi UTEK 2014*, 23-25 Mayıs 2014, Uluslararası Burç Üniversitesi, Saraybosna, Bosna Hersek.

Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan bildiriler:

Alimen, Nilüfer. 2013. “Türk Edebiyatında Sözde Çeviri: Kemal Tahir’in Mike Hammer Çevirileri”, *II. Uluslararası Türk Dilinin ve Edebiyatının Bugünkü Sorunları ve Çözümleri Sempozyumu*, 30 Mayıs-1 Haziran 2013, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan bildiriler:

Alimen, Nilüfer. 2014. “Resimli Ay, Çeviri ve Yönlendirme”, *I. Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Öğrenci Sempozyumu*, 18-19 Aralık 2014, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.